Lei 25

EDITURA POLITICĂ

LUCREȚIU PATRAȘCANU • SCRIERI, ARTICOLE, CUVÎNTĂRI 1944-1947

LUCREȚIU PATRAȘCANU

SCRIERI, ARTICOLE, CUVÎNTĂRI 1944-1947

EDITURA POLITICĂ

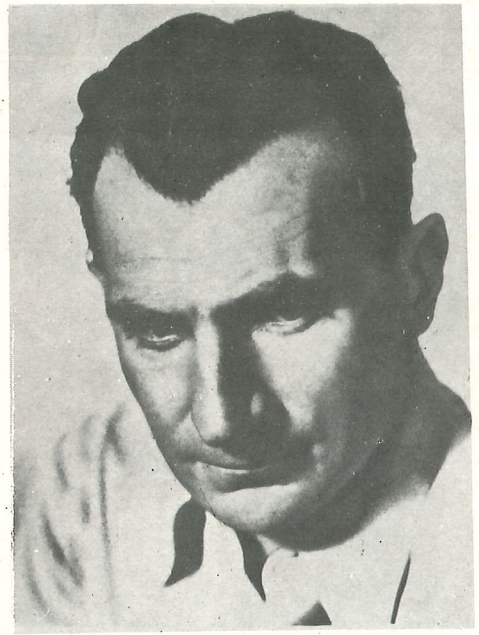

„Numai mobilizînd toate forțele poporului român împotriva dușmanului extern și intern, România își poate croi drumul propriului ei viitor. Dar această mobilizare nu-i posibilă decît înfăptuind un regim democratic pentru popor și sprijinit de popor".

1944

„Partidul comunist are o tradiție de jertfe și lupte în istoria poporului român. El n-a dat înapoi în fața nici unei greutăți, atunci cînd a trebuit să apere credințe identificate cu acelea ale poporului".

1945

„Așa cum în trecut am fost apărătorii independenței poporului nostru și ai țării noastre, înțelegem și astăzi să apărăm această independență, pentru că, într-adevăr, numai în cadrul unei națiuni libere forțele populare pot fi creatoare și un popor poate da maximum în cultura umană".

1945

„Cred că numai societatea socialistă poate chezăși lichidarea mizeriei omenești, ridicarea nivelului moral și material al maselor, emanciparea individului, condițiile creării unei vieți libere, producătoare de valori.

În lupta de emancipare a omului de sub stăpînirea forțelor naturii și îmbunătățirea sub toate raporturile a vieții umane, adică ceea ce am dorit, urmărit, năzuit, încă din primii ani de viață conștientă, cred că numai socialismul și numai societatea comunistă pot oferi condiții de realizare pozitivă.

Este o problemă de viitor".

1946

SCRIERI, ARTICOLE, CUVÎNTĂRI
1944-1947

Lei 25

LUCREȚIU PATRAȘCANU ■

SCRIERI, ARTICOLE, CUVÎNTĂRI
1944-1947

Proletari din toate țările, uniți-vă!

INSTITUTUL DE STUDII ISTORICE ŞI SOCIAL-POLITICE
DE PE LÎNGĂ C.C. AL P.C.R.

LUCREŢIU PĂTRĂŞCANU

SCRIERI, ARTICOLE, CUVÎNTĂRI

1944–1947

EDITURA POLITICĂ, BUCUREŞTI, 1983

Selectarea, pregătirea pentru tipar și adnotarea
au fost realizate de
dr. MARIN C. STĂNESCU și GHEORGHE NEACȘU

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Cel de-al șaselea volum al scrierilor lui Lucrețiu Pătrășcanu cuprinde materiale elaborate sau publicate în anii 1944—1947, însumînd texte variate ca tematică, formă de redare, mărime sau manieră de alcătuire. Ele reprezintă pagini semnificative ale operei de apogeu aparținînd eminentului gînditor și militant comunist Lucrețiu Pătrășcanu.

Volumul se deschide cu o selecție din numeroasele cuvîntări, conferințe, rapoarte, articole, declarații și interviuri din anii 1944—1947, publicate în epocă în presă, reviste, broșuri și cărți, materiale de o mare importanță și semnificație social-politică și juridică pentru istoria primilor ani de după declanșarea revoluției de eliberare națională și socială. Apoi reproduce partea introductivă a cursului de economie politică teoretică, elaborat în 1946 și predat la Facultatea de drept a Universității din București începînd cu data de 27 februarie 1947. Aceste prelegeri de economie politică teoretică au o semnificație deosebită prin valoarea lor științifică. Textul lecțiilor se reproduce după cursul litografiat în 1947 sub îngrijirea Asociației studenților Facultății de drept. Totodată, a fost confruntat și cu un alt text, dactilografiat, ce poartă autograful

autorului său. Fiind prima încercare românească de analiză marxistă a acestei științe, redactarea i-a cerut lui Lucrețiu Pătrășcanu un mare volum de muncă de investigație și un efort deosebit pentru a face o analiză proprie, marxistă, atît asupra evoluției economico-sociale a societății umane, în general, cît și a celei a poporului român, de la origini și pînă în 1939. De fapt, este vorba de zece prelegeri, adică de ceea ce el preconiza a fi introducerea la cursul propriu-zis de economie politică, pe care îl preda la anul I, în timp ce la anul II ținea cursul de istoria doctrinelor economice.

Desigur că, în cei peste 35 de ani de la elaborarea acestui curs, știința economică și cea istorică au făcut pași uriași înainte, au înregistrat noi analize și aprofundări, s-au îmbogățit cu noi și valoroase idei și concluzii. De aceea, neîndoielnic, într-o serie de probleme, acest curs este astăzi susceptibil de completări, preciziuni și corecturi, mai ales dacă ținem seama de faptul că, la vremea respectivă, textul n-a fost elaborat definitiv spre a fi tipărit, ci i-a servit lui Lucrețiu Pătrășcanu ca sinteză a ideilor pe care le-a detaliat în timpul orelor de curs. Noi am considerat că valoarea de document a acestui curs introductiv și de oglindă a înaltei sale ținute științifice, materialist-dialectice, reies și mai bine în evidență dacă îl reproducem aidoma, fără adnotări, lăsînd cititorilor posibilitatea de a aprecia singuri semnificația muncii de pionierat și în acest domeniu a lui Lucrețiu Pătrășcanu, transmisă nouă peste timp. De fapt, aceleași principii le-am adoptat și față de restul materialelor.

Un număr restrîns de adnotări însoțesc textele acolo unde s-a considerat că este neapărat nevoie de precizări, iar între paranteze drepte s-au intercalat cuvinte noi menite să întregească, să îndrepte sau să clarifice pasaje ilizibile în textul după care s-a reprodus, sau să corecteze greșeli de dactilografiere ori de tipar. De asemenea, în cazul cursului, ne-am străduit să corectăm și să completăm numele autorilor străini și titlul lucrărilor lor, citate sau indicate în lista de bibliografie de la sfîrșitul fiecărei prelegeri în măsura în care au putut fi depistate. Aceste intervenții, ca și micile greșeli amintite, s-au operat direct, fără a fi marcate în vreun fel. Cîtorva dintre cuvîntările și articolele ce nu aveau titlu li s-au formulat titluri ce conțin ideea de bază, data și locul ținerii lor, acestea punîndu-se între paranteze drepte.

Articolele și interviurile abordează cu precădere, în forme mai analitice, unele evenimente și probleme fundamentale social-economice din acei ani, sau privitoare la perspectiva dezvoltării

României. Ele fac dovada vastei sale culturi și experiențe politice, încrederii nestrămutate în viitorul fericit, socialist și comunist, al poporului român.

Pe de altă parte, cuvîntările și conferințele rostite în calitatea sa de membru al conducerii Partidului Comunist Român sau ca ministru de justiție sînt străbătute de patos revoluționar, de o înaltă competență juridică. Toate acestea fac dovada de netăgăduit că la triumful marilor lupte populare, organizate și conduse de Partidul Comunist Român, menite să înfrîngă forțele reacționare, să impună istoricele transformări revoluționare din anii 1944—1947, un rol de seamă l-a avut cadrul juridico-legislativ, la care titularul ministerului de resort, Lucrețiu Pătrășcanu, printr-o muncă neobosită, și-a adus o contribuție hotărîtoare. Numai convingerea nestrămutată în justețea istoricei opere profund înnoitoare pe care o înfăptuia poporul român în acei ani, patriotismul lui înflăcărat i-au dat lui Lucrețiu Pătrășcanu acea energie nesecată și forță intelectuală ofensivă în activitatea sa plină de strălucire în conducerea partidului, în guvern, la Conferința de pace de la Paris, în viața social-politică și culturală cotidiană, în publicistică și la catedra universitară.

INSTITUTUL DE STUDII ISTORICE ȘI SOCIAL-POLITICE
DE PE LÎNGĂ C. C. AL P.C.R.

CARACTERUL CAPITALIST AL ECONOMIEI INDUSTRIALE ROMÂNEȘTI

I.

Începem cercetarea problemelor actuale ale României cu analiza structurii și evoluția economiei românești. La noi de altfel ca pretutindeni întregul conținut al vieții sociale este determinat, în primul rînd, de factorii economici. Adică de natura raporturilor de producție, de intensitatea și direcția forțelor de producție actuale în industrie și agricultură, de criteriile după care are loc distribuția bunurilor. Formele de viață socială pe care le cunoaște România astăzi, ca și schimbările politice intervenite, reflectează în ultima analiză felul în care economia românească a evoluat în ultimele două decenii. Conturul și poziția claselor, adîncirea contrazicerilor sociale, linia divergentă a dezvoltării orașului față de sat, antagonica dezvoltare a celui dintîi și grăbirea diferențierii celui din urmă, acumularea bogățiilor la un pol al societății, cu permanentizarea mizeriei la celălalt pol — toate acestea tot aici își au originea. De aceea, problemele de bază ale societății românești nu pot fi nici fixate, nici descifrate decît plecînd de la elementele de natură economică care constituie însăși fundamentul lor. Desprinse de cadrul material în care au luat naștere, legătura cauzală cu realitatea ar fi ruptă, iar în cerce-

tarea lor ar urma să-i substituim metodei științifice criterii de judecată mai mult sau mai puțin arbitrare.

Aceasta în ceea ce privește judecarea prezentului și trecutului. Dar, în același timp, numai plecînd de la pozitivele date ale economicului putem să fixăm și drumul viitorului. Căci stadiul atins de economia românească, în momentul de față, constituie punctul de plecare și oferă materialul necesar pentru construirea însăși a acestui viitor. Elementele suprastructurale de natură politică, juridică, culturală, morală etc. pot juca fără îndoială un rol în această direcție, dar nu în afară, ci numai în cuprinsul acestei fundamentale realități, care este și rămîne economicul cu toate componentele și legile lui. De aici deosebita importanță pe care i-o dăm.

Asupra caracterului economiei românești există încă discuții. Opiniile exprimate sînt variate.

Economistul Otto Schlier, plecînd de la proporția existentă între populația agricolă și cea industrială, împarte țările europene în mai multe grupe. România s-ar încadra — după părerea sa — între acele țări care au un caracter „predominant agrar", întrucît populația agrară este aici de zece ori mai mare decît cea industrială. Deci expresia România „țară eminamente agricolă" nu ar aparține încă trecutului...

Virgil Madgearu adoptă un alt criteriu. Luînd ca punct de plecare capitalul investit și valoarea producției, el compară sectorul capitalist privat cu economia agricolă, cu meseriile și cu totalul întreprinderilor economice ale statului, ajungînd la următoarea concluzie: „Dată fiind extensiunea atît de redusă a sectorului capitalist privat în sectorul economiei necapitaliste, ordinea economică românească nu poate fi încadrată în sistemul capitalist... România a rămas un stat semicapitalist cu ordine economică social-agrară țărănească".

Prof. Ernst Wagemann, în broșura sa *Der neue Balkan* plasează și el România, împreună cu celelalte țări din sud-estul Europei, „în rîndul acelor ținuturi economice care pot fi caracterizate ca semicapitaliste". Autorul ajunge la această concluzie considerînd „nivelul de intensitate economică scoborît" al tuturor țărilor sud-est europene, nivel manifestat în slabul raport care există între inventarul economiei naționale și populația sau suprafața țărilor respective.

Ne limităm la aceste singure citate, deoarece alte păreri exprimate asupra aceleiași chestiuni se apropie, de fapt, de unul sau altul dintre punctele de vedere expuse mai sus, indiferent de criteriul utilizat. Socotim, în același timp, că aceste opinii conturează suficient problema în discuție.

Prima observație pe care o avem de făcut privește însăși punerea chestiunii. Se pune oare întrebarea dacă România e sau nu un stat capitalist, adică dacă se identifică sau nu, structural, cu statul de tip american, englez sau german. Nu. Problema la care trebuie un răspuns nu poate fi alta decît aceea de a stabili dacă în economia românească predomină elementele capitaliste, sau, dimpotrivă, cele necapitaliste; dacă evoluția ei se găsește nemijlocit sub influența capitalismului și pe drumul capitalismului sau poartă semnele caracteristice ale unei economii „predominant agrară", sau abia ale uneia „semicapitaliste", sau în sfîrșit „agraro-țărănească", cu norme și legi proprii de dezvoltare.

Este clar că deosebite vor fi concluziile într-un caz sau în celălalt, atît în privința caracterizării regimului economic, în totalitatea lui, cît și în fixarea raporturilor sociale și determinarea factorilor sociali motori. Căci dacă în adevăr nu capitalismul, ci elementele necapita-

liste sau semicapitaliste impun factura lor economiei românești, atunci relațiile între clase și forțele dinamice active în domeniul social vor fi cu totul altele.

Lucrețiu Pătrășcanu

• *„Scînteia"*, organ al Comitetului Central al P.C.R., anul I, nr. 3 din 23 septembrie 1944.

ECONOMIA INDUSTRIALĂ DIN ROMÂNIA ȘI CARACTERUL EI TIPIC CAPITALIST

II.

S-ar putea crede că asupra caracterului capitalist al economiei industriale din România — luat în sensul larg, înglobînd deci totalitatea factorilor strîns legați de procesul de producție industrial — nu mai există putința unor păreri divergente. Căci doar întîlnim pretutindeni aici formele de exploatare — dacă putem spune — clasic capitaliste. Mai ales în industria propriu-zisă, sectorul cel mai însemnat al acestei economii. Totuși, și în acest domeniu sînt opuse întreprinderii capitaliste — reprezentată de marea industrie — meseriile, adică forme de producție necapitaliste.

V. Madgearu, în *Evoluția economiei românești* susține că, pe de o parte, „valoarea producției meseriilor nu este departe de valoarea producției industriei mari", adică 70 de miliarde de lei în 1939, pe de altă parte, că din întregul personal utilizat în industria românească, 56,8%, adică mai mult de jumătate, este ocupat în meserii. Susținerile sale se bazează, în special, pe lucrarea d-lui ing. Gh. C. Tulea, despre *Meseriile în România*.

Adoptînd pentru moment chiar criteriile autorului citat, stabilirea valorii producției meseriilor este departe

de a putea fi cu preciziune afirmată. În primul rînd, pentru că nu există măcar concordanță între acei care s-au ocupat de problema meseriașilor, asupra stabilirii tăriei lor numerice. Astfel, Paul Horia Suciu se oprește la un număr de 187 000 de meseriași, pe cînd d. ing. I. Arapu afirmă că există la noi 400 000 de meseriași și lucrători calificați, angajați la meserii. În *Enciclopedia României* (vol. II) se susține că numai în comunele rurale sînt risipiți 100 000 de meseriași, pe cînd în vol. I al *Bibliotecii economice și financiare*, editată de B.N.R., numărul meseriașilor și micilor industriași este de 210 787. Tot atît de controversat este venitul pe care îl dau meseriile: el variază de la 20 de miliarde de lei (ing. I. Arapu), la 12 miliarde de lei *(Enciclopedia României)*.

În ceea ce privește procentul ridicat al „meseriașilor", în raport cu muncitorimea industrială, pe care îl găsește Madgearu, el pleacă de la o tendențioasă definiție a meseriașului. Astfel, el cuprinde în rîndul meseriașilor pe toți acei a căror întreprindere numără pînă la 20 de lucrători. Adică, cuprinde între meseriași, mica și mijlocia industrie. Dacă ultimul păstrează încă forme de producție cu puternice rămășițe precapitaliste, atît mica cît și mijlocia industrie se încadrează, din plin, regimului capitalist.

„Este o mare deosebire între un meseriaș și un mic patron", scrie d. prof. N. Ghiulea, în broșura sa *Despre meseriași*. „Meseriașii iau parte activă în toate stadiile producției lor. Meseriașii muncesc efectiv cu brațele la fabricarea produselor industriale... Micii industriași sînt capitaliști, mici capitaliști, e drept, care își rezervă numai munca de direcție și de valorificare a producției" (p. 16).

Deci atît valoarea produsului finit, cît și personalul întrebuințat în aceste două categorii de întreprinderi trebuie scos din sectorul necapitalist, în care în mod artificial și prin denaturarea realităților au fost integrate.

Deci procentul de 56,8%, reprezentînd numărul de 72 479 de salariați ocupați în meserii, urmează să fie redus cu 11,8%, adică cu numărul acelor lucrători care sînt ocupați în mica și mijlocia întreprindere industrială capitalistă.

Dar numărul celor care rămîn sînt ei cu adevărat meșteșugari ?

După datele recensămîntului din 1930 lucrau în ateliere cu mai puțin de 6 salariați un total de 130 438 persoane. Dintre aceștia 69 308 erau „muncitori la domiciliu". Ceea ce înseamnă încorporați, pe altă cale, tot regimului capitalist. Căci imensa majoritate a acestor „meseriași" nu sînt altceva decît salariați ai capitalului.

La cît se reduce, atunci, forța numerică și importanța economică a meseriașilor propriu-ziși ? Meseriile ocupă, fără îndoială, un sector din economia industrială a României, dar departe de importanța pe care le-o atribuie V. Madgearu și d. ing. C. Tulea.

Capitalismul de stat, tot după susținerile lui V. Madgearu, este și el scos din cadrul economiei capitaliste. Este justă și această susținere ? Nu ! În afara întreprinderilor în care statul colaborează cu capitalul privat (gazul metan, soc. „Lonea", uzinele Copșa Mică—Cugir etc.) toate întreprinderile statului, inclusiv regiile comercializate, cunosc formele întreprinderii capitaliste, bazate pe munca salariată. Faptul că salariații din întreprinderile statului creează o plusvaloare pe care „nu o cedează capitaliștilor, ci colectivității" (L. Rădăceanu), nu schimbă cu nimic caracterul exploatării lor. Mai ales atunci cînd „colectivitatea" este reprezentată prin statul în forma și conținutul lui cunoscut. (I. Turdeanu în *Avuția publică a României,* apărută în 1941, analizează amănunțit formele de organizare și exploatare a întreprinderilor statului.)

În concluzie : *în economia industrială prevalează la noi în țară marea industrie, care împreună cu mica și mijlocia întreprindere, împreună cu întreprinderile statului dau preponderența netăgăduită a raporturilor de producție capitaliste, constituind formele de exploatare specifice regimului economic actual.*

Lucrețiu Pătrășcanu

• *„Scînteia"*, anul I, nr. 4 din 24 septembrie 1944.

CREȘTEREA POTENȚIALULUI INDUSTRIAL ÎN ROMÂNIA

III.

Potențialul industrial al întreprinderilor de tip capitalist a crescut necontenit după 1918. A continuat să crească, în mod rapid, mai ales după 1932. Creșterea se manifestă în toate direcțiile, cantitativ, în volum și în valoarea bunurilor produse, ca forță motrice și mînă de lucru salariată.

Dacă în industria extractivă creșterea nu este uniformă, de pildă cantitatea de cărbuni extrași în 1942 rămînînd sub aceea din 1929, iar cea de petrol marcînd după 1936 o tendință de scădere, în schimb, minereul de fier care dădea în 1929 un total de 90 014 tone, ajunge în 1939 la 143 038 tone și în 1941 la 166 426. În 1942—1943 producția continuă să se ridice. Aceeași progresivitate o observăm și în producția de fier și oțel. Producția de fier — mai ales fier laminat și tablă — crește de la 72 343 tone în 1929 la 118 783 în 1939. Cea de oțel de la 128 419 la 266 838 tone în același interval. În timpul războiului crește continuu. „Producția de fier laminat și tablă a sporit în anul 1941—1942 considerabil" afirmă

„Excelsior" din 18 iulie 1943. Producția oțelului în anul 1942—43 s-a dublat față de cea din 1939.

Tabloul pe care îl înfățișează marea industrie transformatoare este și mai elocvent. Sporurile înregistrate sînt masive, iar creșterea potențialului ei o putem urmări în toate compartimentele.

În 1938, indexul cantitativ al producției tuturor ramurilor manufacturiere — ultimul calculat — atinge cifra de 15, față de 1929 — 100. Valoarea producției totale este de 76,4 miliarde de lei în 1939; în 1929 această valoare se ridica la 56,1 miliarde de lei. Numărul H.P. de 487 de mii în 1929 este de 774 de mii în 1939. Numărul lucrătorilor se ridică de la 201 184 la 304 470 în același interval de timp.

Toate acestea sînt cifre din 1939. Prin pierderea Ardealului de nord în 1940 și prin schimbarea hotarelor au trecut la alte state 28 din numărul marilor întreprinderi industriale care întrebuințau însă numai 8% din totalul salariaților. Cele mai greu atinse au fost: industria forestieră (35,8%), chimică (21,6%), industria metalelor prețioase (30%) etc.

În ultimii trei ani, adică pînă la mijlocul anului 1943, aparatul de producție, mai cu seamă în industria transformatoare, reia ritmul de creștere antebelic. La sfîrșitul anului 1940 funcționau în total 2 721 întreprinderi industriale, cu un capital de 46,8 miliarde de lei. În 1941, această valoare se ridica la 56,1 miliarde de lei. Numărul la 50,4 mil. de lei, ca să ajungă la sfîrșitul anului 1942 la peste 3 000 întreprinderi.

Efectele războiului asupra producției industriale nu pot fi încă precizate. Se pot însă observa de pe acum anumite fenomene caracteristice. Astfel, creșterea producției se menține doar în acele ramuri de activitate care lucrează direct pentru nevoile armatei; privită în totalitatea ei, producția industrială marchează un regres

vizibil și de proporție. „Volumul substanței create în economia națională este în continuă comprimare", ceea ce are ca rezultat „un consum chiar de substanță" — afirmă Roman Moldovan. Iar un alt publicist scrie: „Stocurile de mărfuri produse de economia națională au scăzut, ceea ce înseamnă că puterea noastră de producție nu a sporit. În schimb, au sporit toate domeniile producției de război".

Nu putem cuprinde statistic regresul astfel înregistrat, datele privind producția industrială fiind ținute secret. O altă latură însă a problemei voim s-o subliniem. Anume că din punctul de vedere care ne interesează — *accentuarea sau slăbirea tendințelor capitaliste în economia industrială din România* — faptul că tocmai în industria grea, în parte și în cea extractivă se înregistrează un progres în timpul războiului și pentru necesitățile războiului, nu face decît să întărească concluziile noastre. Căci se poate afirma cu certitudine că războiul nu numai că nu a însemnat un regres al sectorului capitalist în economia industrială, ci dimpotrivă a grăbit și intensificat dezvoltarea lui.

Lucrețiu Pătrășcanu

• *„Scînteia"*, anul I, nr. 7 din 28 septembrie 1944.

DISCURSUL TOV. MINISTRU DE STAT LUCREȚIU PĂTRĂȘCANU [LA MAREA ÎNTRUNIRE POPULARĂ ȚINUTĂ PE STADIONUL A.N.E.F. DIN BUCUREȘTI ÎN ZIUA DE 8 OCTOMBRIE 1944]

Cetățeni, tovarăși,

Știu că manifestația care mi-o faceți nu mi se adresează mie personal.

Aici reprezint o idee, reprezint o mișcare de luptă, reprezint străduința de ani și ani de zile a generații întregi și știu că salutul vostru lor se adresează.

Tovarăși, istoria nu cunoaște oprire. Istoria își merge drumul ei. Cine pune piedică, cine voiește să împiedice drumul maselor chemate la viață și la libertate, acela este dat înapoi, acela este răsturnat.

Cetățeni, tovarăși,

Sarcinile care stau astăzi în fața poporului român, guvernul actual nu este în stare să le realizeze. Sînt sarcini imediate, care nu permit nici o așteptare.

Sîntem în plin război pentru zdrobirea hitlerismului — condiția asigurării independenței și libertății poporului român. Sîntem în plin război pentru eliberarea Transilvaniei. Împrejurările create prin ultimele săptămîni de guvernare îngreuiază obținerea rapidă a victoriei și, în măsura în care producția și organismul de stat nu-și refac întreaga lor organizație, frontul va fi slăbit, iar jertfele pe care soldații români și soldații Armatei Roșii le fac vor fi cu atît mai mari. Căci nu există nici o garanție că războiul poate să mobilizeze toate forțele pe front, cînd dușmanul își consolidează pozițiile în spatele frontului. Pentru că menținerea în aparatul de stat și în viața publică a României a elementelor hitleriste, legionare și profasciste primejduiește victoria pe front și ușurează loviturile pe care Hitler și bandele lui le pregătesc. Nu poate fi asigurată victoria cînd, dimpotrivă, sînt promovați în posturi de răspundere oamenii vechiului regim, oamenii nefești ai nefastului Antonescu, care găsesc încurajare și pot să mînuiască încă puterea în statul român. Toate jertfele pe care Armata Roșie și Armata Română, înfrățite, le aduc pe front trebuie să fie sprijinite, creînd în țară condițiile necesare cîștigării războiului.

Epurația este sabotată

Felul în care epurația aparatului de stat este sabotată, provocările zilnice de care se fac vinovați agenții dușmanilor noștri — în văzul și cu complicitatea autorităților statului — care găsesc la rîndul lor sprijin și încurajare în atitudinea guvernului, dovedesc că o radicală schimbare, de sus pînă jos, este necesară și, anume, imediat.

În momentul în care agenții hitleriști recrutează noi bande legionare, iar de la Berlin vin îndemnuri de asasinat, siguranța, poliția și întreg aparatul de represiune au arestat 22 de legionari! Aceasta este cifra oficială, care nu suferă nici o dezmințire.

Împotriva tuturor celor care sabotează aparatul de producție, care organizează înfometarea maselor, împotriva speculanților de toate categoriile, trebuiesc luate drastice măsuri. Căci, în mod conștient, dușmanii noilor orînduieli încearcă organizarea foametei, provocarea haosului și disoluției, pentru ca să facă imposibilă opera de reclădire a României. Toți acei care se fac vinovați de asemenea fapte trebuiesc zdrobiți de la început.

Dar slăbirea coeziunii care trebuie să stea la baza statului român este cauzată prin măsuri nu mai puțin vinovate. Noi ducem războiul de nimicire împotriva imperialiștilor horthyști, slugarnice instrumente în slujba lui Hitler. Noi vrem distrugerea din rădăcini a regimului grofilor și magnaților maghiari. Dar este o crimă care angajează grav prezentul și viitorul României, politica guvernului de învrăjbire și de violență care, sub false pretexte, este dusă față de populația muncitoare maghiară din satele și orașele Transilvaniei.

Guvernul actual se sprijină pe Blocul Național Democratic. Guvernul, ca și Blocul, au trebuit să dea examenul lor după 23 August 1944. A rezistat Blocul acestui

nou examen ? Trebuie să răspund clar și hotărît : Nu ! Cu toate încercările pe care le-am făcut, cu tot spiritul larg pe care l-am pus pentru stabilirea unei conlucrări active în cadrul Blocului, înțelegerea nu este cu putință. În mod permanent, s-au luat măsuri hotărîtoare — numiri de înalți funcționari, măsuri administrative, intervenția în funcționarea aparatului de stat — de anumite partide din Bloc, fără o consultare prealabilă a tuturor componenților lui.

Blocul a fost nesocotit, bagatelizat, torpilat în practică chiar de acei care astăzi afirmă că-l apără.

Pentru sarcinile momentului, pentru efortul de război și pentru crearea bazei României de mîine, pentru democratizarea vieții publice în sensul real al cuvîntului, Blocul se dovedește un instrument politic cu totul insuficient. Mai mult, să avem curajul s-o recunoaștem, el este astăzi o piedică. Numai mobilizînd toate forțele poporului român împotriva dușmanului extern și intern, România își poate croi drumul propriului ei viitor. Dar această mobilizare nu-i posibilă decît înfăptuind un regim democratic pentru popor și sprijinit de popor.

În Platforma Frontului Unic Muncitoresc sînt date cadrul și elementul de bază al acestei democrații. Nu o platformă de clasă, nu punctul de vedere al unui partid, ci interesul general și larg înțeles al întregului popor român își găsește formularea în această platformă. Numai cine judecă din punct de vedere egoist, sau al unor interese de clasă, de clică, de grup izolat de masa poporului român — fie că vorbește în numele unui partid sau nu — numai acela poate să respingă această platformă. Această platformă oferă și face cu putință cea mai largă mobilizare a maselor în lupta pentru democratizarea țării. Căci, numai prin această mobilizare, numai prin chemarea la viață și la participarea activă

a întregului popor, din satele și orașele țării, se poate crea regimul democratic adevărat în România. Și această creație trebuiește pornită cu hotărîre și curaj, de jos și pînă sus.

Ne-am adresat și continuăm să ne adresăm tuturor partidelor și tuturor organizațiilor care vor în adevăr să lupte pentru ca România să poată să trăiască. Această luptă înseamnă nu numai maximă încordare de front, ci și așezarea țării pe alte baze decît ale trecutului. Am propus și propunem și din acest loc tuturor partidelor și organizațiilor care vor să lupte împotriva hitlerismului și pentru democrație să pășească cu hotărîre la crearea Frontului Național Democrat. Cred că a sosit momentul ca, fără nici o clipă de întîrziere, în acest moment de criză, care paralizează toate energiile poporului român, să pășim la formarea Comitetului de Organizare a Frontului Național Democratic. *Acest comitet trebuie să ia ființă imediat.*

În cadrul Frontului și prin Frontul Național Democratic, mobilizînd masele populare, fixînd obiectivele imediate și realizîndu-le, astfel cum își găsesc formularea în Platforma Frontului Unic Muncitoresc, atrăgînd masele cele mai largi la opera de purificare a statului și vieții publice de elementele fasciste, pășind la democratizarea țării, România poate să-și deschidă calea viitorului.

Guvernul de mîine nu poate fi altceva decît expresia politică a Frontului Național Democratic. Pentru că guvernul de mîine trebuie să fie expresia țării. Numai un asemenea guvern poate să ia asupra sa îndeplinirea condițiilor armistițiului, poate să pregătească continuarea războiului și nu mai puțin condițiile în care România se va înfățișa la Conferința de Pace. Căci, felul în care statul român, reprezentat prin guvernul său de mîine, va mobiliza toate forțele pentru victorie, felul

cum va îndeplini condițiile armistițiului și se va realiza ca un stat democratic, va naște sentimentul încrederii la aliați și se va putea înfățișa cu cinste la masa Conferinței de Pace.

Să pășim cu hotărîre la clădirea noii Românii.

Să știm să luptăm și să realizăm această Românie nouă, o Românie puternică, democrată și înfloritoare!

Tovarăși, în spiritul în care glorioasa Armată Sovietică, înfrățită cu Armata Română, duce lupta, aici, în spiritul luptei neînfricate dusă împotriva dușmanului nostru principal, hitlerismul și horthysmul, întreg poporul român este chemat să constituie baza puterii politice.

România la răscruce de drumuri

România stă într-adevăr la răscruce de drumuri. Dacă România vrea să trăiască, România trebuie să devină un stat cu adevărat democratic. Dacă România vrea să trăiască, poporul român trebuie să-și încordeze toate forțele pentru a distruge dușmanii din afară dar nu mai puțin dușmanii dinăuntru.

În spiritul luptei pe care o reprezintă Partidul Comunist, în spiritul luptei care reprezintă astăzi frontul unic muncitoresc, noi trebuie să pășim cu hotărîre la lupta curajoasă pentru a face să dispară imaginea României de ieri, o Românie tiranică, o Românie dictatorială, o Românie împilatoare și să pășim cu același curaj la clădirea României de mîine, la clădirea unei Românii noi, democratice, libere și prospere.

• *„Scînteia"*, anul I, nr. 20 din 11 octombrie 1944.

[CUVÎNTARE ROSTITĂ CU PRILEJUL INSTALĂRII COMISIILOR INTERIMARE ALE BAROULUI ILFOV ȘI UNIUNII AVOCAȚILOR LA 12 NOIEMBRIE 1944]

Țin în primul rînd să mulțumesc pentru cuvintele care mi-au fost adresate și mă asociez în totul sublinierii pe care ați făcut-o în ce privește activitatea meritorie a Grupului avocaților democrați.

Să-mi fie permis totodată a-mi manifesta deosebita satisfacție pe care o simt asistînd la instituirea primului consiliu, în primul barou din țară, Baroul de Ilfov, în cadrul noii vieți de stat creată [începînd] din ziua de 23 August 1944. Este satisfacția de a fi chemat să instalez primul consiliu democratic aici în Capitala țării. Dar motive și mai puternice mă îndeamnă de a-mi manifesta bucuria. Eu nu uit, și vă rog și pe domniile voastre să vă amintiți, că în anul 1936, primul asalt dat de forțele fasciste și reacționare pentru cucerirea posturilor de comandă în stat și în viața publică a început cu Baroul de Ilfov. Vă amintiți scenele penibile petrecute cu ocazia alegerii din acel an, cînd cete înarmate de bătăuși au înconjurat Palatul și, în numele crucii încîrligate și al huliganismului, au siluit voința avocaților votanți, au împiedicat alegerile și și-au impus candidații lor de tristă amintire. Baroul de Ilfov a devenit apoi trambulina și instrumentul de rapidă fascizare a tuturor barourilor din țară, mișcarea întinzîndu-se cu repeziciune și asupra celorlalte corpuri profesionale.

Acest atac masiv al tuturor forțelor reacționare de a pune stăpînire pe Baroul de Ilfov nu era rodul unei simple întîmplări. Cei care conduceau din umbră operația de fascizare a țării își dădeau seama de importanța

deosebită pe care acest barou o reprezenta. Importanță pe care nici noi astăzi nu o subprețuim, ci dimpotrivă înțelegem să i-o dăm, de astădată însă, în numele și sub semnul democrației celei mai largi.

Urmele trecutului trebuiesc șterse radical, fără îndurare, fără nici un fel de rezervă. Nivelul corpului avocaților a fost coborît. Aici, pe sălile Palatului de Justiție, în sălile de ședințe, pînă în camerele de deliberare, ani de zile au stăpînit oameni care au pătat și demnitatea baroului și a țării. Sub ochii noștri, ai tuturor, s-au petrecut aici acte de cruzime și ticăloșii neînchipuite. Huliganismul, în cel mai abject conținut și în forma cea mai hidoasă a tronat ani și ani, avînd încurajarea aparatului de stat și a tuturor celor care, prin uzurpațiune și abuz, au vorbit în numele Baroului și al avocaților.

Acest trecut cere reparații fundamentale. Le vom face. În Platforma sa, Frontul Național Democrat a făcut din epurație un punct central de program, guvernul fiind hotărît să urmeze pînă la capăt pe acest drum. Epurația trebuie să cuprindă, rapid, ca singură soluție salvatoare, dătătoare de sănătate a întregului Colegiu, întreg corpul avocaților. Vor trebui scoși din rîndurile dvs. toți cei care au patronat, au activat și au devenit părtași ai tuturor practicilor fasciste și huliganice. Nici nume celebre, nici clientele politice, nici trecuturi mai mult sau mai puțin onorabile nu trebuie să constituie piedici în epurarea corpului. De astădată, Baroul de Ilfov trebuie să fie pildă și îndemn pentru toate barourile din țară. Nu mă îndoiesc că acest lucru se va realiza. În fruntea Uniunii avocaților din România, precum și în fruntea Baroului de Ilfov, sînt astăzi chemate să reprezinte corpul avocaților unele din cele mai distinse figuri ale Barei. Să-mi fie permis să văd în prezența dvs.,

domnilor consilieri din fruntea Uniunii, a dvs., domnule decan și a colegilor dvs., o garanție în plus că epurația pe care nu numai corpul avocaților, dar țara întreagă o așteaptă, va fi făcută în spiritul vremurilor de astăzi, cu întreaga trăinicie, pentru a rezista viitorului.

Din partea mea, vă urez spor la muncă și vă asigur de întregul meu sprijin.

Aici, domnilor, aș putea încheia cuvintele pe care doream să vi le adresez. Dar aș fi incomplet. Auxiliari ai Justiției — după clasica definiție — domniilor voastre, și aici mă adresez domniilor voastre în totalitatea Corpului — nu poate să vă fie indiferent ce se petrece în magistratura țării.

Au trecut trei zile de la contactul pe care l-am luat cu cel mai înalt for al magistraturii, Curtea de Casație. Au trecut trei zile și oricît veți fi de surprinși, nu s-a produs nici o demisie. Nu și-au dat demisia nici d. Dimitrie Lupu, primul președinte al Curții de Casație, nici d. Eugen Petit și nici d. Constantin Macri, primul președinte al secției a III-a și al doilea consilier la secția IV-a a aceleiași Curți. Mă mărginesc să citez numele acestor trei domni, doar capi de listă. Pentru că numărul celor care își mai pot găsi cu greu locul în rîndul magistraților este cu mult mai mare.

Am așteptat gestul demisiei. El nu s-a produs. Voi arăta întregii opinii publice cu fapte și dovezi concrete, pentru ce epurația trebuie să înceapă de la acești înalți magistrați. Și vă pot asigura că țara, care a trebuit să suporte odioasele regimuri dictatoriale trecute, regimuri care au găsit un suport în activitatea publică a acestor înalți magistrați, va avea satisfacția dorită. Și aceasta curînd, foarte curînd.

● „*Scînteia*", anul I, nr. 56 din 15 noiembrie 1944.

[CUVÎNTARE ROSTITĂ ÎN FAȚA FUNCȚIONARILOR PUBLICI DIN CAPITALĂ ÎN ZIUA DE 17 DECEMBRIE 1944]

Pentru moment, funcționari publici, dați-mi voie să mă adresez dvs. — ca și cei care m-au precedat — cu același titlu : colegi și colege.

Miniștrii comuniști, ca și toți miniștrii Frontului Național Democrat, au îmbrățișat de la început cauza funcționarilor publici. A funcționarilor publici, mai cu seamă din păturile cele mai slab salarizate și în mai mare nevoie. Atît în Consiliul de Miniștri, cît și în lucrările pregătitoare a noii scări de salarizare, noi am susținut cu energie dreptele cerințe ale funcționărimii. Am făcut acest lucru pentru că socotim — și este adînca noastră convingere — că nu se poate crea funcționarului de stat, prin nici un fel de argumente, o condiție inferioară și din punct de vedere material și din punct de vedere moral. În momentul în care luptăm să dăm o nouă bază și un nou cadru statului român, voim să stabilim criterii de echitate și de binemeritată răsplată pentru toți cei care contribuiesc în mod efectiv la realizarea acestui nou stat.

Sindicatul d-voastră este puternic

Fără îndoială că satisfacerea unora dintre revendicările funcționărimii nu lichidează toate nevoile salariaților publici. Trebuie recunoscut însă, în primul rînd de către funcționari, că, în măsura în care au obținut totuși satisfacerea revendicărilor de căpetenie, aceasta se datorează și faptului că au înțeles să-și creeze, din sindicatul lor, un instrument util și lor și țării. Inițiatorilor și

luptătorilor pentru sindicalizarea funcționarilor publici, trebuie să li se aducă toate cuvintele de laudă.

Pentru ca sindicatul dvs. să poată da maximum de roade, este necesar să îndeplinească două condiții : să înglobeze totalitatea funcționarilor, deci să aibă o bază cît mai largă cu putință — în al doilea rînd să conlucreze în mod strîns cu sindicatele muncitorești într-un plan unic de acțiune, după criterii și puncte de vedere care stau la baza întregii mișcări sindicale la noi în țară. Puternic prin numărul membrilor lui, prin activarea acestor membri, prin educarea lor și nu mai puțin puternic prin încorporarea lui în cadrul a tot ceea ce este muncitorime organizată, sînt convins că sindicatul dvs. va putea, în foarte scurtă vreme, să fie o pildă și un îndemn care să merite toată prețuirea.

Regimurile reacționare au încercat să se sprijine pe funcționărime

Rănile trecutului sînt încă deschise. Eu îmi permit să fiu foarte sincer. Nici noi și nici dvs. nu trebuie să uităm că toate regimurile dictatoriale de la noi din țară au încercat să se sprijine — și în parte efectiv s-au sprijinit — pe o bună parte a corpului funcționăresc.

Opera de epurare nu găsește suficient sprijin în masa funcționărimii

O voce : Cei de sus.

Tov. ministru Pătrășcanu : Știm ! Practicile dictatoriale fasciste au destrămat, au corupt și au demoralizat o bună parte din funcționărimea noastră. Unii conducători din fruntea aparatului birocratic au devenit, nu o

singură dată, instrumente servile *(Vii aprobări. Se strigă: „Afară cu ei")*. Să nu închidem ochii și să avem curajul de a privi realitatea în față. O operă de adîncă epurație, prin îndepărtarea a tot ceea ce și-a asumat o răspundere directă în guvernările trecute, alături de o reeducare de la om la om, de la funcționar la funcționar, în spiritul unei Românii democratice — acestea sînt cele două căi prin care putem combate racilele trecutului. Nici prima operație, nici cea de-a doua muncă nu sînt ușoare. Dar și una și cealaltă trebuiesc făcute cu deplină conștiință că sînt căile care pot duce la izbîndă.

Există o mentalitate greșită și mă simt dator în toată sinceritatea s-o combat în fața domniilor voastre. Opera de epurație nu-și găsește un suficient sprijin în masa funcționărimii. Nici nu mă gîndesc la inițiativele de jos care s-au lăsat așteptate. Și se lasă încă așteptate, lucru destul de regretabil. Dar cultivînd un spirit de corp rău înțeles, punînd mai presus legăturile de colegialitate și prietenie, sînt foarte rare cazurile în care comisiile de epurare primesc materialul necesar din chiar rîndurile funcționărimii, pentru a putea, cu un ceas mai devreme, scoate din aparatul de stat pe toți vinovații, pe toți părtașii crimelor trecutelor regimuri. (Se strigă : „Afară cu ei" ! „La pușcărie" !)

Pentru că nu trebuie să uităm: cît timp vor exista asemenea elemente în corpul funcționăresc, însăși ideea de autoritate este subminată.

Ordinea și autoritatea nu pot fi o realitate în momentul de față, în România de astăzi, decît în măsura în care ele țin cont de voința populară, se încadrează acestei voințe și nu încearcă pe căi piezișe să și-o subordoneze. Ordinea democratică și autoritatea subordonate faptei și fondului democratic, acestea sînt noțiunile pe care le acceptăm fără rezervă și pentru realizarea cărora înțelegem să luptăm.

Între autoritatea de stat de sus pînă jos și între voința populară, între interesele celor mulți și acei care dețin posturi în viața publică, nu trebuie să existe nici o diferență și nici putința unei adversități.

Iar ideea de ordine, în cel mai larg înțeles, nu-și poate căpăta întregul ei conținut decît atunci cînd toată activitatea aparatului de stat, începînd cu cele mai înalte trepte guvernamentale și administrative, pînă jos de tot, la ultimul funcționar care deține o părticică de răspundere, va căpăta consensul mulțimilor populare, după ce va fi făcut dovada că întreagă această activitate este inspirată de năzuințele și interesele populare, că nu se urmărește decît satisfacerea, cît mai deplină, a acestor interese și a acestor năzuințe.

În spiritul acestor idei, și al acestor concepții, credem că Frontul Național Democrat și miniștrii lui din actualul guvern, ca și întregul guvern, vor găsi un sprijin cît mai efectiv în masa funcționarilor publici, pe care-i dorim părtași sinceri și cît mai activi la clădirea noii Românii.

• *„Scînteia"*, anul I, nr. 89 din 19 decembrie 1944.

RAPORTUL TOVARĂȘULUI MINISTRU LUCREȚIU PĂTRĂȘCANU [ASUPRA DECRETULUI-LEGE PENTRU URMĂRIREA ȘI PEDEPSIREA CRIMINALILOR ȘI PROFITORILOR DE RĂZBOI]

Sire,

Urmărirea și pedepsirea criminalilor de război este astăzi la noi o necesitate imperioasă.

Ea este necesară mai întîi spre satisfacerea literei precise a Convenției de Armistițiu din 12 septembrie 1944, documentul istoric fundamental al poziției actuale a României în cadrul internațional. Ea este, de asemenea, necesară pentru respectul principiilor dreptului internațional, chiar nescrise, de la care un stat cu pretenții de civilizație nu trebuie să se abată.

Ea este, în sfîrșit, necesară pentru ca acei dintre români care, sub influența nefastă a hitlerismului și a fascismului, au pătat obrazul acestei țări, au contribuit la dezastrul ei căruia — cu atîtea pierderi — i s-a pus capăt la 23 August 1944 și au îngreunat viitorul ei, prin acte de barbarie pe care nici chiar starea de război nu le poate justifica, să-și ia pedeapsa binemeritată, spre satisfacția opiniei publice și spre a se da o pildă generațiilor viitoare că poporul acesta nu poate să ierte toate ticăloșiile.

Spre satisfacerea acestor postulate, proiectul alăturat enumeră principalele categorii de crime de război și acordă unei instanțe speciale, de compunere mixtă (magistrați de carieră și judecători aleși dintre reprezentanții cei mai autorizați ai opiniei publice, respectiv ai tuturor grupărilor politice), sarcina judecării și condamnării, cu pedepse mergînd de la pedeapsa cu moartea pînă la 5 ani închisoare corecțională, a tuturor criminalilor de război din România.

Proiectul acesta nu putea să neglijeze sancționarea profitorilor de război, care au căutat și au izbutit să realizeze cîștiguri ilicite în legătură cu războiul nefast purtat contra Națiunilor Unite și cu alte acte tot atît de odioase, menite a-l pregăti.

Acest proiect formează un tot cu acela referitor la sancționarea celor vinovați de dezastrul țării, de care,

de altfel, a fost despărțit, după unele cereri și numai pentru unele considerațiuni tehnice. În fond criminalii de război și răspunzătorii politici pentru pornirea și continuarea războiului sînt deopotrivă vinovați de dezastrul țării stăvilit, așa de tîrziu, la 23 August 1944.

Călăuzit de aceste idei și pe baza discuțiunilor avute la Consiliul de Miniștri, am alcătuit alăturatul proiect de decret-lege pe care, autorizat fiind de Consiliul de Miniștri, cu profund respect îl supun Înaltei aprobări și semnături a Majestății voastre.

Sînt cu cel mai profund respect.

Al Majestății voastre ministru al justiției.

• *„Scînteia"*, anul II, nr. 116 din 22 ianuarie 1945.

CUVÎNTAREA TOV. L. PĂTRĂȘCANU, MINISTRUL JUSTIȚIEI [LA SOLEMNITATEA DEPUNERII JURĂMÎNTULUI PRIMELOR FEMEI MAGISTRATE]

Una din revendicările principale ale mișcării muncitorești, una din revendicările de bază ale democrației consecvente a rămas pînă în ziua de astăzi asigurarea deplinei egalități (pe plan economic, social și politic) între femei și bărbați.

Este o revendicare de bază pentru că nu se poate crea un regim democratic, sincer și real, fără atragerea masivă și fără rezervă a elementului feminin în toate domeniile vieții publice, pe o treaptă de egală prețuire. Asistăm astăzi aici, la un modest început. Chiar acest modest început a necesitat însă străduințe, pentru că spiritul conservator și prejudecățile sînt încă adînc înră-

dăcinate la noi. Deschizînd elementelor feminine calea magistraturii, rupînd încă o barieră care le era pusă în cale, am acționat pe planul luptei pentru democratizarea României, o luptă grea și care cere încă jertfe.

A înfiera sau chiar combate prejudecățile cu care încearcă elementele reacționare și conservatoare să justifice menținerea femeii în viața noastră publică într-un regim de inferioritate, mi se pare un lucru zadarnic. Pentru că toate dovezile, toate argumentele, vorbesc pentru această egalitate, plecînd nu numai de la ideea de dreptate, dar și de la aceea de progres social. Pentru că un element de progres social este stabilirea unei egalități perfecte în toate domeniile de activitate, indiferent de religie, neam sau sex.

Războiul, dar nu mai puțin toată evoluția pînă la acest război, a arătat factorul prețios pe care l-a reprezentat masa feminină. Iar regimurile sociale am putea spune că se diferențiază și s-au diferențiat avînd printre altele, ca semn distinctiv, tocmai situația femeii în ierarhia valorilor sociale și politice. Nu este o întîmplare, ci este în ordinea firească a lucrurilor, că în Germania hitleristă și în toate statele de structură asemănătoare, femeia să fi fost degradată la roluri asemănătoare animalelor necuvîntătoare.

Drumul spre realizarea unei largi democrații prin atragerea, ca element activ în profesiuni și în societate, a femeii, trebuie să-l urmeze și România.

Frontul Național Democrat, înscriind printre punctele sale programatice lupta pentru cucerirea acestei egalități, a făcut-o tocmai pentru că ea servește nemijlocit democratizarea țării noastre.

• *„Scînteia"*, anul II, nr. 144 din 19 februarie 1945.

CUVÎNTAREA TOV. MINISTRU LUCREȚIU PĂTRĂȘCANU [ROSTITĂ LA CONFERINȚA PREFECȚILOR DIN TRANSILVANIA DE NORD, ȚINUTĂ LA MINISTERUL DE INTERNE]

Domnule prim ministru,
Domnilor miniștri,
Domnilor,

Problemele pe care le naște reintegrarea Ardealului de nord între hotarele României sînt fără doar și poate multiple și importante.

Sînt sigur că dv. le veți discuta cu domnul ministru de interne și veți aduce soluțiile cele mai bune.

Eu vreau să insist în special asupra spiritului care trebuie să prezideze la aceste toate operațiuni pe care le începem astăzi.

Este o încadrare administrativă, pe care noi o facem, este o încadrare politică, este o încadrare națională.

Dacă la această triplă încadrare nu va prezida într-adevăr — și aceasta trebuie să fie clar pentru fiecare din dv. — spiritul unei reale democrații, examenul istoric, pe care-l trecem astăzi, îl vom pierde.

Pentru că, domnilor, nu este vorba de a face o operație mecanică, de a face o simplă sudare între Ardealul de nord, între Transilvania de nord și restul României. În baza acestui act, la baza acestei reîntoarceri în hotarele României, trebuie, într-adevăr, să stea cîteva idei călăuzitoare izvorîte din dorința realizării unei democrații reale.

Ce înțeleg prin aceasta ?

Dacă în Transilvania de nord ca și în restul țării vor rămîne aceleași sisteme în practica dv., domnilor prefecți, aceeași tendință de a înlătura, într-adevăr, elementul

popular să devină element politic activ, element atras în mod direct în treburile publice, democrația va rămîne o vorbă goală.

România poate să trăiască și va trăi numai dacă va fi o Românie democratică.

Democrația exclude șovinismul

Democrația exclude șovinismul. Noi am combătut și nu vom osteni să combatem toate tendințele șoviniste. Dar șovinismul trebuie combătut sub orice formă se manifestă. Există dorința noastră și domnul prim ministru nu o singură dată a accentuat cît dorim ca să se stabilească armonia deplină între popoarele maghiar și român. Bunăvoința trebuie să vină din ambele părți. Șovinismul trebuie dezarmat, indiferent dacă vine cu marca românească sau cu marca maghiară. Spiritul democrației din acest punct de vedere este egalitar. Și fiecare din dv., în regiunile dv., trebuie să-și dea osteneala ca, într-adevăr, frățietatea între popoarele conlocuitoare [1] să devină o realitate, combătînd oriunde se produc asemenea tendințe de dușmănie națională.

De ce insist asupra acestui lucru ? Pentru că realitățile sînt mai tari decît dorințele.

Nobilimea maghiară și chiar mica burghezie maghiară a dus o politică, nu o singură dată, de neînțelegere a spiritului de conlucrare cu românii.

Elementele reacționare, române, moșierimea română, elementele din aparatul de stat român, au încurajat dușmănia antimaghiară. Am asistat astfel la o colaborare criminală din partea tuturor acestor oameni care speculau și foloseau dușmănia maghiară și română.

Acest lucru trebuie să înceteze.

Domnilor, pînă cînd dv. în sfera de activitate pe care o aveți nu veți elimina tot ce a fost fascist, hitlerist, legionar, putred, netrebnic, corupt, șovin în aparatul vechi de stat — nu vom avea posibilitatea de a ști de ce aveți nevoie și ce trebuie să vă trimitem noi de aici.

De aceea, prima lucrare a dv. este ca, pe baza unui examen critic, cinstit să indicați ceea ce credeți dv. că sub nici o formă nu trebuie să se întoarcă în Ardealul de nord.

Deci este vorba de o epurație generală și de o autoepurație a elementelor care au lucrat în ultimul timp. Aici criteriul alegerii este singurul just. Dv. trebuie să indicați cine credeți că sînt cei mai capabili și merituoși din aparatul cu care lucrați.

Și iarăși, pentru că mă refer la Departamentul meu, voi primi cu bucurie acest material informativ pentru că nu se pot sub nici un motiv elimina oameni care efectiv au lucrat și s-au dovedit capabili de spirit de sacrificiu în acest răstimp. Nu este în intențiunea noastră să facem acest lucru.

Deci împletirea elementelor vechi, care merită să se reîntoarcă, cu elementele noi, ridicate în ultimul timp, cred că este singura politică ce trebuie să o facem. Munca efectiv prestată este aceea care interesează. Pentru ca această muncă prestată să fie într-adevăr de calitate este nevoie de epurație, selecționare și îmbinarea elementelor vechi cu elemente noi, pentru maximum de folos în interesul populației din Transilvania de nord.

Cred că luînd acest criteriu vom duce o politică în slujba interesului public și vom putea înarma cu elementele necesare aparatul de stat și în Ardealul de nord.

În acest spirit vă urez spor în munca dv.

● *„Scînteia"*, anul II, nr. 185 din 1 aprilie 1945.

PRINCIPIILE POLITICE ȘI NAȚIONALE CARE STAU LA BAZA EXTINDERII LEGISLAȚIEI ROMÂNEȘTI ÎN ARDEALUL DE NORD

Conferința ținută la radio
de tov. ministru Lucrețiu Pătrășcanu

Prin Convenția de Armistițiu, încheiată în septembrie 1944, între Statul român și Puterile Aliate, dictatul de la Viena este considerat nul și neavenit. S-a proclamat, astfel, în mod categoric, inexistența așa-numitului „arbitragiu", prin care Transilvania de nord a fost încorporată Ungariei horthyste. În Convenția de Armistițiu încheiată ulterior între guvernul ungar și Aliați la Moscova, după ce Ungaria recunoaște și ea că arbitrajul de la Viena este nul [și] neavenit, se obligă să evacueze, în baza art. 2, teritoriile României ocupate de ea, readucînd autoritățile civile și militare maghiare în cuprinsul frontierelor ei de la 31 decembrie 1937. Mai mult, statul maghiar, considerat ocupant în Transilvania de nord, se obligă *să anuleze*, și nu să abroge toate măsurile legislative referitoare la ocuparea teritoriului român din 1940.

În temeiul acestei situații juridice se deschide calea soluționării problemelor de drept, care iau astfel naștere prin reîncorporarea Transilvaniei de nord între hotarele României.

Extinderea legislației românești în această parte a țării, devenită din nou românească, și stabilirea cetățeniei locuitorilor ei, luînd ca punct de plecarea situația existentă la 30 august 1940, sînt urmarea logică a celor două acte internaționale care reglementează în momentul de față Statutul politic internațional, atît al României, cît și al Ungariei. Dar aceasta este numai latura

tehnico-juridică a celor două măsuri legislative pe care le-am luat. Dincolo de elementul pur formal este necesar să afirmăm și principiile politice și naționale care rezidă la temelia noii ordini de lucruri create astfel în Transilvania de nord.

În împrejurările de față, trăim în România momentul greu al nașterii și consolidării unei democrații reale. Este o luptă de fiecare zi, care cere eforturi și sacrificii, pentru ca forțele reacționare, tot ceea ce reprezintă element negativ și conservator, încearcă să pună piedici în calea realizărilor pe acest tărîm. Dorim clădirea unei Românii democratice și vom ști s-o înfăptuim. În cadrul acestei democrații și plecînd de la principiile ei sîntem datori să considerăm toate problemele legate de existența României ca stat, inclusiv problemele născute din reîncadrarea Ardealului de nord între hotarele țării noastre.

Guvernul actual și mai ales partidele, organizațiile și forțele populare care îi stau drept sprijin, plecînd tocmai de la concepția democratică a noii Românii, înțelege ca, în mod consecvent și rapid, să distrugă toate urmele trecutului, reprezentat prin legi, instituții și creații dictatoriale de tip fascist. E o primă sarcină care se pune concomitent cu cea a reclădirii Statului român democrat.

Aceasta înseamnă că, în cadrele României de azi, nu există pentru nimeni drepturi cîștigate în numele dictaturii, fie că această dictatură se intitula carlistă, legionară sau își avea exponentul în Antonescu. Fascismul, ca și legionarismul, nu pot constitui în România temeiul unor drepturi cîștigate.

Cu aceeași vigoare însă, cu aceeași hotărîre, cu aceeași consecvență, nu se pot recunoaște nimănui, în Transilvania de nord, drepturile cîștigate în numele horthysmului. Pentru că nu o Ungarie democratică, ci Ungaria horthystă, Ungaria reacționară, patronată de Hitler și

Mussolini, ea a ținut sub stăpînire timp de patru ani nordul Transilvaniei și a încercat să creeze acolo anumite stări de drept. O asemenea situație nu poate fi acceptată. Prin întinderea legislației românești în Ardealul de nord, am desființat, fără urmă, cu efect retroactiv, toate măsurile, toate ordonanțele, toate dispozițiile care purtau pecetea regimului dictatorial al lui Horthy.

Din cercetarea dispozițiilor administrative și legislative luate în trecut, timp de patru ani, guvernul horthyst, derogînd chiar de la legile ordinare maghiare și de la prevederile constituționale ale statului ungar, a supus nordul Transilvaniei, ca și teritoriile ocupate de la Cehoslovacia și Iugoslavia, unui regim cu totul excepțional. Acest regim excepțional l-am făcut să înceteze, nu din ziua de 31 martie 1945, adică din momentul trecerii prin Consiliul de Miniștri a extinderii legislației românești în Ardealul de nord, ci din 30 august 1940, dînd efect retroactiv legislației noastre.

Sîntem perfect conștienți că legislația reintrodusă în Ardealul de nord conține încă elemente și dispoziții nedemocratice. Dar, la schimbarea acestei legislații, în întregimea ei, la crearea unei legislații în spirit democratic, guvernul actual lucrează în mod efectiv pentru a corespunde nevoilor și scopurilor urmărite de noul stat român.

Egalitatea națională

La această operă largă de democratizare a României, noi așteptăm un sprijin efectiv din partea populației maghiare a întregii Transilvanii. Pentru că avem convingerea că, desființînd toate instituțiile și toate măsurile pe care guvernul lui Horthy, avîndu-și sursa de inspirație în hitlerism și fascism, le-a introdus în Transilvania de nord, facem un serviciu nu mai puțin real însăși populației maghiare. Stări de privilegiu, ca și stări de inegalitate, în folosul unei minorități din populația maghiară, care au fost create în mod artificial, prin efectul unor dispoziții administrative sau legislative, nu pot decît să dăuneze maselor muncitorești și țărănești maghiare, în totalitatea lor, precum dăunează și mai grav bunei înțelegeri între populația românească și cea ungară. Căci, pentru o asemenea bună înțelegere, pentru cimentarea ei, pentru transpunerea ei din deziderat în fapt, guvernul actual înțelege să nu precupețească nici o străduință, nici un efort, nici un sacrificiu.

Egalitatea națională — o egalitate în fapt, reală și sinceră, — este, fără doar și poate, unul din elementele de bază ale unei adevărate democrații. Între poporul român și națiunile conlocuitoare [1] *și în special cu poporul maghiar, noi voim să stabilim cele mai perfecte și mai calde raporturi de prietenie și înțelegere.*

Ne dăm foarte bine seama că sarcina nu este ușoară și greutățile care ne stau în cale sînt multe și mari.

Șovinismul este otrava pe care au folosit-o toți cei care au avut interesul să semene între poporul român și poporul maghiar neînțelegere, ură și vrajbă. Au păcătuit tot atît de grav acele pături și așa-zișii exponenți ai românismului, vîrfurile reacționare ale partidelor istorice sau ale guvernanților de pînă ieri, care au alimentat pornirile șovine în masa românească, după cum nu mai puțin grav și nu mai puțin criminal au procedat toți acei care, din sînul maghiarimii, au cultivat ura națională pentru a atîța pe maghiari împotriva românilor. Șovinismul trebuie combătut oriunde se manifestă și orice formă îmbracă. El trebuie combătut, dezarmat și distrus, fie că se îmbracă în haina românismului, fie a maghiarismului. Pornirile de intoleranță națională, care au făcut pînă acum atîta rău popoare-

lor român și maghiar, contrazic fundamental spiritul și instituțiile noii Românii. Împotriva unor asemenea porniri, împotriva încercărilor de a lăsa ca mai departe șovinismul să împiedice consolidarea democrației românești, toate forțele vii trebuiesc mobilizate : în rîndurile maselor populare românești și, cu aceeași vigoare, în acelea ale populației maghiare.

A pune la stîlpul infamiei pe toți atîțătorii urii între națiuni, fie că ei se pretind apărători ai unui românism rău înțeles, fie că încearcă să se înfățișeze ca purtătorii de cuvînt ai maghiarimii milenare, este o datorie cetățenească elementară, care n-are nevoie de justificări. Este o datorie, pe care orice om simplu, român sau maghiar, trebuie s-o înțeleagă în ceasul de față, de la sine.

Situație juridică clară

Prin noile măsuri legislative pe care le-a luat guvernul, privind Transilvania de nord, s-a creat o situațiune juridică clară și fără putință de răstălmăcire. La baza acestor măsuri a rezidat dorința de a crea toate condițiile menite să ușureze indestructibila sudură între Transilvania de nord și restul țării, între populația acestei regiuni și restul populației din România. Dar același spirit larg democratic și de largă înțelegere națională trebuie să prezideze și la introducerea în viață a tuturor măsurilor luate. Pentru atingerea acestui scop, este nevoie însă de o largă bunăvoință, nu numai în aparatul de stat, însărcinat cu executarea dispozițiilor luate, ci de concursul efectiv, în același spirit, al populației maghiare și al celei românești. Apelul nostru se adresează tuturor, în credința fermă că numai mobilizînd toate forțele vii, atît ale poporului român, cît și ale

popoarelor conlocuitoare, vom putea înlătura toate piedicile, în clădirea unei Românii libere și democratice, în stare să înfrunte, puternică și fără șovăire, viitorul.

• *„Scînteia"*, anul II, nr. 187 din 3 aprilie 1945.

REFORMA AGRARĂ

Conferința D-lui Lucrețiu Pătrășcanu, ministrul justiției

Camarazi,

Rostul expunerii mele este de a vă familiariza cu ideile legilor pe care guvernul actual le-a adus în viața statului român.

Expunerea de astăzi se va mărgini la legiuirile cu caracter agricol, adică voi vorbi despre legea de trecere în stăpînirea statului a pămînturilor marilor proprietari și felul în care acest pămînt urmează să fie dat în stăpînirea țăranilor fără pămînt sau cu pămînt puțin.

Cu alte cuvinte, voi vorbi despre legea reformei agrare.

Pentru ca această expunere să nu fie o simplă înșiruire de texte de legi, pentru ca să fie într-adevăr posibilă lămurirea ideilor de bază, eu voi împărți expunerea mea în două părți. Adică, voi arăta în primul rînd împrejurările care au făcut necesară reforma agrară și apoi, în al doilea rînd, în ce constă această reformă agrară.

După această expunere, aș dori ca aceia dintre voi care sînt nelămuriți sau care cred că sînt necesare explicații mai amănunțite să-mi pună întrebări, pentru a nu fi o simplă cuvîntare a mea, ci o conferință între voi și mine.

Deci, după ce voi expune toate aceste probleme generale, aș dori cît mai multe întrebări din partea voastră, pentru ca astfel să putem adînci cît mai bine lucrurile.

Pentru ce în anul 1945 a fost nevoie de legiferarea și înfăptuirea reformei agrare ?

S-a discutat în publicistica economică românească dacă România mai cunoaște și după 1918[2], adică după prima reformă agrară, o problemă social-agricolă în țară.

Reprezentanții marii proprietăți au spus că în România nu ar mai exista o problemă socială cu caracter agrar. Ei spuneau că singura problemă care se pune astăzi la noi în țară ar fi organizarea tehnică a producției agricole. Atît și nimic mai mult. Așadar, n-ar fi vorba nici de împărțire de noi pămînturi, nici de o împroprietărire a țăranilor fără pămînt, adică de nici una din laturile sociale ale problemei agrare.

Astfel privită problema, era fals pusă, din două motive, pe care vi le voi expune imediat, foarte pe scurt.

O mare parte din pămîntul țării continua să fie în stăpînirea celor care de fapt nu-l lucrau, adică în stăpînirea marilor proprietari.

În al doilea rînd, un contingent extrem de numeros de țărani fără pămînt jinduia după putința de a-și crea condiții omenești de viață. Deci pămîntul era în mîna celor care îl foloseau ca instrument de speculă și exploatare, pe cînd o masă de țărani nu avea pămînt.

Care era repartiția pămîntului în ajunul acestei reforme agrare ?

Din suprafața totală a țării, cu toată reforma agrară din anul 1918, 32%, deci aproape o treime din pămîntul țării, se afla în mîna proprietarilor mari, cu peste 50 hectare. Era un neadevăr sfruntat că reforma agrară ar fi scos din mîna marii proprietăți pămîntul pe care-l deținea.

În iarna anului 1945, încă mai exista în mîna marilor proprietari 32% din pămînt, o treime din pămîntul țării. Din acest pămînt, care cuprindea și pămîntul arabil și de cultură, precum și livezile și pădurile, 18%, aproape o cincime din pămîntul arabil, deci din pămîntul de cultură, era în mîna marii proprietăți.

Deci, se vede limpede din aceste două procente că o bună parte din pămîntul țării era încă în mîna marilor proprietari.

Se pune întrebarea : toți țăranii aveau pămînt ?

Cifrele pe care vi le voi da sînt cifre oficiale, deci făcute de organele de stat care nu aveau nici un interes să pună într-o lumină favorabilă pe țărani, ci dimpotrivă aveau tot interesul să arate că majoritatea țăranilor au pămînt. Această statistică este din anul 1930.

Ei bine, din această statistică oficială se constată că în anul 1930, 464 mii țărani, adică aproape o jumătate de milion de țărani, erau completamente lipsiți de pămînt. [...]

Vă dați seama că în asemenea împrejurări foamea de pămînt a țăranilor noștri era o realitate, iar dorința fierbinte a țărănimii de a avea pămînt era explicabilă și reforma agrară, așa cum spune primul articol, corespunde unei necesități naționale, economice și sociale. [...]

Existența marii proprietăți a adus la noi și alte urmări. Care anume ?

Marea proprietate la noi în țară nu era ceea ce se numește proprietatea capitalistă, adică marii proprietari nu cultivau pămîntul cu mașini sistematice și cu muncă angajată, astfel încît chiar din punct de vedere tehnic nu se găsea pe calea progresului. La noi, mare parte din pămînt — așa cum cei mai mulți dintre voi care sînteți de la țară o știți —, o mare parte din pămînt zic, se cultiva în dijmă. Adică — moșierul dădea pămîntul, iar țăranul dădea munca și cîteodată și semințele, iar

apoi produsul se împărțea după bunul plac al boierului : lua proprietarul două părți, țăranul o parte, sau fiecare cîte o jumătate din produs.

Dar nu exista numai dijma la noi și vom vedea imediat ce înseamnă această dijmă. Cînd țăranul trebuia să ia o bucată de pămînt în arendă, în dijmă, era obligat ca să dea proprietarului pe lîngă partea provenită din produse, și ceea ce se numea rușfet, adică suplimente, care constau nu în muncă, ci în anumite servicii, daruri, ș.a.m.d.

Cu alte cuvinte, țăranul dădea munci și era obligat și la o serie întreagă de sarcini, la anumite obligațiuni față de proprietari. Țăranul era obligat ca pe lîngă produs să dea proprietarului și muncă gratuită tot în prețul pămîntului.

Am aici un contract din una din cele mai agricole părți ale țării, din județul Argeș. Să vedeți ce trebuia să dea țăranul atunci cînd lua pămîntul de la boier. Pentru trei hectare pe care le primea țăranul de la boier în dijmă, el trebuia, în afara faptului că îi dădea proprietarului jumătate din recolta celor trei hectare, să lucreze complet pe deasupra un pogon, adică să facă toate muncile legate de recoltă.

Însă boierul nu se mulțumește numai cu atît, ci pe deasupra mai cere și o zi de lucru pentru fiecare pogon, adică dacă îți dă trei hectare trebuie să-i dai șase zile de muncă neplătite. În afară de aceasta, 20 de ouă, un pui de găină, și altele. [...]

Cu alte cuvinte, marea proprietate, prin existența ei, prin felul cum cultiva pămîntul, perpetua în România așezămintele cu caracter iobăgist [3], adică aceleași așezăminte sub care țărănimea română a suferit veacuri de-a rîndul.

Vă veți întreba dumneavoastră : Ei și ? Unde este marea vină a marii proprietăți dacă ea cultivă astfel

pămîntul ? Ca să distrugem orice rămășiță iobăgistă în România, trebuie desființată marea proprietate.

Ce relațiune este între aceste lucruri ? Astfel, dai o bucată de pămînt țăranului și-l obligi la munca supraomenească și la lucruri care nu au nimic comun cu munca lui, adică la ouă, pui de găină, la daruri, care afirmă cea mai cruntă exploatare a țărănimii noastre. Pentru faptul că marea proprietate avea în spatele ei acest bun, pămîntul, prin modul de a-l folosi, ea putea scoate, într-adevăr, șapte piei de pe țărani.

Metodele de muncă iobăgistă [3] sînt metode de exploatare sîngeroasă, mult mai crunte, mult mai sălbatice, decît munca salariatului. Pentru ce ? Pentru că munca salariatului stabilește un contract mărginit între marii proprietari și țăranii care trebuie să se angajeze pe pămîntul lor. Este munca contra bani. Ți-am făcut munca, îmi plătești banii. Dacă nu-mi convine, pot atunci să plec, să mă duc alături, pe moșia învecinată, pot să parcurg zeci de kilometri și să-mi găsesc condițiuni mai bune de lucru.

Cu alte cuvinte, salariatul nu era legat ca dijmașul de marea proprietate. Căci ce făcea țăranul ? Pentru a rămîne în satul lui — și proprietarul îl putea obliga la aceasta — era gata să primească orice condițiuni pentru dijmă și să rămînă astfel legat de satul lui și de moșia boierească. Însă, muncitorul agricol fiind stăpîn pe muncă, putea să o ofere și să găsească condiții mai bune. În adevăr, în timpul cînd se cerea mînă de lucru pentru muncile agricole, la marii proprietari, atunci prețurile muncii creșteau, nu în proporție cu nevoile muncitorilor, totuși creșteau.

Deci, prin faptul că marea proprietate era cultivată în dijmă, că țăranii fără pămînt erau obligați să accepte

această dijmă, țărănimea trăia în condiții sălbatice de exploatare și în mare parte, trebuie să o spunem, starea de mizerie a țărănimii române se datorește și faptului că au fost menținute raporturi de muncă cu caracter iobăgist.

Desființînd marea proprietate, am desființat radical și toate aceste feluri de munci și obligațiuni care apăsau asupra țărănimii noastre. Desființînd marea proprietate, s-a dat o serioasă lovitură bazei reacțiunii și piedicii principale în dezvoltarea economică și democratizarea țării.

Iată cel de-al doilea motiv fundamental pentru care noi am dorit și am reușit să desființăm marea proprietate prin reforma agrară actuală.

Acestea sînt, în linii foarte generale, cauzele fundamentale pentru care reforma agrară din România se impunea ca o necesitate materială, economică și socială.

Acum să trecem la organizarea reformei agrare.

Înainte de acest lucru însă, cred că este mai bine să facem o comparație, o scurtă privire asupra reformei agrare din anul 1918.

Văzînd pentru ce acea reformă — din anul 1918 — nu a soluționat problema fundamentală a țărănimii noastre, unde a păcătuit acea reformă și pentru ce a păcătuit, vom pune într-o lumină și mai limpede și mai pe înțeles, reforma agrară actuală.

În primul rînd, erau îndreptățiți la împroprietărire în anul 1918, după tabelele oficiale, 2 300 000 țărani, fără pămînt. Au primit însă pămînt la așa-zisul sfîrșit al reformei agrare, abia 1 400 000 țărani [2]. Cu alte cuvinte, din cele 2 300 000 țărani, aproape un milion nu a primit pămînt deloc. Cum se explică acest lucru? În primul rînd de cine a fost făcută reforma agrară din 1918? Fost-a ea făcută de reprezentanții adevărați ai țărănimii?

Era puterea politică în mîna aliaților de frunte ai țărănimii? Împărțea țărănimea puterea politică cu muncitorimea în acel moment? [...]

A doua chestiune, tot atît de principală, este: cine a aplicat reforma agrară? Au aplicat-o țăranii sau reprezentanții țăranilor? Cum se face că, chiar împotriva literei legii, înșelînd legea, s-au comis atîtea abuzuri și nedreptăți mărginindu-se dreptul țăranilor la pămînt?

Reforma agrară din anul 1918 a fost dată spre aplicare unor organe de stat care nu aveau nimic comun cu țărănimea și interesele ei. Nu țărănimea prin delegații ei a privegheat la punerea în practică a reformei agrare, ci această reformă agrară a fost pusă în practică de aparatul de stat, care în acel moment era adversar al țăranilor.

Al treilea viciu al reformei agrare a fost că țărănimea a primit pămînt, dar numai pămînt. Voi știți că dintre micii proprietari țărani, aproape 60%, înainte de război, deci cînd nu interveniseră încă pierderile din timpul războiului, acești 60% nu aveau nici un animal de tracțiune, nici un bou și nici un cal [4]. În masa țărănimii sărace nu existau aceste animale de tracțiune — e vorba de țăranii care aveau cîte 2—3—4 pogoane de pămînt — și, ceva mai mult, nu existau nici chiar animalele domestice din curte, adică porci, păsări etc. [...]

Deci al treilea păcat al reformei agrare din 1918 a fost că a împroprietărit cu pămînt pe țărani, însă i-a lăsat în plata domnului, fiindcă nu le-a asigurat posibilitatea efectivă să-l muncească. Și atunci rezultatul n-a putut fi decît unul singur, acela cunoscut.

Din pămîntul căpătat de țărani în 1918, 36% adică mai mult de o treime, a fost pierdut în timp de 20 de ani, mulți fiind siliți să-l vîndă. [...]

Să vedem acum cel de-al patrulea păcat.

Țăranii au fost obligați să plătească pământul, adică împroprietărirea s-a făcut contra plată, contra unei plăți pe care țărănimea noastră nu a putut să o facă.

În anul 1937, țărănimea română, vasăzică după 17 ani, mai datora încă boierilor 2 miliarde de lei în contul pământului primit.

Cu alte cuvinte, cu toate că au muncit ani de zile, încă mai datorează în contul pământului 2 miliarde lei.

Ce dovedește aceasta ? Dovedește că sarcinile financiare puse în seama țărănimii ea nu a putut să le îndeplinească.

Eu mă mărginesc numai la aceste patru păcate fundamentale ale reformei agrare din anul 1918.

Deci această reformă din anul 1918 a dat pământ puțin fără mijloace de a lucra, l-a dat scump, apoi aplicarea reformei agrare a fost la dispoziția și în seama unui aparat dușman țărănimii.

Aceste păcate ale reformei agrare din anul 1918 noi nu le-am făcut.

Și acum, avînd înaintea ochilor păcatele reformei agrare din anul 1918, ceea ce a dat și ceea ce nu a dat această reformă, o să analizăm împreună reforma agrară pe care a dat-o guvernul de concentrare democratică în momentul de față.

Eu am să vă explic acum articolele fundamentale din legea reformei agrare, text pe care știu că l-ați primit cu toții.

Noi nu am dorit să facem un text de lege complicat juridicește, cu fel de fel de chițibușuri, ci am căutat să facem o lege scurtă, o lege clară, o lege pe care țăranii, fără ajutorul avocaților și avocățeilor, să o poată înțelege. De aceea i-am simplificat limbajul și am pus într-însa ideile de bază ale reformei agrare.

Ce am vrut să facem prin această lege ? Am vrut să luăm pământul din mîna celor care-l întrebuințează

ca instrument de exploatare sau de îmbogățire și să-l dăm în mîna celor care de fapt îl lucrează.

Am luat pământul în primul rînd de la acei care s-au pus în afara luptei și intereselor poporului român și apoi de la marii proprietari.

Prin articolul trei al legii s-a luat pământul și proprietățile agricole de orice fel aparținînd germanilor și cetățenilor români de origine etnică germană care au colaborat cu Germania hitleristă. Toți aceștia care s-au pus în afara colectivității poporului român, care au luptat împotriva intereselor lui de viață, au pierdut dreptul de a avea proprietate agricolă.

Trecînd mai departe la litera „b" observăm că au pierdut acest drept și criminalii de război, adică acei români care au păcătuit față de poporul român și de interesele lui, care au împins poporul la războiul nebunesc împotriva Uniunii Sovietelor, care au adus atîtea nenorociri asupra poporului și țării românești.

În al treilea rînd, se ia pământul acelora care au părăsit România, pentru că s-au simțit dușmani ei înșiși, s-au simțit străini de popor și au plecat în țările cu care România se afla în momentul acela în război. Deci, în al treilea rînd, pământul acelora care au fugit după 23 August 1944.

La punctul „d" este a patra categorie, formată din acei proprietari care nici nu-și cunosc măcar proprietatea, acei proprietari care s-au dezinteresat complet de proprietate, așa-numiții absenteiști ; aceștia au pierdut de asemenea în întregime proprietatea agricolă. Cuvîntul absenteist vine tocmai de la cuvîntul absent, adică cei care au fost absenți, au plecat de pe proprietățile lor, acei care nu au socotit că au vreo legătură cu pămîntul, acei care au dovedit că pentru dînșii pămîntul este un bun de care ei se dezinteresează, dar din care au

știut să tragă numai foloasele. Și acestora, după cum spun, li s-a luat pământul în întregime.

Acei care nu au cultivat pământul în regie proprie, adică cei care nu au făcut cheltuieli ca să-l lucreze și nu s-au îngrijit de administrarea lui, au pierdut acest pământ dacă au mai mult de 10 hectare.

Apoi, s-a luat pământul acelora care s-au înscris voluntari pentru a lupta împotriva Națiunilor Unite, adică o serie întreagă de oameni care s-au înscris voluntari în armata germană. Acești voluntari au pierdut de asemenea pământul.

Există pe urmă un alt grup de proprietari de pământ și anume : bănci, întreprinderi industriale, anumite societăți, care au ajuns în stăpînirea pământului pe diferite căi. Astfel, o bancă a dat un împrumut unui proprietar agricol pentru care acesta și-a pus drept amanet moșia. Proprietarul neputînd plăti datoria, pământul a trecut în proprietatea băncii, care astăzi îl deține.

Este de remarcat că o serie întreagă de întreprinderi industriale au mari domenii agricole și forestiere. Acestea se numesc bunuri de mînă moartă, adică bunuri care nu au proprietar viu ; toate aceste proprietăți aparținînd unor persoane juridice, urmează să fie trecute în întregime asupra țăranilor.

Motivul : toate acestea nu constituiau decît mijloace de cîștig și exploatare pentru întreprinderi sau conducătorii întreprinderii respective.

În sfîrșit, așa cum am spus, din marea proprietate, chiar din acea proprietate care era cultivată de marii proprietari în regie, sub orice formă, tot pământul care prisosește peste 50 ha a fost trecut în stăpînirea statului, pentru a fi împărțit la țărani.

Deci, după această lege a reformei agrare, în România nu mai există proprietăți particulare mai mari de

50 hectare. Tot pământul peste 50 hectare trece în stăpînirea țăranilor.

Iată felurile de pământuri care constituie acel mare fond de pământ care se împarte în momentul de față țăranilor. Am scos cît mai mult pământ cu putință, pentru ca să dăm țăranilor lipsiți cît mai mult pământ.

Am căutat să înlăturăm unele din păcatele reformei agrare din anul 1918, punînd problema nu așa cum era pusă în 1918 de către un guvern al moșierilor și al vîrfurilor industriașilor din România, ci așa cum o pune un guvern care are ca element de bază reprezentanții muncitorimii și ai țărănimii.

Guvernul de concentrare democratică, tocmai pentru că este un guvern în care au locul cuvenit reprezentanții muncitorimii și ai țărănimii, a putut să conceapă această lege, astfel încît să desființeze marea proprietate și să caute să strîngă cît mai mult pământ pentru a-l da țărănimii. Nu avem astăzi un guvern al adversarilor țărănimii, ci un guvern reprezentînd însăși țărănimea și cel mai bun prieten al ei, muncitorimea. Acest guvern a putut să facă acum ceea ce guvernul din 1918 nu a vrut și nici nu a putut să facă.

Ce va face cu acest pământ ? Aceasta este una din ideile de bază ale reformei agrare. Statul intră în stăpînirea pământului dar nu ca să-l oprească asupra lui, nu ca să-l întrebuințeze el, să-l transforme în ferme, mari întreprinderi, ci pentru a-l trece imediat în proprietatea țărănimii noastre. Dar cum ?

În articolul 2 al legii, după ce am văzut de unde se ia pământul, vom vedea ce se face cu el. După cercetările științifice făcute la noi, în condițiunile noastre, o proprietate de 5 hectare ar fi suficientă ca să îndestuleze într-adevăr nevoile țăranului și ale familiei sale. De aceea, noi am pus ca principiu să dăm din acest pământ loturi de cîte 5 hectare sau să completăm lotu-

rile sub 5 hectare. Acolo unde există pămînt disponibil, să dăm pămînt așa ca fiecare țăran să aibă o proprietate de 5 hectare.

De aceea, cînd în lege se vorbește despre ce se face cu acest pămînt și se spune că suprafețele arabile ale gospodăriilor țărănești existente se vor mări pînă la cinci hectare, se înțelege că celor ce au pămînt puțin le dăm în completare pînă la 5 hectare. În al doilea rînd, țăranii care nu au pămînt deloc vor primi, pentru a face gospodării de sine stătătoare, pînă la 5 hectare acolo unde sînt rezerve de pămînt suficiente. Deci, a doua categorie este a țăranilor care nu au pămînt și primesc un lot de 5 hectare în proprietate. Se încearcă prin legea de față să se satisfacă aceste 2 categorii de țărani, care sînt lipsiți complet de pămînt și care nu au 5 hectare.

În apropierea orașelor și a localităților industriale, o parte din pămînturi, formată din loturi mici (și acesta este punctul 3 din articolul 2), va fi rezervată pentru a se face grădini de zarzavat pentru aprovizionarea muncitorilor, a funcționarilor și a meseriașilor. Aceasta e situația în București, unde o populație agricolă în imediată apropiere nu este, dar unde avem o serie întreagă de pămînturi (vorbesc chiar de marginea Bucureștiului) care vor putea fi transformate în grădini pentru a veni astfel în ușurarea vieții muncitorilor, a funcționarilor și a meseriașilor din capitală. Același lucru și la alte orașe și centre industriale.

În afară de aceste pămînturi, punctul 4 din articolul 2 prevede că statul își păstrează o mică parte din pămînturi pentru a putea face anumite instituțiuni și școli agricole unde să se poată face experimentări privind selecționarea semințelor și întrebuințarea utilajului, precum și modul de întrebuințare a vitelor de muncă. Cu alte cuvinte, terenuri destinate institutelor de cultură și de știință agronomică, terenuri ce și le rezervă

statul în mici porțiuni și care vor servi pentru experimentări a tot ceea ce poate veni în folosul tot al țăranilor, deci pentru progresul agriculturii.

Iată deci ce va face statul cu aceste pămînturi expropriate. El le va da țăranilor fără pămînt, va completa loturile țăranilor săraci, o mică suprafață din jurul orașelor o va da pentru grădini de zarzavat pentru aprovizionarea populației muncitorești și a funcționarilor din orașe și apoi o mică parte o va întrebuința pentru școli și institute de agronomie, care vor fi puse tot în slujba intereselor agriculturii și deci a țăranilor.

Am spus că al doilea păcat al reformei agrare din anul 1919 [2] era că țăranul a primit pămîntul gol, goluț.

Prin articolul 6, legea noastră agrară prevede că se trece asupra statului întregul inventar al marilor proprietăți expropriate ca tractoare, batoze, secerătoare, combine etc., găsite pe bunurile agricole expropriate. Toate aceste mijloace de lucru se strîng în anumite centre județene care le vor pune la dispoziția țăranilor, pe un preț modest, reprezentînd cheltuielile de întreținere. Acestea se pun nu numai la dispoziția țăranilor noi împroprietăriți, ci a tuturor țăranilor, deci și a celor vechi împroprietăriți.

Cu alte cuvinte, creăm aceste centre de utilaj agricol pentru a veni imediat în sprijinul țăranilor. Dar ceva mai mult, și celelalte unelte agricole și animalele de tracțiune chiar trec asupra statului pentru același scop, al sprijinirii țăranilor.

Așadar, nu numai marile mașini, ci chiar vitele, boi, cai, apoi grape, pluguri trec asupra statului. Natural, de pe pămîntul expropriat în întregime, vor trece și ele în întregime, iar de pe cel expropriat parțial, vor trece parțial. De exemplu, unuia care are 200 hectare de pămînt și are 4 boi, i se iau 150 hectare și 3 boi, care reprezintă cota parte din pămîntul expropriat. Dar

dacă acestea trec la stat, ce face statul cu ele ? Le va împărți țăranilor împroprietăriți.

Astfel, am înlăturat unul din păcatele reformei agrare din anul 1918.

Știm, camarazi, că nu sînt suficiente nici batozele, nici tractoarele, nici vitele de muncă, dar nu avem mai mult și de aceea va trebui să facem eforturi ca să înmulțim toate aceste instrumente și vite de muncă. Vă spun însă că ceea ce statul nostru are astăzi a fost pus astfel la dispoziția țăranilor. Mai mult nu avem.

Dar trebuie să vă arăt că am socotit că anumite bunuri ar trebui scutite de expropriere. Care sînt aceste bunuri ? Sînt toate bunurile care au un caracter de specializare. De exemplu, am înlăturat de la expropriere orezăriile, fiindcă ele înfățișează o nouă cultură care a fost introdusă în România de curînd și care este pe suprafețe mici, așa că nu se sustrag suprafețe mari de la expropriere. Am socotit că nu este bine să stricăm aceste culturi speciale și de aceea le-am exceptat.

Am exceptat apoi bunurile aparținînd bisericii, mitropoliei și așezămintelor bisericești. De asemenea pe cele aparținînd domeniilor coroanei, eforiilor, întrucît venitul acestor bunuri ajută la întreținerea spitalelor și a instituțiilor medicale și de cultură.

Noi am prevăzut aceste excepții în lege, fiindcă ni s-au cerut de către aceste așezăminte, care și ele sînt de folos obștesc. Vorbesc despre așezăminte spitalicești, Academia Română, Casa școalelor.

Însă nu dezvălui nici un fel de secret cînd spun că noi vom cere acestor așezăminte, cum sînt Eforia și Academia, ca ele, de bună voie, să renunțe la moșiile lor, noi, guvernul și statul democratic, luîndu-ne obligația să le dăm veniturile de care ele au nevoie, dar nu din pămînt, care trebuie să meargă la țărani.

Nu am voit să facem o chestiune de discuție acum, însă credem că și o parte din aceste pămînturi, pe care azi le-am scutit de expropriere, cu timpul, prin buna înțelegere (și e vorba de o înțelegere reală că țărănimea are nevoie de pămînt), prin buna înțelegere zic, aceste așezăminte vor renunța la aceste pămînturi pentru a le trece asupra țărănimii.

Trecem la alt capitol al reformei agrare și anume : cum se va face aplicarea acestei reforme.

Reamintesc ce s-a spus la reforma din anul 1918, care a fost aplicată de organismul de stat, dușman al țărănimii. Țărănimea, la 1918, nu a avut de spus nici un fel de cuvînt asupra modului cum era pusă în aplicare reforma.

Ce am făcut noi ? De la ce principiu am plecat noi acum ?

Țăranii ei înșiși trebuie de astădată să aplice reforma agrară, nu agronomii care pot fi cumpărați de marii proprietari, nu funcționarii de stat care pot fi în concepția lor mai aproape de boier decît [de] țărănime ; nu un aparat suprapus țărănimii, ci țărănimea însăși trebuie să ia în mîinile ei aplicarea reformei agrare.

Iată ce am prevăzut în lege : colectivitatea satului, acei țărani direct interesați la împroprietărire, adică țăranii care nu au pămînt sau au pămînt sub 5 hectare, sînt convocați în sat de către primar și își vor alege un comitet de 7—15 membri. Deci această țărănime direct interesată își va alege un comitet dintre țărani cunoscuți, comitet chemat să pună în aplicare legea reformei agrare.

Cine știe mai bine decît țăranii din sat ce pămînturi au proprietarii, cît au, unde îl au, ce calitate are acest pămînt, și cine știe mai bine decît colectivitatea satului, cine nu are pămînt, cine ar trebui să aibe pămînt, cum trebuie dat acest pămînt ?

Am pus deci accentul în aplicarea reformei agrare tocmai pe țărănime, fiindcă guvernul actual este guvernul care are la baza lui muncitorimea și țărănimea.

Deci, reforma agrară va fi de astă dată aplicată de comitetul sătesc, comitet ales direct de colectivitatea satului.

Dar se poate la un moment dat să existe neînțelegeri în sat, sau pot exista neînțelegeri între 2 sate asupra unei moșii, așa cum chiar s-a întîmplat și cum desigur că se va mai întîmpla. Pentru aceasta satele își aleg delegații lor, cîte 2 țărani care merg să formeze un comitet de plasă, care va trebui să coordoneze, să privegheze aplicarea nu în cadrul unui sat, ci în cadrul unei plăși. La plasă nu sînt reprezentanții marilor proprietari și ai aparatului de stat, ci aceiași reprezentanți ai țărănimii, ieșiți din colectivitatea satului și din sînul comitetelor țărănești.

Iată cea de-a doua concepție de bază a legii, adică cum trebuie făcută aplicarea reformei agrare și cine este chemat să facă această aplicare.

Acum să vedem după ce norme se vor face parcelele de împroprietărire. Legea prevede în articolul 12 cine are întîietate la împroprietărire și se prevede că vor avea întîietate, în primul rînd, ostașii care sînt concentrați sau mobilizați și toți acei care au luptat împotriva Germaniei hitleriste. Este un principiu pe care l-am trecut sub această formă în lege, pentru a da întîietate ostașilor, pentru a arăta că România și poporul român înțelege să răsplătească mai mult și să se îngrijească în primul rînd de aceia care, cu arma în mînă, luptă în momentul de față pentru interesele de viață ale poporului român. Deci, am socotit că este o datorie pe care poporul român o are față de ostașii de pe front care au luptat și luptă contra Germaniei hitleriste.

Acest lucru trebuie să fie bine înțeles și reținut : că nu este o favoare, ci o datorie pe care poporul român înțelege să și-o achite față de luptătorii de azi pentru interesele lui de viață.

După ce stabilește categoria acelora care au întîietate, urmează categoria acelora care au pămînt mai puțin sau nu au deloc, după cum va crede comitetul satului.

Vin acum la prețul pămîntului. Am arătat că, în anul 1918, prețul s-a pus în sarcina țărănimii, care nu l-a putut suporta și care mai avea încă asemenea datorii și în anul 1940.

Am pus [și] noi o plată pentru ca să existe în conștiința țăranului, chiar și a țăranului înapoiat, ideea că nu a primit acest pămînt gratis. Dar noi am pus plata în produse, în chipul următor : 1000 kg în grîu și 1200 kg în porumb pe hectar.

Acest preț, dacă vrea să-l plătească în bani sau în produse, se întinde pe o epocă de 10 ani, adică are de plată pe an 100 kg grîu și 120 kg porumb. Pentru țăranii care nu au pămînt deloc și primesc acum pămînt pentru prima oară, s-a prevăzut un termen de plată de 20 de ani.

Cu alte cuvinte, am pus un preț foarte mic pe care țăranul va putea fără nici un fel de greutate să-l achite în timp de 10—20 ani.

Pentru ca să venim și mai mult în sprijinul țăranilor împroprietăriți, în cazul în care sînt condițiuni grele pentru ei, am prevăzut că prima rată o pot plăti după 3 ani. Deci, o plată extrem de mică și în astfel de condițiuni încît să poată fi achitată.

Apoi, pentru ca pămîntul să nu fie pulverizat, împărțit, am dispus că, pentru moment, pămîntul primit de către țărani să nu poată fi vîndut, arendat, donat ș.a.m.d. Proprietatea trebuie să rămînă deci a țăranului

care o primește. Totuși fiindcă pot fi și cazuri excepționale, s-a dat posibilitatea Ministerului Agriculturii ca, de la caz la caz, să învoiască asemenea donațiuni sau înstrăinări de pământ căpătat prin împroprietărire.

Acestea sînt principiile de bază ale legii agrare, toate celelalte mențiuni fiind de mică importanță.

Astfel, am stabilit că situația proprietății luată în considerație nu este cea din momentul de față, ci aceea existentă la 23 August 1944. Deci, acei proprietari care, voind să prevină reforma, și-au împărțit pămînturile la copii sau au făcut donațiuni sau chiar au vîndut, deoarece nu se ia în considerare niciun fel de înstrăinare făcută de la 23 August 1944 încoace.

Pădurile și viile nu sînt nici expropriate, nici împărțite, ele urmînd să fie reglementate de un decret ulterior.

După cum vedeți, ideile principale, care au stat la baza acestei reforme agrare, au fost de a veni cît mai larg cu putință în sprijinul țărănimii sărace.

Aceasta dă un conținut democratic reformei noastre. Ea este o reformă democratică pentru că are la bază interesul majorității imense a țărănimii și este democratică prin felul cum este pusă în practică, țărănimea însăși fiind chemată să facă această operațiune.

Este o reformă democratică pentru că are în vedere interesul celor mulți și săraci. Se dă pămînt țăranilor în condiții cît mai ușoare cu putință, în așa condiții încît statul să le vină în ajutor, pentru ca, în adevăr, așa cum spune articolul 1 din lege, să se poată crea gospodării puternice, sănătoase și productive.

Această concepție de bază a legii a putut fi pusă în practică, planurile noastre au putut fi realizate, pentru că avem la cîrmă un guvern de esență democratică, un guvern care reprezintă în fundamentul lui muncitorimea și țărănimea. Un asemenea guvern nu putea face

decît o asemenea reformă și reforma s-a făcut numai pentru că a fost cu putință ca acest guvern să se înscăuneze prin voința majorității poporului român, pot spune aproape prin voința întregului popor român. Numai așa acest guvern a putut face reforma agrară cît mai repede și cu efecte cît mai adînci cu putință.

Pentru a adînci unele din ideile reformei agrare, înainte de a pune concluzii care privesc munca dv. de viitor, aș dori să-mi puneți întrebări, să-mi cereți lămuriri pentru a vedea, într-adevăr, dacă anumite aspecte ale problemei trebuie să fie mai amănunțit studiate și însoțite de mai multe explicații. Vă rog a-mi pune întrebările ce credeți de cuviință, eu vă răspund imediat la toate. Vă rog să nu vă jenați și să nu vă intimidați, ci puneți întrebări așa cum pune un camarad.

Întrebare : Sînt proprietari cărora li s-au lăsat cîte 50 de hectare, dar care nu au brațe pentru a le lucra. Din această cauză desigur că producția va suferi și atunci se pune întrebarea : ce se face cu acest pămînt care nu mai dă producția dinainte ?

Răspuns : Pentru moment noi căutăm să lichidăm trecutul. Acei dintre proprietarii cu 50 hectare care se vor dovedi incapabili să muncească pămîntul, care nu vor avea nici brațe de muncă, nici dorința de a-l munci, cu siguranță că vor intra în categoria acelor proprietari pe care i-am expropriat din incapacitate sau lipsa de interes. Dar aceasta este o chestiune de viitor. Acum sîntem mulțumiți că am lichidat trecutul. Problemele de viitor, pe măsură ce se vor naște, le vom rezolva tot în spirit democratic, așa cum face legea de față.

Întrebare : Desigur că sînt printre noi și țărani și meseriași de la oraș. Atunci un muncitor de la oraș ne va spune : bine, vouă, țăranilor, vi s-a dat pămînt, dar nouă muncitorilor, care nu avem casă, nu ni se dau case ?

Răspuns : O lege ca reforma agrară nu este pusă să dezlege toate problemele. Problema cea mai arzătoare pentru moment a fost aceea a pămîntului. Guvernul democratic actual va căuta, tocmai fiindcă are și reprezentanți ai muncitorimii în sînul lui, va căuta să vină pe toate căile și în sprijinul muncitorimii de la orașe, creînd cartiere de locuințe, și luînd locuințele acelora care sînt fugiți sau ale criminalilor de război. Cu alte cuvinte, în planul de lucru al guvernului este trecută și rezolvarea lipsei de locuințe a muncitorilor precum și îmbunătățirea locuințelor proaste ale acestora.

Guvernul va satisface toate nevoile muncitorimii și ale țărănimii în măsura respectivă. Desigur că nu în legea reformei agrare se putea trece și această chestiune muncitorească.

Cînd vi se va pune o astfel de întrebare, să răspundeți că guvernul se îngrijește și de problema locuințelor muncitorilor, așa cum v-am spus, și că nici una din nevoile lor nu va fi neglijată.

Întrebare : Dar împărțirile de pămînt care s-au făcut înainte de apariția legii agrare rămîn definitive ? Dacă rămîn definitive, se pune o problemă și anume : sînt oameni care luptă contra Germaniei hitleriste și, împărțirea făcîndu-se în lipsa lor, se pot trezi că alții au fost împroprietăriți în comuna lor de origine iar ei, din lipsa de pămînt în regiune, sînt trimiși în alte județe pentru colonizare. Ar fi just ca cei care au luptat să primească pămîntul în satul lor și apoi, dacă nu mai este pămînt, să fie colonizați ceilalți care nu au luptat.

Răspuns : Îmi pare bine că s-a pus această întrebare, deoarece articolul 18 al legii prevede tocmai acest lucru și anume : în cazul în care împărțirea moșiilor s-a făcut pînă la data publicării acestei legi, comitetul local de împroprietărire va întocmi tabele noi în conformitate cu legea de față. Cu alte cuvinte, împroprietăririle făcute

nu rămîn definitive. În tabelele de împroprietărire se vor trece cu precădere cei de pe front, indiferent dacă reforma a fost făcută înainte de lege, adică în septembrie, octombrie sau februarie. Pămîntul celor de pe front va fi păstrat în satele lor.

Deci, potrivit legii, toate împroprietăririle făcute înainte vor fi refăcute în conformitate cu această lege, dîndu-se întîietate ostașilor de pe front.

Întrebare : În cazul în care într-un județ sînt familii multe pentru împroprietărire și nu este pămînt deajuns, ce se face ?

Răspuns : Legea spune că se pot face împroprietăriri în loturi de cîte 5 hectare și în alte județe, atunci cînd într-un județ nu este pămînt suficient. Astfel, în județul Ialomița, fiind pămînt mult, natural că pot fi împroprietăriți țărani din județul Muscel unde pămîntul este insuficient.

Țăranul român, în general, se deplasează foarte greu și de aceea toate încercările de colonizare nu au reușit la noi, dar dacă nu există pămînt, nici cel mai democratic guvern nu-l poate da. Vor rămîne desigur țărani și fără pămînt și vom vedea cum rezolvăm problema, dar problema este să împărțim ce avem efectiv.

Nici eu nu cred că țăranul român este înclinat spre colonizare, dar printr-o propagandă bine făcută și mai ales dacă țăranul știe că nu se duce pe pămînt sterp și că îi dă acolo statul casă și vite de muncă, el va fi mai ușor de convins.

Pînă acum i se dădea, de exemplu, țăranului pe Bărăgan 25 hectare de pămînt, și se ducea acolo fără nimic, așa că nu putea să-și încropească o gospodărie. Dar în planul nostru, colonizările din satele fără pămînt în cele cu pămînt se vor face cu siguranța că țăranii vor găsi acolo nu numai pămîntul, ci și case și inventar. Pe de

altă parte, țăranul va merge și în alt județ dacă va fi convins că altă soluție nu poate fi.

Întrebare: La noi este un zvon prin sat că se vor face împroprietăriri ca cele de la Bug de pe timpul banditului Antonescu.

Răspuns: Omul va ști exact, cînd va vrea să plece, unde va pleca și ce va găsi acolo și nu va fi ca pe timpul lui Antonescu, ca să fie pornit de la urma lui în locuri necunoscute. Deci va pleca mai ușor știind unde merge și ce găsește acolo. Pămînt mult este în Ialomița și în cîteva regiuni din șesul Dunării. Ei nu se vor duce acolo ca pribegi, ci mai întîi delegații lor vor stabili locul. Va fi un lucru făcut temeinic.

Întrebare: Se lasă cîte 50 hectare de pămînt, dar cine le muncește?

Răspuns: Nu trebuie să ne facem iluzii că toți țăranii vor putea fi împroprietăriți, fiindcă vor fi unii care vor rămîne cu proprietate mai mică, alții chiar fără pămînt și aceștia vor lucra atunci cu plată. Cu alte cuvinte, acum fiind mîna de lucru puțină, prețul muncii agricole va crește și acest pămînt va fi atunci lucrat ca la orașe cu munca contra plată. Altă soluție nu este. Acolo unde se va vedea că proprietarul nu este capabil, probabil că vom introduce în lege obligația de a da pămîntul țăranilor. Atît timp cît se păstrează aceste 50 ha, se păstrează și posibilitatea ca mîna de lucru să fie găsită la țăranii fără pămînt sau cu pămînt puțin.

Întrebare: Ați spus că regimul viilor se va stabili printr-un nou decret-lege care este aproape gata. Atunci deținătorii de vii văzînd că li se iau viile nu le vor mai lucra bine.

Răspuns: Am pus principiul că cine a cultivat ia și roadele. Proprietarul care a cultivat în toamnă grîu, chiar dacă locul este expropriat, tot [el] culege grîul. La vii, la fel: cine cultivă, ia roadele. Deci, îi dau proprietarului roadele, dacă într-adevăr se interesează de vie, adică dacă a cultivat-o. Dacă nu, nu are ce lua și sigur că toți au interesul de a culege roadele înainte de a fi expropriați.

Întrebare: La art. 5, aliniatul „p", se prevedea că soția poate reține 10 hectare pămînt, dacă acest pămînt este moștenit ca zestre și dovedit cu acte. Dacă soțul are peste 50 hectare atunci îi rămîn lui 50 hectare și soției încă 10 hectare?

Răspuns: În regulament s-a clarificat acest lucru. Noi am dori să luăm cît mai mult pămînt și nu am vrut să rămînă unei familii 100 hectare. Însă cînd s-a pus problema de către unii membri din guvern că soției trebuie să i se aigure un minimum de 10 hectare, am căzut de acord, dar am prevăzut în regulament că soțul și soția pot să-și împartă cum vor aceste 50 hectare plus 10 hectare ale soției.

Întrebare: Am întrebat dacă și aceste 10 hectare sînt considerate ca făcînd parte din lotul de 50 hectare.

Răspuns: Nu, nu sînt considerate. S-a pus problema să se păstreze conacurile de care sînt legate amintirile familiei, problemă pusă de liberali.

Întrebare: Cunosc o moșie din județul Romanați, care s-a plantat cu pomi dar pomii sînt la 200 și 400 metri depărtare unul de altul, iar în spațiul dintre ei se cultivă cereale. Este o lege veche care spune că plantațiile nu se expropriază și acum proprietarul numește plantație această moșie. Ce se face cu această moșie?

Răspuns: Unul din subterfugiile întrebuințate de marii proprietari este că au făcut să se excepteze plantațiile de la exproprieri și atunci ne-am trezit cu moșii întinse cu cîte un băț ici colo, moșii cărora li se zice plantații. Toate aceste moșii de pămînt arabil camuflate în livezi se expropriază.

Întrebare: Deoarece în lege nu se prevede, se pune întrebarea dacă la împărțirea acestor pămînturi se va ține seama de greutățile familiei, de numărul membrilor dintr-o familie ?

Răspuns: În regulament se ține seama și de gradul de lipsă al țăranului și de posibilitatea lui de muncă și de greutățile familiei. Am socotit că este mai bine să lăsăm colectivității satului să hotărască, pentru că punînd 15 oameni într-un comitet, credem că aceștia vor hotărî cu mai multă echitate decît un articol de lege.

Întrebare: Dacă băncilor și unor industrii care aveau pămînt și-l exploatau, li s-a luat acest pămînt, pentru care motiv pămînturile bisericești nu sînt expropriate ?

Răspuns: Asta pentru că nu vrem să naștem tulburări în lumea clerului și fiindcă ni s-au adus multe argumente că din venituri se întreține bisericile, cimitirele. Și atunci am făcut această excepție de la regula generală.

Întrebare: Funcționarii din comunele rurale au dreptul la împroprietărire ?

Răspuns: Satul va hotărî. Nu cred.

Întrebare: Pun această întrebare datorită faptului că am stat de vorbă cu niște țărani care îmi spun că în primul rînd s-au îngrămădit la împroprietărire funcționarii.

Răspuns: Aceasta este o problemă care s-a pus și data trecută. În foarte multe județe s-au repezit nu numai funcționarii, ci și elemente care aveau pămînt, chiaburii satului. Probabil că asemenea abuzuri se vor petrece și acum, însă legea prevede că au dreptul numai aceia care nu au pămînt sau au pămînt puțin. Cu alte cuvinte, sătenii adevărați și nu funcționarii. Acolo unde s-au produs asemenea abuzuri există posibilitatea și prin comitetele de plasă și prin comisia de la Ministerul Agriculturii ca să fie suprimate.

Întrebare: La noi în sat nu a ajuns la toți țăranii pămîntul și funcționarii totuși au luat.

Răspuns: Tabelele făcute pe județe vor veni aici unde le vom revizui caz cu caz. Am trimis deja în provincie o serie de oameni, care să ne raporteze. Va exista desigur tendința unui abuz din acest punct de vedere.

Întrebare: Iată o familie țărănească care are trei copii ce luptă pe front și nu sînt căsătoriți. Li se acordă pămînt și acestor copii ?

Răspuns: Ostașii de pe front vor fi considerați fiecare ca un împroprietărit. Faptul că sînt trei copii nu înseamnă că este o colectivitate de familie și de aceea se va căuta ca fiecare ostaș ca individ să fie împroprietărit.

Întrebare: Pentru a împiedica pulverizarea proprietății legea prevede să nu se înstrăineze loturile date țăranilor. Dar țăranii, prin moștenire, poate vor să împartă lotul copiilor. Este posibil ?

Răspuns: Noi am spus că nu vrem să lăsăm ca imediat să se înceapă pulverizarea ; am plecat de la concepția de familie. În cazurile în care se va dovedi necesar, am dat o portiță de intervenție Ministerului Agriculturii. Pentru moment vrem ca acest pămînt să formeze baza unei gospodării solide.

Întrebare: Soția unui camarad care este luptător are 5 hectare de pămînt. Soțului i se mai dau 5 hectare ?

Răspuns: Normal e să i se dea pămînt, fiindcă el nu are pămînt, are numai soția. Deci, dacă el intră în categoria privilegiată a celor de pe front, i se dă sigur pămînt.

Întrebare: În legătură cu pămînturile care nu au intrat în cadrul reformei actuale, cum sînt cele ale bisericilor, ale școlilor etc., care au fost în trecut împroprietărite cu loturi mari, cum este de pildă biserica din Mangalia, jud. Constanța, care are 30—40 hectare de pămînt,

fapt care a provocat mari nemulțumiri în rîndurile țăranilor ; n-ar fi rău ca asemenea loturi să fie luate. Aceste loturi nu au servit niciodată instituția. Legea era făcută așa că fixa prețul arendării la 300 lei hectarul însă preotul sau învățătorul îl putea lua cu 150 lei hectarul. După ce aceștia luau pămîntul îl lucrau în dijmă, ca orice moșier și deci venituri din pămînturi pentru instituție nu ieșeau deloc. Ar trebui expropriate și aceste pămînturi.

Răspuns : Aceste excepțiuni, pe care a trebuit să le facem, limitează o parte din pămînt, dar după calculele noastre, suprafețele în general nu sînt atît de însemnate ca să constituie o problemă în sine.

Dar v-am mai spus că sperăm ca mai tîrziu prin bună învoială să soluționăm și această problemă spre binele țăranilor.

Întrebare : Sînt țărani care au avut cîte 2 sau 4 hectare de pămînt, din care își scoteau doar existența, și vă amintiți și dv. că mai ales în ultimii ani, 1937—1940, aceste pămînturi au fost absorbite aproape în întregime, pe cale chiar de a fi înghițite sub formă de gaj de către Creditul Rural. Cum se lichidează acum ?

Răspuns : Pămîntul dat țăranilor este lipsit de orice sarcină.Noi vrem să lichidăm pe de altă parte și chestiunea datoriilor agricole, care este prevăzută în programul nostru de guvernămînt, adică pămîntul țărănesc asupra căruia apasă o sarcină financiară să fie eliberat.

Întrebare : În lege este prevăzut ca mașinile mari agricole să formeze stațiuni de mașini județene, iar celelalte unelte să treacă asupra țăranilor proporțional cu pămîntul luat. Aceste mașini vor fi astfel centralizate ca să satisfacă cerințele tuturor județelor ?

Vor fi județe care nu au avut mașini și alte județe care au avut prea multe, cum ar fi de exemplu Ilfov. Atunci cum se împart ele ?

Răspuns : Dat fiind că acest parc de mașini este la dispoziția Ministerului Agriculturii, repartizarea se va face în așa fel încît să se creeze cît mai multe stațiuni, cel puțin cîte una de județ. Nu vor fi două într-un județ și în altul nici una. Repartiția se va face deci după necesități.

Întrucît ora este înaintată și vreau să spun anumite concluzii, o să vă rog să continuăm cu întrebările și răspunsurile în conferința de mîine.

Rostul explicațiilor pe care vi le-am dat, rostul colaborării noastre în aceste 2 ore nu este unul teoretic.

Acum, fiecare dintre voi pleacă pe front, unde va trebui să lămurească pe cei de acolo de tot ceea ce facem noi aici, de ce am dorit să facem și ce anume am înfăptuit prin reforma agrară.

Acolo vi se vor pune mult mai mult întrebări decît mi-ați pus voi mie. Va trebui deci să fiți înarmați cu toate cunoștințele, citind legea și făcînd apel, acolo unde nu sînteți lămuriți, la explicațiile d-lor ofițeri, pentru ca fiecare dintre voi să poată spune ostașilor de pe front exact care este adevărul și care este realitatea pe care o trăim noi cu toții. Este sarcina voastră să arătați ostașilor de pe front că guvernul actual este într-adevăr un guvern care reprezintă țara, care se luptă și se străduiește să satisfacă nevoile muncitorimii, ale țărănimii, ale intelectualilor, ale tuturor acelora care sînt factori de muncă și de progres.

Este datoria voastră să lămuriți ostașii de pe front, că prin această reformă agrară guvernul și-a luat angajamentul, pe care-l va duce pînă la capăt, ca să împroprietărească pe fiecare. Guvernul are o grijă specială pentru ostașii de pe front și va căuta ca nici un ostaș de pe front să nu rămînă fără pămînt.

Veți explica tot ceea ce noi am pus în această lege care vine în folosul țărănimii. De astă dată, nici unul din păcatele reformei trecute nu s-a repetat. Am căutat și căutăm să dăm cît mai mult pămînt țăranilor și am lichidat marea proprietate. Căutăm să dăm pămîntul extrem de ieftin precum și unelte și vite de muncă, astfel încît țăranul să-l poată folosi pentru buna lui stare.

Plecînd de la aceste idei de bază democratică care stau în această lege și de la aceste tendințe democratice ale guvernului, fiecare din voi să transforme legea reformei agrare într-un instrument de democratizare a armatei noastre. Văzînd legea, știind ce vrea guvernul, ce poate un guvern democratic să facă, voi veți contribui atunci, în foarte mare măsură, la lămurirea ostașilor de pe front.

Cred că felul cum reforma agrară a fost concepută și este pusă în practică va oferi unul din cele mai importante mijloace pentru a lămuri soldaților de pe front că în România numai un regim democratic care se bazează pe muncitorime și țărănime poate face asemenea reforme.

Reforma agrară să fie deci instrumentul de democratizare a armatei și în același timp armata să fie cîștigată pentru democrația guvernului actual, tocmai prin faptele concrete ce le face.

Reforma agrară nu este făcută să rămînă literă moartă ; prin felul cum o veți explica, ea poate dimpotrivă să vă dea posibilitatea să lămuriți cu mult mai bine decît orice discuție politică tendința actualului guvern și munca ce a depus-o pînă acum.

De aceea, sînt convins că voi, pătrunzînd și spiritul și litera legii și înțelegînd cu adevărat felul în care am dorit noi prin această lege să rezolvăm problema agrară din România, veți putea propaga ideile democratice în

vederea unei munci rodnice și sincere de la care poporul românesc și țara românească așteaptă foarte mult.

• *Democratizarea armatei.* Îndrumări pentru munca aparatului de cultură, educație și propagandă, [f. e.], București, 1945, p. 71—98.

LEGEA CRIMINALILOR DE RĂZBOI ȘI LEGEA EPURAȚIEI APARATULUI DE STAT

Conferința domnului Lucrețiu Pătrășcanu, ministrul justiției

Camarazi,

Guvernul actual are de îndeplinit anumite sarcini în ceea ce privește viața politică și aparatul de stat. Are de îndeplinit anumite sarcini pentru că dacă, în adevăr, dorim ca România să fie o țară democrată, anumite rele, păcate și slăbiciuni constatate trebuiesc înlăturate fără milă.

Despre două din aceste sarcini vreau să vă vorbesc azi în legătură cu opera guvernului Petru Groza.

V-am vorbit ieri despre reforma agrară.

V-am expus ideile fundamentale ale acestei legi.

Azi vă voi vorbi despre legea care pedepsește pe criminalii de război și despre legea care urmărește curățirea aparatului de stat de toate elementele fasciste și legionare precum și de acei care au sprijinit asemenea elemente.

Legea criminalilor de război este o lege care urmărește să sancționeze pe toți cei care au comis crime în legătură cu războiul sau care poartă răspunderea dezastrului în care a fost aruncată țara noastră.

Este o lege în primul rînd politică, pentru că se urmărește tragerea la răspundere în fața poporului român a tuturor celor vinovați de crimele și bestialitățile comise în ultimii 4 ani și de a fi aruncat România în cel mai nebunesc și criminal război, războiul împotriva Uniunii Sovietice.

Guvernul actual își dă seama de două lucruri :

Poporul român trebuie să fie pus în situația de a se despărți de toți cei ce poartă vina războiului, de felul cum a fost dus acest război și de tot ce a însemnat un fapt politic în legătură cu acest război.

Această despărțire trebuie făcută fără întîrziere, poporul român punînd la stîlpul rușinii și pedepsind pe cei vinovați.

În al doilea rînd, dacă noi nu vom dovedi că sîntem gata să pedepsim pe criminalii de război, nimeni nu va crede în sinceritatea noii Românii.

Pentru a merita încrederea acordată de Uniunea Sovietică cu prilejul armistițiului încheiat, avem o datorie față de popoarele prietene ale marelui nostru vecin de a dovedi și arăta că știm să pedepsim pe toți cei care poartă răspunderea războiului declarat la 22 iunie 1941, precum și pe cei care au păcătuit grav față de omenire, de regulile războiului, săvîrșind crime, jafuri, ticăloșii. Pentru că nimeni nu are dreptul să se acopere cu pretextul că a fost război, ca să fie absolvit de crimele săvîrșite. Cînd vom discuta legea, veți vedea că am pedepsit tot ce este crimă de război în acești ultimi 4 ani.

Deci, nu putem păși pe calea viitorului, nu putem asigura României o situație politică și morală solidă dacă nu rupem în întregime cu trecutul, pedepsind pe toți criminalii în legătură cu războiul dus contra Uniunii Sovietice.

Este o datorie a poporului român să facă curățenie la el acasă. Poporul român trebuie să îndepărteze și să

lovească pe toți dușmanii care l-au dus la război. Este o datorie pentru noi față de popoarele Uniunii Sovietice să arătăm că toți cei care poartă răspunderea războiului sau au călcat atît de grav regulile omeniei își vor primi meritata pedeapsă.

Nu se pot întări legături de prietenie cu Uniunea Sovietică, dacă poporul român nu va da dovadă cu inima întreagă că este gata să facă acest lucru.

Nu act de răzbunare, ci de dreptate

Trebuie să înțelegem că pedepsirea criminalilor de război nu este un act de răzbunare, ci este un act de dreptate. Atunci cînd, pe front chiar, unii dintre vinovații încă nedescoperiți, vor căuta să arate că acțiunea noastră este o răzbunare politică, trebuiesc demascați toți aceștia și, dimpotrivă, arătat că pedepsirea criminalilor de război este o sarcină pe care poporul este dator s-o ducă la îndeplinire.

Nu este nici un lucru impus, nici un act de răzbunare, ci trebuie să ne dăm seama că pedepsim pe criminalii care au păcătuit prin declararea războiului și prin felul cum au dus războiul și să facem dovada că înțelegem prietenoasa primire și bunăvoința popoarelor sovietice, arătate cu prilejul armistițiului.

Pedepsirea criminalilor de război este un act de dreptate pe care poporul român, prin guvernul de azi, îl face și îl va duce la îndeplinire.

Țin să subliniez acest lucru pentru că dușmanii noștri, legionarii și toți prietenii lor camuflați, vor căuta să întoarcă lucrurile pe dos, încercînd să pună în lumină falsă această operă de pedepsire a criminalilor de război.

Trebuie să știți deci că ceea ce facem este o obligație față de noi înșine.

Nu se poate clădi o Românie nouă, democrată, lăsînd în poporul român elemente care au păcătuit atît de grav.

După cum veți vedea din lege, s-a căutat ca tocmai nu o justiție despărțită de popor, ci chiar poporul prin reprezentanții lui să judece pe criminalii de război.

Cine sînt criminalii de război ?

Criminalii de război se împart în mai multe grupuri :

1. Cei care poartă vina dezastrului României, avînd răspunderea politică, și cei care au comis crime, jafuri, acte de teroare.

Din primul grup fac parte toți cei care au hotărît războiul contra Uniunii Sovietice și a Națiunilor Unite, care au tîrît România în războiul criminal din Răsărit.

Aceștia sînt : Antoneștii și ceilalți părtași la declararea războiului și care și-au luat răspunderea celor ce s-au întîmplat.

Aceștia sînt primii criminali și vinovați. Urmează ceilalți :

2. Cei care au permis armatei germane să ocupe România. Cei care au luptat pentru fascism și hitlerism și au ajutat armata germană să ocupe România.

3. Cei care prin faptele lor au ajutat sau au dus la pregătirea celor două fapte criminale : declararea războiului și ocuparea țării de către armata germană.

Este deci o răspundere politică, dar faptele lor se încadrează în crime față de poporul român. Nu este nevoie să mai dovedim acest lucru. Cînd țara noastră a fost împinsă în război împotriva intereselor ei de totdeauna care cereau prietenie cu popoarele sovietice, cînd țara noastră a fost dată pe mîinile hitleriștilor, acei care sînt răspunzători pentru aceste fapte față de poporul român trebuie să-și ispășească crimele comise.

Actul de la 22 iunie 1941 este o crimă

Nu este o crimă mai mică faptul de a fi îngăduit ca țara noastră să fie ocupată de armata germană care a tăiat și spînzurat timp de 3 ani la noi, folosind bogățiile țării noastre pentru războiul pe care Hitler l-a dus la Răsărit.

Nu pot fi scutiți de răspundere nici cei care prin faptele lor au pregătit declararea războiului și întrarea armatei hitleriste în țară.

Mai departe, sînt socotiți ca vinovați pentru crime de război o serie întreagă de elemente din aparatul politic și administrativ al statului care s-au dedat la crime, jafuri sau acte de teroare.

Crimele în legătură cu războiul

Iată pe scurt care sînt acești criminali de război.

Toți cei care nu au respectat dreptul internațional cu privire la conducerea războiului sau au supus la tratament neomenos pe prizonierii de război. Socotim criminali pe cei care au săvîrșit acte de cruzime sau omoruri, care au ordonat condamnări la moarte, au supus la cazne sau au asasinat populația din teritoriile unde s-a purtat războiul. Toți cei care au ordonat sau au patronat aceste crime sînt socotiți și ei criminali de război. Am socotit criminali pe toți cei ce au ordonat sau săvîrșit prin fapte proprii asupriri asupra populației, asasinate în masă, fie din cauza urei de rasă, fie din motive politice, pe toți cei care au ordonat sau patronat sau săvîrșit din proprie inițiativă omoruri în masă, cum a fost la Iași și dincolo de Prut. Am socotit că se fac vinovați și trebuiesc pedepsiți toți comandanții, directorii și supraveghetorii de închisori

care au supus la tratament neomenos pe cei dați în grija lor. „Este vorba de deținuții politici sau de cei arestați pentru motive rasiale". Cei care s-au purtat neomenos, au schingiuit sau au ordonat schingiuiri, toți vor fi pedepsiți. Toți ofițerii de poliție judiciară sau anchetatorii, procurorii, judecătorii de instrucție etc. care au chinuit sau au săvîrșit fapte sălbatice ; toți aceștia care au făcut acte de cruzime sau de violență cad sub prevederile legii.

Considerăm criminal pe cel care, părăsind teritoriul țării, s-a refugiat cu armata hitleristă din proprie inițiativă sau duce campanie prin scris sau vorbă împotriva țării noastre. Știți că o serie întreagă de legionari, împreună cu Horia Sima, au fugit cu armata hitleristă. În Germania garnitura legionară a format un guvern, ducînd campanie contra guvernului nostru și împotriva poporului nostru.

Trebuiesc pedepsite jafurile săvîrșite de unii din oamenii trimiși pe teritoriile Uniunii Sovietice. Faptul că jaful a fost ordonat de dictatorul Antonescu nu-i o scuză. Oamenii care au patronat aceste jafuri sau au cărat de acolo lucrurile furate cu vagoanele, toți care au făcut aceste jafuri vor fi pedepsiți.

Am socotit în categoria criminalilor pe cei care au pus în practică legiuirile scelerate, sub care a trăit poporul român în ultimii patru ani, precum și crimele rasiale, asuprirea populației civile, măsuri prin care dictatura a încercat să-și întărească situația.

În sfîrșit, urmează să fie pedepsiți și cei care au fost în slujba Germaniei hitleriste făcînd propagandă pe calea presei, precum și acei care au pus România din punct de vedere economic în slujba intereselor lui Hitler.

Lista este lungă, destul de lungă. Este o înșirare de fapte penale pe care le-au comis oamenii dictaturii care

au căutat ca la aceste crime să asocieze și răspunderea poporului român.

Este lung șirul criminalilor de război, dar încă putem spune că au mai rămas destui care au păcătuit și care nu au fost cuprinși în lege. Deci nu este vorba de răzbunare, ci numai de gîndul de a face dreptate.

Pedeapsă capitală pentru marii criminali

Cum înțelegem să pedepsim pe acești oameni ?

Cei care au făcut crime, adică cei care poartă răspunderea declarării războiului, cei care au mîinile pătate de sînge, toți cei care au patronat crimele, toți aceștia pot fi condamnați la moarte.

Pentru toți cei care au săvîrșit o crimă capitală, pedeapsa capitală. S-a prevăzut astfel pedeapsa cu moartea pentru toți cei care au ordonat masacre colective, împușcări în masă, care au pe sufletul lor moarte omenească. Toți cei care, deci, pe teritoriul român sau dincolo de hotarul român, au săvîrșit crime, suprimări, asasinate, toți aceștia pot fi condamnați la moarte.

S-a dat pedeapsa muncii silnice pe viață, cu gradații de închisoare pe timp limitat pînă la 5 ani, pentru cei care au deschis germanilor drumul în țară. Dacă această faptă a fost în legătură cu actele de guvernămînt, vor fi condamnați la moarte, iar dacă e în legătură cu alte infracțiuni, de asemenea pot fi condamnați la moarte. Celelalte infracțiuni se pedepsesc fie cu temniță grea pe viață, fie pe timp mărginit.

Aceste pedepse trebuiesc date cu liniștea că facem un act de reparațiune. Pedeapsa cu moartea trebuie dată celor care o merită.

Tribunalele populare

Cine judecă pe acești criminali ?

S-a socotit că toți cei care au săvîrșit crime sau infracțiuni legate de viața poporului român trebuiesc dați spre judecată unor tribunale în care poporul român să fie reprezentat în mod direct.

Am exclus aparatul justiției actuale, pentru ca să dăm astfel posibilitatea poporului român în mod direct să dea pedepsele. Pînă vom avea o justiție populară, procesele politice în legătură cu războiul le dăm în judecata unui tribunal creat prin această lege. Completul de judecată care judecă pe acești infractori va fi compus din nouă membri : 2 juriști magistrați și 7 reprezentanți ai organizațiilor de masă care formează actualul guvern : Partidul Comunist, Uniunea Patrioților, Sindicatele, Partidul Social-Democrat, Frontul Plugarilor, Partidul Național-Țărănesc, Partidul Liberal. Toate aceste organizații vor trimite o listă de membri din care, prin tragere la sorți, se va compune tribunalul. Deci tribunalul va fi compus din reprezentanți ai organizațiilor de masă care reprezintă nemijlocit poporul român.

În fața acestui tribunal, vor veni toate infracțiunile prevăzute de această lege. La noi în țară acest tribunal este un lucru nou. Prin această instanță populară, deschidem drumul justiției de mîine, pentru că trebuie să ne fie clar că justiția în România democrată va trebui să fie o justiție pur populară. Tribunalul poporului creat pentru pedepsirea criminalilor de război va fi exemplul după care vom transforma întreaga justiție a țării.

Instruirea criminalilor de război s-a dat în seama unor acuzatori publici numiți de Ministerul de Justiție, din rîndul muncitorilor, intelectualilor, funcționarilor. În tribunalul poporului sînt și acuzatori publici numiți de sindicate. Trebuie să menționez că muncitorii — acuzatori

publici — au dat dovadă de o deosebită pricepere în munca lor de instruire. În tribunalul popular sînt și femei magistrați. În corpul acuzatorilor publici am căutat să intre toate categoriile, fără deosebire de profesie, de credință, de sex. Am lăsat posibilitatea acuzatorilor publici să deschidă acțiune penală contra acelor pe care îi cred ei vinovați. Aceasta este dată și în seama Consiliului de Miniștri. Tribunalul poporului judecă în primă și ultimă instanță, prevăzîndu-se dreptul de recurs numai pentru greșita compunere a instanței și greșita aplicare a pedepsei. După cum vedeți este o muncă de răspundere pe care o au acuzatorii publici și judecătorii. Am cerut organizațiilor constituite să facă lista celor pe care îi propun ca judecători, indicîndu-ne pe cei capabili de a fi judecători. Sarcina tribunalului nu va fi ușoară. Acuzatorii publici pot fi siguri că și tribunalul poporului va face treabă temeinică, inspirîndu-se din ideea de dreptate care nu poate fi despărțită de interesele fundamentale de viață ale poporului român și ale țării noastre.

Am dat posibilitatea să funcționeze în afară de București și în alte centre ale țării asemenea tribunale, pentru ca opera de curățire să fie cît mai completă și rapidă. Vor fi asemenea tribunale la Iași, Galați și în Ardeal. În momentul de față cabinetele de instrucție de pe lîngă tribunalele poporului au în cercetare peste 260 criminali de război. Cea mai mare parte sînt arestați. Pe măsură ce instrucția continuă, pe măsură ce se fac noi cercetări, se descoperă noi criminali. Deci numărul celor vinovați tinde să crească.

Legea epurației

Ce-a de-a doua lege este legea epurației aparatului de stat, adică legea care să ne permită curățirea aparatului

de stat de toate elementele legionare, fasciste sau prietene fasciștilor.

Nevoia acestei legi s-a simțit imediat după 23 August. Nu trebuie uitat că țara noastră a trăit sub un regim de dictatură, cînd mascată, cînd fățișă, în special de la 1938 încoace. Am avut dictatura regală a lui Carol al II-lea, a legionarilor și apoi a lui Antonescu. În toți acești ani, aparatul de stat, Administrațiile Publice, Administrațiile Caselor Autonome care țin de stat, toate acestea au fost împînzite cu elementele cele mai reacționare, cu fasciști și legionari. Aceste elemente au continuat sabotajul lor înainte și după data de 23 August 1944. Dușmanii democrației românești au continuat și după această dată să ocupe posturi de răspundere în statul nostru.

Toți acești dușmani, care încearcă să saboteze efortul de război și să slăbească frontul, toți acești oameni care dețin posturi de stat și sabotează împlinirea armistițiului, deci a obligațiunilor noastre față de Uniunea Sovietică, toți aceștia trebuiesc cît mai repede posibil înlăturați. Noi sîntem în întîrziere cu această operațiune.

Atît timp cît a existat un guvern în care s-au menținut oameni din Partidul Național-Țărănesc și Liberal care aveau prieteni printre legionari, această operă nu s-a putut face. Numai după 6 Martie 1945, am putut face adevărata lege de curățire a aparatului de stat.

În această lege intră următoarele categorii : toți funcționarii care se dovedesc că au participat la organizațiile legionare sau de tip fascist din România, deci care au luat parte activă la viața și activitatea organizațiilor legionare. Vor fi epurați toți acei care au lucrat pentru instaurarea regimului dictaturii în România. Toți cei care, prin manifestările sau activitatea lor, au avut o atitudine împotriva democrației. Apoi toți care au făcut crime, delicte

sau acte de teroare din proprie inițiativă sau prin executarea misiunilor încredințate, din motive politice sau rasiale. Am prevăzut și cazul cînd toate aceste fapte s-au petrecut nu numai pînă la 23 August, ci și după 23 August 1944 — mă refer la cei ce au scos capul sub guvernul Rădescu — și toți aceștia trebuie să fie înlăturați din aparatul de stat.

Această îndepărtare poate fi făcută pentru totdeauna sau pentru cîtva timp.

Suspendarea din serviciu se poate face pe o perioadă pînă la 5 ani.

Întreaga operație a epurării este dată pe seama răspunderii politice a miniștrilor.

Ministrul, după această lege, are posibilitatea de a constitui pe lîngă departamentul său comisiuni în care să delege anumiți oameni de încredere care să strîngă materialul informativ, spre a stabili exact toate faptele puse în sarcina funcționarilor epurabili. Am făcut acest lucru pentru că s-a observat că fostele comisiuni de funcționari pe care le-am făcut prin vechea lege nu au procedat cu destulă nepărtinire în această operă. A intervenit spiritul de colegialitate și de aceea am dat epurația în răspunderea ministrului de la fiecare departament.

Am introdus în această lege și o dispoziție prin care epurații pe care ministrul îi consideră primejdioși să poată fi internați în lagăre de muncă.

Aceasta este în esență legea epurației. Am dat prin ea un instrument cu care ministrul ce are răspunderea politică a departamentului să poată îndepărta fără multe formalități pe cei care s-au făcut vinovați de activitate fascistă sau legionară în România. Este o lege cu efect

imediat care a dat posibilități de a face operă de curățire în aparatul de stat, termenul fiind pînă la 1 iunie 1945.

*

Întrebare : Cine îi înlocuiește pe cei epurați în posturile lor ?

Răspuns : Acolo unde am avut elemente capabile și încercate, am căutat să le scoatem la iveală. În aparatul administrativ am introdus și o serie de elemente noi, cu cultură și capacitate. În special la Ministerul de Interne am făcut asemenea intrări masive. Nici un serviciu nu va suferi.

Întrebare : Divizia Tudor Vladimirescu — „Debreţin" va avea un reprezentant în tribunalul poporului ?

Răspuns : Nu. Dar dacă Divizia va cere, vom cerceta cererea.

Întrebare : Elementele legionare pînă la 23 August 1944 care acum se găsesc pe front vor fi epurate ?

Răspuns : Sînt foarte multe capete plecate care cer acum îngăduință din partea noastră. Dacă prin fapte vădite ei fac dovada că s-au îndreptat și că doresc sincer să se încadreze în România democratică, atunci situația se judecă sub alt aspect. Cunosc elemente care au făcut parte din legionari, dar acum 2—3 ani au rupt cu ei și au luptat contra nemților. Acestora le dăm putința să-și șteargă vina pe care au avut-o.

Întrebare : Ce se face cu toți cei epurați care vor forma o masă de nemulțumiți ? Cred că ar trebui reeducați.

Răspuns : Prin prima lege erau lăsați liberi. Acum, prin faptul că-i punem la muncă de folos obștesc, voim să facem o operă de reeducare.

Întrebare : Se va face epurarea fără abuzuri ?

Răspuns : În opera de epurare m-am bizuit foarte mult pe sindicatele funcționarilor, la care facem apel să ne semnaleze orice abuzuri.

Întrebare : Sînt elemente care au fost epurate în timpul dictaturii fostului rege Carol al II-lea sau a lui Antonescu. Care este calea de a intra în dreptul lor cît mai repede ?

Răspuns : Am căutat să punem iar în posturile lor pe aceștia, recunoscîndu-le toate drepturile pe care le-au avut. În justiție, în învățămînt am făcut reintegrări. Calea cea mai scurtă este o petiție, un memoriu la ministrul respectiv. S-au întîmplat însă foarte multe cazuri cînd oamenii îndepărtați de Antonescu aveau vini penale și atunci trebuie să se cerceteze dacă merită sau nu să fie puși din nou în posturile lor.

Întrebare : Antonescu cînd și de cine va fi judecat ? Va fi judecat de tribunalul nostru popular sau de unul internațional ?

Răspuns : Probabil și de tribunalul internațional, Antonescu fiind criminal internațional, dar și de tribunalul nostru popular. Chestiunea judecării se va decide mai tîrziu.

Întrebare : Cunosc cîteva cazuri cînd cetățeni ai României care intră în prevederile legii epurației sau al celorlalte legi represive s-au pus sub o protecție străină.

Răspuns : Într-o declarație pe care am făcut-o am spus că nici un fel de cetățean român nu va fi scutit de pedeapsa pe care o merită, chiar dacă încearcă să se pună sub o protecție străină.

Întrebare : Toți epurații vor munci ? Pentru munca lor vor fi salarizați, vor primi o leafă ?

Răspuns : Pentru muncile făcute, vor primi un salariu în raport cu munca depusă. Va fi muncă obligatorie, nu contract de muncă.

Întrebare : Ce se face cu aparatul polițienesc care a săvîrșit acte de teroare în timpul lui Antonescu ?

Răspuns : Mare parte din acest aparat este la pușcărie.

• *Democratizarea armatei*, Îndrumări pentru munca aparatului de cultură, educație și propagandă, [f. e.], București, 1945, p. 99—111.

DOFTANA NU MAI EXISTĂ !

Doftana, vestita Doftană, a încetat să mai existe ! În mod simbolic, desființarea ei a fost hotărîtă pentru ziua de 1 Mai 1945, spre a coincide cu prima sărbătorire liberă a acestei zile, care nu o singură dată în lupta muncitorimii române a costat ani grei de pușcărie.

Cu desființarea Doftanei nu dispare o simplă închisoare, în care atîția luptători ai proletariatului, ai țărănimii și ai intelectualității din România și-au petrecut anii tinereții, și-au ruinat sănătatea, iar unii și-au lăsat chiar viața. Doftana a însemnat mai mult, Doftana a întruchipat timp de peste două decenii, teroarea, fascismul, cea mai sălbatică reacțiune, tortura — toate acestea îndreptate împotriva luptătorilor de frunte ai poporului român, în jertfa lor pentru progres, pentru libertate și pentru democrație.

Cuvîntul „Doftana“ închidea în sine un întreg regim de apăsare, de silnicie, de cazne morale și fizice. Între noțiunea de teroare, de fascism, de sălbatică reacțiune și Doftana exista o indisolubilă legătură.

Această legătură este astăzi desfăcută, mai mult, pentru veșnicie ruptă.

În acest 1 Mai al libertății și al adevăratei solidarități în muncă și în luptă, cînd masele largi populare din

România pășesc cu hotărîre pe drumul noilor așezări în spiritul noilor vremuri, Doftana, oribila Doftană, cetățuia foametei, a frigului și a morții, urmează să fie prefăcută într-o pașnică și plină de soare casă de odihnă. Vor dispărea gratiile de la ferestre, încăperile vor fi aerisite, paznicii înlăturați și, printr-o transformare radicală, vechile ziduri vor adăposti, în lunile de vară, oameni care, după o muncă istovitoare, și-au cîștigat dreptul la o binemeritată vacanță.

Doftana nu mai există.

Doftana dispare sub semnul primului 1 Mai al libertății !

• *„Scînteia“*, anul II, nr. 214 din 1 mai 1945.

[ARTICOL REFERITOR LA SĂRBĂTORIREA ZILEI DE 1 MAI ÎN ANUL 1933]

Un întîi mai sub teroare

Nu vreau să vorbesc de sărbătorirea zilei de 1 Mai petrecută în mijlocul unor mari demonstrații muncitorești, ca acelea din 1919 și 1920 la noi în țară sau, în anii următori, în străinătate. Erau, fără îndoială, mărețe aceste sărbătoriri ale muncii, cu mii și mii de participanți, cu flamuri roșii în vînt, cu cîntece de bucurie și de luptă.

Întîiul Mai la care mă gîndesc și care mi-a lăsat una din cele mai puternice impresii, a fost cel petrecut în anul de cruntă teroare, anul 1933.

Era după sîngeroasa represiune de la Atelierele Griviția. În închisori zăceau sute și sute de tovarăși. Toate organizațiile muncitorești fuseseră, fie dizolvate, fie sama-

volnic închise. În întreaga țară răsuna încă ecoul mitralierelor de la Griviția. Poliția și siguranța continuau arestările, percheziționile, urmăririle de zi și de noapte. Atmosfera era apăsătoare și cuprinsese nu numai pe unul singur din cei care înfruntaseră atunci moartea.

Dar 1 Mai se apropia. Și 1 Mai nu putea fi trecut sub tăcere nici cu premeditare, nesocotit. Întîi Mai trebuia sărbătorit cu cinstea cuvenită. Știam că tovarășii din închisori îl vor sărbători : la Jilava, unde rămăseseră închiși o parte din muncitorii ceferiști, la Văcărești, la Doftana, la Aiud.

S-a hotărît astfel și în București organizarea unei demonstrații de stradă.

Tovarășii, veniți izolați sau în grupuri din toate colțurile Bucureștiului, s-au izbit de patrulele de jandarmi, de polițiști, de agenții siguranței. Orice încolonare, pentru a face o demonstrație propriu-zisă, a fost împiedicată. O dată, de două ori, de trei ori, de cinci ori consecutiv, am încercat să refacem izolatele noastre grupuri, pentru a forma un cortegiu și a demonstra totuși. Dar n-am reușit. Pînă seara tîrziu am continuat aceste încercări, veșnic reînnoite și veșnic sortite eșecului. Pentru o clipă, ici și colo, au fîlfîit steagurile roșii. Pentru ca, imediat, agenții siguranței, jandarmii și poliția, să se arunce sălbatic asupra celor care le purtau.

N-a fost demonstrație în ziua de 1 Mai 1933, după tradiția încolonărilor cu flamuri și cîntece. Dar acea îndîrjită, neobosită și nezdruncinată credință în izbînda idealurilor pentru care luptam, a adus pe stradă, în acea zi de 1 Mai 1933, sute de muncitori și zeci de intelectuali, care, împotriva teroarei, împotriva răpăitului de mitralieră rămas proaspăt în auzul tuturor, împotriva singurei perspective : a închisorii, au continuat să însemne prin voința lor fermă, că Întîiul Mai, ziua de luptă a tuturor

celor care muncesc, n-a trecut nebăgată în seamă și n-a fost ștearsă nici la noi în țară din calendarul luptătorilor pentru dreptate și libertate.

• *„România liberă"*, anul III, nr. 231 din 2 mai 1945.

DECLARAȚIILE DOMNULUI MINISTRU LUCREȚIU PĂTRĂȘCANU CU PRIVIRE LA NOUA LEGE A CHIRIILOR [FĂCUTE PRESEI ÎN ZIUA DE 3 MAI 1945]

Problema reglementării raporturilor dintre proprietari și chiriași capătă în împrejurările de față un hotărît caracter social. Înlăturînd legea din 6 aprilie 1943 făcută sub regimul dictaturii pentru conținutul ei reacționar, am reexaminat, de astă dată, prin prisma socialului această problemă. Țin să accentuez de la început că am luat îndeaproape în considerare la stabilirea principiilor legii toate cazurile semnalate Ministerului Justiției fie prin presă, fie pe calea petițiilor individuale, după cum am dat ascultare și cuvîntului venit din partea sindicatelor profesionale.

Se prelungesc toate contractele de închiriere

Am prelungit pînă la 23 aprilie 1946 toate contractele de închiriere pentru toate categoriile de chiriași. Am avut în vedere însă în primul rînd acolo unde legea aduce anumite îngrădiri situațiunea grea în care se găsesc chiriașul și familia sa. Numai atunci cînd chiriașul are un imobil liber pe care-l poate locui pierde beneficiul legii.

Dreptul de a beneficia de prelungirea contractului de închiriere l-am dat și familiei chiriașului, indiferent de persoana care este titulara contractului. Am făcut această derogare importantă de la principiile clasice ale dreptului civil socotind că este echitabil ca protecția legii să se întindă asupra întregii familii.

Cine pierde beneficiul legii ?

Am refuzat acest beneficiu al legii cetățenilor statelor cu care România se găsește în stare de război, apoi cetățenilor români care au părăsit voluntar țara înainte de 23 August 1944, precum și acelor fugiți ulterior acestei date, desolidarizîndu-se astfel de marea luptă, pe care poporul român o duce în momentul de față. În același timp, n-am acordat dreptul de beneficiu cetățenilor acelor state în care nu se recunoaște dreptul de reciprocitate pentru români.

Calculul chiriei

Am plecat, în acest capitol de la tendința de a uniformiza toate chiriile, nefiind echitabil ca diferitele categorii de chiriași să plătească chirii disproporționate pentru imobile sau apartamente asemănătoare. Pentru toate contractele prelungite prin efectul legii anterioare, chiria de bază rămîne nemodificată. Aceasta formează imensa majoritate a contractelor. Pentru contractele încheiate la libera tranzacție sau în baza unor legi speciale sau care nu au o chirie de bază, am luat drept criteriu valoarea locativă a anului 1942. Am fixat limite maxime peste care contravențiunile particulare referitoare la

cuantumul chiriei nu pot să treacă, punînd astfel capăt speculei care se face cu închirierile.

Am menținut sporurile fără majorare, din legile anterioare. Deci chiriile nu se vor ridica peste cele actuale. Am ajuns la această încheiere, avînd în vedere tocmai elementul social pe care îl subliniam la începutul declarațiilor de față. Totuși, respectînd și simțul de echitate am înțeles să ușurez și sarcinile proprietarului trecînd, în cazul apartamentelor din blocuri, cheltuielile de administrație și întreținere asupra chiriașului, rămînînd asupra sa numai impozitele către stat.

Problema evacuărilor

Legea de față nu mai permite evacuarea chiriașului. În mod excepțional am prevăzut totuși prin aplicarea aceluiași sentiment de echitate, cazul în care proprietarul poate ceda chiriașului său o locuință corespunzătoare, sau, cînd acesta din urmă are în aceeași localitate o locuință liberă. Excluzînd cazurile din legile anterioare de evacuare, am dat însă într-un articol special posibilitatea justiției să aprecieze în acele cazuri de absolută necesitate dovedită cu prisosință, în care evacuarea ar fi dictată de un elementar simț al dreptății. Chiar și în acest ultim caz e vorba și de posibilitatea chiriașului de a-și procura o locuință corespunzătoare, luînd drept criterii veniturile și averea acelui a cărui evacuare se cere.

Situația chiriașilor foști ai C.N.R.[5]-ului

În legea de abrogare a legislației antievreiești am prevăzut reintrarea tuturor foștilor proprietari și chiriași evrei în locuințele deținute anterior legii de expropriere

din 1941 creînd numai pentru anumite categorii de chiriași, foști ceneriști, o excepție în ce privește evacuarea lor.

Pe data prezentei legi vor reintra în locuințele lor toți proprietarii evrei care au fost evacuați din apartamentele lor proprii. Cu alte cuvinte, nici un proprietar evreu care-și locuia propria locuință, nu va fi împiedicat, prin nici una din excepțiile prevăzute prin legea 641 din 1944 de a reveni în fosta-i locuință.

În ce privește situația chiriașilor evrei, adică a acelora care în momentul punerii în aplicare a legilor antirasiale aveau calitatea de chiriași, reîntoarcerea lor în fostele locuințe ținute cu chirie și din care au fost evacuați în mod forțat, nu e cu putință. Avînd la îndemînă întregul material documentar, precum și cuvîntul autorizat al unor categorii sociale și organizațiuni profesionale peste care nu s-ar putea trece decît nesocotind necesități sociale în adevăr imperioase, am ajuns la concluzia că văduvele, invalizii, orfanii de război, funcționarii publici, meseriașii și muncitorii, adică toate categoriile pe care le-am exceptat și în legea de abrogare a măsurilor rasiste, să rămînă mai departe pe loc ca și pînă acum. Am socotit că, dacă există argumente puternice care fac echitabilă reîntoarcerea proprietarului în imobilul pe care l-a locuit personal el și familia lui, o mutare masivă de zeci de mii de familii, chiriași în orice situație, fie că rămîn unde se află, fie că s-ar muta, evreii din fostele locuințe închiriate, foștii ceneriști în locuințele deținute astăzi de evrei, nu ar însemna decît o gravă perturbare economică și socială. Dar nu numai o perturbare inutilă la acest sfîrșit de război, dar, dat fiind că în cazul de față urmează să se bucure de protecția legii categorii sociale cu o grea situație materială, (invalizi sau văduve de război cu pensii de foame, funcționari publici cu salarii sub nevoile

lor etc.), menținerea unui regim excepțional pentru aceștia o găsesc deplin justificată. Toți acești chiriași se bucură de protecția prelungirii pînă la 23 aprilie 1946.

Noua lege a chiriilor nu soluționează nici pe departe problema locuințelor în țara noastră. Ne dăm foarte bine seama că nu e decît un paleativ, o măsură tranzitorie impusă de necesitățile războiului și urmările lui, în măsura în care s-a cerut însă o soluție imediată am căutat în întregul cuprins al legii să ofer protecția ei categoriilor celor mai lipsite de mijloace, și în cea mai mare suferință. În acest spirit am conceput și redactat actuala lege a chiriilor, — a încheiat d. ministru Pătrășcanu declarațiile d-sale.

• *„România liberă"*, anul III, nr. 233 din 4 mai 1945.

PROBLEMELE ARDEALULUI DE NORD

Cuvîntarea
tov. ministru de justiție Lucrețiu Pătrășcanu
rostită în ziua de 13 iunie 1945 în sala Colegiului
Academic din Cluj

Tovarăși, prieteni, doamnelor și domnilor,

Înainte de a discuta orice problemă locală, aspectele uneia sau alteia din chestiunile ridicate, țin să subliniez — și aceasta este o afirmare pe care nimic nu o poate răsturna — legătura idisolubilă între Ardealul de nord și România, definitivă încadrare a Ardealului de nord în granițele Statului român. Fac această afirmare pentru că aici dușmanii democrației și ai frăției între popoare uneltesc tot mai intens să provoace nesiguranța și neliniștea. Șoapte, insinuări, zvonuri criminale încearcă să convingă populația — în special populația maghiară din nordul

Ardealului — că actul încadrării acestei părți de provincie între granițele Statului român nu are nici un caracter de stabilitate.

Toate aceste zvonuri, toate aceste șoapte fac o operă direct criminală.

Dacă ele pornesc de la unele elemente iresponsabile, rău-voitoare sau șovine din populația maghiară, nu este mai puțin adevărat că sînt alimentate și de unele elemente lipsite de orice scrupule, din cadrele partidelor „istorice" care se pretează astfel la un joc criminal, dar fără șanse de izbîndă.

La baza încadrării definitive a Ardealului în granițele Statului român, stau trei elemente : actul reparator al nedreptului dictat de la Viena — opera hitlerismului și a fascismului — care a sfîrtecat Ardealul ; voința poporului român de a întregi hotarele provinciei și instaurarea, la 6 martie, a guvernului de concentrare democratică, iar în al treilea rînd — și ca factor determinant — însuși statutul internațional pe baza căruia trăiește Statul român. Este vorba de Convenția de Armistițiu, iscălită la Moscova la 12 septembrie 1944.

În calitatea mea de președinte al Comisiei care a semnat armistițiul, pot să afirm că dacă asupra unuia sau altuia din articolele Convenției au existat discuții, o problemă a apărut de la început tranșată prin voința fermă și generoasă a guvernului sovietic anume : de a reda României Ardealul de nord.

Dar nu numai atît. Știm cu toții ce datorăm Armatei Roșii victorioase și eliberatoare, știm că pentru eliberarea Ardealului și încadrarea lui în statul român au căzut laolaltă bravii soldați roșii și viteji ostași români. La baza actului care a perfectat și definitivat încadrarea Ardealului de nord stă odată cu consimțămîntul formal al Statului Sovietic și jertfa de sînge adusă de Armata Roșie pe

aceste cîmpii — ajutorul direct dat astfel poporului român.

Condițiile înfrățirii

Ce dificultăți stau în calea realizării unei bune, rodnice și pașnice colaborări între populația maghiară și cea română din Ardealul de nord ?

Și de astă dată să-mi fie îngăduit să privesc realitatea așa cum este.

Sute de ani populația românească și populația maghiară au fost frămîntate de curente șovine, exploatate nu o singură dată de minorități profitoare, fie că aceste minorități vorbeau în numele „românismului", sau al „Ungariei milenare".

Datoria noastră este să combatem șovinismul, oriunde se manifestă, sub orice formă se înfățișează, pentru că el va încerca nu o singură dată să otrăvească atmosfera pe care o respirăm și să tulbure apele, acum cînd încercăm să mînăm spre larg, în liniște și pace, corabia statului nostru.

Ce am constatat în Ardealul de nord ? Cred că trebuie făcută atentă întreaga populație — deși mă adresez în special populației maghiare și secuiești — că acceptarea ideii de stat românesc unitar și a simbolurilor lui naționale este o datorie pentru fiecare cetățean care trăiește între granițele statului nostru. Există o problemă a steagului.

Noi am înscris în istorie ziua de 23 August și cea de 6 Martie. În ziua de 23 August am luat steagul tricolor din mîna acelor care l-au murdărit. Sub faldurile tricolorului am început lupta împotriva hitlerismului. Am luat în mînă odată cu apărarea statului român și stindardul lui. În lupta împotriva hitlerismului și fascismului,

noi am curățat tricolorul și i-am dat valoarea pe care o merită, fără însă ca nici un moment — și iarăși, aici vorbește un comunist — să fie abandonat steagul roșu, steagul luptei muncitorimii. Mai mult : am găsit în Ardeal o expresie minunată în ce privește steagul roșu, steagul care poartă emblemele Statului Sovietic. El este numit : „Steagul libertății". Minunată expresie !

Ni s-a umplut inima de bucurie atunci cînd, în ziua serbării victoriei, la 9 mai, a apărut în defilarea sutelor de mii de muncitori, steagul sovietic înfrățit cu tricolorul românesc. În fața Înaltului Comandament Sovietic din București, în fața guvernului, apariția acestei înfrățiri a născut un nesfîrșit entuziasm.

Erori care trebuiesc reparate

Aici, în Ardealul de nord, au funcționat tribunale ad-hoc, avînd caracterul tribunalelor populare. Ele s-au născut ca afirmări democratice și sub semnul democrației. Ar fi fost de așteptat ca aceste tribunale să fi procedat și ele la arestarea, judecarea și condamnarea tuturor elementelor fasciste ungare care au comis împotriva populației românești și a democraților maghiari acte de sălbăticie, de jaf și asasinat. O asemenea judecată trebuia făcută spre binele populației maghiare și tocmai ca o dovadă că și din partea elementelor responsabile ale maghiarimii democratice pornește dorința de a da satisfacție suferințelor pe care populația românească le-a îndurat aici timp de 4 ani.

Acest fapt nu s-a petrecut însă. Pe străzile Clujului și ale Oradiei se plimbă nestingherite acele elemente care — instrumente ale regimului fascist — au pe conștiință crime și fărădelegi. De aceea am hotărît imediata înființare a unui Tribunal al Poporului la Cluj.

În momentul de față, în Consiliul de Miniștri se discută problema retrocedării bunurilor luate prin violență de la evrei de către elementele legionare, fasciste, antonesciene. O lege similară se studiază și va căpăta, imediat la întoarcerea mea în București, formă definitivă, în ce privește anularea tuturor actelor de înstrăinare și contractelor făcute sub violență și presiune timp de 4 ani, de stăpînirea fascistă în Ardealul de nord.

Problema limbii oficiale

Limba oficială a statului român este limba română. În tot ceea ce privește funcționarea aparatului administrativ interior, inclusiv în justiție, limba română este singura valabilă.

Toate operațiile administrative și cele în legătură cu instrucția, nu pot fi consemnate decît în limba română.

Apelul către populația românească din Ardealul de nord

Mă adresez acelora din Ardealul de nord, care stau încă în rezervă, ca membru al guvernului, și în numele guvernului, să păsească la o muncă constructivă. Rezerva lor trebuie să înceteze pentru că această rezervă constituie un deserviciu adus, nu guvernului, ci însăși ideii de stat român, colectivității românești, în întregimea ei.

Dorim din suflet ca populația românească, în tot ce are sănătos, în tot ce are bun, în tot ce are progresist, să sprijine și să coopereze cu guvernul nostru. Încă o dată, aici nu se discută o chestiune de partid, ci este vorba de sprijinirea României și a ideii de stat român.

Populația românească din Ardeal trebuie să învețe și ea din greșelile trecutului, să cunoască oamenii care i-au

înșelat bunacredință, să înlăture demagogia șovină care se face pe socoteala ei, să nu dea crezare decît faptelor și nu zvonurilor, insinuărilor, calomniilor. Oamenii trecutului reacționar au dat faliment. Falimentul este definitiv. Trecutul nu se poate întoarce, nu trebuie să se întoarcă, tocmai spre binele populației românești din Ardeal, spre binele României. Refuz să consider ca reacționară opoziția pe care o mică parte din populația românească o face guvernului nostru. Nu din reacționarism pornește această opoziție, ci — în mare parte — din necunoștința lucrurilor. Socotesc că este o datorie a cadrelor politice din Ardeal, a cadrelor românești în special, a elementului intelectual, a elementelor conștiente, să-și dea seama de importanța ceasului pe care-l trăim, să lumineze populația românească, să o îndemne la activitate, la inițiativă, la afirmare pe toate terenurile.

Noi ne adresăm întregii populații românești din Ardeal, cerîndu-i să contribuie în mod efectiv la înlăturarea elementelor reacționare și șovine care-i otrăvesc viața.

Sîntem siguri că populația românească din Ardealul de nord va participa la clădirea României democrate. Ea nu trebuie să fie absentă și trebuie să găsească forme care să dovedească democratismul, ideile înaintate, progresismul său, pentru că asemenea tendințe, asemenea gîndiri și idei, sîntem siguri că sălășluiesc în imensa majoritate a populației românești de aici. Este nevoie de curaj, de inițiativă, de dorința sinceră de a ajuta la opera națională pe care o înfăptuim astăzi. Apelul nostru dorim să găsească inimi deschise și minți luminate, pentru ca toate energiile poporului român și ale popoarelor conlocuitoare [1] *să fie puse în slujba unei singure idei, crearea unei noi Românii libere, democrate și fericite.*

• „Scînteia", anul II, nr. 253 din 18 iunie 1945.

DISCURSUL TOV. MINISTRU LUCREȚIU PĂTRĂȘCANU [LA] CONFERINȚA REGIONALEI PRAHOVA A P.C.R. [ȚINUT LA PLOIEȘTI ÎN ZIUA DE 16 AUGUST 1945]

Tovarăși și tovarășe,

Țin în primul rînd să aduc salutul Comitetului Central primei Conferințe libere a Regionalei Prahova.

Ascultînd cu atenție rapoartele date, nu am putut să-mi ascund un sentiment de adîncă mulțumire, văzînd progresele realizate în regiunea voastră.

Dacă ne întoarcem, tovarăși, privirile asupra trecutului și asupra unui trecut apropiat, ne putem da seama că în mai puțin de un an aici la voi s-a muncit temeinic, s-a muncit cu rîvnă și rezultatele sînt mulțumitoare.

Putem să înregistrăm și din punct de vedere organizatoric și din punct de vedere politic, progresele pe care Comitetul Central al partidului nostru le prețuiește așa cum se cuvine.

Valea Prahovei are, tovarăși, specificul ei. Regiunea voastră are anumite caracteristici. Aceste caracteristici trebuiesc ținute în seamă, mai ales în munca voastră.

Avem aici, în primul rînd una din regiunile industriale de frunte din țară. Avem în același timp, unul din detașamentele muncitorimii celei mai ridicate, celei mai conștiente și care are un trecut și o tradiție de luptă. Să nu uităm că în luptele muncitorimii de la 1933, muncitorimea prahoveană a fost o pildă pentru întreaga muncitorime din țară.

Muncitorii din Prahova constituie și astăzi un detașament de frunte, o parte a avangărzii clasei muncitoare din țara noastră. Dar tocmai aici, spre voi, atît pentru însemnătatea economică a regiunii, cît și pentru spiritul

pe care îl avea muncitorimea, forțele reacționare și-au îndreptat privirile.

Lichidarea rămășițelor legionare

Nu este întîmplător, tovarăși, că aici, în Valea Prahovei, am avut de înregistrat o anumită creștere, o intensă activitate din partea tuturor forțelor reacționare, în frunte cu mișcarea legionară. Nu este o întîmplare că aici, în Prahova, legionarii au căutat să-și facă una din bazele principale ale politicii lor.

Aceasta este una din caracteristicile situației voastre.

N-am fi oameni politici, dacă noi am socoti că primejdia legionară este complet lichidată.

Una din sarcinile voastre, ale partidului, a cadrelor lui, este de a fi cu ochii ațintiți asupra tuturor rămășițelor legionare și asupra reacțiunii.

Alt element caracteristic al regiunii voastre este că alături de centre industriale puternice, cu o muncitorime ridicată și conștientă, există regiuni mai înapoiate, unde se fac simțite agitațiile reacționarilor din partidele „istorice".

Am fost la Vălenii de Munte, care este una din regiunile de care vă vorbesc. Sînt și alte regiuni de asemenea natură la voi, în care forțele reacționare, rămășițele legionare, speculînd tocmai stările de înapoiere, găsesc un teren prielnic pentru a continua vechea lor activitate.

Sarcini pentru partid

Și din această situație reies anumite sarcini pentru partidul nostru aici.

Să concretizăm acum, pe baza rapoartelor auzite, aceste concretizări.

Tov. Rășină din Bușteni, care a vorbit ieri despre situația politică a regiunii și tov. Vrăbiescu din Brazi au arătat amîndoi progresul încet pe care îl face mișcarea noastră acolo.

Aceasta nu este o întîmplare. Valea de Sus a Prahovei, ca și regiunea Brazi, sînt cunoscute ca regiuni la care reacționarii au avut o mare putere. Nu este întîmplător că tocmai acolo întîlnim o rezistență mai mare. La fel se constată la Țintea-Băicoi și în regiunea Vălenii.

Ei bine, privind în mod concret situația voastră sarcinile trebuiesc adaptate din punctul de vedere al propagandei, al agitației, al mobilizării maselor, al muncii de cîștigare a maselor pentru noi, tocmai la elementele specifice care le prezintă regiunea voastră.

Trebuie ca activitatea noastră de partid să se desfășoare, nu cu formule generale și mecanice, ci în mod concret, după situația reală, analizînd curentele politice existente, manifestările care au loc, oameni care odinioară au fost cunoscuți pentru activitatea lor.

În cadrul acestor sarcini de natură politică, sînt cîteva elemente noi pe care tovarășii noștri, activiștii noștri de partid, trebuie să le aibă în vedere.

Am spus, tovarăși, că există această tendință evidentă din partea rămășițelor legionare, din partea elementelor reacționare național-țărăniste, de a se camufla pentru a-și duce mai departe activitatea lor — o activitate ale cărei obiective le cunoaștem.

Păstrarea Frontului Unic Muncitoresc

Noi avem o politică consecventă de Front Unic Muncitoresc. Această politică a dat rezultate bune. Consecvenți

acestei politici noi sprijinim și vom sprijini din toate puterile Frontul Unic Muncitoresc ca în mase el să reprezinte o realitate vie mobilizatoare a tot ce există energie muncitorească. Din partea noastră n-am precupețit nici un fel de oboseală pentru a face din Frontul Unic Muncitoresc, într-adevăr, un instrument și de guvernare și de politică muncitorească.

Dar tocmai pentru că Frontul Unic Muncitoresc a dat rezultate concrete spre binele maselor populare, spre binele muncitorimii, pentru că este un sprijin al guvernului democratic actual, tocmai pentru aceea dușmanii vor să destrame acest Front Unic Muncitoresc.

Apărarea Frontului Unic Muncitoresc și combaterea demagogiei sînt, tovarăși, sarcini nu mai puțin însemnate care stau în fața noastră.

Frontul Național Democrat

Alături de politica de front unic, noi ducem și o politică consecventă a Frontului Național Democrat. Într-adevăr, tovarăși, am făcut din Frontul Unic Muncitoresc, așa cum era natural, baza, scheletul politicii generale de Front Național Democrat.

Noi am mobilizat și ținem strîns unite prin munca practică și concretă, prin munca de guvernare, toate formațiunile cinstite democratice care astăzi își găsesc expresia politică în Front Național Democrat. Acesta este unul din plusurile muncii noastre, ca partid. Este în același timp, pentru țara întreagă, pentru poporul român, această politică de Front Național Democrat, singura politică salvatoare.

Dar am mers mai departe, tovarăși, și am dovedit că nu sîntem sectari, nu cultivăm o ieftină demagogie, nu sîntem stăpîniți de un egoism strîmt de partid. Am păși

la Frontul Unic Muncitoresc, la Frontul Național Democrat. Dar și mai departe. Participăm la guvernul de largă concentrare de sub președinția d-lui dr. Petru Groza. Pentru soluționarea grelelor probleme lăsate de războiul criminalului Antonescu, pentru tămăduirea relelor lăsate în trupul țării de ocupația hitleristă, noi am socotit și socotim necesară unirea tuturor forțelor democratice, active, care înțeleg aceste nevoi, care vor să pășească în mod concret la soluționarea problemelor actuale.

De aceea ne găsim alături în același guvern cu Partidul Liberal, de sub președinția d-lui Gheorghe Tătărescu și alături de Partidul Național-Țărănesc, aderent la F.N.D., de sub conducerea d-lui Anton Alexandrescu. Dovedim prin aceasta, tovarăși, că noi într-adevăr, ca partid, am înțeles să punem interesul general deasupra oricăror altor considerente și, în mod temeinic și consecvent, să mobilizăm toate forțele necesare pentru soluționarea problemelor imediate, naționale și politice.

Petrolul — o bogăție națională

A doua problemă principală care s-a discutat azi dimineață este chestiunea petrolului, este chestiunea măririi producției de petrol, a importanței pe care petrolul o are în economia noastră.

Tovarăși, petrolul este o bogăție a pămîntului țării noastre. Petrolul însă trebuie să devie o bogăție a poporului nostru.

Pînă în trecutul apropiat, mare parte din această bogăție a continuat să fie sustrasă, an cu an, lună cu lună, zi cu zi, din patrimoniul național.

A intervenit însă și aici un element nou — și unii dintre tovarăși l-au amintit, credem prea puțin, dată fiind importanța lui. Politicii de înstrăinare a bogățiilor

noastre, i se opune astăzi o politică a poporului, în care interesele poporului român, ale economiei naționale, ale țării trec pe primul plan. [...]

Un obiectiv tot atît de important este și creșterea producției petrolului. Într-adevăr, asistăm la inactivitatea unora dintre cele mai puternice societăți — la o lipsă de rîvnă, dacă nu chiar mai mult — în a mări producția. Este și aici momentul de a face o cotitură. Punerea în valoare a bogățiilor ascunse, prospectări, forări, utilări cît mai bune ale distileriilor, mobilizarea tuturor forțelor pentru o extracție crescută a țițeiului, cred, tovarăși, că este cea de-a doua sarcină principală pe care partidul nostru trebuie s-o urmărească cu toată vigilența în regiunea Prahovei.

Ascultînd rapoartele detaliate ale unora din tovarășii care lucrează în industria petrolului, nu avem nici un temei să ne îndoim că într-adevăr aceste obiective, puse ca obiective principale în fața întregului partid, vor fi atinse.

Sînt sigur că la conferința viitoare a regiunii voastre, vom putea înregistra mari succese și vom putea atinge toate obiectivele în legătură cu industria petrolieră.

Refacerea țării

Tovarăși, vin acum la cea de-a treia parte a observațiunilor mele. Vă dați seama, desigur, pentru ce noi ne-am pus ca punct principal al conferinței regionale și al conferinței noastre pe țară, reconstrucția țării.

Dacă, într-adevăr, tovarăși, în domeniul economic noi nu vom interveni în mod masiv, dacă pentru rezolvarea problemelor economice nu vom mobiliza toate forțele, dacă în procesul de reconstrucție a țării nu vom

fi activi, justa noastră politică generală nu-și va putea da roadele.

Am păsit spre rezolvarea problemelor economice, spre problema centrală a acestor probleme : reconstrucția țării, cu atențiunea și cu toată dîrzenia care caracterizează partidul nostru.

Trebuie de la început să subliniem, ca un lucru pozitiv, că muncitorimea prahoveană — și aici din nou trebuie să-i aduc laude — a dat dovadă de conștiință, a dat dovadă că este luminată pentru că a parvenit cu ajutorul aparatului tehnic în timp atît de scurt să refacă mare parte din industriile distruse de bombardament. Este o laudă pe care trebuie să o aducem muncitorimii prahovene că a știut în cîteva luni să pună în funcțiune distileriile, schelele, uzinele, toate întreprinderile petroliere. Într-adevăr, tovarăși, acest lucru trebuie trecut la activul muncitorimii din Prahova. Trebuie trecut însă și la activul partidului nostru, pentru că din rapoartele auzite, din cunoștințele generale care le avem, într-adevăr, comuniștii s-au găsit în primele rînduri în această operă de reconstrucție a regiunilor devastate de bombardament, ei au dat exemplu, au fost inițiatori în multe părți, au depus o muncă ce merită toată lauda.

Din aceste rezultate pozitive să vedem care sînt direcțiunile în care trebuie să ne orientăm în procesul de reconstrucție a țării, limitat în cadrul muncii voastre. Să vedem care sînt problemele care trebuiesc accentuate.

Cele mai multe din rapoartele făcute de tovarăși au conținut elemente deosebit de interesante. Rapoartele tovarășilor, prezentate astăzi ca și cele prezentate ieri, ne-au fost de mare folos și noi le vom utiliza și mai departe. Am văzut din aceste rapoarte inițiativa pe care muncitorii au desfășurat-o și o desfășoară, am văzut planurile de muncă și interesul pe care muncitorii îl poartă producției.

S-au observat însă, făcînd rezumatul acestor rapoarte, două fenomene : lipsa unei concordanțe între activitatea distileriilor, față de producția de pe schele, față de posibilitatea de rămînere în urmă în ce privește producția pe schele, față de posibilitatea de prelucrare a țițeiului. Este o rămînere în urmă care trebuie lichidată. Trebuiesc mobilizate mai multe forțe, trebuie reorganizată munca mai temeinic pe schele, pentru ca, într-adevăr, materia brută să fie suficientă ca să alimenteze distileriile existente.

A doua lipsă de concordanță este insuficiența distribuției, chiar în cadrul aceleiași întreprinderi, a materialului de foraj, a utilajului necesar între diferite schele. S-au observat la anumite întreprinderi, prin lipsa unei raționalizări a muncii, că nu toate posibilitățile de exploatare a țițeiului sînt într-adevăr realizate. Există în această privință, fără doar și poate, o încercare susținută de sabotaj din partea unora din conducătorii întreprinderilor petroliere. Există o încercare de a sabota, de a zădărnici creșterea producției tocmai pentru a împiedica refacerea economică a țării. Dar tocmai avînd de luptat cu acest sabotaj, noi în întreprinderi trebuie să desfășurăm o activitate mai intensă, pentru a-l împiedica și a mobiliza într-adevăr toată activitatea noastră, toată muncitorimea petrolieră, pentru a lichida rămînerea în urmă a producției pe schelă față de cea a distileriilor.

A doua problemă în legătură cu producția, iarăși rezumată numai aici pentru regiune, a ridicat-o tovarășul de la Mărgineanca, tovarășul Badea Ion, problemă care este deosebit de interesantă și care a apărut în presa noastră și s-a discutat și în Conferința de la București.

Trecerea de la producția de război la cea de pace

Acolo s-a pus necontenit accentul pe faptul că trecerea producției de război la producția de pace nu trebuie, sub nici un motiv, să însemne o slăbire a potențialului nostru industrial, sau aruncarea muncitorimii în șomaj. Este nevoie, tovarăși, ca această trecere să se facă în așa fel încît, dimpotrivă, utilajul industrial care a servit pînă ieri războiului, să fie crescut atunci cînd este pus la îndemîna producției pentru pace.

Ce s-a întîmplat aici la voi, la Mărgineanca ? Ce s-a întîmplat și la Mija ? S-a limitat brusc procesul de producție la Mărgineanca și au fost aruncați în șomaj 2 200 de muncitori și la Mija 600 de muncitori. Cum a fost posibil acest lucru ? Și este permis acest lucru ? Nu, tovarăși.

Secții importante s-au închis brusc. Iar celor care lucrează li s-a dat spre prelucrare, ca de pildă uzinelor de la Mărgineanca, atît de perfecte, cu un utilaj special, cu un personal bine pregătit, tîrnăcoape, ciocane etc. Adică lucruri de minimă importanță. Iar personalul specializat a fost pus să facă muncă de hamal.

Tovarăși, acest lucru nu poate și nu trebuie să se întîmple. Prin vigilența muncitorilor din această întreprindere, prin atenția dată de partidul nostru, iar noi pe linie de guvern, ne vom sesiza pentru a evita ca trecerea de la producția de război la producția de pace să fie un mijloc de sabotare a economiei naționale, un mijloc pus la îndemîna cercurilor reacționare de a crea în mod artificial șomajul. Va trebui, și pe linia voastră de partid, o mobilizare din acest punct de vedere, și o intervenție rapidă, acolo unde aceste încercări sînt urmate de rezultate grave.

Problema forestieră

Tot în cadrul problemelor legate de [re]construcția țării este și problema forestieră. Tovarășii care au făcut raportul forestier au dat iarăși cîteva elemente deosebit de prețioase. Noi, după cum știți, am exclus de la expropriere masivele păduroase, aflate în proprietate privată. Să nu se creadă însă nici un moment că pe noi nu ne interesează ce se petrece cu pădurile țării noastre, ce se întîmplă cu pădurile lăsate în proprietate particulară. Ne interesează, tovarăși, și vom lua toate măsurile ca aceste mari bogății ale țării noastre să nu fie nici jefuite de societățile hrăpărețe și nici să fie lăsate în putrezire, din neglijența condamnabilă a proprietarilor. De pildă, cazul citat aici, cazul pădurilor care putrezesc și se irosesc, trebuie să ne dea de gîndit, trebuie să atragă atențiunea noastră ca partid.

Tovarășii noștri vor trebui înzestrați cu directive speciale, pentru ca să menținem în funcție întreprinderea forestieră și pentru supravegherea în general a masivului păduros. Pentru că trebuie să fie în conștiința nu numai a fiecărui activist din partidul nostru, ci a fiecărui muncitor, că poporul român are tot interesul să privegheze ca aceste bogății să nu fie nici risipite, nici jefuite.

Tovarăși, o problemă care a fost aproape neatinsă de către vorbitori, dar o problemă care are deosebită importanță pentru noi este problema îmbunătățirii condițiilor de viață ale muncitorilor și țăranilor. Sînt mari greutăți : jafurile practicate de nemți, anul secetos, micșorează într-adevăr posibilitățile de hrană. Dar aceasta nu trebuie să ducă la neglijarea problemei în sine. Trebuiesc găsite mijloacele pentru ca, într-adevăr, să venim în mod susținut în sprijinul muncitorimii, îmbunătățindu-i condițiile de viață. Va trebui, tovarăși, dusă o politică de raționalizare a stocurilor existente.

Trebuie să privegheм la raționalizarea grîului și a altor alimente. Este necesar, nu mai puțin, de a coordona și intensifica lupta împotriva speculei. S-a ridicat această problemă de cîteva ori, în general, și în legătură și cu Justiția. În conferința pe țară a Uniunii muncitorilor textiliști, precum și într-o ședință convocată la Sindicatul magistraților, am ridicat problema lipsei unei părți a magistraturii în lupta împotriva speculei. Am semnalat cazuri concrete, în care apărea evidentă nu numai absența unor magistrați în combaterea speculei, dar chiar aparența unei adevărate complicități, prin faptul că notorii speculanți, arestați de organele administrative, ajunși la parchet, au fost puși în libertate. A fost o lipsă și din partea mea că nu am intervenit, sancționînd imediat, acolo unde s-au produs asemenea cazuri. Dar aici, în Prahova, în momentul în care prefectul județului și primul președinte al Tribunalului ne-au semnalat cazuri concrete, în 48 de ore, am schimbat întreg Parchetul. Procurorii de aici, care au motivat că nu-i interesează chestiunile de tarabă, refuzînd să facă descinderi, să participe la controlul pieței, care au refuzat să aresteze pe speculanți, în 48 de ore, au fost mutați din Ploiești.

Raționalizarea stocurilor existente, controlul producției agrare, lupta împotriva speculei sînt mijloace care vă vor da, în parte, posibilitatea să îndepliniți și această sarcină, de a veni în adevăr, în ajutorul maselor, în ajutorul păturilor orășenești, muncitoare, în ajutorul funcționarilor pentru a le îmbunătăți condițiile de viață.

Problema refacerii Ploieștilor și Cîmpinei este o problemă care interesează fără doar și poate regionala voastră. Dar este o problemă care interesează și guvernul.

Două lucruri trebuie să concorde aici : în primul rînd o inițiativă locală de a mobiliza toate forțele, toate posibilitățile pentru refacerea orașelor, apoi sprijinul pe care îl putem da noi, ca guvern. Din raportul tov. primar am văzut că există această inițiativă. Și mai ales există această dorință de a veni cu un ceas mai devreme în sprijinul populației din Ploiești și Cîmpina.

Știm cu toții că aceste două orașe au fost printre orașele cele mai bombardate și deci au avut de suferit cel mai mult.

Din planul pe care l-a făcut tov. primar, din sprijinul pe care tov. primar l-a găsit în organizația de partid, rezultă că s-a studiat posibilitatea ca să se asigure din mijloacele locale 12 miliarde pentru refacerea Ploieștilor. Este, tovarăși, o inițiativă lăudabilă. Va trebui fără doar și poate însă ca pe lîngă această inițiativă, pe lîngă aceste rezerve locale să aducem și noi din partea guvernului un sprijin în opera de reconstrucție a Ploieștilor.

Găsirea mijloacelor necesare la voi va fi completată — și acest lucru țin să-l spun în numele guvernului — cu ajutoare din partea noastră. Cu toate greutățile mari financiare, cu toate lipsurile noastre, cu toate că avem o serie întreagă de goluri de umplut, totuși, vom face tot ce ne stă în putință pentru a găsi mijloacele să refacem cele două centre : Ploiești și Cîmpina.

Tovarăși, ne-am dat seama, ascultînd raportul tov. primar, că există aici și pricepere și bunăvoință.

Țin să subliniez și meritele tov. prefect și ale tov. primar care au făcut muncă bună, sigură. Trebuie să vă

spun că nu o singură dată noi dăm Ploieștiul și Prahova drept exemplu celorlalte orașe și județe.

Tovarăși, munca voastră de partid se încadrează astăzi în munca întregului nostru partid în munca de sprijinire a **guvernului.**

Ne cunoaștem adversarii. Împotriva guvernului nostru, tocmai pentru că are acest caracter popular, pentru că este un guvern pus în serviciul intereselor poporului, se duce o campanie de denigrare din partea exponenților reacționari ai partidelor „istorice".

Nu ne temem de această campanie. Am găsit și găsim în sprijinul maselor populare energii și mijloace suficiente pentru a combate, pentru a dezarma pe adversarii noștri. Dar nu putem trece cu vederea toate aceste încercări. Mobilizarea partidului nostru, mobilizarea muncitorimii, a țărănimii, pentru politica de realizări a guvernului actual, pentru înfăptuirea programului lui, este o sarcină care se pune aici în Prahova, așa cum se pune în Valea Jiului, la Constanța sau în Moldova.

Credem, tovarăși, că, datorită muncii pe care ați depus-o pînă acum, pe care o dorim pildă pe întreaga țară, guvernul poate să conteze pe un efectiv sprijin venit de la voi.

Noi vă dorim spor în munca voastră, vă dorim ca planul vostru de muncă să fie realizat sută la sută și, așa cum în 1933 muncitorimea din Valea Prahovei a înscris o pagină de glorie în lupta noastră de atunci, sîntem siguri că în lupta de reconstrucție a țării, de ridicare a nivelului de trai a maselor populare din România, în democratizarea țării, prahovenii vor înscrie a doua pagină, tot atît de glorioasă.

• *„Scînteia"*, anul II, nr. 306 din 20 august 1945.

CUM S-A PREGĂTIT ACTUL DE LA 23 AUGUST

Trei momente emoționante. Sub teroarea bombardamentelor și a gestapoului. Ședințele conspirative de la palat. Noaptea istorică de 23 August. Cum a fost redactată prima proclamație. Antonescu și oamenii lui sub pază la palat. Promisiunile lui Hansen și Gerstenberg. Primul număr legal al „României libere".

Nu a sosit încă momentul de a face istoricul lui 23 August 1944. Încercările de a falsifica adevărul, fie răstălmăcind faptele, fie ascunzîndu-le, sau ignorîndu-le, trecîndu-le sub tăcere, sau bagatelizîndu-le, nu pot, totuși, să înlăture faptul că, în acea zi, soarta poporului român a fost schimbată.

În rîndurile care urmează vom dezvălui doar unele emoționante momente din pregătirea lui 23 August. Pentru că o asemenea pregătire a existat, și încă intensă, cu o mobilizare de oameni și forțe, legată de mari primejdii. Toate lucrările pregătitoare ale răsturnării de la 23 August s-au desfășurat sub teroarea bombardamentelor aeriene și a urmăririlor gestapoului și ale siguranței.

Cîteva din aceste momente au luat un caracter de-a dreptul dramatic. În legătură cu bombardamentele, vreau să amintesc doar două împrejurări.

Pregătirile loviturii din 23 August erau terminate încă de la sfîrșitul lui iunie. Se mai discuta formula politică și în găsirea ei întîmpinam rezistențe din partea unora din conducătorii opoziției. Totuși, pentru a nu lăsa să fim surprinși de evenimente, s-a luat hotărîrea, într-o ședință conspirativă, de a pregăti proclamația guvernului și toate documentele menite să apară din primul moment. Am pășit imediat la redactarea proclamației. Împreună cu alți doi membri ai conspirației, reprezentînd pe rege, ne-am adunat în casa conspirativă

din strada Armenească, după ora 11 noaptea. Textul pe care-l pregătisem a fost acceptat în întregime, după o oarecare discuție. În momentul în care am pășit la redactarea definitivă a proclamației, s-a anunțat apropierea de București a bombardierelor engleze. Curînd, acestea și-au și făcut apariția. Dat fiind că eram urmărit atît de gestapo cît și de siguranță, nu puteam folosi în timpul bombardamentelor, fie ziua, fie noaptea, adăposturile și eram nevoit să rămîn în încăperea în care întîmplător mă găseam. Am rămas și de astădată în apartament, continuînd redactarea proclamației într-o sălită interioară, din care nu se putea vedea în afară nici o rază de lumină.

Zgomotul bombardierelor se apropia însă din ce în ce mai mult. Și, deodată, la cîteva sute de metri, au început să cadă primele bombe. La „Asigurările sociale", în Vasile Lascăr, pe strada Negustori, „covorul de bombe" ne-a venit deodată la toți trei în minte. Ne-am oprit un moment din lucru. Dar, ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat, am continuat.

Proclamația a fost gata cînd sirenele anunțau că pericolul aerian a trecut.

Cel de-al doilea moment, tot în legătură cu bombardamentele, este legat de întîlnirea cu reprezentanții din Bloc. Neputînd circula niciodată ziua, din cauza urmăririlor, eram nevoit să intru totdeauna cu o noapte înainte în casa unde urma să aibă loc consfătuirile. Hotărîsem asemenea întîlnire într-o casă din str. Masaryk, colț cu Vasile Lascăr. După terminarea ședinței și plecarea participanților, am așteptat să se facă noapte, ca să pot părăsi casa. Se făcuse ora nouă, nouă și jumătate, zece și mașina care trebuia să mă ia întîrzia. Începusem să devin nervos. La un moment dat, sirenele anunță „prealarma". Mă pregăteam și de astă dată, socotind că ceva neprevăzut avusese loc, să rămîn în casa în care

ținusem ședința, cu toate că aceasta însemna o călcare flagrantă a regulilor conspirative. În sfîrșit, mașina vine în ultimul moment. O pană de motor o oprise multă vreme, în loc. Am pornit imediat și ne-am adăpostit într-o stradă lăturalnică de la marginea Capitalei. După zece minute începe bombardamentul. Trei mari blocuri și locuința în care ținusem ședința au fost în cea mai mare parte distruse de o mină aeriană. În acea noapte și în acel loc au fost uciși peste treizeci de oameni.

„Vigilența" gestapoului și a siguranței

În pregătirea lui 23 August s-au ținut trei ședințe la Palat, sub președinția regelui. Gestapoul și siguranța însă supravegheau cu minuțiozitate toate intrările și ieșirile palatului. Ca reprezentant al Partidului Comunist și ca singur reprezentant, de fapt, al întregii opoziții, am luat parte la toate aceste ședințe. Problema spinoasă era cum să intru la Palat, sustrăgîndu-mă nu numai pazei exterioare, ci și eventualilor spioni, recrutați de gestapo și de siguranță, în chiar interiorul palatului. O dublă vigilență trebuia deci înfrîntă. Folosind o mașină a palatului, cu un șofer de toată încrederea, am trecut de primele gărzi, rămînînd într-o curte exterioară încăperilor principale. Lucrurile se petreceau între orele 11 și 12 noaptea. De aici, folosind intrări neuzitate și o serie întreagă de coridoare și încăperi, în care nu întîlnisem nici un om, am fost condus în camera în care urma să se țină ședința. Ședințele aveau loc în apartamentul personal al regelui, din chiar mijlocul palatului.

Tot palatul părea adîncit în somn. În sălile și încăperile prin care trecusem era întuneric complet. Toate aparențele trebuiau păstrate că nimic neobișnuit nu se întîmplă în acel moment în palat. Ședințele țineau de

obicei pînă la 3 și 4 dimineața. Însă înainte de a se crăpa de ziuă, părăseam palatul cu aceleași măsuri de precauție ca la venire. Prezența mea la palat a rămas necunoscută pînă după 23 August.

Primul număr din „România liberă" legală

Al treilea moment este în legătură cu apariția primului număr legal al „României libere". Imediat după arestarea lui Antonescu, fiind chemat de rege, încă în timpul audienței „conducătorului", am așteptat, totuși, să se lase seara ca să intru în palat. De astă dată, însă, prin intrarea principală, fără măsuri suplimentare de precauție. Era ora 9. O parte din membrii guvernului, format ad-hoc, erau deja prezenți. Plecase abia Killinger de la Palat, unde venise să se intereseze de soarta lui Antonescu. Killinger primise asigurarea că acesta părăsise Palatul liber, viu și nevătămat. A crezut sau n-a crezut acest lucru, fapt este că în acea seară n-a întreprins nimic. Antonescu și oamenii lui, în încăperi separate, erau ținuți sus, sub pază. Am adus cu mine la Palat proclamația guvernului și decretele-legi privind amnistia, documente care urmau să fie citite la ora 10 la radio. În același timp, am trimis să fie adus și tovarășul însărcinat să prindă pe disc proclamația regelui. Toată această aparatură fusese pregătită încă de mult și așteptam doar momentul să fie pusă în funcție.

După citirea proclamației, la ora 10 și 12 minute, după ce țara cunoștea schimbarea intervenită, am părăsit palatul, pentru a pregăti apariția primului număr legal al „României libere". De cu seară, anunțasem pe tovarășii cu care lucram în aparatul nostru de propagandă, să fie pregătiți, fiindcă se așteaptă anumite evenimente. Toată lumea era adunată în casa conspirativă

din strada Armenească. Pe fețele tuturor strălucea o indescriptibilă bucurie, cu abia stăpînite izbucniri de entuziasm. Radioul era deschis și, din 10 în 10 minute, se auzeau proclamațiile regelui, a guvernului și decretul regal de amnistie.

Imediat am început să facem planul gazetei și s-a păsit la redactarea articolelor care urmau să apară în primul număr. S-au mobilizat îndată oamenii de la tipografia din str. Latină, așa încît în mijlocul nopții să poată păși la culegerea articolelor. O muncă febrilă a început. Ca să faci o gazetă, chiar numai de două pagini, în cîteva ceasuri, era o sarcină deosebit de grea.

După primele măsuri luate, m-am reîntors la palat. Străzile vibrau de mulțime. În piața palatului, începuse să se adune mii de oameni, care-și manifestau entuziasmul și bucuria de cele întîmplate. Am rămas la palat pînă la ora 2 noaptea, pentru a aștepta acolo desfășurarea evenimentelor. Așteptam reacțiunea germană. Mai era apoi problema ridicării de la palat a lui Antonescu și a celorlalți patru și punerea lor în siguranță. Se dăduse dispoziția ca o echipă din Gărzile patriotice să ridice pe Antonescu, întrucît noi ne asumasem răspunderea de a-i ține sub pază.

După ora 1, Antonescu și ceilalți sînt scoși din Palat, într-o mașină specială. Un al doilea hop greu fusese astfel trecut.

La ora 2, sosesc la palat generalii nemți Hansen și Gerstenberg, care dau asigurări generalului Sănătescu că nemții nu vor începe ostilitățile împotriva Armatei române. Mi-am dat seama imediat că este vorba de o nouă minciună nazistă, dar era tot atît de clar că am cîștigat cîteva ceasuri. Și aceasta, în împrejurările de atunci, însemna foarte mult. M-am întors în casa din strada Armenească. Primele articole fuseseră trimise la tipografie. Pînă la ora 5 dimineața, șpalturile erau

întoarse și corecturile făcute. După un ceas am părăsit casa, pe care o folosisem timp de patru luni, în plină dimineață. Nu mai era nevoie de obișnuitele mijloace de supraveghere.

„România liberă" a apărut după cîteva ceasuri, cel dintîi ziar liber într-o nouă Românie...

Lucrețiu Pătrășcanu

• *„România Liberă"*, anul III, nr. 323 din 23 august 1945 (număr special).

CUVÎNTUL TOV. MINISTRU LUCREȚIU PĂTRĂȘCANU [ROSTIT LA RECEPȚIA OFERITĂ DE GUVERNUL ROMÂN CU PRILEJUL ZILEI DE 23 AUGUST]

În ziua de 23 August 1944 poporul român și-a cîștigat libertatea. Acesta este adevăratul înțeles al zilei de 23 August. Partidul Comunist, în actul de răsturnare al regimului de dictatură, a reprezentat interesele permanente ale poporului român.

Ideea de libertate ne-a condus, atît pe noi, cei din Partidul Comunist, cît și pe ofițerii superiori cari au contribuit la această acțiune, și această idee ne este prea scumpă, pentru a ceda în fața oricăror persoane sau în fața oricăror încercări de a ne-o răpi.

Ar fi fost de dorit ca astăzi să fie prezenți la această sărbătoare toți aceia care au participat, prin fapta lor, la actul istoric de la 23 August 1944.

Dar dușmanii poporului român, dușmanii nu numai ai guvernului, ci chiar și ai regelui, au împiedicat acest lucru.

Ideea de libertate va cere desigur din partea noastră noi jertfe.

Vom lupta împotriva tuturor și dorim ca această luptă să găsească uniți pe rege, popor și armată.

Partidul Comunist are o tradiție de jertfe și lupte în istoria poporului român. El n-a dat înapoi în fața niciunei greutăți, atunci cînd a trebuit să apere credințe identificate cu acelea ale poporului.

Dacă se pune din nou ideea apărării libertății, vom mobiliza toate forțele și vom împiedica prin fapta noastră ca între popor, armată și rege să se facă o spărtură. Partidul Comunist, care a luptat ani de-a rîndul pentru unirea tuturor forțelor patriotice, aduce aici acest spirit de unire. Armata Sovietică a dus pînă în inima Germaniei ideea de libertate a popoarelor, la această luptă a participat și Armata Română și sîntem mîndri de aceasta.

Închei, urînd tuturor luptătorilor pentru libertatea poporului român să fie uniți, pentru ca, într-un efort comun, să creăm o Românie liberă, democrată și fericită.

• „*Scînteia*", anul II, nr. 310 din 26 august 1945.

CUVÎNTAREA TOV. LUCREȚIU PĂTRĂȘCANU

[rostită la Conferința Națională
a Partidului Comunist Român în ziua de 19 octombrie 1945]

Problemele legate de situația economică trec astăzi pe primul plan. Ele trebuiesc privite cu hotărîre și curaj. Incumbă ca o datorie pentru partidul nostru de a da soluțiile cele mai potrivite, în folosul maselor, în folosul economiei naționale, pentru consolidarea însăși

a operei noastre de reconstrucție. Faptele sînt fapte și realitățile trebuiesc privite așa cum sînt, chiar dacă ele nu sînt de acord cu dorința noastră.

Care e situația în economia românească, în momentul de față ?

Vom începe cu producția. În industria metalurgică de bază, înregistrăm față de 1939 o scădere de 60%, la cărbuni de 50%, la lemnul industrial 75%, la ulei vegetal 50%, la țiței numai 40%. Cauzele acestui nivel scăzut al producției sînt multiple. Lipsa de materii prime, insuficiența mijloacelor de transport, scăderea randamentului muncii și un sabotaj, de multe ori, organizat.

Singurele industrii, în care se poate vorbi de o apropiere de normal, este industria textilă și a pielăriei.

La o asemenea producție, în anul în curs, putem socoti cu un venit național cu 50% pînă la 55% inferior celui din 1939. De fapt, dat fiind că cea mai mare parte din cîștigurile inflaționiste merg la capitalul de speculă, pentru consumul maselor rămîne abia 30—34% din venitul național antebelic. Aceasta explică rapida scădere a nivelului de viață al muncitorimii și al tuturor categoriilor de salariați.

Întreg cîștigul născut din inflație s-a acumulat în mîna comercianților speculanți, pe seama consumatorului, în primul rînd.

Desigur că opera de control a întîmpinat greutăți obiective ; a lipsit și un aparat destoinic și în întregime corect, a lipsit un regim uniform pentru tot teritoriul României.

Supravegherea trebuie să meargă în primul rînd la producție. Le revine oficiilor, care trebuiesc întinse pe întreaga economie națională, să exercite un riguros control la colectarea materiilor prime, la producție, la distribuție.

Concomitent cu opera de refacere și reconstrucție a țării, trebuie să punem întreg accentul pe asigurarea vieții și mijloacelor de trai a maselor muncitorești, intelectuale, țărănești. Măsurile generale trebuie să fie împletite cu grija permanentă [pentru ca] cu toată seceta, cu toate lipsurile, să ridicăm nivelul de viață al tuturor categoriilor de salariați, al tuturor elementelor muncitoare.

Problema financiară

Vreau să spun două cuvinte în ce privește problema financiară.

Cade în sarcina noastră de a ne îngriji, de a lua inițiativa și de a pregăti stabilizarea monedei. Pentru atingerea acestui obiectiv sînt necesare îndeplinirea unor condițiuni prealabile, de ordin general. Aceste măsuri pot fi astfel rezumate: în primul rînd, este necesară închiderea ermetică a granițelor pentru orice export clandestin. Nu se mai poate admite ca mărfuri românești, începînd cu produsele C.A.M.-ului, pînă la untură, geamuri și textile, să treacă fraudulos granița și să ajungă la Praga, la Budapesta, sau în alte părți. Ni s-a afirmat că la Stockholm se fumează țigări românești într-o atît de apreciabilă cantitate, încît un fumător care face coadă la București ar avea ce invidia! În al doilea rînd, trebuie să înceteze politica autonomă economică practicată de unele județe. Este o situație nesănătoasă care trebuie curmată de îndată. În al treilea rînd trebuiește echilibrat bugetul printr-o masivă impunere la veniturile directe. Astăzi marile venituri sînt aproape scutite de orice impozit. Într-o serie întreagă de domenii se plătesc exact aceleași impozite ca în 1938. Inflația vine numai în folosul speculanților.

În sfîrșit, în al patrulea rînd, și în materia blocărilor de mărfuri trebuiește procedat cu prudență, pentru că astfel se apelează la creditul public și se mărește inflația. După cum numai intensificarea legăturilor comerciale între sat și oraș va atrage în circulație o parte din sumele lichide, imobilizate la sate. Acestea sînt numai cîteva din măsurile pregătitoare pentru stabilizarea monezii naționale.

Campania electorală

Al doilea punct pe care vreau să-l discut este campania electorală.

Stăm în fața uneia dintre cele mai importante probleme, nu numai pentru prezentul, dar și pentru viitorul poporului român. Vom avea în curînd alegeri. Pentru a reuși în aceste alegeri este necesară o mobilizare generală a tuturor cadrelor partidului nostru, de la conducători pînă la ultimul activist. Va trebui să cuprindem în campania noastră nu numai fiecare fabrică și atelier, ci și fiecare sat, fiecare cătun, fiecare birou. Noi trebuie să cîștigăm politicește masele și nu numai din punct de vedere electoral. Noi trebuie să convingem masele, nu numai cele muncitorești, ci și cele țărănești, intelectuale, mic burgheze. Așa cum respingem ieftinele și demagogicele metode electorale ale vechilor partide istorice, tot așa noi înțelegem să [garantăm] deplina libertate a alegerilor. Practicile trecutului de violență și falsificare trebuie să înceteze și vor înceta. Dar tocmai pentru că dorim să facem alegeri libere este necesar ca în munca politică, în legătură cu alegerile, să mobilizăm întregul partid. Noi apărăm poziții teoretice și practice de neînvins.

Deși punem accentul deosebit pe munca și aportul nostru în munca electorală care începe, totuși, și în ce-

privește alegerile, consecvenți cu punctul nostru de vedere inițial, noi înțelegem să mergem strîns uniți cu toate forțele democratice și vom pune din nou și de astă dată la baza unirii acestor forțe Frontul Unic Muncitoresc, întărit și consolidat.

Proiectul legii electorale este gata

Proiectul legii electorale este gata în Ministerul de Justiție. După ce va fi supus discuției organelor de Front Unic Muncitoresc și apoi Consiliului F.N.D. se va păși spre a fi discutat și a i se da formă definitivă în Consiliul de Miniștri.

Proiectul prevede dreptul de vot pentru orice cetățean, indiferent de sex, de la vîrsta de 19 ani. Asigurăm deci dreptul de vot femeilor și tinerilor. Au drept de vot civilii și militarii. Votul va fi obligator, egal, direct și secret. Dreptul de a fi ales începe de la 23 ani. Alegerea se va face pe liste pe baza reprezentării proporționale — deci în cea mai democratică formă. Reprezentanța națională este prevăzută în proiect la un singur corp, la Adunarea Deputaților. Am desființat Senatul, vestigiu reacționar.

Pe baza acestor principii, ce se vor fixa în legea electorală, vom începe campania. Putem păși cu toată încrederea. Așa după cum am pus la temelia României de astăzi reforma agrară și o serie de măsuri privind viața și dreptul la viață al poporului nostru — *cu reforma electorală, cu crearea unui sănătos regim parlamentar democrat, vom contribui, cu o nouă piatră de temelie, nu mai puțin însemnată, la realizarea unei democrații reale, de fapte.*

● *„Scînteia"*, anul II, nr. 360 din 26 octombrie 1945.

[CUVÎNTARE ȚINUTĂ ÎN SALA „SCALA" DIN BUCUREȘTI ÎN LEGĂTURĂ CU POZIȚIA PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN FAȚĂ DE INTELECTUALI]
[LA 9 DECEMBRIE 1945]

Doamnelor și domnilor,

Prieteni și tovarăși,

În marile frămîntări pe care omenirea le trăiește în legătură directă cu războiul, indivizii, ca și unele categorii sociale, își caută orientarea, își caută un echilibru.

Dacă pentru clasele sociale bine constituite, ancorate în economic și social, această orientare este mai puțin dificilă, pentru anumite categorii sociale, avînd o structură deosebită, orientarea, ca și căutarea echilibrului, este mai grea. Dintre aceste categorii face parte și intelectualitatea. Intelectualitatea română în special.

Înainte însă de a putea trasa jaloanele acestei noi încadrări pe care intelectualitatea o caută, trebuie făcută o operație critică, în ce privește trecutul.

O mare, o foarte mare parte din intelectualitatea română trebuie să-și revizuiască vechile poziții. Aici este nevoie într-adevăr de o mare doză de sinceritate și de curaj. Nu va cîștiga nimeni, nici intelectualul ca individ, nici intelectualitatea în sine, nu va cîștiga nimeni, dacă se va porni ascunzîndu-se adevărul. S-avem curajul să-l privim așa cum ni se înfățișează.

O mare parte, o foarte mare parte a intelectualității române a mers spre dreapta. Acolo unde a fost vorba de un curent organizat, o mare parte din intelectualitate — și din intelectualitatea tînără — a mers cu legionarii, a mers cu cuziștii, a mers cu toate curentele profasciste și hitleriste.

În pătura matură a intelectualității s-a petrecut un fenomen nu mai puțin regretabil. Am asistat la acea

avalanșă de adeziuni a unor intelectuali de seamă în sprijinul regimurilor dictatoriale care s-au perindat în România, începînd cu cel al lui Carol al II-lea și sfîrșind cu cel al lui Antonescu.

O lipsă de principii, un oportunism ieftin, o mare confuzie au caracterizat pe foarte mulți intelectuali români. Am fi naivi, sau am fi prea lesne încrezători, dacă am crede că în noaptea de 23 August 1944 s-au schimbat toate lucrurile.

După un an și ceva asistăm, dimpotrivă, la manifestări care dovedesc clar și categoric că noi nu am lichidat acest trecut. Dar acest trecut trebuie lichidat, și trebuie lichidat în primul rînd de intelectualitatea însăși.

Constatarea pe care o facem nu tranșează problema în sine. Unde este explicația drumului pe care o parte din intelectualitatea noastră a mers în trecut?

Pentru că această explicație trebuie să existe. Și nu privește doar pe un individ sau pe altul, ci condițiunile generale de viață.

Prima cauză a faptului că la noi intelectualitatea a păsit pe un drum atît de greșit este defectuoasa noastră organizare politică din trecut, este nedemocratica noastră structură a statului și a societății noastre.

Într-adevăr, ce caracteriza societatea românească pînă la acest război? O minoritate posedantă, trăind în opulență, în lux, acumulînd ușor averi mari, alături de marea majoritate a poporului nostru, care trăia într-o mizerie cronică, pe care o cunoaște oricine a păsit în mahalalele și satele românești; o minoritate care în mod ostentativ trăia în lux provocator față de o mizerie organică, în care erau ținuți milioane și milioane de oameni.

Din această nedemocratică, falsă, defectuoasă structură a societății românești, s-a născut, în parte, și problema intelectualității noastre. A existat în mod permanent, după primul război mondial pînă astăzi, pletora

de intelectuali fără ocupație sau cu ocupație minoră. S-a creat o suprapopulație intelectuală, dacă putem spune astfel, o masă de rezervă intelectuală care nu și-a putut găsi întrebuințarea logică și naturală.

Dar cum putea fi vorba de prea mulți medici, de prea mulți ingineri, de prea multe forțe intelectuale, de prea mulți învățători, într-o țară în care mizeria fiziologică, incultura, lipsurile materiale, bîntuiau cu furie satele și mahalalele noastre?

Erau prea mulți intelectuali față de nevoile reale ale poporului nostru? Erau prea mulți intelectuali pentru rănile deschise nu de un an, ci de zeci de ani, de sute de ani, în trupul țării noastre?

Nu, nu erau prea mulți intelectuali, dar intelectualii pe care îi aveam nu-și puteau găsi încadrarea într-un aparat de stat care nu privea tocmai nevoile și lipsurile marilor mulțimi.

Și astfel aveam un stat cu medici fără ocupație, alături de un popor care era bîntuit de boli sociale, un stat cu învățători fără catedre, dar cu mii de școli care căutau învățători, aveam un surplus de intelectuali alături de 50% analfabeți. Deci, în această rea alcătuire a societății noastre trebuie căutată cauza acestui surplus întelectual, care era factice și artificial creat.

Aici s-a angrenat intervenția statului. Trebuie subliniat că, în ce privește păturile noastre posedante, atît cercurile burgheziei reacționare cît și moșierimea noastră, au avut în permanență o atitudine negativă față de intelectualitate. Guvernele ieșite din sînul acestei categorii sociale au căutat să corupă pe intelectuali pentru scopuri politicianiste. Au parvenit să cîștige astfel, de foarte multe ori, multe elemente bine pregătite. Dar, pentru intelectualitatea în sine, pentru nevoile intelectualității, nici cercurile burgheziei reacționare, nici moșierimea

n-au găsit mijloacele necesare ca să aducă într-adevăr soluționarea problemelor de viață ale acestei categorii sociale. Sub trei ipostaze se prezintă intervenția statului în trecut : pentru o mînă de oameni — ziariști, scriitori, artiști — a jucat rolul unui Mecena. Statul dădea subvenții, corupea ici-colo, acordînd un sprijin insuficient, dar care totuși dădea aparența că statul cultivă elementele intelectuale. Rețeta s-a dovedit însă ineficace. A apărut astfel în cea de-a doua ipostază : statul filantrop, care acorda subsidii asociațiunilor intelectuale de liber profesioniști, asociațiunilor de ziariști și așa mai departe.

Exista o cerere permanentă către stat, de a da de pomană. Nici aceasta nu a putut satisface însă decît o mică minoritate a intelectualității. Atunci a apărut statul patron, statul care avea nevoie, pentru serviciile publice, de ingineri, medici, arhitecți etc. Dar și de astă dată statul, în concepția antidemocratică trecută, transformase pe titrat într-un element de mîna a doua. Știți, probabil, că în conformitate cu dispozițiile bugetare din trecut, un titrat nu putea ajunge decît la cel mult 60% din salarizarea unui funcționar superior de carieră. Deci titlul academic pe care îl poseda era pur și simplu un „capitis diminutio".

În această situație desigur că rămăsese permanent deschisă o problemă a intelectualității. Atunci a intervenit demagogia antisemită, s-au vînturat comodele mijloace de propagandă rasistă. Din nenorocire aceste mijloace de propagandă au prins, și nu un singur intelectual a căzut în mreaja demagogiei dreptei, fie ea cuzistă, legionară sau fascistă. S-a născut între intelectuali o concurență artificial creată, iar ca mijloc de captare a unora din elementele tinere în special, s-au aruncat lozinci antisemite. Antisemitismul a prins, din nenorocire, într-o parte a intelectualității noastre. S-a crezut de către naivi că, înlăturînd concurența evreiască din

profesiunile libere, se vor deschide mine de aur pentru elementul românesc. Astfel au putut fi captați mulți medici, avocați, ingineri. S-a dovedit însă curînd cît de mincinoasă era această parolă, cît de perimat era mijlocul întrebuințat de dreapta. Am avut experiența din ultimii ani. Cîte din problemele fundamentale ale intelectualității au fost soluționate ? Am curajul să afirm că niciuna. Pe tema rasistă, prin facilități acordate unor elemente intelectuale, nu se poate tranșa problema intelectualității în sine, care este o problemă legată organic de însăși dezvoltarea societății noastre.

Dacă din condițiunile obiective încadrate în trupul nostru social au ieșit manevrele dreptei, a intervenit și un alt element de natură ideologică ; dacă la noi, într-adevăr, ar fi existat curente de idei bine consolidate, cu putere legală de circulație, dacă ar fi fost platforme doctrinare stabilite, ar fi fost cu putință o combatere și pe teren ideologic a agitațiilor dreptei.

Dar societatea românească, tocmai în pătura intelectuală, a avut această caracteristică : lipsa de principii, care a deschis larg posibilitatea tuturor speculațiilor cu caracter mistic, obscurantist, conservator etc.

În această lipsă de consolidare ideologică, care s-a resimțit printre intelectuali îndeosebi, trebuie văzută una din cauzele pentru ce agitațiile dreptei, demagogia dreptei, au putut prinde.

Intelectualitatea noastră este astăzi la o răscruce. Față de mișcările muncitorești, în general, față de Partidul Comunist Român, în special, mulți intelectuali păstrează încă o rezervă. Foarte mulți intelectuali ne privesc cu neîncredere, privesc lucrurile prin ochii trecutului. Este nevoie — și apelul nostru se adresează tocmai acestor intelectuali, chemîndu-i să-și deschidă ochii, să privească noua înfățișare a lucrurilor, să privească lucrurile în adevărata lor esență.

Au fost în mișcarea noastră intelectuali pe care noi i-am prețuit, pe care îi prețuim și astăzi pentru temeinicia credinței lor, pentru consecvența arătată idealurilor lor din tinerețe. Cu cîți intelectuali însă am intrat noi în mișcarea muncitorească în 1919 și cîți din intelectualii cu care am pornit au rămas alături de noi? Au venit atunci o serie de intelectuali în mișcarea muncitorească. La prima zguduire a reacțiunii, la primele greutăți întîmpinate, mulți dintre ei ne-au abandonat. Mulți au trecut prin mișcarea muncitorească și au lăsat amintiri urîte.

Nu însă sub acest aspect vom face procesul trecutului. Există în momentul de față la o parte din intelectualii tineri și bătrîni, rezervă față de mișcarea muncitorească, față de partidul nostru.

Desigur că timpurile în care trăim astăzi sînt foarte grele. Am venit la guvern în condițiuni obiective dezastruoase, în urma războiului pe care l-a dus Antonescu. Am fost obligați să luăm măsuri care poate pe mulți intelectuali i-au nemulțumit, au născut în ei aversiune. Greutăți obiective și — de ce nu am recunoaște — greșeli de-ale noastre născute din lipsa de experiență, din faptul că partidul nostru a venit la guvern din ilegalitate, ne-au stat în cale. Este într-adevăr o stare de tranziție foarte grea. Greutățile materiale — și poate nu numai greutățile materiale — aruncă o perdea groasă asupra multor ochi. Dar este datoria fiecărui intelectual, după cum este datoria fiecărui cetățean, ca, dincolo de această perdea groasă, să privească viitorul. Și nu un viitor îndepărtat, ci un viitor foarte apropiat.

Poziția Partidului Comunist Român este poziția născută din problemele fundamentale ale țării noastre. Nu este o poziție singularizată față de aceste probleme, ci

ea se plasează în chiar miezul problemelor pe care avem să le rezolvăm.

Au existat și la o parte din muncitori rezerve față de intelectuali, chiar la noi în mișcare. Nu trebuie însă acuzată muncitorimea dacă a privit cu neîncredere pe intelectuali, cînd toate regimurile au avut în slujba lor intelectuali, împotriva muncitorimii. Nu trebuie făcut un cap de acuzare muncitorimii că nu crede pe cuvînt pe primul intelectual venit. Mișcarea muncitorească și muncitorii cunosc prea mulți intelectuali care au venit la noi, dar ne-au părăsit, laș, în momente grele. *(O voce: just).*

Dar astăzi multe lucruri din trecut se limpezesc. Muncitorii, și partidul nostru în special, fac operă conștientă de apropiere între muncitori și intelectuali. Și nu o fac din oportunism și nici din dorința de a adula elementele din elita intelectuală a țării. Comitetul Central al partidului nostru, întregul partid, se adresează intelectualilor. Partidul vrea să-i convingă pe cei care au încă rezerve să vie alături de noi, într-o muncă colectivă, de la profesor universitar și pînă la țăran și muncitor, ca toate forțele să se încadreze în clădirea României, pentru a o face așa cum o dorim cu toții, liberă, fericită și puternică.

Problema intelectualității din punctul de vedere al încadrării profesionale a intelectualilor ne preocupă. România pe care o clădim astăzi cu atîta greutate, noua societate românească, va fi o democrație. Pentru că România sau va trăi ca țară democratică, sau nu va trăi.

În construirea acestei democrații, noi urmărim cu tenacitate, cu străduință de zi cu zi, ridicarea maselor țărănești și muncitoare, îmbunătățirea condițiilor de viață, deschiderea de noi orizonturi pentru această imensă majoritate a poporului nostru. Ridicarea maselor la un

nivel de trai omenesc, la condițiuni de viață intelectuală, la condițiuni de viață artistică, acesta este obiectivul democrației așa cum o înțelegem noi.

Democrația formală, democrația care permite acumularea bunurilor de către un pumn de mari bogătași, cu mizeria fiziologică la majoritatea poporului, o asemenea democrație noi nu concepem, și nu pentru o asemenea democrație luptăm.

Dar în această operă de democratizare reală a țării se deschid tocmai intelectualității imense posibilități de muncă creatoare. Vom merge la sate. Va trebui să mergem la sate, așa cum va trebui să mergem la mahalale. Va trebui să zdrobim incultura acolo unde se găsește încuibată. Va trebui ca într-adevăr să facem să înceteze acel flagel al morții timpurii la sate. Va trebui ca România să înceteze să dea acel contingent în ce privește mortalitatea infantilă. Va trebui, într-adevăr, ca noile necesități, născute în mase, să fie satisfăcute. Va trebui să mergem la țară pentru a lichida analfabetismul. Ridicarea maselor țărănești și muncitoare deschide mari perspective pentru intelectualitatea noastră crescută într-un alt spirit decît în trecut.

Sîntem siguri că în cadrul noii democrații pe care o creăm, intelectualitatea va găsi mari posibilități de realizare.

Mișcarea de dreapta a monopolizat pentru dînsa formula naționalistă. Dar aceasta era o minciună sfruntată. Naționalismul dreptei era artificial, era o formulă în care nimeni nu credea. Pentru că altfel cum se explică faptul că tocmai mișcările de extremă dreaptă, legionariste și cuziste, au stat impasibile în momentul cînd se sfîrteca trupul Ardealului ? Dimpotrivă, au făcut o politică alături de revizioniști, au sprijinit armatele lui Hitler, în momentul cînd Hitler punea semnătura pe dictatul de la Viena, atunci cînd nu era război și nu

exista nici o obligație și nici o constrîngere la un asemenea act.

Erau ei naționaliști ? Nu ! Ei erau reacționari, și fraza naționalistă a fost o frază de împrumut, ca să capteze mințile naivilor.

Noi vrem să rezolvăm problemele democrației pentru care luptăm, în cadrul națiunii noastre, în care naționalismul să nu însemne nici șovinism nici antisemitism, în care ideea națională să fie legată de ideea de mase, realizînd într-adevăr idealul național prin ridicarea maselor la o viață conștientă.

Între credința noastră politică — ca comuniști — și această idee națională astfel înțeleasă nu există nici un fel de contrazicere. Dimpotrivă, în momentul în care noi ne preocupăm de nevoile și aspirațiunile poporului nostru, în acel moment facem operă națională.

Așa cum în trecut am fost apărătorii independenței poporului nostru și ai țării noastre, înțelegem și astăzi să apărăm această independență, pentru că, într-adevăr, numai în cadrul unei națiuni libere forțele populare pot fi creatoare și un popor poate da maximum în cultura umană.

Sîntem pentru cultura socialistă, dar această cultură va păstra totdeauna forma națională, după cum internaționalismul nu duce la atingerea niciunuia din drepturile de viață ale poporului nostru.

După cum naționalismul, așa cum [îl] concepem noi, se fundează tocmai pe o bună conviețuire și pe o strînsă colaborare cu toate naționalitățile în cadrul statului nostru, spre o bună și echitabilă înțelegere a celor ce trăiesc cu noi, în cadrul României.

Așa cum internaționalismul nostru nu înseamnă nedemnitate națională, naționalismul nostru nu înseamnă nici șovinism, nici rasism, nici antisemitism.

Partidul nostru luptă pentru libera creație a intelectualității. Partidul nostru vrea să creeze pentru tot ceea ce este valoros în rîndurile intelectualilor posibilitățile de a da maximum în domeniul în care lucrează fiecare. Fiecare om de știință, fiecare profesor universitar, fiecare intelectual să poată găsi într-adevăr acel cadru de creație care să-i dea lui maximum de satisfacție, iar patrimoniului nostru comun maximum de bogăție intelectuală și artistică.

Sînt astăzi greutăți care ne împiedică să facem ceea ce am dori din acest punct de vedere. Ceea ce a subliniat însă, și studentul care m-a precedat, și tov. Profiri [6], este că există la noi o mare dorință de a crea intelectualității noastre mijloacele necesare pentru a trăi din munca ei intelectuală, fără grija zilei de mîine. Vom crea posibilități omenești intelectualilor, pentru că ne dăm seama că sub permanenta amenințare a foamei și mizeriei nu se poate face muncă rodnică.

Greutățile materiale, din punct de vedere general, le vom înlătura, avînd și sprijinul intelectualității. În orice caz, unul din obiectivele noastre este de a înarma intelectualitatea, pentru că avem adînca convingere că așa înarmăm poporul nostru cu cele mai perfecte mijloace de creație științifică.

Punctul de vedere al partidului și-a găsit, într-adevăr, formularea în documentele amintite de tov. Profiri. Nu avem nimic de schimbat, nimic de adăugat.

Noi ne-am spus și ne spunem clar și categoric cuvîntul nostru.

Urmează ca acei intelectuali care au rezerve față de noi să se convingă de ceea ce urmărim. Știm că sînt încă mulți intelectuali — studenți, profesori, liber-profesioniști — care ne privesc cu ochi răi, care nu ne înțeleg sau nu vor să ne înțeleagă. Acestor intelectuali eu

le-aș da o mică pildă. Toate marile transformări sociale: Marea Revoluție Franceză, ca și Marea Revoluție Rusă, au cunoscut o muncă pregătitoare, în care intelectualii au jucat un rol de frunte. În pregătirea revoluției franceze, ca și în pregătirea revoluției ruse, elementele intelectuale au avut sarcini mari de îndeplinit. Și le-au îndeplinit. Aceia dintre intelectualii ruși care n-au înțeles însă nimic din frămîntatele zile ale anului 1917 au devenit epave în emigrație sau au trebuit să facă în ceasul al 12-lea „mea culpa" și, spre deosebire de intelectualii ruși care de la început au sprijinit efortul constructiv al marii revoluții, acești oameni au fost călcați în picioare de mersul istoriei.

Dorim ca experiența pozitivă și negativă a intelectualității ruse să folosească multora dintre intelectualii noștri. Să-și dea seama că trăim momente în care întoarcere înapoi nu există. Nici istoria, și cu dînsa nici societatea, nu cunosc întoarceri înapoi, pentru că nu cunosc întoarceri spre barbarie.

În cadrul adîncilor prefaceri pe care le trăim, intelectualii care n-au înțeles încă cele ce se petrec, să pătrundă realitatea. Să o pătrundă așa cum se înfățișează și să nu judece lucrurile prin vechi prejudecăți. Recomand acestor intelectuali (o voce: „mai au timp") să privească cu încredere dorința noastră sinceră de a ajuta efortul creator al poporului român. Și acești intelectuali să vină alături de noi, într-o muncă frățească, constructivă, pentru buna stare, pentru ridicarea și pentru fericirea poporului român.

• Lucrețiu Pătrășcanu, *Poziția Partidului Comunist Român față de intelectuali*, Editura Partidului Comunist Român, București, 1946.

[COMUNISMUL]

Comunismul va înlătura toate scările de valori stabilite pe diferențieri sociale, pe tradiție, pe avere. Nu va aduce o egalizare mecanică între oameni, nu va reduce toate individualitățile omenești la un tip uniform și monoton.

Comunismul va descătușa personalitatea omenească de tot păienjenișul prejudecăților, al ideilor moștenite, de acceptarea unor idei fără criteriu, în puterea unei dogme. Într-un regim care a tranșat problemele fundamentale economice în sensul realizării cunoscutei formule : „[de la] fiecare după capacitatea sa, fiecăruia după trebuințele sale", va crea cadrul în care omul ca individ, de astădată pe baza unei diferențieri naturale, să poată da maximum societății. Va da cel mai mult tocmai în domeniul culturii. Puterea de creație se va putea desfășura liberă, iar selecționarea valorilor intelectuale va fi rezultatul emulației nestînjenite și numai în funcție de aportul de talent, de forță creatoare a fiecăruia. Promovînd științele, luînd ca punct de plecare în construcția unei noi concepții de viață singurele date ale științei, ale cunoașterii obiective, individul în comunism va fi înarmat mult mai bine decît într-o societate ca cea în care trăim, în care misticismul oferă doar paleative și pseudosoluții problemelor fundamentale ale vieții. Înarmarea individului îi va da sentimentul siguranței și optimismul necesar oricărei munci creatoare.

de L. Pătrășcanu

• „*Scînteia*", anul XVI, nr. 507 din 20 aprilie 1946.

ÎN NUMELE GUVERNULUI ROMÂN, D. PROF. LUCREȚIU PĂTRĂȘCANU, MINISTRUL JUSTIȚIEI, RĂSPUNDE GUVERNULUI MAGHIAR

[Cuvîntarea rostită
la adunarea publică de la Cluj din iunie 1946]

„Nimeni nu are dreptul să pună în discuție granițele noastre."

Doamnelor și Domnilor,

Din nou în Transilvania domnește o stare de tensiune, o stare de nesiguranță și de tulburare. S-ar părea pentru observatorul neinițiat că s-a petrecut ceva cu totul neobișnuit aici, s-ar părea că asistăm la evenimente neașteptate. Transilvania este în adevăr în atenția opiniei publice din țară și străinătate.

Evenimentele care ne leagă de soarta Transilvaniei în adevăr nu privesc numai populația de aici, ci privesc în întregime poporul român, soarta Statului român.

În situația în care ne găsim se pare că asistăm la o încercare susținută de a produce în mod voit o stare de tulburare la noi. Toată lumea știe, că problema Transilvaniei a fost pusă în discuția unui for internațional. Numai cîteva săptămîni ne despart de la hotărîrea Conferinței de la Paris, a celor patru miniștri de externe. Nimic neobișnuit, nimic neprevăzut nu s-a întîmplat.

Anul trecut, pe aceeași vreme, aci în Cluj, o lună după încheierea războiului, am declarat, înarmat cu argumente din trecutul nostru și din prezentul imediat, că granițele Transilvaniei sînt cele pe care le avem astăzi.

Transilvania a aparținut și va aparține României

Hotărîrea de la Paris n-a făcut decît să constate și să consfințească încă o dată acest adevăr, care pentru noi este elementar : Transilvania a aparținut și va aparține Statului român, în întregime.

Pentru ce deci surprindere la o parte din populația acestei provincii, pentru ce constatarea acestui lucru elementar a produs nedumerire sau amărăciune ? Era un lucru pe care fiecare om conștient trebuie să-l recunoască în lumina ultimelor evenimente pe care le-a trăit poporul nostru.

Prin ajutorul prețios al Uniunii Sovietelor, al guvernului sovietic, România a cîștigat la Paris în mod definitiv hotarele ei. Ministrul de Externe al Uniunii Sovietelor, Molotov, a susținut cu căldură dreptatea cauzei noastre. Țin, din acest loc, să subliniez, cu sentimentul recunoștinței, acest lucru.

Transilvania, încadrată în Statul român, definitiv încadrată, aceasta este o realitate pe care o trăim cu toții, aceasta este o realitate pe care trebuie s-o accepte toată lumea.

Nimeni n'are dreptul să pună în discuție granițele noastre

Numai cine este dornic să semene în mod inutil și vinovat vrajbă, numai cine dorește într-adevăr să tulbure apele și apoi să pescuiască în aceste ape tulburi, numai acesta poate nega acest adevăr.

În cadrul Statului român unitar urmează să trăiască 1 milion și jumătate maghiari. Este rezultatul unei evoluții istorice, pe care ultimele evenimente tragice, prin

care a trecut atît poporul nostru cît și poporul maghiar, nu au făcut decît să-l sublinieze.

Interesul poporului maghiar de la noi, care va urma să trăiască laolaltă cu poporul român, este de a înțelege însă că nici o agitație sterilă, nici un fel de afirmare lipsită de înțeles, goală de înțeles, venită de peste hotare, nu poate schimba situația.

Oricine încearcă, autorizat sau nu, să deschidă alte perspective maghiarimii de la noi face un rău serviciu, nu ideii de solidaritate și de consolidare a Statului român, nu Țării noastre, dar în primul rînd fac un rău serviciu populației maghiare, pentru că asemenea atitudini, asemenea fluturări de parole nu fac decît să producă tulburări și să creeze de multe ori o stare de spirit nesănătoasă. *Nimeni nu are dreptul să agite parole, să pună în discuție chestiuni definitiv tranșate,* pentru că asemenea discuții, asemenea parole, nu fac decît să învenineze lucrurile, nu fac decît să cultive instinctele primitive, cu rezidii puternic șovine, nu fac decît să facă într-adevăr imposibilă o conviețuire pașnică a populației maghiare, în cadrul Statului român.

Acțiunea guvernului maghiar :
Revizionismul de azi îl continuă pe cel de eri

Știm că nu vom spune aici un lucru necunoscut și anume, că guvernul maghiar refuză să accepte hotărîrea de la Paris. Guvernul maghiar consideră și azi cele hotărîte în capitala Franței drept un provizorat.

Primul ministru maghiar d. Nagy Ferencz, în declarația făcută în ședința parlamentului de la Budapesta din 9 mai, discutînd cele hotărîte la Paris, a afirmat următoarele : „Cu privire la frontierele de vest ale României încă nu s-a stabilit nimic... hotărîrile miniștri-

lor de externe de la Paris fiind numai acte preparatoare ale conferinței de pace".

Această declarație a fost complectată în discursul ținut de domnia sa la Vácz în ziua de 14 mai 1946 — discurs apărut în „Kis Ujság" din 14 mai — în care domnia sa a declarat : „De la Paris ne-a venit știrea că s-a decis să fie atribuit Ardealul României. Este de la sine înțeles, că această știre a cutremurat opinia publică maghiară, care de decenii este îngrijorată de soarta acestei provincii românești, care a fost despărțită de noi. Hotărîrea de la Paris nu poate să rămînă în picioare, pentru că ar rămîne în Europa un popor în sufletul căruia ar dăinui amărăciunea", subliniind, că „acesta este punctul de vedere al guvernului și poporului maghiar, privitor la decizia de la Paris".

Ce opun oamenii politici maghiari atunci cînd refuză hotărîrea de la Paris ? Pe ce tărîm se pun reprezentanții autorizați ai republicii vecine atunci cînd nu acceptă trasarea definitivă a hotarelor Transilvaniei, așa cum sînt astăzi ? Să spunem lucrurilor pe nume. Asistăm la o nouă ediție a revizionismului, a unui nou revizionism, care pentru noi nu este un lucru nou, dar constatăm cu amărăciune și durere, că *această nouă ediție a revizionismului se leagă de tendințele bine cunoscute ale revizionismului trecut, atît de agitat în Ungaria de ieri.*

A cere revizuirea frontierelor este un amestec în treburile noastre interne

Se cer de la România mii de km. pătrați, se cere trasarea granițelor în apropiere de Cluj, se cere României un statut de autonomie pentru Secuime, cu alte cuvinte din nou sfîrtecarea hotarelor de vest ale țării și

— de ce să nu o spunem ? — *un amestec direct în treburile noastre interne.*

Formulările acestui nou revizionism și-au găsit exponentul în d. Riesz, ministru de justiție al Ungariei, aflat la Londra, care — după o telegramă a agenției Reuter, — a arătat, că prin memoriul adresat de guvernul maghiar celor patru miniștri de externe a cerut ca Ungariei să i se dea Oradea Mare, Satu Mare și Arad și aproximativ 12 000 km. pătrați.

Acesta este un adevăr, o binecunoscută linie politică, pe care democrația maghiară a combătut-o în trecut și pe care astăzi ea nu trebuie să o împărtășească.

Soluția propusă de guvernul maghiar creează noi probleme internaționale

S-a propus și o soluție solomonică pentru Ardeal.

Tot d. prim-ministru maghiar Nagy Ferencz, într-o declarație reprodusă în ziarul „Népszava" din 7 mai 1946, cere : „Pentru ca să se facă un echilibru în problema națională a celor două țări, va trebui retrocedată Ungariei o suprafață tot atît de mare cît de mare e acel teritoriu pe care trăiesc în afară de unguri atîția români, cîți unguri rămîn în Ardeal, adică în România" sau, întrebuințînd formula d-lui Riesz : „Guvernul ungar cere o ajustare în baza căreia sub stăpînirea maghiară vor fi luați tot atît de mulți români, ca și ungurii de sub stăpînirea română".

Această soluție ar însemna să creem dintr-o dată două probleme naționale.

Acestea sunt pretențiile, pe care le afirmă astăzi guvernul maghiar. Două lucruri ar trebui să subliniem aici. În primul rînd trebuie să constatăm o progresivitate în ce privește pretențiile guvernului maghiar față de România.

La 2 noiembrie anul trecut, d. doctor Auer Pál, pe atunci președintele Comisiunei pentru afacerile externe, cerea în principal doar autonomia Ardealului. La această soluție se oprise și un publicist democrat, d. Ladislau Makkay, care vine din lagărul elementelor progresiste maghiare, soluție pe care o preconizează la sfîrșitul voluminoasei lucrări apărute în 1946 la Paris și intitulată „L'Histoire de Transylvanie". Cum această lucrare este editată de Institutul Paul Teleky, are un caracter semioficios.

S-a mai cerut, în același timp, o confederație a Statelor Dunărene, Transilvania să constituie un al treilea Stat, între Ungaria și România.

În sfîrșit, o soluție exprimată de un ziarist maghiar, care a vizitat țara de curînd, preconizînd stabilirea în Transilvania a unui regim, „care să permită exploatarea acestei provincii de către ambele state".

Asemenea formulări bineînțeles că nu puteau fi acceptate.

Astăzi se cere ceva mai mult, se cere, cum am arătat, ruperea unei părți din Ardealul de nord și alipirea acestei părți Ungariei.

Cine susține revizionismul ? *Aș dori să fac observația, că atitudinea guvernului maghiar a fost luată împotriva hotărîrii guvernelor celor patru țări.*

Toate guvernele democratice susțin cauza României

Numai rămășițele fascismului sînt partizanii revizionismului

Pentru soluționarea în forma actuală a problemei Transilvaniei s-a declarat guvernul sovietic. *Problema pusă astfel de guvernul sovietic și anume de a i se da deplină dreptate României a fost acceptată și de reprezentanții celorlalte trei state, Anglia, Statele Unite și Franța. Este o soluție dată și impusă în numele democrației, este o soluție care are la spate curente democratice.*

Această față a problemei nu trebuie să fie ignorată de conducătorii de astăzi ai Ungariei. Revizionismul din trecut a fost îmbrățișat și cultivat de forțele negre ale reacțiunii. Hitler și Mussolini și toate forțele reacționare mondiale au ridicat steagul revizionismului. Știu, că istoria nu se repetă. Dar dincolo de bunele intenții ale oamenilor democratici din Ungaria, putem prevedea de pe acum că *rămășițele hitlerismului, elementele reacționare din toate țările apusului și de dincolo de ocean vor îmbrățișa revizionismul ca pe o parolă.*

Există această primejdie asupra căreia conducătorii democrației ungare nu trebuie să închidă ochii. Tendințele revizioniste vor fi din nou îmbrățișate de elementele reacționare. Din nou tot ceea ce e împotriva păcii, împotriva democrației, împotriva armoniei între popoare, va fi fluturat de aceste elemente. Primul ministru maghiar și-a dat seama de acest lucru și s-a grăbit să afirme, vorbind de trecut, că „Ungaria și-a lichidat acea atitudine de a duce încă o dată vreo politică șovină revizionistă".

În numele guvernului și al Partidului Comunist mă ridic împotriva schimbărilor de frontiere

Această mărturisire, o credem sinceră. Totuși logica politică va face ca noile tendințe revizioniste să fie îmbrățișate și sprijinite de elementele reacționare. Logica politică va face din nou din revizionism un cuvînt de ordine al reacțiunii din toată lumea.

Noi ne ridicăm în adevăr cu tărie împotriva oricărei deplasări a granițelor noastre. O spun aceasta în numele guvernului, o spun aceasta în numele Comitetului Central al Partidului Comunist.

Există vinovății!

Nu voi arăta aici temeiurile istorice, naționale și economice, care se ridică împotriva oricărei ciuntiri din nou a granițelor noastre, temeiuri care se opun contra tendințelor revizioniste. Nu putem trece însă peste prezentul imediat. Nu trebuie uitat, că *sub ochii noștri, în viața unei singure generații, Ungaria a pierdut două războaie.* Sînt de acord cu primul ministru maghiar, că pacea nu poate fi clădită „numai pe baza vinovăției de război", dar țin să atrag atenția și să subliniez, *că această pace nu poate fi clădită nici în afara oricărei vinovății de război.*

Granițele Ardealului au fost cucerite

Poporul român a fost împins și el la un război nebunesc, dar el a găsit țăria, a găsit o conducere clarvăzătoare și curajoasă, care l-a scos din război. La 23 August 1944

noi am putut rupe alianța cu Germania, am putut îndrepta armele împotriva acesteia și a fost dat armatei române ca, alături de glorioasa Armată Sovietică, să lupte pentru doborîrea hitlerismului.

Nu-i este nimănui permis să uite, că granițele de astăzi ale Transilvaniei au fost cucerite în acest război, pas cu pas, metru cu metru de Armata Română, luptînd alături cu brava Armată Roșie.

Dincolo de temeiurile istorice, naționale și economice, acestea sînt realități pe care nu are nimeni dreptul să le calce în picioare.

Abandonînd însă problema în generalul ei, să ne oprim puțin privirea asupra Transilvaniei și din alt punct de vedere.

În Transilvania trăiește o populație de 6 milioane oameni. Este o populație care își duce viața ei, desfășurînd o muncă constructivă. Care au fost posibilitățile de viață ale Transilvaniei, ale celor 6 milioane de oameni, în trecut? Știți cîtă luptă am dus noi împotriva regimurilor trecute din România. Știți că Partidul Comunist a luptat în mod permanent împotriva acelor regimuri de după 1918, care au impus Transilvaniei atitea sacrificii și au creat aici de multe ori stări de lucruri dăunătoare. Dar nu putem închide ochii că totuși încadrarea Transilvaniei în hotarele statului român a adus pentru întreaga populație a Transilvaniei noi izvoare de viață. Mă voi mărgini astăzi să citez o mărturie maghiară. Răsfoind literatura privitoare la Transilvania, am găsit o lucrare apărută în anul 1936 și editată de un grup de publiciști maghiari, care trăiau aici. Cartea poartă titlul *Metamorphosis Transilvaniae 1918—1936.*

Care este concluzia care se degajează în această lucrare?

Transilvania, adică masele muncitorești, țărănești și intelectuale din această provincie — spun publiciștii ma-

ghiari — au cunoscut sub stăpînirea maghiară o stare de lîncezeală, pentru că Transilvania era o provincie periferică la margine de mare imperiu. Iată ce spune unul din acești publiciști, coautor la lucrarea citată, Gaál Gábor : „Ardealul dinainte de unire a fost o provincie mucedă și socotit meleag oropsit de Dumnezeu, ținut unde se înfundau drumurile de fier. Cursul vieții era molcom, timorat, lipsit de inițiativă. *Colonie, atît din punct de vedere spiritual, cît și din punct de vedere economic... Cu schimbarea stăpînirii, toate s-au prefăcut dintr-o dată*", și el continuă, subliniind că întreaga provincie, întregul popor din Transilvania a cunoscut după 1918 un nou ritm de viață, un nou nivel cultural, o nouă participare la munca creatoare.

Populația maghiară are un regim de drept cum n-are nici o naționalitate într-un stat burghez. Mărturii ungare

Să nu mergem însă atît de departe. Care a fost situația Transilvaniei de nord în cei 4 ani de ocupație horthystă ? Din nou sărăcia, spiritul provincial, sentimentul de a te afla periferic, într-un stat au caracterizat starea Ardealului de nord în cei 4 ani de ocupație horthystă.

Ce opunem noi, Guvernul nostru, Statul nostru încercărilor de a reafirma din nou pozițiile revizioniste ?

Noi am realizat un regim de drept pentru populația maghiară, am curajul să o afirm așa cum nici o naționalitate nu a cunoscut într-un stat de structură asemănătoare celei a noastre.

Am creat o stare de egalitate cu națiunile conlocuitoare [1], fără să ignorăm nici un moment, că totuși *poporul român, poporul, care formează baza statului nostru, are rolul de conducător și determinant în evoluția sta-*

tului nostru. Guvernul nostru a făcut tot ce i-a stat în putință pentru a ușura stabilirea unor raporturi de bună înțelegere între poporul maghiar și poporul român.

Nu voi aminti aici libera dezvoltare, încurajarea chiar a tuturor formelor de cultură maghiară, ar fi de prisos să enumăr aici toate instituțiile de cultură pe care statul nostru le sprijină astăzi în mod efectiv cu toată dorința de a oferi maghiarimii posibilitatea liberei dezvoltări culturale. Mai mult, pentru a face ca învățămîntul primar să nu sufere, și chiar și celelalte categorii de învățămînt, am acceptat, ca fostul personal maghiar din acest învățămînt să rămînă pe mai departe, cu contract, și în cadrul statului nostru. În felul acesta, sute de învățători și zeci de profesori secundari și universitari au rămas, deși sînt cetățeni maghiari, la posturile lor. Aceasta constituie o dovadă că noi înțelegem ca atunci cînd asigurăm un drept, ca atunci cînd am pus problema asigurării dreptului la cultură pentru maghiarime, să creăm și condițiile necesare exercitării acestui drept.

Am trăit o epocă grea după război. Toată lumea a suferit. Privațiuni au fost pentru toată suflarea românească. *Nimeni nu se poate plînge însă, că în cadrele statului nostru am luat măsuri discriminatorii împotriva populației maghiare.* Cum trebuie, atunci, privite cuvintele spuse de ministrul de externe maghiar, d. Gyöngyössy, în discursul ținut la Szolnok, la 6 mai 1946 : „Situația ungurilor din Ardeal este mult mai gravă. Cu deosebire este îngrijorător punctul de vedere economic, fiindcă dacă se vor continua acele măsuri economice antimaghiare, pe care le-am constatat pînă acum, ungurii din Ardeal vor ajunge în curînd în sapă de lemn ?"

Domnilor, cred că afirmația ministrului de externe maghiar este cel puțin imprudentă. Nu numai că România n-a luat nici un fel de măsuri economice antimaghiare, dar din puținul nostru am facilitat exportul în

Ungaria. Mai mult, am privit de multe ori impasibili *cum, în mod fraudulos, a trecut peste graniță o parte din bogăția Transilvaniei pentru ca să hrănească zeci și sute de mii de maghiari în Ungaria.*

Am închis ochii și din puținul nostru am hrănit sute de mii de oameni

Am închis ochii, pentru că ne-am dat seama că este un gest omenesc și am făcut aceasta tocmai dintr-un spirit de colaborare și bună pace între cele două popoare. Știm că deși populația a suferit privațiuni, că în acest timp grîul românesc și vitele românești au hrănit în Ungaria sute de mii de oameni. *Nu ne pare rău, că din sărăcia noastră am putut face acest bine.* Dar cum se împacă aceasta cu afirmația de mai sus ?

Trebuie să înceteze acțiunea de deznărmare a cetățenilor străini

Trebuie să recunosc că dacă ajutorarea populației maghiare din puținul nostru am privit-o cu simpatie sau în orice caz cu bună voință, *nu putem spune tot același lucru atunci cînd este vorba de acea masă de trei-patru sute de mii de maghiari, care trăiesc astăzi în mod ilegal între granițele țării noastre.*

Această populație maghiară atît de numeroasă nu se află aici numai în căutare de mijloace de existență. Permanentizarea prezenței acestor oameni, pe care noi în mod conștient și voit i-am exclus de la dreptul de cetățenie, creează o situație îngrijorătoare, tocmai pentru că acești maghiari cultivă și alimentează tendințele revizioniste și duc o muncă de deznărmare a statului nostru.

În această chestiune îngăduința noastră are limite. *Sîntem hotărîți să facem ca această stare de lucruri să înceteze.*

În legătură cu problemele care știu că se pun astăzi în Ardealul de nord vreau să ating trei chestiuni, care, pe unde am fost pînă acum au fost ridicate în mod permanent.

Retrocedarea bunurilor românești e un act de elementară dreptate

Problema legii 645, lege de retrocedare a bunurilor românilor deposedați în timpul celor 4 ani de stăpînire horthystă. Țin să dau o lămurire și sper să o fac pentru ultima oară.

Prieteni și tovarăși, atunci cînd am întocmit această lege, prin care stabileam, pentru cetățenii români deposedați, dreptul de a-și recăpăta bunurile înstrăinate prin violență în cei patru ani de ocupație, *am înțeles, să fac un act de elementară dreptate.*

La baza legii stă această idee de echitate care m-a călăuzit cînd am făcut legea. *Nu este drept, nici pentru bogat, nici pentru sărac de a căuta, folosind mijloace de violență sau starea de opresiune, să se îmbogățească în dauna altora. Nu era drept, pentru nimeni în Ardealul de nord, maghiar sau român, de a utiliza teroarea horthystă, pentru ca să deposedeze pe românii din această provincie.*

Am căutat să limitez cazurile numai acolo unde violența era evidentă sau acolo unde elementul de constrîngere era dovedit. Legea este justă și ea va rămîne în vigoare.

Totuși, pentru ca să vedeți spiritul de care sîntem animați, întrucît Uniunea Populară Maghiară a făcut anu-

mite sugestii și ne-a adus la cunoștință anumite situații, am acceptat ideea modificării unora din articolele legii. Aceste modificări însă nu vor atinge esența legii. Ea poate să îndrepte unele situații poate nedrepte, dar sub nici un cuvînt nu poate desființa legea în sine.

Pentru ca modificarea legii însă să nu fie rezultatul unei intervenții și să nu fie o lucrare de cabinet, am luat hotărîrea ca *proiectul modificator să fie pus în discuție publică*. Înainte de a căpăta caracter de lege, îl vom pune în discuția opiniei publice, așa cum am făcut cu legea chiriilor și cu legea electorală. Așteptăm tocmai ca din discuția în jurul acestei legi, care, știu, naște tulburări, să observăm care este starea de spirit a opiniei publice din Ardeal.

Ungurii leali față de statul român vor primi cetățenia

A doua problemă : legea naționalităților. Prin Legea din 4 aprilie 1945 am reglementat chestiunea naționalităților din Ardealul de nord. Am redat dreptul de cetățenie tuturor locuitorilor acestei provincii care îl aveau la data de 30 august 1940. *Am înțeles, cu alte cuvinte, să restabilim o situație de fapt, așa ca și cum dictatul de la Viena nu ar fi existat. Mai mult însă nu am voit să facem și nici nu putem face.*

Cetățenii maghiari născuți în Transilvania, dar care au părăsit teritoriul țării, care s-au sustras de la obligațiunile lor față de România, înțelegînd în mod conștient și voit să se desprindă din colectivitatea statului nostru, cetățeni care apoi, în 1940, s-au înapoiat în Ardeal și au trăit aici pînă în 1944, acestora nu le vom putea da cetățenia.

Înțelegem și aici să respectăm o linie trasată, plecînd de la adevăr și de la dreptate. Acolo însă, unde se vor dovedi că au existat cetățeni maghiari, care au fost prin abuz șterși din listele de cetățenie, cetățeni care însă au trăit în cadrul Statului român, acestora le vom da posibilitatea reglementării naționalității lor. Numai pentru această singură categorie de oameni, care n-au dezertat de la obligațiunile lor față de Statul român, înțelegem să redăm această posibilitate a rectificării situației lor.

A treia problemă, legea reformei agrare. Știu, că în aplicarea acestei legi s-au născut nemulțumiri în sînul populației maghiare. Este posibil, să se fi făcut anumite nedreptăți într-un punct sau altul al țării. Dar iată situația găsită în județul Bihor. Deși județul are 70% populație românească, totuși 69% din suprafața expropriată, deci peste 2/3, a fost pusă la dispoziția țărănimii maghiare.

Din aceste probleme pe care vi le-am expus nu reiese sub nici un motiv și refuz să accept că s-au luat măsuri economice sau de altă natură împotriva populației maghiare.

Renașterea revizionismului periclitează relațiile româno-maghiare

Nu sîntem noi chemați să explicăm nașterea noului revizionism maghiar. Nu vrem să punem la îndoială — repet acest lucru — buna credință a celor mai mulți din conducătorii Ungariei de astăzi. Îi credem sinceri democrați și doritori de a crea o democrație și în republica vecină. *Cei mai mulți însă din acești conducători ai Ungariei au făcut, după părerea mea, neiertata greșală că s-au lăsat conduși de un curent împotriva căruia n-au înțeles să lupte.* Și aici voi cita o mărturie maghiară.

Publicistul democrat maghiar Boldizsár Iván, într-un articol apărut în ziarul săptămînal „Uj Magyarság", cu data de 14 mai 1946, scrie următoarele, vorbind despre masele maghiare : „Aceste mase sînt în primul rînd unguresti și abia după aceea democrate. Masele așteaptă de la democrație realizări în primul rînd pe plan național și numai în al doilea rînd pe plan social".

Datoria conducătorilor Ungariei

Conducătorii de astăzi ai Ungariei, în loc să explice maselor maghiare situația exactă a republicii vecine, situația Ungariei, care a continuat să lupte alături de Hitler pînă la ultimul cartuș și pînă la ultimul tranșeu, în loc să explice temeiurile, care fac imposibilă o revenire la trecut, s-au lăsat conduși de acest curent și acest curent, trebuie să recunoască, le-a trecut peste cap. *Astfel s-a născut un complex de împrejurări, care dacă nu vor fi stăvilite de la început, vor tulbura din nou raporturile între statul nostru și statul maghiar.*

Unul din meritele guvernului nostru este și acela că a parvenit să stabilească raporturi de prietenie, de bună vecinătate cu Ungaria de astăzi. *Aceste raporturi sînt periclitate dacă din Ungaria se vor naște tendințe privind teritoriul nostru, dacă se vor afirma necontenit din nou parole revizioniste.* Cu atît mai gravă este situația cu cît tendințele revizioniste, care se afirmă astăzi, sînt speculate de elementele reacționare și șovine de la noi. Asemenea speculatori au existat și în trecut. Una din marile învinuiri pe care le aducem partidelor istorice și conducătorilor lor este că în loc de a căuta să cultive bunele raporturi între naționalități, în trecut, au făcut tot ce le-a stat în putință, ca aceste raporturi să fie rele.

Poporul român este înțelegător

Cu nici un motiv nu putem însă sta impasibili la o răbufnire a șovinismului românesc, la o tendință de a tulbura stările noastre interne, fluturînd parole șoviniste și de un naționalism rău înțeles.

Este un cuvînt tot atît de fals, tot atît de nebunesc, cuvîntul de ordine aruncat de o parte dintre provocatorii șoviniști români, atunci cînd cer să dăm afară pe unguri din Transilvania. Populația maghiară de aici trebuie să aibă siguranță și liniște. *Poporul român în masa lui este înțelegător.* Numai cei care caută vinovate motive de agitație pot pune în circulație asemenea parole. Populația maghiară, în număr de un milion și jumătate de locuitori, va trebui și trebuie să rămînă cu noi. Este un destin istoric de o mie de ani și nu-l putem schimba azi.

Tot o parolă nebunească este fluturată atunci cînd în masele țărănești se afirmă posibilitatea luării pămîntului de la maghiari pentru a fi împărțit românilor.

Reforma agrară actuală a asigurat dreptul de proprietate unei părți din țărănimea maghiară. Acest drept este al ei. Acest drept este sigur. Acest drept nimeni nu poate să-l atingă. Acei dintre români care încearcă în împrejurările de față, să agite asemenea parole, fac un imens rău, nu guvernului, în care încearcă să lovească, ci fac un imens rău țării și poporului nostru.

Liniștea în Ardeal este o datorie națională și singura posibilitate de a apăra granițele

În momentul de față, purtătorii de cuvînt ai revizionismului maghiar caută aliați. Plecarea reprezentanților guvernului ungur, în frunte cu primul ministru și cu ministru de externe, în America nu este o simplă întîmplare.

Această plecare caută să mobilizeze opinia publică pentru revendicările Ungariei. *Tocmai în aceste zile în Transilvania trebuie să fie liniște, trebuie să fie ordine. Acei români care, în numele naționalismului, tulbură astăzi liniștea Transilvaniei, oferă elementelor reacționare din străinătate, dușmanilor regimului democratic din România, cea mai bună armă cu care aceștia pot să lovească în statul nostru, în democrația noastră, în poporul român.*

Eu mă adresez românilor, mă adresez poporului român din Transilvania. *Fiecare din noi, fiecare din locuitorii români ai acestei provincii trebuie să-și dea seama exact de importanța fiecărui gest pe care-l face.*

Dacă noi vom apare tocmai astăzi în fața străinătății ca un popor tulburător, ca un popor doritor de sînge, ca un popor care înțelege să nesocotească drepturile naționalităților conlocuitoare, vom arunca asupra poporului nostru, asupra României, o umbră, vom ridica împotriva poporului nostru ascuzări pe care în masa lui poporul român nu le merită. De aceea, fac apelul meu la liniște și ordine, în interesul țării, în interesul viitorului poporului nostru.

România trebuie să fie un exemplu de democrație

În momentul în care tratatul de pace va fi iscălit, în acel moment România trebuie să fie exemplu de asigurare a drepturilor naționalităților conlocuitoare, să fie exemplu al unui regim de drept și de ordine.

Apelul meu se adresează și populației maghiare. Mă adresez elementelor conștiente și luminate din maghiarime. *Trebuie să înțeleagă populația maghiară că apartenența ei la Statul român este definitivă.* Această populație urmează și de acum înainte să trăiască în comunitate cu noi. Să nu se lase înșelată. Să nu se lase tulburată,

să nu se lase provocată de această nouă ediție a revizionismului. Populația maghiară din Transilvania are ea în primul rînd interesul să dezarmeze elementele șovine care o atîță, elemente dușmane ei, așa cum sînt dușmane poporului român și statului român. Este datoria populației maghiare să asigure și ea acest spirit de conlucrare pe care noi îl dorim și îl cultivăm.

Vom continua politica noastră larg națională de afirmare a drepturilor poporului român și de afirmare în același timp a drepturilor popoarelor conlocuitoare [1]. Înțelegem să ducem mai departe o muncă constructivă în această privință. *Vom face tot ce ne stă în putință pentru a asigura tuturor popoarelor din cuprinsul țării noastre o viață liberă.*

Nici o milă pentru cei ce pun în joc unitatea statului

Dar vom fi fără milă împotriva tuturor, din orice tabără ar veni, care caută să atîțe la ură de rasă și să tulbure liniștea țării. Vom fi fără milă cu toți cei care, în momentul cînd România se străduiește să lecuiască rănile războiului, pun în fiecare zi în discuție unitatea statului nostru.

Vom fi fără milă și împotriva tuturor acelor români și atîțători la ură și care, neînțelegători ai condițiilor extrem de grele pe care le trăim, încearcă să tulbure viața pașnică a Transilvaniei.

Sîntem siguri, că în munca de construcție, în dorința noastră de a crea o nouă viață în țara noastră, vom găsi sprijin la toți cei care își dau seama de însemnătatea ceasurilor pe care le trăim.

• „*Tribuna nouă*" (Cluj), cotidian independent, anul II, nr. 182 din 11 iunie 1946 [ziarul a apărut cu data de 11 mai — greșit tipărită].

DECLARAȚIILE TOV. LUCREȚIU PĂTRĂȘCANU, MINISTRUL JUSTIȚIEI [REFERITOARE LA NOUA LEGE ELECTORALĂ]

În urma hotărîrilor Consiliului de Miniștri care a definitivat Decretul pentru organizarea Reprezentanței Naționale, precum și Decretul Lege pentru alegerea Adunării Deputaților, tov. Lucrețiu Pătrășcanu, ministrul Justiției, în cadrul conferinței de presă săptămînale de ieri, a făcut următoarele declarații :

Prin hotărîrea de astăzi a Consiliului de Miniștri cele două proiecte care statuează noul regim electoral în țara noastră au căpătat forma definitivă. Ele urmează să fie prezentate Majestății Sale Regelui spre semnare încă în cursul zilei de mîine.

Date publicității sub formă de ante-proiecte în luna mai 1946, atît Decretul care organizează Reprezentanța Națională, cît și Decretul Lege privind Adunarea Deputaților au fost iar dezbătute în presă, în conferințe publice, cît și în cadrul organizațiilor politice și profesionale.

În plenul lui, Consiliul de Miniștri s-a ocupat în nu mai puțin de 5 ședințe cu discutarea dispozițiilor și normelor care stabilesc condițiile în care urmează să se efectueze alegerile parlamentare.

În afara acestor discuțiuni, o Comisie interministerială, compusă din reprezentanții tuturor partidelor și organizațiilor care formează guvernul, inclusiv reprezentanții partidelor național-țărănesc și liberal a discutat și amendat textul legilor electorale.

Subliniem toate acestea pentru a arăta spiritul larg democratic în care guvernul a lăsat să se desfășoare

toată discuția și însăși definitiva alcătuire a legilor electorale.

În același timp, țin să accentuez că în ce privește observațiile, sugestiile și propunerile venite pe calea presei și ca rezultat al discuțiunilor din Consiliul de Miniștri și din Comisia interministerială, ele au fost luate în considerațiune, după cum se poate vedea din modificările și îmbunătățirile aduse textului ante-proiectelor publicate.

În ce privește memoriile opoziției, cea mai mare parte din modificările cerute prin aceste memorii de reprezentanții partidelor național-țărănesc și liberal — bineînțeles acelea care nu alterau spiritul democratic al proiectelor — au fost acceptate.

Purtînd sau nu iscălitura celor doi reprezentanți ai opoziției în guvern, decretele electorale, care au luat astăzi forma definitivă prin Hotărîrea Consiliului de Miniștri, au fost alcătuite cu directa participare atît a d-lui ministru Romniceanu, cît și d-lui ministru Hațieganu. Textele reflectă, dealtfel, această colaborare directă a opoziției la alcătuirea legii.

Tocmai pentru că guvernul a socotit că discuția în jurul reformei electorale să nu fie o chestiune formală, ci ea să atingă însuși fondul lucrurilor, ante-proiectele pe care le-am publicat și care aparțineau numai Ministerului de Justiție au suferit acele modificări care au schimbat de multe ori chiar forma lor de prezentare. Polemicile care s-au încercat pe această temă, dacă frizează reaua-credință, dovedesc cu atît mai mult totala lipsă de înțelegere a însuși sensului democratic al discuției în jurul legilor electorale.

Decretul pentru organizarea Reprezentanței Naționale, precum și decretul-lege pentru Adunarea deputaților se mențin în cadrul și pe linia ante-proiectelor, în ce privește conținutul lor juridic și politic.

Decretul care reglementează organizarea Reprezentanței Naționale se încadrează Decretului din 31 august 1944, conformîndu-se în același timp și dispozițiunilor din Constituția din 1923 — rămase în vigoare — dispoziții la care dealtfel se referă în mod expres și actul constituțional din august 1944.

În ce privește decretul-lege pentru alegerea Adunării deputaților, sînt păstrate aceleași norme de votare, de eligibilitate și același sistem de repartiție a mandatelor cuprinse în ante-proiect. *Adunarea deputaților, singurul corp legiuitor în România — senatul rămînînd desființat — urmează să fie adunarea reprezentativă a voinței populare.* Decretul-lege care reglementează alegerea Adunării deputaților este conceput și realizat astfel încît să redea o cît mai fidelă imagine a acestei voințe.

Socotesc de prisos să insist asupra caracterului constituțional, atît al decretului pentru organizarea Reprezentanței Naționale, cît și al decretului-lege referitor la alegerea Adunării deputaților. Precizările pe care le-am dat cu ocazia publicării ante-proiectelor de reformă electorală, precizări care nu au putut fi răsturnate nici prin răstălmăciri avocățești, nici prin interpretări iezuite, au elucidat definitiv chestiunea, încît să nu mai fie nevoie, astăzi, să revin asupra acestei probleme.

● *„Scînteia"*, anul XVI, nr. 572 din 13 iulie 1946.

CUVÎNTAREA TOV. LUCREȚIU PĂTRĂȘCANU [ROSTITĂ LA MAREA ÎNTRUNIRE PUBLICĂ CE A AVUT LOC PE STADIONUL S.T.B. DIN CAPITALĂ ÎN ZIUA DE 24 IULIE 1946 ÎN CARE A EXPUS PRINCIPIILE ȘI POZIȚIA P.C.R. FAȚĂ DE ALEGERILE PARLAMENTARE]

Prin două decrete care au căpătat recent formă definitivă de legi, dreptul de vot, dreptul liberei exprimări pe calea votului, drept răpit de regimul de dictatură, îngrădit și falsificat de vechile regimuri politice, a fost redat poporului român, redat tuturor cetățenilor țării noastre.

După anii sîngeroaselor dictaturi, după ani de ignorare, nesocotire și încălcare a celor mai elementare drepturi cetățenești s-a realizat în acest chip un regim parlamentar — piatră de hotar între trecut și viitor — operă cu adînci urmări pentru viața noastră ca popor și țară.

În fața unui act de o atît de mare importanță, cum este reforma electorală, conducătorii partidelor istorice și presa lor au pornit un atac de insinuări, de insulte și calomnii pentru a denigra și micșora înseși instituțiile democratice pe care le creează noile legi electorale.

Vom da cîteva pilde :

Astfel, d. Iuliu Maniu, aflînd „cu mare mirare și revoltă" de trecerea prin Consiliul de Miniștri din 11 iulie a.c. a celor două decrete, le declară „absolut inacceptabile". Pentru ce ? Pentru că „ele sînt proiecte reacționare, menite să facă posibile toate abuzurile electorale și sînt în directă contrazicere cu hotărîrea de la Moscova".

Nu mai puțin tranșante sînt declarațiile pe care le semnează în „Liberalul" din 13 iulie d. Dinu Brătianu, care susține că legea electorală „constituie o flagrantă

călcare a obligațiilor solemne luate de primul ministru în urma protocolului de la Moscova, față de puterile aliate și de poporul român", și consideră proiectul „o sfidare a celor mai elementare noțiuni de libertate și de drept".

„O lege electorală hoțească" este titlul unui articol din „Dreptatea"; „O lege antidemocratică" care „nu putea fi acceptată de partidele istorice" își intitulează o cronică „Liberalul".

Într-o cuvîntare ținută în fața Comitetului Central Executiv, tot dl. Iuliu Maniu afirmă că „această lege a fost făcută direct ca să împiedice alegerile libere".

Acestea sînt calificativele — și ne-am mărginit doar la unele din ele — de care se bucură reforma electorală în declarațiile celor ce vorbesc în numele Partidului Național-Țărănesc și Partidului Național-Liberal și în coloanele ziarelor opoziției.

Fapte și cifre

Drept cel mai bun răspuns la toate aceste afirmații este cercetarea pe bază de date și cifre a stărilor noastre din trecutul apropiat, stări pe care le-au creat, cultivat și patronat oamenii reacțiunii de azi, în frunte cu d. Iuliu Maniu și Brătianu, și noile stări de lucruri pe care le creează și le promovează reforma electorală a actualului guvern.

Nu prin aruncarea unor epitete și insulte gratuite poate fi ocolit adevărul.

Să lăsăm să vorbească deci faptele și cifrele.

Să ne oprim mai întîi asupra „luptei" dusă de istorici[7] în apărarea Constituției. La ce s-a redus în realitate această „luptă"?

Ce obiectiv precis au vrut să salveze, atît Maniu cît și Brătianu, cînd au înțeles să afirme, atît de categoric, că ei apără principiile constituționale? Toată această „luptă" privea: salvarea senatului, ca pe o a doua adunare legislativă, ca „element component al reprezentanței naționale". Pentru ce încă toată această strădanie?

Ce a fost Senatul?

Senatul a fost de la începutul lui un instrument al reacțiunii și al conservatorismului. Înainte de 1918, votau la Senat numai acei oameni care aveau un venit funciar ridicat, rural sau urban, iar spre a fi eligibil în Senat se cerea un venit de aproape 10 000 lei pe an, echivalent astăzi a cca 30 de milioane lei. Senatul era Corpul legiuitor, prin excelență, al marilor proprietari. El era reprezentantul tipic al acestei categorii de privilegiați, categorie azi lichidată prin reforma agrară. Aceasta pînă la primul război mondial.

Ce reprezenta Senatul după Constituția din 1923?

Senatul a încetat să mai fie un organ eligibil, întrucît o parte din senatori erau senatori de drept, ca urmare a faptului că ocupaseră situații înalte în stat și biserică, de pildă mitropoliții și episcopii, foștii președinți de consilii, foștii miniștri, foștii prim președinți ai Curții de Casație, comandanții de armată etc.

Dar chiar senatorii aleși erau aleși numai de cetățeni care aveau 40 de ani împliniți, iar o a treia categorie erau aleși de către membrii Consiliilor județene, ai Consiliilor comunale, rurale sau urbane, de membrii Camerei de Comerț, Industrie, Muncă etc.

Acest caracter al Senatului de a nu fi decît un organ reprezentativ al anumitor categorii restrînse, care nu aveau nimic comun cu masele largi populare, îi dădea ștampila lui deosebită.

Senatul, în concepția Constituției de la 1923, era un corp prin excelență conservator, prin excelență reacționar.

Senatul P.N.Ț. din 1928

El era cu totul rupt de orice legătură cu masa cetățenească. Dealtfel, ce reprezenta Senatul se poate vedea și mai clar, analizînd unul din Senatele care au funcționat pe baza Constituției din 1923, dacă ne uităm la categoriile de profesiuni ale celor ce-l compuneau. Iată compunerea Senatului național-țărănist din 1928. Mai mult de jumătate era format astfel :

39 înalți prelați, 79 de avocați, 16 proprietari funciari, 18 mari industriași și financiari.

În tot restul, *nici un muncitor, nici un țăran,* nici un funcționar particular, nici un meseriaș, cîțiva învățători și alți liberi profesioniști.

Și pentru ca să încheiem complet tabloul e destul să ne uităm la cîteva figuri reprezentative ale acestui Senat. Astfel, nababi ca dr. C. Angelescu, mari moșieri ca Constantin Alimănișteanu, H. Catelli, Pavel Brătășeanu și Ion Grădișteanu, generali care au lăsat triste amintiri ca Ion Popovici, Artur Văitoianu, mari industriași ca Gh. Deleanu, dr. Ștefan Cerkez — constituiau „podoaba" acestui corp legislativ.

Desființînd Senatul, reducînd puterile legiuitoare la o singură Cameră, reforma noastră electorală a făcut operă de adîncă democrație. Senatul nu putea reprezenta astăzi, așa cum a reprezentat în trecut, decît o

piedică în dezvoltarea noastră internă. Senatul nu putea fi decît un instrument îndreptat împotriva democrației, un instrument menit să permanentizeze și să cultive stările de lucruri, de care poporul român înțelege să se lepede.

Dealtfel, problema desființării Senatului s-a ridicat și altă dată și se ridică și acum în alte țări.

Este suficient să amintim lupta pe care o duce democrația franceză în această direcție. Exemplul Poloniei și al Iugoslaviei sînt cele mai recente.

Ce spunea Madgearu despre Senat

Dar și la noi în țară au fost glasuri care s-au ridicat în trecut cerînd desființarea Senatului.

Iată un citat dintr-o cuvîntare ținută în 1923 :

„Hotărît, sistemul bicameral nu prezintă nici un avantaj față de sistemul unicameral. În afară de aceasta sistemul bicameral poate și cu drept cuvînt să fie socotit drept o frînă care se pune nu împotriva tendințelor anarhice, pentru că un parlament este cea mai bună garanție împotriva tuturor tendințelor anarhice dar împotriva cursului normal al evoluției, care duce către o societate de oameni liberi".

De unde este acest citat ? Din cuvîntarea ținută în 1923 a unuia dintre doctrinarii Partidului național-țărănesc, Virgil Madgearu.

Am putea acuza pe conducătorii Partidului național-țărănesc de inconsecvență. Dar nu este vorba de inconsecvență, ci este vorba de ceva mult mai grav. Virgil Madgearu era sincer cînd susținea desființarea Senatului, dar ceilalți conducători ai Partidului național-țărănesc au fluturat ideea desființării Senatului ca pe o

parolă demagogică, menită să nască doar impresia în mase că și ei se inspiră de la principiile democratice. Dar acest partid nu numai că, după 1923, fiind la putere, nu a desființat Senatul, dar a înțeles să se bucure de toate prevederile reacționare ale Constituției din 1923, umplînd băncile Senatului cu senatori de drept, din propriile sale rînduri.

Istoricii apără azi Senatul. Îl apără pentru conținutul lui reacționar și conservator. Îl apără, apărîndu-și propria lor creație, propriul lor trecut.

Aceasta este adevărata semnificație a luptei pentru „respectarea Constituției", aceasta este realitatea care se ascunde sub toată vorbăria în jurul „salvării" principiilor constituționale.

Istoricii văd în Senat un instrument îndreptat împotriva democrației, un instrument menit să împiedice democratizarea țării. De aceea îl apără, de aceea desființarea lui o consideră ca o adevărată „nelegiuire".

Reforma electorală desființînd Senatul a făcut operă democratică. A deschis calea înfăptuirii unei reale și nemijlocite reprezentări naționale, unei nefalsificate posibilități de exprimare printr-un singur corp al voinței naționale.

Reacționară este atitudinea celor care apără Senatul.

Democratică și progresistă lupta celor care l-au desființat.

Să trecem mai departe : dreptul de vot sub vechiul regim electoral.

Dreptul de vot în trecut

Din circa 9 milioane persoane, cît era populația de peste 21 de ani în 1928, au fost înscriși pe listele electorale în acel an — deci în alegerile parlamentare na-

țional-țărăniste — cca. 3 670 000 cetățeni. Au votat efectiv 2 800 000. În alegerile din 1931 au fost înscriși 4 000 000 de alegători și au votat 2 900 000. În alegerile din 1937, la o populație de cca. 11 milioane, au fost înscriși 4 000 000 de alegători și au votat 3 000 000.

Cu alte cuvinte, din totalul cetățenilor de peste 21 ani, abia o treime erau alegători și ceva mai mult de a patra parte erau votanți.

Ce înseamnă acest lucru ? *Că majoritatea poporului român, sub vechiul regim electoral, era exclusă de la vot. Erau excluse nu numai femeile, dar și o bună parte din elementul masculin.*

Cum s-a ajuns la acest rezultat ? Foarte simplu :

Legea electorală, pe baza căreia s-au ales parlamentele istoricilor, era o lege reacționară, restrictivă în ceea ce privește dreptul de vot. *Era o lege din toate punctele de vedere antidemocratică.*

Reforma noastră electorală asigură dreptul de vot efectiv tuturor cetățenilor bărbați și femei.

Pentru prima oară sînt chemate să participe la viața politică femeile ; alături de ele, militarii. Nu mai există azi în România nici o categorie de oameni cărora să li se refuze dreptul de vot, dreptul ca prin votul lor să influențeze și să participe la viața publică.

Antidemocratică, antiprogresistă, reacționară era legea electorală a național-țărăniștilor și național-liberalilor. Legea electorală cu care au guvernat cele două partide timp de două decenii.

Legea electorală actuală este o lege democratică, pentru că asigură dreptul de vot oricărui cetățean al acestei țări, indiferent de sex, de profesiune, de stare socială, religie sau naționalitate.

Desființarea primei electorale

De la 1926 pînă la 1938, deci în tot timpul guvernării atît a Partidului național-țărănesc, cît și a Partidului național-liberal a existat furtul de vot legalizat, falsificarea fățișă a rezultatelor alegerilor prin asigurarea unei prime, pentru listele care întruneau cele mai multe voturi. Adică, permanent, pentru listele guvernului.

În ce consta prima ? Calculul era simplu :

Acea listă care întrunea 40% din voturi, în mod automat, căpăta 50% din mandate. Cu alte cuvinte, era un furt de voturi legalizat, în folosul listei majoritare [8].

Această primă a funcționat pentru toate parlamentele după 1926.

Iată o pildă : în alegerile din 1931, listele guvernului, care au întrunit 47% din voturi, au luat 289 de mandate, din 387 ; adică trei pătrimi.

Care este originea primei din legea electorală a istoricilor ? Ea a fost întrebuințată pentru prima oară de Mussolini și de guvernul lui în 1923. Prima electorală care a asigurat pe rînd, atît național-țărăniștilor cît și liberalilor, majorități masive, era de origine fascistă. Aici și-au găsit surse de inspirație autorii legii din 1926 — lege folosită permanent atît de Partidul național-țărănesc cît și de cel liberal.

Actuala lege electorală a înlăturat definitiv prima electorală. A reintrodus reprezentanța proporțională. Cu alte cuvinte, a făcut posibil ca Parlamentul să reprezinte cît mai fidel voința exprimată a masei electorale.

În ce privește sistemul de repartiție, am ales așa numitul sistem Hondt [9], practicat în Belgia și recunoscut ca acel sistem care dă maximum de satisfacție principiului reprezentării proporționale.

În adevăr, într-o conferință internațională pentru reprezentarea proporțională, ținută la Anvers, înainte de război, s-a recunoscut sistemul Hondt ca cel mai adecvat sistem pentru un regim bazat pe o reală reprezentare electorală.

Dacă așa stau lucrurile cum poate fi caracterizată afirmația pe care o face „Liberalul", ocupîndu-se de acest sistem introdus în noua lege electorală, cînd afirmă că „sistemul repartiției mandatelor este neechitabil, antidemocratic și înlesnește toate fraudele" ? Incultură, rea credință sau pur și simplu neputință de pricepere ?

Lăsăm pe ascultători, singuri, să aleagă.

Introducînd sistemul Hondt, în actuala reformă electorală, am asigurat deci cea mai fidelă reprezentare proporțională, după toate sistemele cunoscute.

Am ales un sistem democratic, profund democratic, *pe care îl opunem primei mussoliniene, primei reacționare a vechiului regim electoral al partidelor istorice.*

Legea electorală dă dovadă în această direcție de o adevărată concepție democratică.

Desființarea obligativității votului

Am fost atacați în gazetele opoziției pentru desființarea obligativității votului.

În primul rînd, țin să accentuez că două țări care își clădesc azi prin adîncile străduințe ale maselor populare un regim democratic — Franța și Italia — au renunțat la votul obligator. *Au făcut aceasta pornind de la același principiu ca și noi, că obligativitatea votului este o măsură de constrîngere, deci prin natura ei antidemocratică.*

De altfel, la noi obligativitatea votului, sub vechiul regim electoral, era o simplă farsă. Această obligativi-

tate *nu a împiedicat ca în alegerile din 1922 să se abțină de la vot 24% din alegători, în 1928 22%, în 1932 29% și în alegerile din 1937 34%.*

Obligativitatea era o ficțiune, pentru că a doua zi după alegeri Camera venea cu o amnistie și amnistia de orice penalitate pe alegătorii care nu votau. Am putea spune chiar că guvernele istorice priveau cu ochi buni aceste abțineri, pentru că acele guverne erau interesate la un număr cît mai restrîns de votanți, număr care să-l poată mînui și măslui cu ușurință.

Decăzuții de la dreptul de vot

Cîteva cuvinte despre cei decăzuți din dreptul de a vota și de a fi aleși.

Înlăturarea de la dreptul de vot a acelor oameni care s-au făcut exponenții și instrumentele regimurilor dictatoriale din trecut, care au fost purtătorii de cuvînt ai acestor regimuri, care s-au identificat cu ele, merge pe aceeași linie democratică, care străbate ca un fir roșu noua legislație electorală.

Ar fi fost antidemocratic și cu totul inechitabil dacă am fi dat dreptul de a alege și de a fi aleși unor oameni care au ocupat funcțiuni politice în timpul guvernului Antonescu, sau care s-au pus la dispoziția naziștilor — cazul grupului etnic german — voluntarilor din războiul împotriva Aliaților, sau celor mai mari dușmani ai democrației, așa cum au fost exponenții legionarismului și ai cuzismului. Am înlăturat deopotrivă și pe exponenții mișcării prohitleriste maghiare din Ardealul de nord.

Reacțiunea ne face procese de intenție

Ni se reproșează, mai departe, micșorarea numărului circumscripțiilor electorale și faptul că în anumite împrejurări, atunci cînd este vorba de salariații din anumite întreprinderi industriale, de funcționarii publici sau de soldați sub arme, am dat posibilitatea formării unor secțiuni de votare speciale.

„Anularea de fapt a secretului votului", „favorizarea la maximum a ingerinței", „recurgerea la abuzuri flagrante pentru a-și asigura victoria" — iată cum au caracterizat ziarele opoziției această măsură.

Toate aceste afirmații constituiesc doar simple procese de intenție, după cum repetarea pînă la absurd a unor fraze ca cele de mai sus nu le transformă în adevăr. Dar întreaga agitație a ziarelor opoziționiste dovedește și aici reaua credință.

Am crezut și cred că este just ca în mediul rural să nu ținem seamă de circumscripțiile județărești, tocmai pentru că am voit, în spirit democratic, să punem cît mai la îndemîna masei electorale localul de vot.

În adevăr, faptul de a constrînge pe țărani să meargă zeci de kilometri pînă la localul votului, așa cum se întîmpla în trecut, ar însemna o îngreunare, dacă nu chiar o împiedicare, a exercițiului dreptului de vot. Cu atît mai gravă ar fi această situație astăzi, cu cît la vot vor veni atît femeile cît și bărbații, ceea ce ar însemna abandonarea în ziua votului a sute de mii de gospodării țărănești. Putința ca muncitorii din mari întreprinderi să voteze în chiar localul fabricii, sau pentru funcționarii unor mari instituții să voteze acolo unde lucrează, pornește de la același gînd.

Este o încercare de ieftină agitație de a face din această măsură a legii condițiunile fraudei în viitoarele alegeri.

În realitate, aici intervine cu totul altceva.

În adevăr reprezentanții opoziției fac necontenit guvernului proces de intenție în ce privește aplicarea legii electorale. În toate declarațiile oficiale ale conducătorilor partidelor istorice se vorbește de fraude posibile, de siluire și de silnicie probabile, de sigura falsificare a alegerilor etc.

Explicarea acestei atitudini cred că trebuie căutată nu în textul legilor noastre electorale sau în intențiile guvernului, ci — *în mod exclusiv — în practicele guvernanților de ieri, ale guvernelor prezidate sau sprijinite de oamenii partidelor istorice.*

Există, se pare, și în această privință o deformație quasi-profesională ! Practicînd necontenit violențe și frauda electorală, care la rîndul lor erau înseși excrescențele unui regim de oprimare și de falsificare, istoricii nu pot concepe altfel de alegeri decît făcute cu măsuri de teroare, cu furt de urne, cu jandarmi.

Procesele de intenție pe care opoziția le face guvernului pornesc de la propriile ei păcate. Am putea spune de la pornirile ei perverse în materie electorală. *S-au deprins reprezentanții opoziției și nu mai pot concepe alegeri fără abuzuri, fără violențe, fără silnicie.*

E de ajuns să reîmprospătăm crîmpee din trecutul apropiat.

Abuzurile electorale din trecut

Vă amintiți cum muncitorimea, în mod sistematic, era ștearsă de pe listele electorale ? Cum, de pildă, din masa ceferistă de la Griviția, din aproape 6 000 de salariați, aveau drept de vot abia cîteva sute ? Vă amintiți cum sate întregi erau împiedicate să meargă la vot ? Vă amintiți cum listele Blocului Muncitoresc-Țărănesc nu

puteau fi depuse, pentru că ni se arestau propunătorii în chiar localul tribunalului de cele mai multe ori cu însuși ajutorul magistraților însărcinați cu controlul alegerilor ? Vă amintiți de arestările în masă făcute printre militanții de stînga cu prilejul fiecărei alegeri. Sînt sigur că nu v-au dispărut din memorie furturile de urne, falsificarea grosolană a rezultatului alegerilor, cortegiul de silnicii și abuzuri comise în fiecare alegere parlamentară.

Merseseră atît de departe aceste abuzuri, patronate și încurajate de partidele istorice în trecut, încît se dusese faima pe scară internațională despre alegerile românești. Oricare alegere, în orice punct al lumii, în care silnicia, teroarea și violența își găseau o largă întrebuințare, primiseră porecla de „alegeri românești".

Oamenii care au practicat aceste abuzuri, care au pe conștiință atîtea fărădelegi, *îndrăznesc azi să afirme că legile de reformă pe care le-am adus noi „sînt menite să facă posibile toate abuzurile și fraudele".*

Selecționarea magistraților

A mai fost atacată legea electorală pentru că, în comitetele electorale județene, magistrații meniți să le prezinte vor fi numiți de Ministerul de Justiție și nu aleși după alte criterii.

Să privim adevărul în față.

Nu o singură dată am ridicat problema magistraturii noastre. Nu vreau să arunc aici un blam general și nu vreau să fac procesul personal al nimănui. Dar trebuie recunoscut — și orice om de bună credință trebuie să recunoască — că în trecut criteriile de recrutare a magistraților, originea socială a multora dintre ei îi apropiau de păturile privilegiate din țara noastră.

Tocmai de aceea rolul magistraturii în trecutele alegeri nu a fost prea strălucit. Ba — în foarte multe cazuri — dimpotrivă. Vorbesc aci nu de totalitatea magistraților, dar am înaintea ochilor exemple, al căror număr nu este mic.

Epurația în magistratură a fost restrînsă. Condițiuni obiective au împiedicat o epurare mai adîncă. În momentul în care alegerile actuale trezesc toate pasiunile și pun față în față două lumi, am socotit că este mai just de a selecționa magistrații, în ce privește controlul operațiunilor electorale, tocmai pentru a asigura o cît mai justă aplicare a legii.

Nu elementele de mîna a doua, nu elemente puțin calificate, ci dimpotrivă, elemente de înaltă ținută morală, elemente de mare prestigiu profesional, dar și cu o reală concepție democratică de viață, cu un adînc spirit de legalitate, acestora li se va încredința rolul prevăzut de lege. Făcînd acest lucru, am convingerea că voi ajuta, în mod efectiv, la aplicarea strictă a legii, în spiritul ei democratic și în litera ei.

Am putea să ne oprim aci cu cercetarea atacurilor opoziției. Dar tabloul ar fi necomplet, pentru că în scrisul și în declarațiile opoziției există un noian de afirmări nefondate, care merită să fie subliniate.

Am fost acuzați pentru un aliniat care dă dreptul președintelui, din a cărui eroare buletinul de vot a fost deschis, să dea alegătorului un nou buletin. „Siluirea secretului votului", „introducerea votului pe față", iată cum a calificat unul din ziarele opoziționiste această măsură. Dar legea electorală din 1918 [8], ca și legea electorală din 1926, prevedeau exact aceeași măsură, pentru că era și este normal și logic ca eroarea unui președinte și a unei secții de votare să nu lipsească pe un cetățean de dreptul de vot. Afirmațiile însă pe care le-a făcut

presa opozițională nu dovedesc decît reaua credință cu care a încercat să combată o măsură de prevedere, consacrată de toate legile electorale.

Un alt exemplu. După închiderea listelor electorale am prelungit termenul de contestație la 20 de zile. Presa opozițională a continuat, falsificînd în mod grosolan adevărul, să vorbească de zece zile, de cinci zile, de două zile și să insulte guvernul pe acest temei.

Am fost atacați pentru că am prevăzut posibilitatea ca, alături de magistrați, secțiunile de vot să poată fi prezidate și de funcționari superiori. Atunci cînd legea electorală va tripla aproape numărul alegătorilor, cînd deci în mod inevitabil localurile de vot vor fi mult mai numeroase decît în trecut, cum ar fi fost cu putință de a împăca noua stare de lucruri cu numărul restrîns de magistrați ? Numai printr-o interpretare făcută cu falsificarea adevărului s-a putut ataca legea pentru această măsură.

Am prevăzut, pentru cazuri de forță majoră, ca operațiunea votării în anumite circumscripții să poată fi amînată, pe termen limitat. Este o măsură de prevedere, pentru că se pot întîmpla catastrofe naturale sau împiedicări într-adevăr de neînlăturat, care ar periclita din cauza unei circumscripții electorale alegerile în totalitatea lor. Prevăzînd însă posibilitatea pentru cazuri de forță majoră a unei asemenea amînări, am garantat astfel posibilitatea desfășurării normale a întregii operații a alegerilor. Atacurile pornite pe această temă sînt făcute cu aceeași rea credință, care caracterizează critica opoziției.

Am putea lungi șirul atacurilor pătimașe și lipsite de orice temei ale partidelor istoricilor și ale presei lor.

Ce dovedesc însă toate atacurile și toată pornirea opoziției ? Două lucruri.

În primul rînd, opoziția își dă seama de propria ei slăbiciune. Atît Partidul Național-Țărănesc, cît și Partidul Liberal, sînt azi rămășițele unui trecut pe veci înmormîntat. Conducătorii lor își dau seama că vor ieși înfrînți în alegeri. Pentru a pregăti explicarea acestei înfrîngeri, ei caută să-i găsească primul izvor în chiar legea electorală.

În al doilea rînd, partidele istorice fug de alegeri. Toate obiecțiunile constituționale și neconstituționale pe care le-au ridicat, toate cererile nesfîrșite de termene, însăși sabotarea sistematică a trecerii legilor prin Consiliile de Miniștri, toate acestea dovedesc dorința conducătorilor partidelor de opoziție de a amîna cît mai mult contactul lor cu poporul. Pentru că ei se tem de votul liber exprimat în alegerile care se apropie.

Regimul electoral pe care îl fundează astăzi cele două decrete ale guvernului nostru — afirm acest lucru și țin seama de greutatea cuvintelor — este unul din cele mai democratice care funcționează în Europa, iar legile noastre electorale dintre cele mai progresiste. Legile electorale, așa cum au fost alcătuite în forma lor definitivă, asigură unanimității poporului român și popoarelor conlocuitoare [1] *dreptul de liberă exprimare. Parlamentul ieșit din acest vot va reprezenta fidel voința poporului. Toată procedura electorală, repartiția mandatelor, lucrările pregătitoare, toate sînt menite să asigure libera exprimare, prin vot obștesc, a acestei voințe.*

În fața regimurilor dictatoriale care au stăpînit țara noastră, în fața regimurilor dictatoriale deghizate, cu care au guvernat partidele istorice, în fața regimurilor

de permanentă teroare și violentare a voinței populare, reforma electorală de astăzi deschide un nou capitol în istoria țării noastre. Un nou capitol, care va însemna un pas înainte spre democratizarea țării și a instituțiilor ei, prin asigurarea participării efective și drepte a maselor populare în treburile publice ale statului.

Activul de partid, fiecare tovarăș în parte, pornind la luptă în campania electorală, trebuie să popularizeze legile noastre electorale.

Lupta pentru cîștigarea bătăliei alegerilor, este o luptă politică. Sarcina noastră principală și — aș spune — condiția fundamentală a cîștigării victoriei este de a convinge masele largi populare de dreptatea cauzei pentru care luptăm, de a arăta realizările democratice ale guvernului Groza. Reforma electorală este una din aceste înfăptuiri. Ea trebuie să fie cunoscută, ea trebuie să devină un instrument de lămurire, de antrenarea maselor alături de noi. Discutînd cuprinsul ei, vom face nu numai educație politică masei alegătoare, dar vom putea scoate și mai mult în evidență cum înțelegem noi să ducem lupta în viitoarele alegeri.

Platforma-program a Blocului Partidelor Democratice a trasat linia marilor înfăptuiri în viitorul apropiat. Platforma-program a arătat ce înțeleg să înfăptuiască partidele componente din actualul guvern, pentru a asigura fiecărui cetățean din cuprinsul țării dreptul la o viață mai bună, mai fericită.

Reforma electorală se încadrează concepției democratice a Platformei-program. Ea pornește de la aceleași idei călăuzitoare, de la aceeași tendință de a înfăptui și la noi în țară un regim cu adevărat democratic.

Să pornim cu curaj, cu hotărîre înainte. Mobilizînd toate forțele noastre, mobilizînd întreg poporul, noi vom învinge.

Drumul acestei victorii este însuși drumul României democrate.

• *„Scînteia"*, anul XVI, nr. 583 din 26 iulie 1946.

[O SCURTĂ AUTOBIOGRAFIE — INTERVIU ACORDAT DE LUCREȚIU PĂTRĂȘCANU LUI ION BIBERI]

Cuprinderea într-o imagine unitară a unui om sau a unui destin ne conduce în genere la o reprezentare mentală sinoasă, rău legată, plină de nesiguranță. Linia unei existențe este prea adesea șovăielnică, oprită în poticniri și discontinuități. Conversiunea, criza de conștiință, inconsecvența, oportunismul sau iluminarea frîng devenirea regulată a vieții.

Viața d-lui Lucrețiu Pătrășcanu reprezintă o negație a acestei evoluții în zig-zag. Curba devenirii sale este constant și regulat suitoare. Devierile aberante lipsesc. Crizele de conștiință, începînd cu adolescența, se înscriu, toate, pe călăuzirea aceleiași atitudini spirituale. Evoluția nu se face prin devieri și corectări succesive de poziții, ci prin împlinire, prin adînciri treptate. Faptul nu exclude dramatismul, pateticul interior, dar circumscrie problematica sufletească într-un cadru bine statornicit, fără neprevăzut. Poziția nu înlătură, desigur, aventura interioară, riscul și viața primejdioasă ; dimpotrivă, le implică structural, dar înlătură cu hotărîre gratuitatea. Omul merge către liberare proprie și, prin aceasta, către o liberare a celorlalți. Conștiința de sine implică abnegație, luptă, apostolat. Consecvența, unitatea, sinceritatea interioară presupun o atitudine fermă, un luptător.

Se încheagă astfel o formație sufletească bine articulată. Între unitatea de configurație a vieții și structura armăturii doctrinale a poziției pe tărîm practic se afirmă o condiționare de adîncime. Consecvența dobîndește astfel o semnificație etică : un om de luptă trebuie să fie un om de convingeri hotărîte, granitice. Pirueta și diletantismul, cochetăria și trecerea meteorică prin poziții deosebite sau chiar opuse, apar ca mărturii de neseriozitate și netemeinicie. Străin de oscilație și calcul,

dăruindu-se de la începutul vieții sale conștiente aceleiași idei, d. Lucrețiu Pătrășcanu este un om întreg. Cuvîntul acesta își capătă toată valoarea și gravitatea, nu numai prin referință la țara noastră, dar și pe un portativ de valori mai larg. Faptul acesta trebuie să fie prezent în conștiințe.

Apropierea d-lui Pătrășcanu poate fi plină de nedumeriri pentru un om neprevenit. Vizitatorul se poate aștepta să întîlnească un om construit din asperități, inflexibil și inconfortabil, autoritar, ferm și cu luciri metalice în privire. Întîlnește însă un moldovean cu vorbire catifelată și politeți, cu ochi albaștri, fără mirări și naivități, desigur, dar, în răstimpuri, cu adumbriri și lunecare dincolo de lucrurile din jur. Aderența omului la lucruri este puternică, adezivă, dar cu putință de evadare prin poarta visului. Concretul, spiritul practic și viziunea precisă a lucrurilor, care se trădează prin privirea directă și conturul hotărît al gîndului sînt întregite astfel de prelungiri sufletești. Realitatea imediată nu absoarbe ; ea se lasă călăuzită de simetria ideală a gîndului. Omul o adîncește, o cuprinde, dar nu o acceptă ca atare, ci îi impune forme, îi imprimă direcții. Visul nu se destramă inconsistent, fără urmări, ci prilejuește direcții noi de viață, idealuri. Aci vedem resortul sufletesc de adîncime al d-lui Pătrășcanu : în putința de a se pune în slujba unui ideal, postulat mental, dar cu răsfrîngere în viața practică. D. Pătrășcanu nu-și trăiește visul interior, ci și-l transpune pe plan concret. Activitatea lui politică se află în prelungirea unei călăuziri mentale. Se creează astfel un stil de viață unitar.

Visul este îmbinat însă cu omenia. Temeiul adînc al omului trebuiește căutat aci : în dragostea imensă pentru aproape, în nevoia sufletească de a-l ști în afara suferinței. Revoluționarul este un om care se dăruiește, în nădejdea că va asigura astfel semenului său o liberare. Orice acțiune a sa va fi deci un act de sinceritate. Viața lăuntrică se reduce în esență la o vibrație de omenie, de înțelegere și dragoste.

Călăuzire

Sînt probleme care, deși larg și repetat dezbătute, nu vor fi niciodată istovite și nu-și vor pierde niciodată interesul mai ales pentru anumite categorii de oameni. Viața și caracterele

sufletești ale adolescenței fac parte dintre acestea. Convorbirea cu d. Lucrețiu Pătrășcanu începe cu o atare discuție generală.

Am socotit astfel totdeauna, îmi termin gîndul, că epoca adolescenței, prin crizele ei revelatoare și febra ei deschizătoare de orizonturi, este hotărîtoare pentru o formație sufletească.

— Este și credința mea, surîde d. Lucrețiu Pătrășcanu. Îmi aduc deci aminte cu emoție de toate experiențele sufletești și de toate lecturile acestei epoci. Ce prospețime de impresii are această vîrstă și cu ce puternice elanuri însuflețește ființa! Îmi amintesc mai ales de lecturile pasionante ale acestor ani, cînd mi s-a deschis, prin mijlocirea operelor lui Sadoveanu, Caragiale, Brătescu-Voinești și a literaturii sămănătoriste, pasiunea pentru viața și fenomenul românesc. N-aș putea spune că aceste lecturi m-au înrîurit fundamental, dar ele au contribuit la trezirea interesului pentru tot ce aparține poporului nostru.

Dar cărțile care au deschis o zare largă formației mele au aparținut literaturii ruse. Am început aceste lecturi pe la 14—15 ani, cînd am cunoscut pe Dostoievski și Turgheniev, și cînd m-am inițiat în problematica lui Tolstoi. Sonata Kreutzer m-a pasionat cu deosebire, dar epoca aceasta nu a fost durabilă. O altă perspectivă avea să-mi deschidă operele consacrate mișcării generoase ale revoluționarilor ruși ai anilor 1860—1880. Am cunoscut în această epocă o adevărată pasiune pentru cartea care avea să-mi hotărască un întreg stil de viață, cu care m-am identificat mai apoi. Vreau să vorbesc despre lucrarea lui Stepaniak *La Russie souterraine [Rusia subterană]*. Autorul [Serghei Mihailovici Kravcinski] semna, astfel, cu numele conspirativ pe care îl avusese în mișcarea narodnicilor, a revoluționarilor ruși de la sfîrșitul secolului trecut.

Era o carte plină de eroism simplu și adevărat, fără retorică și panaș, fără caracter romanțios, dar fără banalitate.

— Cartea a fost publicată și în românește sub alt nume de autor și tradusă, pe cît îmi amintesc, de Goliat! Am citit la rîndu-mi un roman din viața „inteligenței" ruse, a studenților care s-au îndreptat către sate, pentru a răspîndi printre mujici cultura și cunoștințele medicale.

— N-aș putea spune. Sigur e însă că această mișcare idealistă și dezinteresată a însemnat poate unul din momentele cele mai înalte ale istoriei veacului trecut.

— A fost o nevoie de dăruire și generozitate caracteristică adolescenței și spiritului rus. Turgheniev, împreună cu alți autori, au descris-o de asemenea în operele lor.

— A fost o școală a renunțării și sacrificiului individual, în beneficiul celor umili și exploatați. Se poate înțelege influența pe care a avut-o cartea descriind o atare mișcare, asupra unui adolescent.

Cartea lui Stepaniak a fost urmată de o alta: *Ce-i de făcut?* a lui Cernîșevski în traducerea românească a lui Mușoiu.

— În modesta, dar eroica editură a Ideii. Socotesc, domnule Pătrășcanu, că împărtășiți convingerea mea, că niciodată nu se va cinsti îndestul meritul acestui idealist sărac, care și-a închinat viața unui apostolat de fiecare zi.

— Panait Mușoiu a fost, în adevăr, o figură a intelectualității românești. Dar să revin. Literatura rusă revoluționară, deși nihilistă, prin negarea principiului social, m-a influențat puternic, dar nu în acest sens, ci prin partea ei pozitivă.

În perioada aceasta a lecturilor umanitariste și revoluționare, a izbucnit revoluția rusă din februarie. Aveam 16 ani. Mi s-a deschis o nouă zare și am înțeles că o nouă epocă începe în istorie. Am început să urmăresc cu pasiune nețărmurită cele ce se petreceau. Revoluția din octombrie m-a entuziasmat și mai mult. Am trăit atunci sentimente foarte complexe : de efervescență, dar și de părere de rău că nu sînt destul de în vîrstă pentru a lua parte activă la această epopee, care începea să se desfășoare sub ochii mei. Da, acesta este sentimentul intim pe care l-am trăit, așteptînd ca mișcarea revoluționară să-și întindă iradierea în lume : regretul că eram prea tînăr. Aveam convingerea că toate problemele sociale, politice și morale ale omenirii sînt rezolvate și că perioada luptelor eroice pentru dreptate și adevăr, pentru soarta celor mulți, s-a terminat. Acesta era, de fapt, tîlcul regretului meu.

Întorcîndu-mă acum, cu 27 de ani în urmă, am oarecare îngăduință pentru aceste regrete și nu pot spune că viața m-a ținut departe de o luptă aprigă și desigur dramatică pentru idealurile primei mele tinereți. Toate aceste frămîntări și luări de poziție erau atitudinile unui copil singuratic. Am fost totdeauna un copil retras, dacă pot spune, întors spre sine.

Popasuri în timp

N-ați vrea să evocați momente din copilărie, ilustrative pentru aceste trăsături sufletești ?

D. Pătrășcanu se oprește un moment. Își schimbă poziția și privește îndelung în direcția unei imagini, așezată pe o mobilă, și reprezentînd pe scriitorul D. D. Pătrășcanu. Apoi într-un tîrziu :

— Iată. E un lucru depărtat, dar pe care îl socotesc semnificativ. Aveam șapte ani, cînd am avut o adevărată criză religioasă. Tot cenaclul „Vieții Românești", Ibrăileanu, Stere, Hogaș, Octav Botez, împreună cu tatăl meu, petreceau verile la Mănăstirea Neamțului. Drumul la mănăstire a fost pentru copilăria mea, ani de-a rîndul, obiect de mari încîntări. Așteptam tot anul momentul cînd mă voi afla lîngă apa Nemțișorului, la poalele Vovideniei, în umbra pădurilor de sub Pleșu, nume care mă emoționează și acum, prin rezonanțele lor.

Am trăit atunci un moment de criză religioasă. Mă duceam de trei ori pe zi la biserică ; la un moment dat, cunoșteam pe dinafară o parte din slujbă. Dar criza n-a ținut mult și am părăsit idealul de... călugărie.

Voi evoca însă un alt moment și mai îndepărtat. Tatăl meu era profesor de istorie la Bacău. Aveam atunci pentru această profesie o adevărată venerație. Să înveți pe alții, să apari singur în fața unei clase, să o stăpînești, erau lucruri de mare prestigiu. Apoi tatăl meu era dedicat școlii, unde, după cum se știe, a desfășurat o activitate din cele mai rodnice. Toate acestea mă exaltau. Din spirit de imitație și din admirație pentru meseria de profesor, mă închipuiam, către vîrsta de cinci ani, dînd lecții unor elevi imaginari. Mă retrăgeam sub nucul grădinii casei noastre și acolo, în singurătate, dădeam explicații, făceam lecții și, de bună seamă, eram mîhnit cînd elevii mei nu-și pregăteau lecțiile...

— E o formă de vis treaz, obișnuită copiilor imaginativi și înzestrați cu o puternică emotivitate.

— Tot către această epocă, aveam simpatii istorice. Eram îndrăgostit de imaginea lui Ștefan cel Mare. Hotărîsem chiar că „atunci cînd voi fi mare" să-mi schimb numele în acela de Ștefan.

Dar să ne întoarcem la anii înfiripării spirituale.

Îți presimt întrebarea : Cum se explică faptul că revoluția rusă, literatura umanitaristă și fenomenul social au avut asupra mea un efect atît de puternic ?

Reminiscențele destul de vagi, de altminteri, ale activității socialiste a tatălui meu m-au înrîurit foarte puțin, cu atît mai mult, cu cît socialismul acesta din care făcuse parte Morțun, Nădejde, Ibrăileanu și alții, se irosise și cu cît, în timpul copilăriei mele, tatăl meu devenise liberal, ba chiar deputat liberal.

Nu a fost nici rezultatul unei educații în acest sens. Tatăl meu nu a căutat să intre în acest proces, delicat între toate, a formării unui adolescent. Mi-a respectat gîndul. Dar trebuie să subliniez că am datorat mult tatălui meu și atmosferei familiare, deși prin înrîuriri negative : lipsa oricărei atmosfere patriotarde și șovine, a oricărei influențe antisemite și religioase. A fi patriot, în sensul rău al cuvîntului, sau a fi antisemit, toate acestea erau repudiate în casa noastră, atît în conversațiile zilnice, cît și în observațiile trecătoare. Se crease astfel un stil de viață în care m-am format. Această libertate și acest respect pentru ființa copilului, ca și lipsa datelor false și a prejudecăților sociale, cred că au pregătit dezvoltarea caracterului meu, contribuind la formarea a ceea ce am devenit mai tîrziu : un luptător.

— Iertați-mi întîmpinarea. Toate aceste date și ambianțe au pregătit un climat sufletesc, o conformație, mai degrabă ideologică. Luptătorul ce sînteți a presupus însă experiențe personale, tumult și uneori căderi, înfrîngeri. V-aș fi recunoscător dacă ați evoca cîteva întîmplări, prin care să se învedereze această dezvoltare a ființei dvs. spirituale, în funcție de evenimente. Mă gîndesc la cuvîntul lui Goethe, care afirma că un caracter se formează totdeauna în frămîntarea lumii, „in dem Strom der Welt".

— Mă pregăteam tocmai să ajung aici. Dacă privesc înapoi și-mi refac mental viața, înțeleg că a trebuit să devin luptător și încă foarte de timpuriu. Încă din liceu, ceea ce se numea pe atunci, „infama reacțiune", m-a lovit, și m-a lovit puternic. E drept însă, că nu a fost o lovitură venită din senin, ci un răspuns la atitudinea mea, foarte răspicată.

Eram în clasa VII, la începutul anului. Se terminase războiul. Încă de atunci începuseră mișcări antisemite în București. Am asistat odată în clasă la un spectacol dureros : colegii mei creștini au început să lovească pe cei evrei, cu care împărtășiseră totuși pe aceleași bănci, timp de mulți ani, binefacerile cărții. Spectacolul m-a depășit. Am reacționat violent. Nu puteam accepta această ticăloșie, care ne degrada pe toți și care ne împărțea clasa în două categorii : în tirani și în victime.

Am luat deci atitudine. Ca totdeauna, mai tîrziu, în viață. Nu puteam rămîne pasiv.

Faptele au făcut vîlvă. S-a făcut o anchetă. Am fost ascultat. Atunci, hotărît, fără reticențe, fără șovăieli, am arătat pe vinovați : pe directorul liceului, un oarecare Ionescu-Barbă și pe subdirector, un domn Georgescu, profesor de gimnastică. I-am acuzat fățiș, sigur de dreptatea mea.

Atitudinea mi-a creat dușmănii, atît printre profesori, cît și printre camarazi. Puțin îmi păsa. Eram împăcat sufletește. Luasem atitudinea cea dreaptă.

A urmat apoi evenimentul de la 13 decembrie 1918. Muncitorii au fost împușcați în Piața Teatrului. Nu aveam pe acea vreme nici un fel de contact cu mișcarea socialistă, care se ridica atunci, puternică. Priveam lucrurile de la distanță. Dar faptul m-a impresionat puternic.

A doua zi, în discuțiile pe care le-am avut în clasă, am luat firește partea muncitorilor. „Huliganii", directorul și subdirectorul, au găsit momentul să-și plătească

poliția. Bănuiești urmarea : am fost denunțat conferinței profesorale ca partizan al ideilor socialiste, am fost acuzat că fac politică în școală. S-a cerut eliminarea mea din toate școlile statului și pentru totdeauna. Lupta în conferință a fost dramatică. S-au făcut presiuni asupra profesorilor, au intervenit și elemente străine de fapt. Rezultatul, ca prea adesea în viață, a fost o tranzacție : o detestabilă soluție mijlocie ! Ah, o declar cu hotărîre : am respins totdeauna linia de mijloc, atitudinea molîie și călduță ! Am fost eliminat pe timp de un an din toate școlile, cu drept de examen. Lovitura era desigur grea, pentru sensibilitatea mea adolescentă, dar mărturisesc că nu am fost o singură clipă descurajat.

Bucuria de a servi

— Încerc să cumpănesc psihologic urmările acestei întîmplări. Le bănuiesc hotărîtoare. Greșesc dacă socotesc acest fapt ca începutul carierii dvs. de luptător ?

— Cred că această întîmplare a contribuit la încadrarea mea în mișcarea muncitorească. Era la începutul anului 1919. Am început să frecventez sediul din strada Sft. Ionică, dar înscris ca membru al mișcării nu am devenit decît în octombrie 1919, adică în momentul cînd am devenit student.

M-am situat imediat în vechiul partid unitar socialist, la stînga — în fracția comunistă. De atunci, am rămas membru al mișcării muncitorești. Au fost ani de multă suferință și lupte grele, înfrîngînd lungi perioade de teroare. Am rămas însă neclintit pe aceeași poziție. N-am făcut compromisuri — nici atunci, nici mai tîrziu. Am avut totdeauna dispreț pentru formulele tranzacționale.

— Traiectoria existenței dvs. se arcuiește unitar, armonios. E o împlinire progresivă, o desfășurare lineară. Nu descoperim aci schimbări de orientare, șovăieli. Premisele puse de adolescență capătă întregire, amplificare, pînă la concluziile lor firești.

— Activitatea mea de mai tîrziu s-a urmărit în prelungirea aceleiași direcții ideologice, ca o împlinire pe tărîm practic. Anii Universității au împletit studiul cu activitatea, în cadrul mișcării comuniste. Între 1920—22, cînd partidul nostru era încă partid legal, am lucrat cu rîvnă. Către sfîrșitul anului 1921, cînd cea mai mare parte dintre conducătorii partidului erau arestați, am scos împreună cu patru tovarăși tineri, ziarul *Tineretul socialist*. Unii din aceștia, ca d-nii Popescu-Doreanu și Ștefan Teodorescu, mai lucrează și astăzi. În jurul acestei gazete tinerești s-au grupat primele cadre comuniste și de fapt s-a format partidul comunist legal, cîteva luni mai tîrziu. Am lucrat la această gazetă cu aceeași pasiune pe care am pus-o în toate faptele vieții, pentru lucrurile în care am crezut. Cîteva luni mai tîrziu am făcut să apară ziarul „Socialismul", ca organ al partidului comunist. Ziarul apărea în două pagini, în tipografia de azi a „Timpului". Timp de trei luni, împreună cu un singur tovarăș, am redactat, am paginat și am corectat gazeta, zi cu zi, noapte cu noapte.

A fost o perioadă de muncă stăruitoare, această cheltuire entuziastă de energie și tinerețe. Cînd, după amnistie, șefii mișcării au ieșit din închisoare, lucrurile s-au îmbunătățit, dar devenisem „militant încercat". Aveam atunci 21 de ani.

Orizonturi

— Dăruirea aceasta totală v-a îmbogățit sufletește, ca experiență. Dar, lectura studiilor pe care le-ați scris o dovedește, ați urmărit paralel cercetările teoretice și v-ați împărtășit cu aceeași pasiune din „viciul" acesta nepedepsit : lectura.

— Îmi dădeam seama de insuficiențele culturii mele. Eram impresionat și de lozinca timpului : cine nu știe nemțește nu poate deveni un bun marxist. Aveam deci o singură năzuință : să plec în Germania, să învăț bine limba, să adîncesc doctrina, să iau parte la mișcarea comunistă de acolo. Am luat deci licența în București, cu elogiile comisiei, spre marea surprindere a tatălui meu, care mă credea deja ratat. Pentru mine faptul a fost un simplu episod.

În Germania am făcut studii de economie politică, filozofie și statistică. Înainte de plecare, am trăit un alt moment : în octombrie 1922 am plecat pentru prima oară la Moscova la al IV-lea Congres al Cominternului. Acolo am văzut și am ascultat pe Lenin și am trăit din plin atmosfera Marii Revoluții.

Nu pot evoca fără emoție această călătorie : fiecare pas pe care îl făceam în acest oraș era hotărîtor, vorbea minții și simțirii mele, îmi cimenta adînc cursul vieții. Mă gîndesc adeseori la proiectul de a-mi scrie memoriile și a fixa pe hîrtie impresiile mele tinerești, culese la Moscova. Îmi amîn gîndul acesta pentru mai tîrziu — de ce să nu o spun ? — pentru anii bătrîneții...

Era la sfîrșitul războiului civil, dar Moscova și oamenii păstrau încă atmosfera de tensiune dramatică și măreția de pe timpul Revoluției din 1917.

— Ați plecat apoi în Germania, la Leipzig, unde v-ați luat doctoratul, dacă sînt bine informat, în 1925. Care au fost profesorii cu care v-ați simțit afinități de gînd ?

— Profesorii nu mi-au prilejuit simpatii. Erau șovini și reacționari, cu excepția lui Hans Driesch, figură blîndă și îngăduitoare. Amintirea examenului de istoria filozofiei este plină de căldură... Driesch era un gînditor puternic și un suflet delicat. Sub naziști i s-a luat catedra.

A murit curînd după aceea. În Germania, am făcut parte din mișcarea muncitorească, ca membru al partidului, ceea ce nu m-a împiedicat să-mi continui studiile.

Închisorile mele

— Domnule Pătrășcanu, un capitol important al memoriilor dvs., ar putea fi orînduit sub titlul cărții lui Silvio Pellico...

— Prima închisoare am făcut-o la Jilava în 1924. Eram în vacanță, venit din Germania. N-am stat mult, dar n-am ieșit de acolo decît în urma unei greve a foamei de 21 de zile, dintre care ultimele cinci zile au fost și grevă a setei. De la închisoare am trecut deci la spital, cu un început de uremie. Pe atunci, atari evenimente impresionau. Mai tîrziu, lumea s-a obișnuit sau s-a blazat, dar atunci opinia publică era emoționată. Bătrînul Costa-Foru ne-a vizitat în închisoare. M-a găsit pe patul de scîndură, livid, cu privirea lucioasă, febrilă. A publicat un articol răsunător. Am fost dus împreună cu Sașa Dobrogeanu-Gherea, care și el se afla în greva setei, la Spitalul militar. Am fost puși într-o cameră cu patru nebuni, bolnavi de paralizie generală. Simplu act de perversitate, sau act de răzbunare ? N-aș putea spune. Dar motivul invocat era, fără îndoială, puternic : din tot spitalul, camera aceea era singura care avea gratii la fereastră. În adevăr, după trei săptămîni de greva foamei și cinci zile de greva setei, primejdia evadării era iminentă...

De altminteri, am peregrinat prin multe închisori. Am cunoscut beciurile prefecturii poliției, adevărate camere de tortură ale siguranței.

— Iertați-mi întrebarea : ați suferit violențe corporale ?

D. Lucrețiu Pătrășcanu mă privește limpede, fără să clipească.

— O singură dată.

D. Pătrășcanu se oprește. Tăcerea cade între noi materială. Nu insist. Vorbitorul își reia firul.

— Am fost la Văcărești, la Jilava ; am cunoscut închisoarea de la Brașov, lagărele de la Miercurea Ciucului și Tg. Jiu, domiciliul forțat de la Poiana Țapului.

Toate aceste episoade nu făceau decît să întărească spiritul meu combativ și credința fermă în pozițiile pe care mă aflam. Eram prea adînc ancorat pe aceste tărîmuri, pentru ca să pot fi zdruncinat prin acte de teroare și coercițiune.

Elaborarea doctrinei

— Această confesiune dramatică, pe care mi-ați făcut cinstea de a mi-o împărtăși, nu reprezintă decît o față a vieții dvs. Nu putem năzui, desigur, către sinteze definitive. Am putea încerca însă bilanțuri provizorii, deși parțiale. Putem renunța și la amănunțirea activității dvs. politice, împletită atît de strîns cu ultimele evenimente ale istoriei țării noastre, mai ales că această activitate este în plină desfășurare. Popasul, chiar sub formă de etapă, ar fi prematur. Îngăduiți-mi să vă solicit luarea aminte către substanța gîndirii dvs., care a alcătuit, de altminteri, o teoretizare, o armătură ideologică, a poziției dvs. militante. De fapt, rezultatele acestei activități au fost consemnate în cărțile pe care le-ați dat la iveală în ultimul an. Vom putea ajunge astfel la termenul convorbirii : structura lumii de mîine.

— Trebuie să subliniez că, de cîțiva ani, înainte de a intra în domiciliul obligatoriu, am început să studiez cu pasiune fenomenul românesc sub toate aspectele sale. E ușor să scrii o carte despre creditul din Franța, sau despre cooperativele din Danemarca, de pildă. Ai la îndemînă o literatură bogată ; punctele de vedere sînt bine precizate. Dar cu totul e alta situația asupra elementului autohton. În lipsa unor studii pregătitoare asupra structurii vieții societății românești în spirit marxist, am simțit nevoia de limpezire sufletească, de a cerceta personal viața românească. Mi-am concentrat preocupările mele imediat ce am avut un moment de răgaz și trebuie să recunosc că acest moment mi-a fost oferit de domiciliul obligator, în care am rămas doi ani. Am început să cercetez temeinic materialul documentar. Din această nevoie și desigur din aderența intelectuală și sufletească la fenomenele studiate, au ieșit cele trei lucrări ale mele, toate consacrate problemei românești.

Am căutat să analizez fenomenul istoric în *Un veac de frămîntări sociale* ; problemele economice și sociale imediate au făcut obiectul cărții *Problemele de bază ale României* ; aspectul politic al fenomenului a fost tratat în *Sub trei dictaturi*. Lucrez acum la cea de-a patra lucrare, care închide de fapt ciclul, *Curente și tendințe în filozofia românească*. Cu toate că subiectul din urmă se deosebește fundamental de celelalte, are ca bază aceeași idee : cercetarea fenomenului românesc sub toate aspectele sale.

În *Problemele de bază ale României* am expus punctul meu de vedere, concretizat prin aceea că noi trăim de fapt momentul desăvîrșirii revoluției burghezo-democrate. Cu alte cuvinte, avem de lichidat încă rămășițe ale trecutului precapitalist. În [mod] concret, reforma agrară, pe care am preconizat-o în momentul în care scriam volumul meu, în cursul anului 1942, are drept scop de a lichida cele mai puternice rămășițe iobăgești [3], legate de marea proprietate. Acest studiu al desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice prin cîteva reforme structurale, dar nu cu caracter socialist, pune problema realizării unei democrații la noi în țară, care să nu depășească, în momentul actual, caracterul unei democrații burgheze. Bineînțeles, vorbesc de o democrație reală, și nu de o pseudo-democrație, așa cum am trăit-o noi îna-

inte. Aceasta explică pentru ce sîntem pentru alegerea unui Parlament și nu pentru alte forme directe ale democrației. Conținutul noțiunii de desăvîrșire a revoluției democrat-burgheze în România este pentru mine cuprinzător și subliniază pentru ce nici în cartea mea, nici în programul nostru de guvernămînt, ca partid, nu a fost pusă problema unor măsuri socialiste, nici pe tărîm economic, nici pe tărîm politic. Accentuez că este vorba de împrejurările istorice concrete pe care le trăim astăzi.

Structura socială a lumii de mîine

Cred în triumful socialismului. Indiferent de etapele prin care vom trece, noi și alte țări, mergem înspre forme de viață de înlocuire a mijloacelor actuale de producție, cu forme de proprietate colectivă. Tot progresul tehnic vine în ajutorul lichidării în acest chip a problemelor de viață a întregii omeniri. Și cînd spun a întregii omeniri, mă gîndesc la mizeria cronică, nu numai aceea produsă de război, dar [și] aceea a milioane de muncitori și țărani, care condiționează în realitate normele de funcționare ale regimului capitalist.

Cunoști teza marxistă, prezentată cu lux de argumente și irefutabile dovezi de Marx în *Capitalul,* în care se subliniază dezvoltarea organică a regimului capitalist ca regim economic, făcînd din menținerea în lipsă și suferință a unei părți a populației producătoare un element constitutiv al bunei funcționări a aparatului de producție capitalist.

Cu tot progresul realizat în urmă, cu toată ridicarea standardului de viață în multe țări, pentru muncitorime, această teză nu a fost infirmată, ci, dimpotrivă, confirmată de întreaga evoluție socială petrecută din momentul în care a fost scris *Capitalul* pînă astăzi.

De aceea, cred că numai societatea socialistă poate chezăși lichidarea mizeriei omenești, ridicarea nivelului moral și material al maselor, emanciparea individului, condițiile creării unei vieți libere, producătoare de valori.

În lupta de emancipare a omului de sub stăpînirea forțelor naturii și îmbunătățirea sub toate raporturile a vieții umane, adică ceea ce am dorit, urmărit, năzuit, încă din primii ani de viață conștientă, cred că numai socialismul și numai societatea comunistă pot oferi condiții de realizare pozitivă.

Este o problemă de viitor, dar nu cred prea îndepărtat...

• Ion Biberi, *Lumea de mîine,* Editura Forum, /București/, 1946, p. 70—82.

REFORMA AGRARĂ ȘI DEFINITIVAREA EI

Proiectul de lege depus în Parlament, privitor la interpretarea dispozițiilor legale care stau la baza înfăptuirii reformei agrare este chemat să definitiveze marea operă socială și națională începută în primăvara anului 1945.

Textul proiectului este următorul: „Lucrările pentru înfăptuirea reformei agrare, săvîrșite de organele prevăzute prin legea nr. 887 din 23 martie 1945, regulamentul ei și deciziunile completatoare ale Ministerului Agriculturii și Domeniilor *sînt acte de guvernămînt și nu pot fi atacate în justiție pe nici o cale.* Dispozițiunile prezentei legi vor putea fi invocate pentru prima dată în instanța de recurs".

Textul este clar și categoric : reforma agrară a creat situații definitive și nici o cale de atac — inclusiv pe calea justiției — nu mai rămîne deschisă.

Motivele care au necesitat aducerea acestui proiect de lege în discuția Parlamentului trebuiesc cunoscute de opinia publică.

La temelia României de astăzi stă ca o piatră unghiulară reforma agrară. Această reformă a lichidat, odată cu marea proprietate moșierească, nu numai o rămășiță a regimului feudal, dar și unul din suporturile principale ale reacțiunii sociale și politice din țara noastră. Exproprierea marii proprietăți și trecerea pămîntului expropriat la aproape un milion de țărani lipsiți de pămînt sau cu pămînt puțin a deschis astfel o nouă eră în viața noastră socială, ca și în viața noastră de stat.

Dar acei care pînă mai ieri erau stăpîni pe întinsele moșii — rezultat al raptului, nedreptății și violenței — nu se dau totuși bătuți. Unii din marii proprietari expropriați încearcă să întoarcă înapoi roata istoriei, aruncînd totodată neliniștea și nesiguranța în sufletul țăranilor proaspăt împroprietăriți. Ei încearcă să aducă în fața instanței judecătorești zeci și sute de țărani, sate întregi, pornind acțiuni de cele mai multe ori fanteziste sau prin invocarea nerespectării unor vane formalități, cu scopul bine precizat de a purta pe țărani pe drumuri, de a-i împiedica la muncile agricole și, mai ales, de a arăta că înfăptuirile reformei agrare nu au nici stabilitate nici caracter legal.

Am fi putut lăsa ca aceste acțiuni să se judece, pentru că reforma agrară — act de dreptate socială și reparare istorică, temeinică înfăptuire națională — nu ar fi întîrziat să fie consfințită și prin hotărîri judecătorești. A lăsa însă ca cele aproape 2000 de procese, pornite în toată țara pe calea contenciosului administrativ, să puie în discuție nu atît temeiul legal al reformei agrare, cît

aplicarea ei, ar fi însemnat să ne pretăm la un joc primejdios pentru liniștea țărănimii noastre și pentru liniștea țării.

Declarînd lucrările pentru înfăptuirea reformei agrare și toate măsurile luate cu această ocazie de Ministerul Agriculturii și Domeniilor drept act de guvernămînt, am înlăturat pe această cale — deschis și cu tot curajul — orice posibilitate pentru marii proprietari de a antrena instanțele judecătorești pe calea proceselor cu caracter agrar, am înlăturat de la început putința de a specula în interese proprii asemenea procese.

Clasa muncitoare, în frunte cu P.C.R., a mobilizat masele cele mai largi în ajutorul țărănimii dornice de pămînt. Iar guvernul actual, care a înfăptuit reforma agrară, înțelege să-și asume răspunderea istorică a acestui mare act. *În momentul de față, reforma, ajunsă la încheiere, trebuie să capete acel caracter definitiv pe care nici o încercare lăturalnică să nu-l clatine.*

Proiectul de lege depus în parlament realizează acest lucru. Reforma agrară devine definitivă. Orice cale pentru marii proprietari de a agita chestiunea exproprierilor este închisă. *În același timp, se consacră drepturile netăgăduite ale țărănimii asupra pămîntului căpătat prin reformă.*

Tulburătorilor de ape, lipsiți de scrupule, agenților deschiși și mascați ai partidelor istorice — partide apărătoare și astăzi ale rămășițelor marii proprietăți moșierești și ale regimului de odioasă amintire, clădit pe aceste rămășițe — proiectul depus în parlament și care sperăm că va deveni în foarte scurtă vreme text de lege, le răpește un prilej de agitație. Iar țărănimii, atît celei proaspăt împroprietărită, precum și întregii țărănimi muncitoare, îi dă acel sentiment de încredere că guvernul actual, care i-a dat pămîntul, înțelege să i-l și apere, cu toată puterea și autoritatea lui.

Se vor ridica cuvinte de protest împotriva proiectului de lege amintit. Se vor invoca „subtile" argumente de text și nu mai puțin subtile arguții juridice. Tuturor acestor proteste — indiferent din ce tabără ar veni — tuturor apărătorilor marii proprietăți moșierești, oamenilor reacțiunii și ai vechiului regim, ca și celor care, sub o formă sau alta, invocînd un argument sau un „inviolabil" principiu de drept, urmăresc, în fond, același scop : de a salva ce se mai poate salva din marea proprietate moșierească, noi le opunem grija noastră de a întări dreptul țărănimii împroprietărite asupra pămîntului și de a asigura liniștea țărănimii și liniștea țării, mai mult, datoria noastră de a nu lăsa atinsă reforma agrară și marile ei cuceriri, în interesul țărănimii muncitoare din țara noastră. Aceste interese n-au nevoie să fie sprijinite nici de o argumentație savantă, nici de invocarea unor texte și principii perimate. Ele se apără și se justifică prin propria lor tărie.

de *Lucrețiu Pătrășcanu*
membru al Biroului Politic al C.C. al P.C.R.

• *„Scînteia"*, anul XVI, nr. 838 din 6 iunie 1947.

IMPORTANTE PRECIZĂRI ALE D-LUI PROF. L. PĂTRĂȘCANU, MINISTRUL JUSTIȚIEI [FĂCUTE ÎN PARLAMENT, ÎN ZIUA DE 6 IUNIE 1947]

D. LUCREȚIU PĂTRĂȘCANU, ministrul justiției, vorbind despre proiectul de lege spune, printre altele, următoarele :

Reforma agrară a fost un act de adîncă dreptate socială și de mare importanță națională. Ar fi fost de crezut, dat fiind acest caracter al reformei agrare, că ni-

meni nu va avea curajul să încerce repunerea în discuție atît a exproprierii pămîntului moșieresc, cît și a dreptății țărănimii muncitoare la acest pămînt, că nu se va găsi nimeni care să încerce, pe căi lăturalnice, să arunce sămînța neliniștii în masa țărănimii împroprietărite.

Lucrurile s-au petrecut însă altfel. O parte din moșierii expropriați au încercat și încearcă să atace în fața justiției felul în care a fost aplicată reforma agrară, purtînd pe drumuri sute și mii de țărani. În realitate, pe această cale se încearcă să se arunce sămînța neîncrederii în rîndurile țărănimii împroprietărite și să se provoace tulburări cu caracter social.

Pentru a pune capăt acestor manevre, pentru a da siguranța proprietății țăranului muncitor, pentru a da un caracter definitiv și de nezdruncinat reformei agrare, am adus acest proiect de lege prin care încadrăm aplicarea reformei agrare actului de guvernămînt.

Acestea sînt motivările aducerii proiectului de lege în discuția d-voastră.

În ce privește calea aleasă de noi și anume aceea de a considera acte de natură jurisdicțională și administrativă, așa cum sînt măsurile legate de aplicarea reformei agrare, ca acte de guvernămînt, ea a născut obiecțiuni și proteste. Dar am trecut peste aceste obiecțiuni și proteste, pentru că le socotim nejuste și lipsite de fundament.

Apărătorii marii proprietăți moșierești, fie în mod deschis, fie în mod mascat, au susținut și susțin caracterul neconstituțional al actualului proiect.

În primul rînd, prevederile constituționale referitoare la actul de guvernămînt nu determină decît efectele lui, fără să-l definească.

În ce privește legea contenciosului administrativ, ea enumeră acte de asemenea natură, dar enumerarea nu este limitativă. Considerînd drept acte de guvernămînt toate măsurile luate pentru ocrotirea unui interes general

privitor la ordinea publică, la siguranța internă sau externă a statului, la tot ceea ce poate amenința liniștea internă, legea contenciosului administrativ trasează doar cadrul actului de guvernămînt.

Dar noțiunea actului de guvernămînt, așa cum este consfințită de doctrină și de jurisprudență, nu are și nu poate să aibă un caracter de fixitate. Această noțiune este în plină evoluție și ea își poate schimba conținutul, datorită unor împrejurări istorice noi, unor noi necesități sociale și politice.

Avem curajul să afirmăm : așa cum guvernul nostru a făcut reforma agrară în primăvara anului 1945, astăzi înțelege să-și asume întreaga răspundere și pentru aplicarea acestei reforme. Deci, nu numai reforma agrară, ci și aplicarea ei trec în răspunderea politică și, aș spune, în răspunderea istorică a guvernului nostru.

• *„România liberă"*, anul V, nr. 8606, din 7 iunie 1947.

ADÎNCIREA DIFERENȚIERII SOCIALE ÎN LUMEA SATELOR

În lumea satelor are loc un fenomen care merită o deosebită atenție. Pentru a-l înțelege este necesar să ne întoarcem privirile puțin înapoi.

Într-o lucrare a istoricului Radu Rosetti, apărută către sfîrșitul sîngerosului an 1907, și intitulată : *Pentru ce s-au răsculat țăranii ?*, se poate citi următoarea caracterizare a satului românesc :

„Satul nostru este o alcătuire plutocratică, într-însul dictează fruntașii, țărani cu stare ; cei săraci cînd sînt trași la sfat sînt auziți de formă, iar ascultați mai niciodată. Fruntașii alcătuiesc în sat o aristocrație după chipul

celorlalte aristocrații, adică monopolizează pentru ei puterea și abuzează de slăbiciunea celor mici".

Răscoalele țărănești au fost, după cum se știe, înăbușite. Reforma agrară a venit apoi tîrziu, abia în 1919—1921. Deși prin această reformă o parte din latifundii a fost expropriată, totuși, deoarece reforma a constituit un compromis între moșierime și vîrfurile burgheziei bancaro-industriale, marea proprietate a continuat să subziste și după reformă. Influența ei asupra structurii satului nostru și a relațiilor dintre chiaburime și țărănimea muncitoare n-a fost decît limitată. Mai mult, dacă s-a putut constata o schimbare, în măsura în care această reformă a ușurat pătrunderea capitalismului în sectorul agrar al economiei românești, ea a dus la întărirea elementului capitalist din cuprinsul satului — adică tocmai a chiaburimii.

Pentru a ilustra cele de mai sus vom da o pildă caracteristică pentru întreaga evoluție a stărilor dinăuntrul satului nostru, între cele două războaie mondiale.

Într-o monografie a plasei Dîmbovnicu din județul Argeș, făcută în 1939, în capitolul privitor la procesul de îmbogățire și mai ales al acaparării de pămînt, iată cum sînt înfățișate relațiile dintre chiaburime și țărănimea muncitoare.

„Dacă celor înstăriți le-a fost și le este ușor să se asocieze în vederea cumpărării de pămînt, nu tot așa se prezintă situația cu cei nevoiași. Aceștia nu reușesc să se asocieze în vederea aceluiași scop, tocmai din pricina dependenței lor față de cei dintîi. Ei nu cutează să ridice capul, căci aceasta înseamnă că se asociază între ei, pentru că li-i teamă de cei bogați, de care sînt legați printr-o șerbie, desființată formal, dar existentă de fapt și nu de azi, nu de ieri, ci încă din vremurile cînd era recunoscută ca atare. Dacă vreunul (din cei nevoiași) se ridică, totuși, el trebuie să se integreze în grupa ce-

lor înstăriți, dacă vrea să se mențină și mai cu seamă să progreseze."

Constatările echipelor monografice — atît de vorbitoare — deși se referă la un sat din Muntenia, sînt valabile în această întreagă epocă pentru mai toate satele românești.

*

A venit reforma din 1945. Marea proprietate moșierească a fost definitiv lichidată pentru că de astă dată reforma agrară n-a mai fost o formulă de compromis burghezo-moșieresc, ci ea a fost impusă atît marii proprietăți cît și vîrfurilor burgheziei din România.

În ce privește împroprietărirea, ea a urmărit un obiectiv precis : pămîntul să ajungă în mîinile țărănimii muncitoare, ale celor fără pămînt sau cu pămînt puțin. Inițiatorul acestei reforme, Partidul Comunist Român, a priveghiat ca această reformă să fie aplicată, fără șovăire, în spiritul și litera ei.

Paralel cu această reformă, democratizarea țării, în fruntea căreia se găsește clasa muncitoare, a creat împrejurări generale cu totul deosebite de cele care au urmat primului război mondial. Țărănimea muncitoare începe să vadă din ce în ce mai mult în muncitorimea orașelor aliatul firesc în lupta ei pentru o viață mai bună, pentru însăși schimbarea mizerabilelor condiții de viață de pînă acum.

Lupta țărănimii muncitoare se îndreaptă însă, de astă dată, cu toată hotărîrea și împotriva chiaburimii satelor. Adîncirea diferențierii sociale a satului românesc, ocuparea unei poziții de luptă din partea țărănimii muncitoare în chiar cuprinsul satului, iată elementul nou de care pomeneam la începutul acestui articol.

Cîteva constatări directe întăresc această afirmație.

În cadrul unor consfătuiri în unele sate arădane, la care au participat sute de țărani cu prilejul discuției fixării cotelor de cereale, măsurilor financiare ale guvernului, desăvîrșirii reformei agrare, lipsurile în conducerea cooperativelor etc., pentru prima oară țăranii muncitori au luat cuvîntul înfruntînd, în aproape toate chestiile discutate, punctul de vedere apărat de elementele chiabure.

Astfel, în satele Pecica, Sîntana, Gura Honțului — ca să nu citățm decît aceste comune fruntașe — consfătuirile au luat un caracter extrem de viu, tocmai prin clara opoziție între țărănimea muncitoare și chiaburime.

Să dăm un exemplu concret : progresivitatea stabilită de guvern, în ce privește cotele de grîu datorate de țărani, conform cărora chiaburimea este obligată să dea cote fixe progresiv în raport cu producția agricolă, a găsit completa aprobare și apărare din partea țăranilor săraci, după cum a născut protestul elementelor chiabure.

Acuzații fățișe, aruncate chiaburimii, că speculează sărăcimea și că strînge averi prin neomenoase mijloace de exploatare pe seama țărănimii muncitoare, au fost formulate în mai toate adunările în aprobarea majorității celor prezenți, compuse din țărani săraci și chiar mijlocași.

Procesul care se petrece astăzi în satul românesc se dezvoltă rapid. Nu este vorba de întîmplări izolate, ci de un întreg drum istoric pe care pășește astăzi țărănimea muncitoare.

Țărănimea muncitoare începe să aibă din ce în ce mai mare încredere în forțele sale și să-și apere poziții proprii în satul nostru. Ea devine un factor conștient din punct de vedere social și politic, dîndu-și seama de importanța și rolul ei.

„Alcătuirea plutocratică“ a satului, de care vorbea Radu Rosetti în 1907, „Serbia nedeclarată“, constatată de echipele monografice în 1939, aparțin trecutului.

Odată cu apariția [stării de] independență a țărănimii muncitoare față de chiaburime, se cimentează și alianța cu muncitorimea orașelor — alianță care constituie o condiție de bază a dezvoltării stărilor din țara noastră spre forme de viață socială și politică superioare.

de *Lucrețiu Pătrășcanu*
membru în Biroul Politic al C.C. al P.C.R.

• *„Scînteia“*, anul XVI, nr. 869 din 13 iulie 1947.

LA APARIȚIA „CAPITALULUI“ ÎN ROMÂNEȘTE

Apariția în traducere românească a primului volum din „Capitalul“ lui Karl Marx marchează o dată însemnată în cultura românească. Această afirmație nu cuprinde nici un fel de exagerare de circumstanță. Ea exprimă pur și simplu un adevăr. Pentru că opera lui Marx, astăzi tradusă, nu îmbogățește doar literatura noastră marxistă, ci se încadrează ca un adevărat bun cultural, literaturii științifice din țara noastră.

Acest bun cultural este pus la îndemîna masei largi de cititori. Prin aceasta, eventimentul cultural de care vorbeam capătă o semnificație și mai profundă.

Desigur că și pînă acum opera lui Marx a fost folosită — și la noi — de unii din acei care s-au ocupat de problemele economice și sociale pe tărîm național și internațional — în căutarea justei lor interpretări și dezlegări. De astă dată însă nu mai este vorba de un

cerc restrîns de cercetători, care pot folosi „Capitalul“ în original sau în una din traducerile lui, ci opera celui care a pus bazele socialismului științific va putea fi cercetată de orice muncitor ridicat, de orice intelectual, ca și în general de un larg cerc de cititori.

Din acest punct de vedere noi sîntem în întîrziere [10]. Imediat după apariția primului volum al „Capitalului“ — cu toată conspirația tăcerii care s-a încercat în jurul acestui eveniment — au apărut traduceri, în mai toate limbile europene. Astfel ediției originale germane, i-au urmat traducerea lui în rusește, în franțuzește, în englezește și în urmă în italienește, în bulgărește, în limbile cehă și polonă.

Sîntem deci întîrziați, chiar față de vecinii noștri apropiați. O întîrziere pe care am plătit-o destul de scump. Pentru că trebuie să recunoaștem că lipsa unei traduceri a „Capitalului“ în românește a fost una din cauzele — și nu din cele mai puțin însemnate — care a împiedicat la noi dezvoltarea în mediile muncitorești și intelectuale și unei temeinice culturi marxiste. Deoarece o asemenea cultură este cu neputință fără cunoașterea acestei opere fundamentale marxiste.

În adevăr, care este scopul pe care și l-a propus Karl Marx în monumentala lui lucrare ?

Marx și-a propus să cerceteze legile evoluției economice a societății capitaliste. El a păsit la analiza mecanismului acestei societăți, de la formele simple ale schimbului, pînă la fixarea tendințelor istorice ale acumulării capitaliste.

Valoarea și formele ei, rolul banilor, crearea plusvalorii, rolul diviziunii muncii, a manufacturii, a mașinismului și a marii industrii în dezvoltarea formelor de producție capitaliste, sînt cercetate de Marx în primul

volum al „Capitalului“ și ilustrate printr-un bogat material. Apoi el trece la cercetarea procesului de acumulare a capitalului, stabilind legile acestei acumulări și formele pe care le îmbracă. Ca prefață a apariției capitalismului ca regim economic, Marx analizează căile și formele acumulării primitive. În sfîrșit, în partea finală a primului volum din „Capitalul“ Marx arată că producția capitalistă se îndreaptă spre forme monopoliste, care duc la centralizarea capitalului în mîinile cîtorva magnați, stăpîni nu numai pe economia țărilor, dar în realitate pe soarta acestora. Acest proces care creează posibilitatea acumulării de mari bogății în cîteva mîini, pentru muncitorime aduce condiții de viață din ce în ce mai grele și creșterea mizeriei. Totodată, acest proces grăbește conflictul fundamental care va pune capăt regimului capitalist și exploatării omului de către om. Să redăm însăși cuvintele lui Marx :

„Odată cu micșorarea continuă a numărului de magnați ai capitalului, care acaparează și monopolizează toate foloasele acestui proces de transformare, crește masa de mizerie, de asuprire, de robie, de degenerare, de exploatare, dar și revolta clasei muncitoare, al cărei număr sporește fără încetare și care e educată unită și organizată prin însuși mecanismul procesului de producție capitalist. Monopolul capitalului devine o cătușă pentru modul de producție care a înflorit cu el și prin el. Centralizarea mijloacelor de producție și socializarea muncii ajung la un punct în care ele devin incompatibile cu învelișul lor capitalist. Acesta e sfărîmat. Ceasul din urmă al proprietății private capitaliste a sunat. Expropriatorii sînt expropriați“.

*

Au trecut 80 de ani din momentul în care Marx a dat la lumină primul volum al „Capitalului“. Toată evoluția societății capitaliste, an cu an, deceniu cu deceniu, n-a făcut decît să furnizeze noi dovezi în sprijinul genialei analize din paginile „Capitalului“. Toți acei care au încercat de-a lungul acestor ani mulți, fie să dărîme, fie să „revizuiască“ spiritul și litera operei lui Marx, au fost dezmințiți de fapte și de însăși evoluția societății capitaliste. Iar teoriile expuse de Marx în „Capitalul“ și-au găsit o strălucită dezvoltare în opera genialilor săi continuatori — Lenin și Stalin.

Tocmai de aceea, opera lui Marx păstrează pînă astăzi acea prospețime și o actualitate, care continuă să-i determine rolul de îndreptar pentru oricine vrea să înțeleagă nu numai funcționarea, dar și drumul istoric al societății de astăzi.

Acest îndreptar este astăzi pus la îndemîna masei largi de cititori din țara noastră de către Editura Partidului Comunist Român. Evenimentul îl salutăm cu mîndrie și cu mare bucurie, în același timp.

Pentru că momentul și împrejurările în care se produce nu sînt întîmplătoare. Acest moment și aceste împrejurări sînt determinate de rolul pe care-l joacă clasa muncitoare în societatea românească de astăzi, de progresele pe care le-a realizat urmînd în lupta ei tocmai învățăturile marxiste și, nu mai puțin, de întărirea rîndurilor Partidului Comunist Român și ridicarea nivelului ideologic, atît al masei cît și al cadrelor sale.

de *Lucrețiu Pătrășcanu*
membru în Biroul Politic al C.C. al P.C.R.

• *„Scînteia“*, anul XVI, nr. 886 din 2 august 1947.

INTERVIU CU TOV. LUCREȚIU PĂTRĂȘCANU, MINISTRUL JUSTIȚIEI [PRIVIND ÎNCADRAREA ELEMENTELOR POPULARE ÎN APARATUL JUDECĂTORESC]

Întors deunăzi de la Bruxelles, unde a condus delegația română la Congresul Asociației internaționale a juriștilor democrați, tov. prof. Lucrețiu Pătrășcanu, ministrul Justiției, a făcut ziarului nostru următoarele declarații :

Întrebare : Ce a urmărit Congresul de la Bruxelles ?

Răspuns : Al doilea congres al Asociației internaționale a juriștilor democrați și-a deschis lucrările sub deviza : „Dreptul în serviciul păcii".

Realizarea acestui deziderat a fost firul conducător al tuturor lucrărilor congresului, pentru că de la început asociația a stat pe punctul de vedere că între lupta pentru pace și promovarea ideilor progresiste și democrate în cadrul justiției este o legătură strînsă.

Întrebare : Care a fost participarea la congres ?

Răspuns : Congresul s-a deschis sub președinția profesorului Cassin, profesor la facultatea de drept din Paris, în asistența d-lui Henry Boston, fost decan al baroului din Bruxelles. Au fost reprezentanți din 20 țări, în care asociația are organizații. Din 14 țări au venit adeziuni telegrafice.

Din Uniunea Sovietică a venit ca delegat Vaidin, ministrul adjunct al justiției în U.R.S.S., din Polonia Leon Chayn, ministru adjunct al justiției, generalul Ecer a reprezentat Cehoslovacia. Anglia a avut o delegație numeroasă în frunte cu av. Joys, iar din Franța a participat în delegație procurorul de la Curtea de Apel din Paris, André Boissary.

Juriștii prezenți s-au recrutat din magistrați, avocați, profesori de drept. Discuțiile au păstrat tot timpul un

nivel ridicat, atingîndu-se cîteva din problemele principale care interesează viața juridică de după război.

Întrebare : Care sînt aceste probleme ?

Răspuns : Primul punct al ordinei de zi a fost referitor la garantarea exercitării drepturilor cetățenești, aducîndu-se în dezbateri ca ilustrări situațiile din unele țări lipsite de asemenea garanții.

O altă problemă privea noile puncte de vedere în ce privește organizarea aparatului judiciar.

Din experiența celor mai multe țări prezente la congres s-a ajuns la încheierea că atragerea în aparatul judiciar a elementului popular, adică a unor categorii de cetățeni fără calificare profesională juridică, constituie o garanție pentru o mai justă și echitabilă împărțire a dreptății. Materialul prezentat la congres pentru a justifica acest punct de vedere și a-l sublinia ca o evidentă tendință în evoluția justiției, a fost deosebit de bogat. În acest sens, congresul a adoptat în unanimitate o rezoluție care concretizează cît se poate de bine acest punct de vedere.

Problema următoare o constituie aspectul juridic al energiei atomice. Pentru prima oară această problemă vine în discuția unui for internațional, în ceea ce privește încadrarea juridică și fixarea unui punct de vedere juridic asupra utilizării acestei energii. Accentuarea necesității, subliniată îndeosebi de delegatul Uniunii Sovietice, ca această energie să nu aibă altă întrebuințare decît pentru scopuri pașnice, pentru scopuri în primul rînd industriale și deci în folosul progresului omenirii, a fost opiniunea dominantă la congres. Încheierile congresului asupra acestui punct de la ordinea de zi a fost în concordanță cu dezbaterile orale din timpul congresului.

Folosirea elementelor populare în aparatul judecătoresc

Întrebare : Ce rezultate a dat experiența întrebuințării elementelor fără calificare în aparatul de justiție ?

Răspuns : Din materialul prezentat la congres — și aproape toate țările au înaintat memorii separate în această privință — se constată că experiențele au fost pozitive. De aceea, în rezoluția congresului s-a subliniat ca o tendință naturală atragerea elementelor populare în aparatul judiciar. De altfel, vom publica rezoluțiile congresului, imediat după ședința secției române a asociației, care va avea loc în viitorul apropiat.

Întrebare : S-au ivit anumite contradicții în legătură cu aceste probleme ?

Răspuns : În privința problemei discutate, unul din delegații francezi și unii delegați belgieni au susținut necesitatea limitării pătrunderii elementelor populare în aparatul judiciar. În comisia care a redactat rezoluția, discuțiile au fost vii dar, pînă la urmă, minoritatea a căzut de acord asupra formulei adoptate de rezoluție, rezoluție favorabilă în mod netăgăduit lărgirii bazei aparatului judiciar.

În referatul prezentat de delegația română, noi am adus contribuția noastră prin experiența tribunalelor populare și a celorlalte jurisdicții în care participă, pe lîngă aparatul judecătoresc propriu-zis, și reprezentanți ai diverselor categorii interesate.

Democratizarea justiției românești

Întrebare : Cu ce concluzii v-ați întors de acolo pentru țara românească ?

Răspuns : Bogatul material prezentat la congres ca și textul rezoluției se află în studiul ministerului nostru, întrucît cred că inițiativele din alte țări și experiența

acumulată ne vor fi deosebit de utile și în ce privește democratizarea justiției noastre.

• *„Scînteia"*, anul XVI, nr. 889 din 6 august 1947.

CUM L-AM CUNOSCUT PE LENIN

Era în toamna anului 1922. La Moscova, urma să se înceapă lucrările celui de-al IV-lea Congres al Comintern-ului. Fiind delegat la Congres ca membru al Comitetului Central al Partidului Comunist Român, am participat la aceste lucrări. Ni s-a anunțat că în ziua de 13 noiembrie va vorbi tovarășul Lenin. O adîncă emoție cuprinsese pe toți cei prezenți. Lenin fusese bolnav și revenirea lui în public ne umplea tuturor inimile de bucurie. Eram cuprinși de nerăbdare, de o curiozitate amestecată cu sentimentul de admirație pe care-l purtam marelui conducător al Revoluției din Octombrie.

În dimineața acelei zile, la venirea lui Lenin în sala congresului, o tăcere adîncă cuprinse pe toți cei de față. Treceam prin momente de maximă tensiune sufletească, de adîncă emoție. Lenin păși în sală. Spontan, izbucniră ropote de aplauze și, ca la un semn nevăzut, toți congresiștii, în picioare, intonară, în cincizeci și trei de limbi, „Internaționala". În sunetele acestea înălțătoare, în mijlocul unui adevărat delir — amestec de dragoste, admirație și respect — Lenin păși spre estradă și ocupă loc la tribună. Minute lungi, minute grele de indescriptibil entuziasm, l-au împiedicat să vorbească. [...]

Lenin își începu cuvîntarea. O încordare plutea în sală : nici o mișcare, nici un gest, nici o șoaptă nu tulbura liniștea care domnea. Cuvintele și frazele lui Lenin cădeau ritmic și apăsat, subliniate cînd și cînd de aplauzele celor prezenți. Vorbea cu căldură, cu convin-

gere și cu acea sinceritate ce captiva de la început. Fără patetism, fără fraze și întorsături oratorice, cu simplicitatea unei expuneri logice strîns închegate, Lenin convingea și impresiona. Ascultîndu-l, îmi dădeam seama de puternica influență pe care o putea exercita, tocmai ca vorbitor. Expunerea, care a durat o oră, era afirmarea credinței nestrămutate în izbînda finală a Marii Revoluții din Octombrie.

Cu toate că, în tot timpul cuvîntării, întreaga lui putere de convingere, întreaga forță a personalității lui se reflectau nemijlocit în expunerea sa, astfel încît noi uitasem de suferințele fizice pe care i le adusese boala, totuși efortul acesta îl obosise. Figura lui se coloră puțin, atunci cînd, luînd din nou loc la masa prezidiumului, se lăsă ostenit pe scaun. Ultimele cuvinte ale raportului dădură naștere unui nou val de entuziasm. Toată lumea aplauda, nesfîrșitele „Trăiască tovarășul Lenin!" și, din nou, sunetele „Internaționalei" cutremurară zidurile fostului palat al lui Alexandru II, în care se ținea congresul.

În pauza care a urmat, Lenin a coborît în mijlocul congresiștilor și atunci am avut prilejul să mă apropii de el.

Lenin era de statură potrivită, mai mult scund, cu fața de un oval perfect, cu pometii obrajilor pronunțați, cu o privire clară și pătrunzătoare. Era îmbrăcat extrem de simplu și înfățișarea lui respira deopotrivă hotărîre, energie, dar și o mare bunătate. Vorba lui era prietenoasă și atunci cînd se apropie de grupul de congresiști în care mă aflam găsi cuvinte de amiciție pentru acei din mijlocul nostru, pe care avusese prilejul să-i cunoască, fie în emigrație, fie în celelalte congrese ale Cominternului. Avea mișcări iuți, fraza sacadată, dar se degajau nu o singură dată, din privirea lui, sclipiri de

umor, care-l făceau atît de omenesc și atît de apropiat de fiecare dintre noi. Atunci am înțeles iubirea sinceră și adîncă ce-l înconjura. Am înțeles pentru ce întreaga lui persoană radiază simpatie, după cum am înțeles acele manifestări de dragoste ce-i veneau din toate colțurile Uniunii Sovietice și de dincolo de hotarele ei.

Simplicitatea, sinceritatea și bunătatea lui Lenin, înțelegerea pe care o arăta muncitorului de rînd ca și savantului, simplului țăran venit dintr-un cătun îndepărtat, ca și soldatului Armatei Roșii întors de pe front, constituiau acea legătură trainică între Lenin și mase, legătură ce se reflecta și în dragostea maselor pentru el. Emoția profundă care mă cuprinsese m-a făcut să-l urmăresc tăcut, fără să pot scoate o vorbă, cu dorința de a nu scăpa un gest, de a nu lăsa să treacă neobservată o singură mișcare.

După cîteva minute, se desprinse de grupul congresiștilor și părăsi sala de ședință ; doctorii îi prescriseseră, după fiecare efort pe care munca lui îl cerea, un repaus cît mai netulburat.

A plecat din mijlocul nostru, lăsînd în urmă impresia personalității lui, a cărei putere o simțisem, fiecare dintre cei prezenți, cu toată intensitatea, cu toată emoția.

Fusese penultima lui cuvîntare. Boala reapăru curînd. Către sfîrșitul congresului, vești îngrijorătoare ne parveniră.

Fiind încă la Moscova, după terminarea lucrărilor, la mijlocul lunii decembrie, se anunță agravarea bolii. O mare și adîncă tristețe ne cuprinse inimile. Venirea lui Lenin în mijlocul congresiștilor născuse speranța — cultivată cu atîta ardoare — că marele Lenin a învins și boala, tot așa cum în viață își învinsese toți adversarii. Speranțele noastre se dovediră însă neîntemeiate. Cînd am părăsit Moscova, știam gravitatea bolii care-l consuma.

Un an mai tîrziu, la 21 ianuarie 1924, către seară, Lenin încetă din viață. Iată cum anunța Comitetul Central al Partidului Bolșevic năpraznica veste :

„Nicicînd, de la moartea lui Marx, istoria măreței mișcări de dezrobire a proletariatului n-a ridicat o figură atît de gigantică cum a fost răposatul nostru conducător, dascăl și prieten. Tot ce proletariatul are cu adevărat măreț și eroic : gîndire neînfricată, voință de fier nestrămutată, îndîrjită, atotînvingătoare, ură sfîntă, ură de moarte împotriva robiei și asupririi, pasiune revoluționară care mișcă munții din loc, credință nemărginită în puterea de creație a maselor, un uriaș geniu organizatoric, toate acestea și-au găsit o întruchipare măreață în Lenin, al cărui nume a devenit simbolul lumii noi, de la apus la răsărit și de la miază-noapte la miazăzi".

Vestea morții lui Lenin a fost o mare lovitură. Ea nu era simțită ca un regret, ci, dincolo de tristețe, ca o durere adîncă pentru pierderea unei ființe iubite și prețuite. Acest sentiment de durere sinceră l-au cunoscut, în acele clipe, milioane de oameni în toate colțurile lumii, pentru că fiecare simțea că a murit un mare om, un prieten al oamenilor în suferință, un adevărat conducător, a cărui întreagă viață era împletită cu tot ceea ce omenirea avea mai bun și mai nobil, legat de toate speranțele unei lumi în devenire, îndreptată spre un viitor luminos. Pe acest drum luminos, cu forțe noi, pline de încredere, se îndreaptă astăzi popoarele lumii în spiritul marelui, neuitatului Lenin...

În pragul secolului nostru, Marea Revoluție rusă și strălucitul ei exponent și conducător, Lenin, indică drumul tranșării acelor contraziceri, conflicte și ciocniri, care au acumulat asupra omenirii atîtea suferințe, atîta durere, și au făcut să curgă, printre orașele în ruine și printre căminurile pustiite, atîta sînge.

Revoluția rusă din Octombrie deschide secolul al XX-lea, epoca transformărilor structurale ale lumii, a luptei pentru înfăptuirea socialismului. Ea deschide drumul spre societatea comunistă.

Aceasta este caracteristica secolului în care trăim. Afirmînd acest lucru, nu ne gîndim însă nici la influența propagandistică a Revoluției ruse și nici la strămutarea artificială a unor forme de viață socială și economică, dintre granițele Uniunii Sovietice, în celelalte țări europene. Numai miopii, oamenii de rea-credință și spiritele conservatoare care nu înțeleg nimic din procesul prin care trece azi întreaga omenire, pot să-și închipuie că adînca frămîntare pe care o trăiesc toate popoarele lumii, în încercarea de a se descătușa de vechile instituții ale trecutului și a da conținut unor noi forme de viață, poate fi rezultatul propagandei sau al unor strămutări impuse prin violență sau forță brutală.

Cînd accentuăm importanța pe care Revoluția rusă o joacă în evoluția restului lumii, cînd subliniem că secolul nostru este secolul luptei pentru socialism, ne plasăm cu totul din alt punct de vedere.

Adevărul trebuie privit în față ! Cui îi folosește negarea evidentă a realității ? Trebuie recunoscut, clar și categoric, că formele vechi de viață socială și economică au dus omenirea în impas, și au constituit cauza celor două războaie mondiale care au impus maselor atîta suferință !

Ce dovedesc aceste formidabile ciocniri armate ? Ele arată neputința tranșării adîncilor contraziceri economice, sociale și naționale pe căile liniștite ale unei evoluții, limitată în cadrul vechilor așezări, după cum fac cu neputință compromisul sau formulele amăgitoare.

Omenirea a intrat în secolul socialismului, nu din spirit de imitație, nu pentru că este pradă propagandei, ci pentru că întreaga societate de astăzi a acumulat

contraziceri atît de puternice, ciocniri de interese atît de ireconciliabile, care toate fac necesare adînci și structurale schimbări, dacă nu voim ca civilizația și cultura noastră să apună într-un nou și grozav cataclism mondial. Masele nu pot accepta acte de sinucidere.

Fazele prin care va trece omenirea pe acest nou drum, deschis de Revoluția rusă, ritmul pe care transformările îl vor lua într-o țară sau alta, conținutul concret, imediat, determinat de aceste transformări, vor fi obiect de discuție. Unele din aceste schimbări pot chiar să nu aibă caracterul imediat și o țară sau alta să cunoască încă destul de mult timp faze intermediare. Dar apare ca o certitudine, bazată pe cercetarea obiectivă și nefalsificată a evoluției istorice de pînă acum, că întreaga omenire înțelege să pășească spre o altă organizare a lumii, spre o nouă concepție de viață.

Acum 160 de ani, Franța trăia frigurile revoluției. Pe pămîntul ei se clădea o lume nouă. Între hotarele Franței, vechiul regim — regimul privilegiilor, al monarhiei absolute, al atotputerniciei catolicismului — era la pămînt. Tot ceea ce părea creat ca să dureze o veșnicie, la fel cu puternicele și bine păzitele ziduri ale Bastiliei, s-a prăbușit dintr-o dată sub presiunea maselor populare, care, în frunte cu *Le tiers état* cereau dreptul la viață, la o nouă viață. Marea Revoluție franceză a triumfat. Au încercat forțele reacționare din restul Europei, care reprezentau spiritul și instituțiile feudale, să se coalizeze și, mobilizînd puterile trecutului, să înfrîngă Revoluția și să-i oprească mersul ei triumfător peste întreaga Europă. Zadarnice au fost toate încercările ! N-au slujit la nimic nici armatele coaliției, în frunte cu Anglia și Prusia, nici Sfînta Alianță, nici înarmarea contrarevoluției dinlăuntru. De la apus la răsărit, Marea Revoluție a radiat influența ei. S-au prăbușit instituțiile vechi, s-au clătinat învechite așezări,

s-au declanșat noi mișcări revoluționare, culminate în frămîntatul an 1848.

Toate acestea aparțin însă trecutului...

De la răsărit la apus, de astădată, un nou ciclu istoric începe. Sub influența marilor transformări dintre granițele vechii Rusii, prin radierea influenței ei ideologice și politice, prin electrizarea maselor cu pilduitorul și strălucitorul ei exemplu, s-a prăbușit — acum 27 de ani — tronul milenar al Habsburgilor și cel multisecular din Prusia, s-au descătușat popoarele nu numai în Europa, ci pînă adînc în îndepărtatele colțuri ale Asiei, în toate coloniile. Să nu uităm nici noi că reformele de după 1918 — reforma agrară și reforma electorală — ca și palidul început de democratizare a vieții noastre publice (repede gîtuit de reacțiune și fascism, dealtfel) s-au datorat, în cea mai mare parte, tocmai triumfului Revoluției din Octombrie [11]. Lupta maselor populare din România, dusă decenii de-a rîndul, a întîlnit cerbicia păturilor noastre conducătoare ; Revoluția Rusă constituia însă un exemplu prea elocvent și puterea lui a determinat păturile noastre posedante să cedeze, cel puțin în parte.

A putut veni apoi reacțiunea fascistă în Europa, care a înarmat brațul ucigător, menit să lovească și să distrugă puterea sovietică. Cea mai bine pregătită armată, armata celui de-al III-lea Reich, a fost pornită și sprijinită pentru a lichida și înăbuși marile cuceriri ale Revoluției din Octombrie. Dar și de astădată, toate încercările au eșuat. Regimul sovietic a ieșit întărit. [...]

Omenirea va mai trece, desigur, prin multe și grele încercări. Găsirea unui echilibru, în alt spirit și pe un alt plan de viață, avînd un nou conținut, menit să facă cu putință începerea muncii constructive spre socialism, spre comunism, va cere multe frămîntări, multe lupte și nu mai puține jertfe. Desființarea exploatării omului

de către om, împiedicarea războiului între națiuni și popoare, înlăturarea nedreptății sociale, eliberarea omului din păienjenișul prejudecăților și obscurantismului, crearea unei societăți fără clase, cu un standard de viață care să permită fiecăruia să capete din bunurile sociale conform trebuințelor lui, iată un drum lung și greu. Dar este drumul lumii viitorului.

Asupra acestei lumi, din momentul plămădirii ei, planează luminoasă figură lui Lenin. Omenirea, în suferință astăzi, mîine cunoscînd alte condiții de viață, își va îndrepta necontenit gîndul către acela care a sintetizat forțele înnoitoare, conștiente și hotărîte care i-au stat drept temelie.

Lenin, omul modest, prietenos și vesel, plin însă de o nestrămutată energie, pe care l-am cunoscut acum douăzeci și cinci de ani, aparține astăzi întregii omeniri progresiste. El simbolizează lupta acestei omeniri, dincolo de hotarele țărilor, dincolo de caracterul particular al neamurilor și popoarelor...

L. Pătrășcanu

• *„Revista fundațiilor regale"*, anul XIV, nr. 10—11. Serie nouă, octombrie—noiembrie 1947, p. 1—7. Vezi și : *Lenin văzut de români. Documente și amintiri*, Editura politică, București, 1970, p. 608—614.

SPRE O JUSTIȚIE POPULARĂ

Cuvînt înainte

Partidul Comunist Român, luînd inițiativa reformei justiției, prin propunerile date publicității în ziua de 24 septembrie 1947, a înțeles să pășească spre rezolvarea uneia din problemele cele mai actuale, privind consolidarea regimului democrației populare din țara noastră.

Democratizarea justiției, așa cum este înfăptuită prin noua lege de organizare judecătorească, constituie, în același timp, înfăptuirea unui deziderat viu, simțit de masele muncitoare de la orașe și sate.

În adevăr, vechiul aparat al justiției — așa cum a fost moștenit de la partidele istorice — selecționat și crescut în spirit reacționar, pentru a corespunde cît mai bine intereselor clasei exploatatoare din țara noastră, și-a dovedit nu numai neputința adaptării la noile probleme legate de opera de reconstrucție a țării și de democratizare a vieții noastre publice, dar, mai mult, a încercat să împiedice opera constructivă a guvernului, venit la cîrmă după 6 Martie 1945.

Propunerile Partidului Comunist Român au fost supuse timp de două luni unei largi discuții, atît în presă cît și în adunări și întruniri publice. Ca rezultat al acestei discuții, unele din dispozițiile preconizate au găsit anumite schimbări și îmbunătățiri. Rămînînd totuși în cadrul acestor propuneri, noul aparat al justiției și viitoarea lui activitate apar ca rezultatul unei largi consultări populare, chiar înainte de trecerea legii în Parlament.

Ceea ce aduce nou în administrarea justiției legea de organizare judecătorească se poate vedea în paginile care urmează. În cadrul reformelor structurale ale statului român, reforma justiției este încă un element menit să consolideze drepturile și libertățile poporului, să străjuiască, în apărarea regimului nostru democrat.

Editura

CONDIȚIILE REALIZĂRII UNEI JUSTIȚII DEMOCRATICE

Expunere făcută la adunarea generală a Asociației Internaționale a Juriștilor Democrați, Secțiunea Română, joi, 11 septembrie 1947

Doamnelor și domnilor,
Prieteni și tovarăși,

Să-mi fie permis, înainte de a relata discuțiile care s-au purtat la Congresul Asociației Internaționale a Juriștilor Democrați asupra punctului III la ordinea de zi, anume : participarea elementului neprofesional la administrarea justiției — să citesc rezoluția adoptată de plenara Congresului.

„Al doilea Congres Internațional al «Dreptului în serviciul păcii» ținut la Bruxelles la 16—19 iulie 1947, după ce a ascultat rapoartele delegațiilor participante, luînd cunoștință de concluziunile comisiunii în ceea ce privește participarea neprofesionalilor în administrația justiției, constată — în unanimitate — că această participare constituie una din formele realizării democrației moderne și o recomandă ca mijloc eficace pentru a dezvolta, prin reunirea elementelor profesionale și neprofesionale, justiția democratică".

La baza acestei rezoluții a stat raportul unei comisii speciale, la care au participat delegați ai tuturor țărilor reprezentate la congres. Iată încheierea lucrărilor comisiunii însărcinate să cerceteze, concret, problema participării elementelor neprofesionale în aparatul justiției :

„Comisiunea constată că întotdeauna poporul a aspirat să participe la administrația justiției. Această aspirație s-a dezvoltat în regimurile democratice, care au creat numeroase jurisdicțiuni mixte, intrate în moravuri.

Întinderea acestor instituțiuni judiciare cerute de voința populară trebuie să fie favorizată.

Problemele care se pun sînt acelea ale competenței acestei jurisdicțiuni, ale modului de recrutare a elementelor neprofesionale care participă la ele, precum și ale relațiilor acestor elemente neprofesionale cu magistrații de profesie.

În ceea ce privește competența, jurisdicțiunile mixte trebuie să fie jurisdicțiuni de fond. În materie criminală, comisiunea este în principiu favorabilă instituțiunii juriului, iar din punct de vedere civil, domeniul jurisdicțiunilor mixte este mai ales domeniul economic și social.

În general, comisiunea este favorabilă introducerii de neprofesionali în toate jurisdicțiunile de fond.

Comisiunea constată că recrutarea judecătorilor neprofesionali se face în anumite țări pe cale de alegere. Totuși, în starea actuală nu este posibil să fie recomandată în chip oportun, urmînd ca felul alegerii să se poată conforma tradițiilor, cerințelor sociale și circumstanțelor particulare ale fiecărei națiuni.

Dar oricare ar fi modul de recrutare a judecătorilor neprofesionali, judecătorii trebuie să fie proveniți din grupul social interesat.

Comisiunea crede, în ceea ce privește raporturile dintre judecătorii neprofesionali și magistrații de profesie, că majoritatea în jurisdicțiunile mixte trebuie să revină elementului neprofesional, pe cînd președinția să fie încredințată magistraților de profesie, din cauza calificării lor tehnice și științifice. Membrii acestei instanțe mixte rămîn însă, cu toate acestea, egali.

Pentru a asigura buna funcționare a jurisdicțiunilor mixte, este cazul de a se veghea la regularitatea alegerii elementelor neprofesionale, la reînnoirea lor periodică, la ocrotirea intereselor lor personale, care nu pot fi puse

în pericol de exercițul funcțiunilor lor. În afară de aceasta, trebuie să le fie asigurate diurne corespunzătoare salariilor magistraților cu care ei țin ședințe, și trebuie să le fie recunoscută calitatea de magistrat, cu toate drepturile care decurg din ea în timpul mandatului lor.

Comisiunea dorește ca aceste jurisdicțiuni să primească sprijinul, fără reticențe, al autorității publice, care trebuie să ocrotească în special independența și securitatea judecătorilor neprofesionali și să asigure executarea imediată și completă a deciziunilor lor.

Comisiunea este convinsă că numai prin fuziunea elementelor profesionale și neprofesionale se va realiza dezvoltarea justiției democratice".

În cadrul acestei rezoluții a fost discutată problema participării elementelor neprofesionale în justiție. Discuțiile au fost deosebit de vii. Astfel, din partea delegaților cehoslovaci, belgieni și francezi s-au ridicat unele argumente potrivnice participării elementelor neprofesionale care se refereau în realitate la practicile juriului. S-a accentuat tendința juraților de a se sustrage oficiului încredințat, fenomen observat mai ales în Statele Unite. Apoi pătrunderea unor elemente corupte, devenite profesioniste ale juriului, posibilitatea de corupție, lipsa de experiență a neprofesionalilor, lipsa de pregătire, introducerea prin juați a unui element anarhic, care — după opinia exprimată de un delegat francez — s-ar aplica tocmai Franței, care are „un regim de democrație divizată" etc.

Unul din delegații cehoslovaci a susținut că participarea neprofesionalilor în administrarea justiției înseamnă de fapt stabilirea unui antagonism între popor și judecătorul de carieră, căci denotă că poporul nu are încredere în judecător, „lucru greu de justificat într-un stat democrat și legal". S-a mai afirmat, în sfîrșit, că

participarea elementului popular ar putea aduce o întîrziere în administrarea justiției, dîndu-se ca pildă juriul englez.

Analizînd argumentele de mai sus se poate vedea că ele sînt aduse îndeosebi împotriva instituției juraților, instituție care, deși de origine democratică, a fost însă pervertită, datorită felului în care jurații sînt recrutați și mai ales cadrului social și politic, în care juriile au funcționat, în țări ca Statele Unite și Franța, sau subordonării juriilor, în numele tradiției unor concepții de viață conservatoare, antipopulare și reacționare. Cum este cazul juriului englez.

Argumentele aduse în sprijinul justiției populare sînt numeroase. Iată cum au fost formulate unele din aceste argumente în discuțiile congresului de la Bruxelles :

Judecătorii populari sînt călăuziți de preocupări sociale. Ei aduc cunoștințe din viața cetățenească și dintr-un mediu care le este mai familiar decît judecătorilor de carieră.

Judecătorii populari reprezintă felul de a vedea al poporului, adevărata opinie a poporului, nealterată de construcții juridice, avînd adesea o vedere mai realistă decît magistrații, ceea ce constituie un mijloc de a permite opiniei publice să-și exprime părerea în cazurile cele mai importante.

În anumite cazuri grave, este de datoria unei justiții sănătoase să permită opiniei publice să-și exprime și ea judecata sa.

Prin participarea judecătorilor populari în justiție se remediază inconvenientul deformării profesionale la magistrații de carieră, prea plini de o scolastică juridică și prea depărtați de viața justițiabilului.

Noile concepții de drept caută să se libereze de tehnicile tradiționale prea mult impregnate profesionalicește la magistrații de carieră.

Justiția populară contribuie la ridicarea conștiinței sociale și civice a cetățenilor, însărcinați cu greaua responsabilitate de a hotărî asupra libertății, patriotismului și a onoarei concetățenilor.

A apropia pe judecători de justițiabili și a face să colaboreze pe cetățenii competenți la exercițiul puterii judiciare, înseamnă a favoriza dezvoltarea unei justiții echitabile, realiste și respectate, a unei justiții democratice.

Participarea cetățenilor la experiența justiției este expresia progresului social.

Aceste argumente aduse în sprijinul participării elementului popular în administrarea justiției mi se par hotărîtoare. Prezența judecătorului popular, alături de magistratul de carieră, este un element care apropie justiția de masa populară, direct interesată de felul cum se împarte dreptatea. Participarea elementului popular înseamnă a introduce un element viu, în contact direct cu viața socială și problemele ei, necesitate care se simte cînd este vorba de administrarea justiției.

A doua problemă care s-a discutat a fost metoda alegerilor elementelor populare participante în aparatul justiției. Aci au apărut și mai clar cauzele care au făcut ca juriul să fie, în realitate, compromis. Să luăm cazul juriului american. Acesta este compus numai din oameni care dovedesc o bună stare materială. Faptul de a avea o proprietate stă la baza posibilității unui cetățean american de a face parte din juriu. Negrii sînt excluși din juriu, după cum și muncitorii, în fapt, nu fac parte niciodată din listele de jurați. Aceste liste sînt fabricate de șerifi — funcționari administrativi.

Felul de compunere al listelor de jurați și alegerea juriului a făcut posibilă corupția și influențarea politică

asupra juriului. Astfel a apărut „juratul de meserie" ca și martorul mincinos de meserie.

Într-o lucrare apărută în 1909, a profesorului Merinc din Lauvin intitulată : *L'organisation judiciare aux Etats Unis* se poate citi următoarea frază :

„Juriul cu regulile lui este, în Statele Unite, un anacronism absurd și o rușine pentru civilizația acestei țări". De cînd aceste rînduri au fost scrise, juriul american n-a crescut nici în moralitate, nici în prestigiu și nici în influență.

La baza juriului american a stat modelul englez, care suferă de aceleași tare. Există și aici un juriu mare, care discută culpabilitatea sau neculpabilitatea acuzatului. Apoi un juriu restrîns, de 5 jurați, care judecă și dă sentința.

Și aici nu pot fi jurați decît proprietarii de bunuri alodiale sau arendaș pe termen lung, de cel mult 21 ani, ai unor bunuri rurale.

În juriile speciale se cere o avere și mai mare.

Gratuitatea funcționării juraților constituie încă un element antidemocratic al juriului englez, deoarece numai acei jurați care au venituri mari își pot permite luxul să fie jurați. În acest fel, juriul englez reprezintă numai o colectivitate docilă restrînsă. Lista juriului este alcătuită după aceleași criterii, ca și în Statele Unite, și tot de către aparatul administrativ.

Sistemul de alegere a juriului francez este defectuos.

Lista este alcătuită de organele comunale, cu participarea aparatului judecătoresc. Astfel și în Franța juriul, compus din membrii categoriilor privilegiate, nu mai are caracterul unei justiții populare.

În Bulgaria și Polonia s-au alcătuit noi legiuiri în care se manifestă în mod accentuat tendința participării în justiție a elementelor alese din rîndurile maselor.

La antipodul metodelor de alegeri a juriului anglo-saxon și al celui francez, stă sistemul sovietic, care se bazează pe reala eligibilitate, de sus și pînă jos, a magistraților. Iată sistemul sovietic :

Cercetarea cauzelor în toate tribunalele U.R.S.S. se face cu participarea asesorilor populari. Instanțele de judecată se compun după principiul eligibilității, în ordinea stabilită de lege. Judecători și asesori pot fi toți cetățenii cu drepturi electorale. Asesorii populari își îndeplinesc obligațiile la tribunal 10 zile anual. În timpul cît funcționează, judecătorii sau asesorii populari își păstrează salariul de muncitori sau funcționari.

Tribunalele populare, care funcționează pe raioane, se aleg de către cetățenii raioanelor prin vot direct, secret și egal pe timp de 3 ani. Tribunalele de regiune, ținut și district se aleg de sovietul deputaților celor ce muncesc al ținutului, regiunii sau districtului, sau al regiunii autonome, pe timp de 5 ani.

Tribunalele supreme ale republicilor autonome, ale republicilor unionale și tribunalul suprem al U.R.S.S. se aleg de către sovietele supreme ale republicilor autonome unionale, și de sovietul suprem al U.R.S.S. pe timp de 5 ani.

În sistemul sovietic există deci eligibilitatea generală atît a asesorilor, cît și a judecătorilor. Această metodă de alegere a făcut ca justiția sovietică să fie parte integrantă din masa cetățenilor și să exprime voința acestei mase în mod nemijlocit.

Congresul de la Bruxelles — și Comisia specială — s-au ferit totuși să indice o singură cale de alegere a judecătorilor populari — aici urmînd să se țină seama de situația specifică a fiecărei țări.

A treia problemă a fost aceea a fixării componenței tribunalelor mixte, compuse din judecători de carieră și judecători populari.

Instanțele de fond sînt cele mai apte de a suferi această transformare, aci chestiunile de fapt fiind mai simple, iar dovezile mai ușor de administrat. În materie civilă și comercială, precum și în instanțele de recurs, magistrații profesioniști sînt mai indicați, prin competența și pregătirea lor.

În lucrările comisiei s-a căutat să se sublinieze în ce privește situația și prestigiul judecătorului popular, ca el să fie asimilat, din punct[ul] de vedere al situației morale, cu judecătorul de profesie. Pe de altă parte, s-a avut în vedere că este necesară menținerea contactului direct între judecătorul popular și mediul profesional și social din care face parte — deci necesitatea menținerii lui în procesul de producție, prin limitarea numărului zilelor în care să participe la administrarea justiției.

Acestea au fost aspectele cele mai interesante în discuția care a avut loc la acest punct al ordinii de zi.

În general problema democratizării justiției a fost considerată de congres drept o problemă de mare actualitate, o problemă care se pune în multe țări, printre care și țara noastră.

Înainte de a încheia, dați-mi voie să fac un foarte sumar examen al evoluției acestei instituții, care este justiția.

Se poate afirma că dintre toate instituțiile născute în cadrul vieții organizate a colectivităților omenești, justiția și aparatul ei a reflectat și reflectă poate cel mai fidel transformările sociale și politice pe care această colectivitate le suferă, a fost o expresie fidelă.

În prima organizare omenească cunoscută — comuna primitivă — justiția era un atribut al obștei și era administrată de cei aleși în fruntea ei.

Pe măsură ce comuna primitivă s-a diferențiat și au apărut categorii sociale distincte în cadrul colectivității,

justiția își pierde caracterul democratic. Totuși, pînă la începutul evului mediu, la anumite popoare care mai păstrau rămășițele vechii democrații ale comunei agrare primitive, judecătorii erau aleși de popor și judecau în fața colectivității.

În măsura în care se întărește statul, și în fruntea colectivităților se instalează minoritățile posedante conducătoare, justiția își schimbă caracterul. Ea devine un atribut al acestei minorități. Astfel, cu timpul, seniorii feudali, care dețin puterea politică, sînt și judecători de drept pe domeniul lor. Regele care deține și el o parte din putere își întreține și el justiția lui.

În țările în care catolicismul ajunsese să dețină în fapt și puterea politică, biserica catolică administra și justiția.

Apare astfel atotputernica inchiziție.

Revoluția franceză, care a dărîmat edificiul regimului feudal și absolutist, a măturat și tot angrenajul în care era prinsă administrarea justiției.

Revoluția franceză a deschis calea burgheziei spre putere. Justiția a căpătat o nouă organizare și un nou aparat. Acest aparat a fost creat, crescut și educat în spiritul de clasă al burgheziei. Justiția care a funcționat și continuă să funcționeze în cadrul statului burghezo-capitalist este o justiție de clasă, a reprezentat și reprezintă permanent interesele minorității posedante — adică îndeosebi ale burgheziei. Formulele menite să mascheze această realitate, nu mai înșeală, de mult, pe nimeni.

Fiecare clasă stăpînitoare și-a modelat de-a lungul istoriei justiția după propriul ei interes. Acesta este strictul adevăr istoric.

Să ne întoarcem însă la prezent.

Trăim în momentul de față transformări structurale, în multe țări ale Europei — printre care se enumeră și țara noastră.

În momentul în care statele își schimbă structura, atît în domeniul economic, cît și în cel social și politic, cînd prin ridicarea maselor muncitorești din orașe și sate, o nouă concepție de viață își afirmă puterea, vechiul cadru al vechiului aparat al justiției nu mai corespunde nici nevoilor, nici cerințelor actuale.

Cadrul justiției, ca și cadrul vechi al statului, e depășit. Organizarea justiției nu poate rămîne în urmă față de modificările statului și ale societății, decît cu primejdia unei adînci perturbări a ordinii sociale și ca o permanentă provocare la anarhie.

Justiția trebuie să corespundă noilor cerințe și noilor sarcini, pe care le impun azi schimbările intervenite în structura statului și a societății.

Această schimbare structurală, pe care trebuie să o cunoască și justiția noastră, nu constituie un deziderat, ci este un comandament menit să fie transpus, fără întîrziere, în text de lege.

• Lucrețiu Pătrășcanu, *Spre o justiție populară*, Editura Partidului Comunist Român, 1948, p. 7—20.

CE TREBUIE SĂ ȘTIE UN JUDECĂTOR POPULAR?

Cuvîntare rostită la marele miting de la Griviția—C.F.R., joi, 27 noiembrie 1947.
în legătură cu funcția judecătorului popular

Tovarăși și tovarășe,

Înainte de a trece la expunerea ce vreau să v-o fac asupra judecătorului popular, dați-mi voie să mărturisesc emoția ce o simt că mă aflu iarăși în mijlocul vostru.

Gîndul mă poartă în urmă cu 28 de ani, cînd intram în mișcarea muncitorească, prima celulă din care am

făcut parte a fost o celulă de muncitori ceferiști chiar de la Griviția.

În lupta grea dusă de clasa muncitoare în atîția ani de ilegalitate, pînă la 23 August 1944, în cele mai grele momente, ceferiștii au fost totdeauna cei mai vajnici luptători pentru drepturile clasei muncitoare, pentru dreptate, pentru libertate.

De aceea mă bucur din toată inima că astăzi sînt în mijlocul vostru pentru a vă expune principiile noilor legiuiri care stau la baza reformei justiției.

Tovarăși și tovarășe,

Partidul Comunist Român, analizînd situația actuală creată prin dezvoltarea noilor forme de viață ale statului nostru, a socotit că a sosit momentul să pășească la reforma justiției. De ce a ajuns la această concluzie ?

Pentru că aparatul vechi al justiției nu mai poate funcționa în condițiile de astăzi.

Ce era justiția pînă acum ? Era justiția clasei burgheze și a clasei moșierești. Întregul ei aparat era un instrument pentru asuprirea maselor. Este cea mai sfruntată minciună că ea se situa deasupra claselor sociale. Adevărul este că în permanență a fost un instrument îndreptat împotriva poporului muncitor. Acest lucru l-am știut, l-am simțit cu toții. Am cunoscut această justiție, am cunoscut sistemul ei de lucru.

Și după 6 martie 1945, cînd regimul nostru a făcut un pas important pe drumul democrației, am pus la încercare această justiție, moștenită de la regimurile istoricilor [7] și perfecționată de oamenii dictaturilor. Și am putut vedea la tot pasul și în fiecare clipă că aparatul ei era net împotriva drumului nostru.

Am făcut reforma agrară, această primă reformă a guvernului nostru, care dădea o lovitură de moarte moșierimii, creînd condiții de dezvoltare favorabile țărănimii noastre muncitoare. A trebuit să ținem departe aparatul justiției de a interveni în litigiile ce s-au ivit în aplicarea acestei reforme, căci altfel însăși reforma ar fi fost zădărnicită, pentru că aparatul judecătoresc ar fi luat partea moșierimii.

De doi ani și jumătate sîntem încleștați într-o luptă dîrză cu moșierimea și cu capitaliștii. Luptăm zi de zi împotriva sabotorilor, împotriva tuturor acelora care ni se pun de-a curmezișul în munca noastră pentru reconstrucția țării, pentru crearea de condiții mai bune de viață pentru clasa muncitoare, pentru întregul popor muncitor. În toată această luptă vechiul aparat al justiției s-a dovedit net de partea sabotorilor, de partea moșierilor și a capitaliștilor hrăpăreți. În ciuda greutăților provocate de urmările războiului și de anii grei de secetă, guvernul nostru a făcut toate sforțările pentru a ușura viața muncitorimii, a poporului nostru. Ne-am izbit în sforțările noastre, de speculă, care pe diferite căi a lovit în puterea de cumpărare a celor ce muncesc, căutînd să zădărnicească sforțările guvernului nostru. Cu toate intervențiile mele, cu toate sancțiunile severe aplicate judecătorilor care prin atitudinea lor încurajau ofensiva speculanților, aparatul justiției a mers mai departe pe linia lui : de partea speculanților și împotriva masei muncitoare.

Și dacă așa stau lucrurile în momentul în care noi pășim la realizarea unor schimbări fundamentale a societății și a statului nostru, nu se poate să păstrăm în inima aparatului de stat oameni și un sistem care ne sînt dușmani.

Vă întreb : oare cum se explică blîndețea judecătorilor de carieră, indulgența lor față de acei speculanți și sabotori care lovesc în ființa statului nostru, în regimul nostru democrat, în posibilitățile noastre de viață ?

Oare aceiași judecători astăzi atît de blînzi și de indulgenți față de moșieri și de capitaliști nu sînt aceiași care judecau și înainte de 23 August 1944 ?

Oare aceiași judecători, azi blînzi și indulgenți, erau tot așa și atunci cînd judecau pe muncitori, pe țărani, pe cei nevoiași ?

Nu ! N-au fost nici blînzi, nici indulgenți, nici măcar înțelegători. Anii de închisoare cădeau grei pe spinarea muncitorimii și a tuturor celor ce ridicau cuvîntul contra exploatării și opresiunii.

Azi, aceiași judecători sînt chemați să judece pe speculanții, pe sabotorii, pe moșierii care calcă legile țării. Masa infractorilor de azi, în mare parte, este din rîndurile clasei lor sociale. Blîndețea judecătorilor față de aceștia e blîndețea față de acei cu care se simt legați cu fire atît de puternice. Sînt oameni din clasa lor, de aceea nu le dau pedepsele cuvenite.

Sistemul justiției actuale, creat de burghezie și moșierime, ca să le apere interesele lor, dacă noi nu venim cu măsuri radicale și hotărîte pentru a-i schimba structura, va continua să meargă înainte pe același drum.

Justiția de clasă a burgheziei care n-a fost niciodată legată la ochi și nici cu balanța dreaptă în mînă, n-a fost niciodată pe deasupra claselor ci a fost în permanență un instrument de clasă. Justiția însă trebuie să devină o justiție a poporului, un instrument de apărare a nevoilor maselor de la orașe și sate.

De aceea noi nu avem de schimbat numai oamenii, ci sistemul pentru că numai în acest chip justiția va ajuta la apărarea maselor, la asigurarea dreptății lor. Azi trebuie să facem ca justiția să devină o funcție socială, în sprijinul maselor muncitoare de la orașe și sate.

Să facem ca justiția să înceteze a mai fi un instrument în slujba clasei burgheze și a moșierimii. Acesta este miezul chestiunii.

Tovarăși și tovarășe,

În proiectul de lege pe care l-am întocmit pentru organizarea judecătorească, am introdus numeroase lucruri noi, dispoziții care aduc ușurări mari celor ce apar în fața justiției. Se asigură o mai rapidă administrare a justiției, nemaipurtîndu-se oamenii pe drumuri ani de zile, se dă o competență mult mai largă judecătorilor de la orașe și sate, ceea ce va aduce, pe lîngă o rezolvare mai rapidă a proceselor, și ieftinătatea împărțirii dreptății. Dar cel mai important lucru ce-l cuprinde această lege și asupra căruia voi insista azi aici, este introducerea elementului popular în justiție, înființarea asesorului, adică a judecătorului popular.

Pînă acum, sus, pe scaunul judecătoresc stăteau doi judecători și un procuror, iar jos împricinatul. Între cei care judecau și cel care era judecat se deschidea o prăpastie. Acum, sus, pe scaunul judecătoresc vor sta alături de un judecător de carieră și doi judecători populari, ieșiți din mijlocul poporului, apropiați de durerile și nevoile maselor muncitoare de la orașe și sate.

Acești judecători populari vor fi aleși la orașe de către sindicate, dintre elementele cele mai bune și mai cinstite, iar la sate de către adunările obștești. Pentru a împiedica pătrunderea în justiție la sate a elementelor chiaburești, a negustorilor, a funcționarilor afaceriști și nărăviți în rele am prevăzut în lege că aceștia nu vor avea dreptul să fie aleși. De asemenea, plecînd de la același principiu că în completele de judecată trebuie să fie reprezentați cei mai buni fii ai țărănimii muncitoare, am exclus de la dreptul de a fi aleși pe toți acei țărani care întrebuințează munca salariată, care trăiesc de pe urma exploatării celor săraci.

Care este rolul judecătorului popular? Care sînt drepturile sale? Trebuie să fim bine înțeleși de la început: *Drepturile judecătorului popular sînt egale cu cele ale judecătorului de carieră.*

Dacă într-o judecată, judecătorii populari sînt de o părere și judecătorul de carieră de altă părere, acesta din urmă trebuie să se supună părerii celor dintîi. N-am înțeles nici un moment să facem din judecătorul popular un asistent al judecătorului de carieră, ci am înțeles să-l ridicăm la aceleași drepturi fără nici un fel de deosebire față de cel de carieră.

Judecătorul popular este ales la orașe, după cum am mai spus, de către sindicate. Este trimis ca judecător în justiție de către marea masă a muncitorilor. El aduce în justiție maturitatea, chibzuința, experiența izvorîtă din viața celor ce, în greutăți și nevoi, muncesc în fabrici, ateliere, birouri.

Judecătorul popular nu iese din producție decît trei luni. După ce timp de trei luni și-a împlinit misiunea, se întoarce înapoi în fabrica, în atelierul de unde a plecat. Astfel, în permanență, prin legătura cu masa din care a pornit, va da glas nevoilor și năzuințelor de dreptate a celor ce muncesc.

În acest mod se va ajunge ca între judecată și voința maselor să nu existe nici un fel de ruptură. Se va naște astfel, tovarăși, un curent viu de la justiție la voi și de la voi la justiție.

În noua formă de organizare judecătorească, cu prezența permanentă a judecătorilor populari în completele de judecată, putem să afirmăm că vom avea într-adevăr o justiție a poporului, o justiție democratică.

Care vor fi drepturile judecătorilor populari? Reprezentanții poporului în justiție, după cum am mai spus, vor avea aceleași drepturi, aceeași putere cu judecătorii de carieră. În tot timpul funcționării lui, judecătorul

Cîteva constatări directe întăresc această afirmație. În cadrul unor consfătuiri în unele sate arădane, la care au participat sute de țărani cu prilejul discuției fixării cotelor de cereale, măsurilor financiare ale guvernului, desăvîrșirii reformei agrare, lipsurile în conducerea cooperativelor etc., pentru prima oară țăranii muncitori au luat cuvîntul înfruntînd, în aproape toate chestiile discutate, punctul de vedere apărat de elementele chiabure.

Astfel, în satele Pecica, Sîntana, Gura Honțului — ca să nu citățm decît aceste comune fruntașe — consfătuirile au luat un caracter extrem de viu, tocmai prin clara opoziție între țărănimea muncitoare și chiaburime.

Să dăm un exemplu concret: progresivitatea stabilită de guvern, în ce privește cotele de grîu datorate de țărani, conform cărora chiaburimea este obligată să dea cote fixe progresiv în raport cu producția agricolă, a găsit completa aprobare și apărare din partea țăranilor săraci, după cum a născut protestul elementelor chiabure.

Acuzații fățișe, aruncate chiaburimii, că speculează sărăcimea și că strînge averi prin neomenoase mijloace de exploatare pe seama țărănimii muncitoare, au fost formulate în mai toate adunările în aprobarea majorității celor prezenți, compuse din țărani săraci și chiar mijlocași.

Procesul care se petrece astăzi în satul românesc se dezvoltă rapid. Nu este vorba de întîmplări izolate, ci de un întreg drum istoric pe care pășește astăzi țărănimea muncitoare.

Țărănimea muncitoare începe să aibă din ce în ce mai mare încredere în forțele sale și să-și apere poziții proprii în satul nostru. Ea devine un factor conștient din punct de vedere social și politic, dîndu-și seama de importanța și rolul ei.

Care este rolul judecătorului popular? Care sînt drepturile sale? Trebuie să fim bine înțeleși de la început: *Drepturile judecătorului popular sînt egale cu cele ale judecătorului de carieră.*

Dacă într-o judecată, judecătorii populari sînt de o părere și judecătorul de carieră de altă părere, acesta din urmă trebuie să se supună părerii celor dintîi. N-am înțeles nici un moment să facem din judecătorul popular un asistent al judecătorului de carieră, ci am înțeles să-l ridicăm la aceleași drepturi fără nici un fel de deosebire față de cel de carieră.

Judecătorul popular este ales la orașe, după cum am mai spus, de către sindicate. Este trimis ca judecător în justiție de către marea masă a muncitorilor. El aduce în justiție maturitatea, chibzuința, experiența izvorîtă din viața celor ce, în greutăți și nevoi, muncesc în fabrici, ateliere, birouri.

Judecătorul popular nu iese din producție decît trei luni. După ce timp de trei luni și-a împlinit misiunea, se întoarce înapoi în fabrica, în atelierul de unde a plecat. Astfel, în permanență, prin legătura cu masa din care a pornit, va da glas nevoilor și năzuințelor de dreptate a celor ce muncesc.

În acest mod se va ajunge ca între judecată și voința maselor să nu existe nici un fel de ruptură. Se va naște astfel, tovarăși, un curent viu de la justiție la voi și de la voi la justiție.

În noua formă de organizare judecătorească, cu prezența permanentă a judecătorilor populari în completele de judecată, putem să afirmăm că vom avea într-adevăr o justiție a poporului, o justiție democratică.

Care vor fi drepturile judecătorilor populari? Reprezentanții poporului în justiție, după cum am mai spus, vor avea aceleași drepturi, aceeași putere cu judecătorii de carieră. În tot timpul funcționării lui, judecătorul

popular va avea asigurat același respect al persoanei lui, îi va fi asigurată libera activitate, la fel ca și judecătorului de carieră.

Judecătorul popular va primi salariul din producție pentru că noi nu-l socotim nici un moment ieșit din producție, ci trimis acolo în serviciul poporului muncitor. În afară de salariu va primi, probabil, și o indemnizație de transport.

Ce trebuie să știe un judecător popular? Care sînt îndatoririle lui?

Un judecător popular trebuie să știe că el nu este chemat să cunoască coduri și texte din legi, că nu trebuie să pătrundă prin labirintul termenilor juridici, ci trebuie să judece după mintea și conștiința lui. El nu are nici o obligație să se încurce în miile de legi și de articole pentru descoperirea adevărului. Adevărul trebuie să-l caute din viața, din experiența lui. Tot procesul se petrece în fața ochilor judecătorului popular. El va trebui să privească, să asculte, să judece. Și un judecător care cunoaște viața, care a luptat cu nevoile și greutățile vieții, care cunoaște adînc nevoile și viața maselor, este sigur că va aduce o judecată dreaptă, pentru că în spatele lui va sta conștiința maselor muncitoare, adică a majorității poporului.

Judecătorul popular va trebui să fie drept, să dea dreptate celui ce o are. În fața lui se vor înfățișa toate probele, el trebuie să judece liniștit, să nu se grăbească în hotărîri, să cîntărească bine dovezile pentru și contra.

Dar dreptatea nu este o chestiune formală și abstractă cum au înțeles-o adesea judecătorii de carieră. Dreptatea trebuie să fie strîns legată de viață, și după această dreptate vor judeca reprezentanții poporului.

Pentru a vă ilustra felul în care uneori judecătorii de carieră înțeleg să aplice criteriile unei așa-zise dreptăți, vă voi înfățișa un caz:

Mi s-a prezentat un dosar în care era vorba de un furt. Dar ce anume furt? Un copil de 16 ani furase 18 firicele de ceapă din curtea unui vecin. Și s-au găsit judecătorii care au dat 3 luni închisoare unui băiețel de 16 ani care a furat 18 firicele de ceapă, cînd aceiași judecători au achitat bandiți care au jefuit banii statului. Și toate acestea le-au făcut, fără nici o strîngere de inimă, în numele dreptății.

Datoria judecătorului popular va fi să caute să vadă cine e infractorul, în ce circumstanțe a comis infracțiunea. Va trebui să vadă cine e acel care calcă legea, ce a urmărit el prin aceasta. Și una trebuie să fie pedeapsa care să se aplice moșierului hrăpăreț, funcționarului de stat hoț, speculantului și sabotorului, și alta pedeapsa dată muncitorului, țăranului sărac, care comit greșeala fie din nevoie, fie din neștiință. Nu simpla călcare a legii trebuie luată în considerare, ci starea socială, mediul în care a trăit infractorul, viața infractorului.

Am cercetat sute de dosare în procesele de sabotaj. Dintr-o sută de asemenea procese 85% privesc pe simigii, zarzavagii, lăptari și alții ca aceștia. Mari speculanți, mari sabotori întîlnești foarte rar în dosare.

Și iată o altă pildă: s-au găsit judecători care au dat 2 ani închisoare unei femei de la țară pentru că a vîndut un ou cu 2,50 lei în loc de 2 lei; desigur această femeie a comis o greșeală — dar care nu era corespunzătoare pedepsei. În același timp, aceiași judecători au dat doar amendă unui speculant care dosise 5 000 kg de lînă.

Judecătorul popular trebuie să fie aspru și necruțător cu acei care calcă legile din lăcomie, din sete de îmbogățire, care prin aceasta lovesc în drepturile celor mulți, și să fie indulgent, înțelegător cu aceia care comit o greșeală împinși de nevoie sau de neștiință.

Judecătorul popular trebuie să fie un exemplu de cinste. El nu trebuie să uite nici o clipă de unde a pornit și pe cine reprezintă. Cinstea judecătorului popular nu trebuie să fie umbrită nici măcar de o urmă de bănuială. Prin atitudinea lor, judecătorii populari trebuie să contribuie la stîrpirea corupției ce s-a infiltrat pînă și în justiție.

Judecătorii populari nu trebuie să uite nici un moment răspunderea pe care o au față de cei ce i-au ales, răspunderea față de poporul în slujba căruia se află, răspunderea față de legile noastre democratice.

Comportarea judecătorilor populari din tribunalele populare care au judecat pe criminalii de război să fie un exemplu de cinste și corectitudine pentru noii judecători populari.

Judecătorul popular trebuie să se prezinte cu demnitate, să fie tot timpul pătruns de sarcina pe care o are de îndeplinit, de răspunderea pe care o poartă. El nu trebuie să se lase intimidat nici un moment de știința juridică a judecătorului de carieră. Să nu uite nici un moment că prin funcția lui este egal cu judecătorul de carieră, că prin conștiința lui de clasă îi este superior. Judecătorul de carieră știe mai multă carte, dar judecătorul popular aduce cu el spiritul de dreptate al poporului, al maselor muncitoare.

Judecătorul popular trebuie să colaboreze cu judecătorul de carieră. Colaborarea nu trebuie să însemneze nici un moment însă subordonarea față de acesta la darea sentinței. Colaborarea judecătorului popular cu cel de carieră trebuie să fie critică, să păstreze în ea vigilența necesară pentru a împiedica pe judecătorul de carieră să comită nedreptăți în spatele unor chițibușuri juridice.

Judecătorul popular trebuie să fie activ. El nu trebuie să stea numai pe scaun și să asculte. El, în cazul

în care vede că o chestiune nu e clară, trebuie să facă toate sforțările și să contribuie la lămurirea ei. Să ceară eventual noi martori, noi dovezi, să ceară înlăturarea martorilor care i se par mincinoși etc.

Să facem din judecătorii populari un element activ, care nu numai să asculte, ci prin intervenția lor în justiție să contribuie la găsirea adevărului și a dreptății.

Și acum, tovarăși, o altă chestiune importantă pentru cei ce vor fi aleși : atenție la avocați.

Noi pregătim astăzi pe lîngă celelalte legi de reformă a justiției și reforma fundamentală a corpului de avocați. Trebuie să știți că numai în București avem peste 5 000 de avocați. Prin noua lege se va reduce numărul lor, făcînd ca toată pleava să iasă afară. Dar chiar dacă noi facem acest lucru, judecătorul popular trebuie să fie vigilent, trebuie să fie atent în urmărirea chestiunii, să nu cadă victimă frazelor frumoase, sforăitoare ale avocaților. Să știe să distingă adevărul de vorba mincinoasă. Să judece procesul după probele ce există, după fapte, să nu accepte nici un moment influența vorbelor mieroase din pledoariile avocaților. Sîntem nevoiți să vorbim de acest lucru pentru că noi avem experiența curților cu juri și nu vrem ca judecătorii populari să cadă în greșeala juraților de altădată. Deci, încă odată, tovarăși : atenție la avocați.

De altfel noi vom lua astfel de măsuri ca împricinații să-și poată lua în apărarea lor pe oricine vor voi. Împricinatul va putea lua și pe vecinul lui să-l apere. Vom desființa monopolul avocaților la dreptul de apărare.

Judecătorul popular va avea datoria să fie punctual, să-și îndeplinească slujba cum trebuie, să nu lipsească de la ședințe, să nu întîrzie. Lipsa sau întîrzierea lui aduc o atingere prestigiului justiției populare și împiedică funcționarea acesteia. De aceea noi am hotărît să aplicăm pedepse celor care, aleși judecători populari,

nu-și vor îndeplini conștiincios obligațiile. Respectul față de cei ce i-au ales le impune să-și facă datoria cum trebuie. Îndeplinirea punctuală a misiunii sale trebuie să fie un comandament permanent în conștiința judecătorului popular.

Judecătorul popular are datoria să păstreze secretul deliberării. Secretul profesional trebuie să fie un lucru sfînt pentru el. De ceea ce se discută și se hotărăște nu trebuie să comunice nimănui, nici celui mai bun prieten, nici soției. Dar atunci cînd își va da seama că ceea ce se petrece în jurul lui nu e curat, cînd își va da seama că se comit nereguli, datoria lui este să sesizeze pe inspectorii judecătorești, să anunțe pe ministrul justiției de ceea ce se petrece. Aceasta îi este o obligație tot așa de sfîntă, care nu încalcă cu nimic păstrarea secretului deliberării.

Judecătorul popular va fi omul nou introdus în justiție. El va judeca neinfluențat de nimeni, va judeca după cum îi dictează conștiința lui de muncitor, formată în mijlocul maselor din care a pornit, de care, și în timpul cît își îndeplinește misiunea, nu se depărtează nici un moment și în rîndurile cărora, după ce și-a terminat misiunea, se întoarce.

Tovarăși și tovarășe,

În două săptămîni voi, ca toți muncitorii și țăranii din întreaga țară, veți fi chemați să alegeți pe cei ce vor împărți justiția și dreptatea în țara românească.

În alegerile ce le veți face trebuie mobilizată întreaga masă de muncitori. Să alegeți ca reprezentanți în justiție pe cei mai buni, pe cei mai serioși, pe cei mai strîns legați de năzuințele voastre.

Voi, muncitorii ceferiști, care ați fost întotdeauna un detașament de frunte al clasei noastre muncitoare care, atît înainte cît și după 23 August 1944, ați fost dintre cei mai vajnici apărători ai libertății, democrației și

dreptului la o viață mai bună pentru întregul popor muncitor, voi ceferiștii, din rîndul cărora au ieșit cei mai de frunte luptători, azi conducători ai clasei muncitoare din România [...], sînt sigur că veți fi prin aleșii voștri și în fruntea justiției populare.

• Lucrețiu Pătrășcanu, *Spre o justiție populară*, Editura Partidului Comunist Român, 1948, p. 20—33.

PRINCIPIILE CĂLĂUZITOARE ALE REFORMEI JUSTIȚIEI

Expunere asupra Proiectului de organizare judecătorească, făcută în fața
Adunării deputaților, vineri 28 noiembrie 1947

Partidul Comunist Român, luînd inițiativa și realizînd reforma justiției, contribuie cu unul din elementele esențiale la consolidarea și dezvoltarea democrației noastre populare.

Proiectul de lege, venit astăzi în dezbaterile Camerei deputaților și supus votului dv., aduce într-adevăr esențiale schimbări în unul din domeniile principale ale vieții noastre publice și afectează un sector important al aparatului de stat.

Să-mi fie permis să înfățișez înaintea domniilor voastre, doamnelor și domnilor deputați, unele din ideile călăuzitoare ale acestei reforme :

În primul rînd să stabilim caracterul ei.

Nu se poate înțelege mai bine caracterul reformei noastre, decît situîndu-o pe linia dezvoltării istorice a organizării justiției în țara românească.

Organizarea justiției la noi poate fi împărțită în trei etape :

O primă etapă de la organizarea principatelor pînă la regulamentul organic, dusă pînă în anul 1832 ;

A doua etapă, de la regulamentul organic, pînă la legea de organizare din 1865 ;

Și a treia etapă, din acel moment pînă astăzi.

În trecut, sub vechiul regim feudal, funcția de judecător era un atribut al boierimii.

Dimitrie Cantemir, în însemnările pe care ni le-a lăsat, dă un tablou al organizării justiției, tablou valabil atît pentru Moldova, cît și pentru Muntenia.

Judecător nu avea dreptul să fie decît boierul ; era o însărcinare dată în puterea lui exclusivă.

Instanța supremă o forma domnul și divanul domnesc, divan în care luau parte marii boieri.

Sub domn și divanul său domnesc funcționa divanul veliților boieri, care judeca fără prezența domnului și ca instanță de apel. Era format din marele vornic, marele vistiernic etc.

În țară, adică în tîrguri, în Moldova, erau pîrcălabii, iar în Muntenia vornicii, bănișorii și ispravnicii — care aveau sarcinile prefectului de astăzi și judecau pricinile de mică importanță.

După regulamentul organic intervine o sistematizare în organizarea justiției. Dar și de astă dată se lasă mai departe ca boierii să fie chemați să ocupe noile posturi de judecători. Astfel, nu putea fi membru al Curții de Apel, înființată după regulamentul organic, decît boierul de categoria I.

În 1865 intervine o lege de organizare judecătorească, lege care, cu mici modificări, a guvernat justiția românească pînă în zilele noastre. Dar și sub noua lege, ca și sub vechea lege, boierii erau acei care în realitate dădeau cel mai mare contingent de judecători. Să dăm doar o pildă. Cu prilejul înființării Curții de Casație, în 1863, care a continuat să funcționeze însă și după

1865 — s-au ales de către Cuza ca membri ai acestui înalt for judecătoresc, în zrobitoare majoritate, mari boieri, urmași de domni, ca Vasile Sturza, principele Nicolae Suțu, Calimachi, Racoviță etc.

Cu alte cuvinte, justiția, și după regulamentul organic și în preajma organizării de la 1865 și chiar după această organizare, păstrează încă trăsătura principală dată de prezența în rîndurile ei a elementului boieresc.

Dincolo de această latură organizatorică, să cercetăm care a fost însă substratul social al justiției noastre în trecut ?

Sub vechiul regim ea a avut caracterul clasei stăpînitoare din acea vreme. Justiția era un atribut al puterii boierimii, al puterii clasei stăpînitoare în acel moment.

Cum a împărțit dreptatea divanul domnesc, veliții boieri și oamenii lor ? Să dăm iarăși o pildă : în Moldova, folosind și căile justiției, pe lîngă jaf și împilare, 28 de familii boierești au pus stăpînire, în curs de 200 ani, pe întregul pămînt al Moldovei. 28 de familii boierești au expropriat, au aruncat afară de pe pămînturile lor sute de mii de țărani, șerbindu-i în același timp.

Justiția a fost utilizată într-adevăr ca un instrument de îmbogățire în folosul exclusiv al boierimii.

După 1865, în aparatul justiției pătrund elemente nu numai din boierime, ci și din burghezia care se ridică. Noua clasă socială, noua clasă stăpînitoare pătrunde în aparatul justiției, prin fiii de negustori, de intelectuali înstăriți etc.

Justiția își schimbă întrucîtva caracterul. Ea continuă să fie un instrument la dispoziția marii moșierimi, dar începe să servească și interesele burgheziei.

Să amintim momentele în care justiția, după 1865, a fost chemată să hotărască în grave probleme sociale. În timpul celor trei răscoale țărănești — de la 1888, 1898 și 1907 — justiția a funcționat ca instrument de

represiune împotriva țărănimii. Procesele judecate în legătură cu răscoala din 1907 — ca să le amintim doar pe acelea — sînt procese scandaloase. Zeci de țărani au fost aruncați în ocnă pe ani și ani de zile, unii pe viață, nu pentru fapte materiale, ci numai pentru acte de solidarizare cu țărănimea răsculată.

Era o întîmplare această atitudine a justiției ?

Nu, pentru că și după legea din 1865 justiția nu și-a schimbat caracterul de clasă. Ea a fost un instrument în mîna și la dispoziția moșierimii și a burgheziei.

În adevăr, în conflictele muncitorești, în acele ciocniri între muncă și capital, în toți acești ani, justiția a fost permanent — pînă în zilele noastre — de partea capitaliștilor, de partea exploatatorilor, împotriva exploataților, împotriva muncitorimii.

Aceasta a fost, deci, atitudinea justiției în conflictele de clasă în țara noastră, fie că pe banca acuzării erau reprezentanți ai țărănimii iobăgite, fie ai muncitorimii.

Doamnelor și domnilor deputați, acea imagine a unei justiții legate la ochi și cu balanța dreaptă în mînă este o imagine falsă, o imagine mincinoasă.

Justiția, de-a lungul istoriei — la noi ca și pretutindeni — n-a fost niciodată legată la ochi. Ea a privit cu ochii deschiși și a lovit, dar a lovit întotdeauna pe cei exploatați și obidiți, în profitul exploatatorilor și al celor puternici. Iar balanța ei s-a înclinat permanent, s-a înclinat pentru ca să absolve de păcate pe cei bogați și să apese pe cei săraci.

Să ne întoarcem însă în actualitate.

Ce s-a întîmplat după actul răsturnător din 23 August ?

Aparatul justiției pe care l-a moștenit guvernul nostru după 23 August 1944 și după 6 Martie 1945, aparat

creat în spirit de clasă, ca să slujească interesele de clasă ale claselor posedante, a continuat să funcționeze. Cum a funcționat însă ?

Pentru a vă înfățișa argumentele și motivele reformei noastre de astăzi — fără să repet ceea ce au spus antevorbitorii mei — voi aminti doar trei din problemele fundamentale intim legate de străduința Partidului Comunist Român, a guvernului nostru și a maselor populare din România, pentru asigurarea unui nivel mai ridicat de viață muncitorimii, țărănimii muncitoare, intelectualității, pentru dezvoltarea și consolidarea regimului nostru democratic. Mă voi opri, în primul rînd, asupra reformei agrare.

Doamnelor și domnilor deputați, din primele ceasuri ale reformei agrare, a trebuit, în mod conștient, să ferim marea reformă de orice atingere cu aparatul justiției.

Pentru ce ?

Pentru că, în plină reformă, s-au găsit judecători neînțelegători ai timpului, mînați de interesele de clasă ale moșierimii, care să aducă în fața tribunalelor țăranii pe care guvernul, urmînd voința maselor, îi împroprietărea. S-au găsit judecători care să se pună de-a curmezișul reformei agrare, în plină aplicare a acestei fundamentale reforme.

Sate întregi au început să fie purtate la judecăți, marii proprietari sperînd că, prin mijlocirea justiției, își vor recăpăta pămîntul. Nu era întîmplătoare această atitudine a vechiului aparat al justiției.

Mai departe.

România a trecut prin ceasuri grele. Guvernul nostru a venit la putere în momentul în care eram în plin război. Am avut mari greutăți legate de urmările războiului nebunesc pe care l-am purtat ; am avut greutăți cauzate de seceta care ne-a bîntuit. Guvernul, sprijinit de elemente conștiente, sprijinit de mase, a pornit totuși

cu hotărîre opera de reconstrucție a țării. Guvernul s-a lovit însă de la început de un sabotaj organizat de către anumite elemente capitaliste, direct interesate ca această reconstrucție să eșueze.

Care a fost atitudinea celor mai mulți dintre judecători, care a fost atitudinea unei mari părți din vechiul aparat judecătoresc ? Sabotorii n-au fost sancționați. În aparatul justiției s-au găsit elemente care au căutat să absolve pe sabotori, deși — infractori de rînd — ei se puneau de-a curmezișul refacerii țării. În lupta aceasta pentru reconstrucția țării și în lupta împotriva sabotajului, mare parte, foarte mare parte din judecători, au stat de partea sabotorilor. Acesta-i adevărul.

Să privim și cea de-a treia problemă.

Am luptat și continuăm să luptăm pentru o viață mai bună, pentru a asigura maselor un nivel de trai mai ridicat.

Am pornit lupta împotriva speculei. Ne-am izbit de la început de greutăți, de mari greutăți, în aparatul justiției.

Avem tăria să recunoaștem acest lucru : în lupta împotriva speculei — cu toate îndemnurile venite din partea ministerului, cu toate măsurile aspre ce au fost luate, cu toate încercările de a convinge masa mare a magistraților de justețea politicii noastre în combaterea speculei — totuși n-am parvenit să angrenăm, nici pînă în ceasul de față, magistratura noastră în lupta împotriva speculanților.

De multe ori atitudinea judecătorului însemna un ajutor direct dat speculantului în criminala lui activitate.

Doamnelor și domnilor deputați, care este explicațiunea acestei permanente nepotriviri între activitatea unei mari părți din magistratură, a unei părți din aparatul

nostru judecătoresc, și tendințele constructive ale guvernului ?

Lucru curios : deodată magistrații noștri au devenit blînzi și miloși. A început să-i doară inima cînd trebuiau să condamne un speculant ; au început să găsească explicații, cînd era vorba de sabotori și au început să găsească un paragraf de lege, prin care să absolve pe un moșier, încă rîvnitor la pămînt țărănesc.

Ce s-a întîmplat, doamnelor și domnilor deputați ?

S-a spus : corupția. Eu n-am să pun accentul pe corupție. Nu, s-a schimbat într-adevăr ceva. Ce anume ?

S-a schimbat caracterul social al masei infractorilor.

Judecătorii erau aspri atunci cînd trebuiau să judece și să condamne pe muncitori, pe țărani, pe oamenii nevoiași. Aceștia toți nu făceau parte din categoria socială din care cei mai mulți judecători erau recrutați, sau de care se simțeau aproape, din categoria socială în spiritul căreia au fost educați și crescuți. Între împricinat și judecător se ridica un zid — zidul despărțitor al claselor. Judecătorul era în aceste împrejurări aspru, fără milă, neîndurător.

Ce se întîmplă însă astăzi ?

Din masa infractorilor de astăzi fac parte moșieri, speculanți, sabotori. Cu aceștia foarte mulți magistrați sînt legați organic, pentru că sînt membrii unor clase sociale de care se simt apropiați prin origine, contact și mentalitate, ale căror interese — conștient sau inconștient — sînt gata încă să le servească.

Iată adevărata explicație a blîndeții, altfel greu de explicat, a multora dintre magistrații noștri, atunci cînd e vorba de speculanți, sabotori sau rămășițe moșierești.

În această situație, doamnelor și domnilor deputați, pentru a asigura drumul democrației noastre populare, pentru a consolida victoriile masei populare și, mai mult, pentru a deschide drum larg în viitor regimului de

astăzi, reforma justiției se impunea în mod imperios. Și reforma — din inițiativa Partidului Comunist Român — a venit.

Reforma justiției, astfel cum o preconizăm, nu înseamnă numai schimbarea oamenilor, ci schimbarea sistemului. În adevăr, îndeosebi prezența asesorilor populari schimbă sistemul, iar nu numai oamenii.

Asesorii populari aduc pe scaunul judecătoresc conștiința lor de clasă și lumina minții lor. Dar mai aduc ceva : interesele oamenilor muncitori, ale celor care luptă și muncesc nu numai pentru îmbunătățirea vieții lor, dar și pentru apărarea și consolidarea drepturilor și libertăților democratice.

Asesorii populari aduc în justiție sprijinul maselor care i-au trimis acolo. Ei reprezintă într-adevăr masele populare, reprezintă imensa majoritate a poporului român.

Prin prezența asesorilor populari, am introdus într-adevăr elementul democratic în justiția noastră.

Și acum doamnelor și domnilor deputați, să recapitulăm drumul istoriei :

De la boierii veliți aflați în Divanul domnesc, de la boierii cu barbă, chemați nu să împartă dreptatea, dar mai ales să-și facă lor dreptate, și pînă la muncitorii și țăranii muncitori care vor funcționa ca judecători, ce distanță mare am parcurs ! Este distanța dintre împilare și întuneric și drumul spre libertate și spre adevărata dreptate.

Poporul român a mers înainte. El își dă azi forme de viață care să-i asigure nu numai drepturile și libertățile, ci viitorul. Căci în atributele noilor instanțe populare este nu numai a contribui și sprijini munca constructivă a guvernului și a maselor, dar a veghea și a apăra democrația noastră, drepturile și libertățile populare. În competența tribunalelor populare și a curților criminale

cade de acum înainte apărarea democrației, luarea de măsuri severe, sancționarea celor care, pe căi ocolite, pe calea complotului sau a încercării de răzvrătire, vor căuta să atingă bazele democrației noastre. Procesele politice, procesele împotriva celor care, în slujba reacțiunii, vor încerca să submineze regimul democratic sînt date în competența tribunalelor populare și a curților criminale. Sîntem siguri că elementul popular, la tribunalele populare și la curțile criminale, va ști să garanteze și să asigure democrația noastră.

Doamnelor și domnilor deputați, dintre elementele noi pe care le aduce reforma, să-mi permiteți să mă opresc numai asupra unuia : este ridicarea inamovibilității judecătorilor.

Aduc această problemă în fața domniilor voastre, pentru că în Comisiunea legislativă a Camerei s-au ridicat glasurile anumitor deputați, cerînd ca să găsim o formulă ca totuși inamovibilitatea să fie asigurată.

Să-mi fie permis, doamnelor și domnilor deputați, să ating trei aspecte ale acestei probleme și să le ating cu sinceritate și fără nici un fel de rezervă.

Doamnelor și domnilor deputați, inamovibilitatea magistraturii — și nu numai la noi — a fost o formulă ipocrită și falsă, cultivată în scopuri bine fixate. S-a spus : judecătorul este inamovibil, pentru că vrem să fie independent de puterea executivă. Este un neadevăr sfruntat.

În regimul de clasă capitalist, pe care l-a cunoscut poporul român înainte și după 1865 — pe care îl cunosc încă atîtea țări astăzi — puterea judecătorească a fost permanent la dispoziția puterii executive, adică la dispoziția oamenilor din guvernul care reprezenta păturile posedante.

Independența magistraturii n-a existat sub nici o formă. S-a afirmat însă și s-a cultivat această formulă,

pentru a face să se creadă de către mase că într-adevăr justiția, care, ca de pildă la noi, servea în realitate interesele moșierimii și ale burgheziei, este neatîrnată, nu depinde de nimeni.

Să-mi fie permis să citez cîteva crîmpeie din niște lucrări vechi, dar cu conținut caracteristic. Cînd în mintea unor intelectuali, ieșiți chiar din burghezie, mai fluturau încă rămășițele și amintirile anului 1848, iată cum priveau ei chestiunea inamovibilității magistraților.

Astfel într-o lucrare apărută la 1881, iscălită Dumitru George Ionescu, avocat și om de drept — Take Ionescu de mai tîrziu — iată cum discuta el chestiunea inamovibilității :

„Pentru mine unul, nu poate fi ideie mai greșită decît aceasta (a inamovibilității). Căci, într-adevăr, ce va să zică inamovibilitatea ? Va să zică, în mijlocul acestei lumi, care mereu se preface, aici în rău și mai ales în bine, va fi o instituție, ceva mai mult, vor fi niște oameni care vor avea prilejul de a rămîne mereu aceeași. Cine nu vede că o asemenea doctrină este contra firii lucrurilor ? Oamenii care sînt buni și capabili azi nu vor mai fi mîine tot astfel. Cu toate acestea teoria inamovibilității îi pune la adăpost de orice bănuială cum că nu mai corespund cu misiunea lor".

Fiul lui C. A. Rosetti, Mircea Rosetti, dar care era un element progresist pentru vremea lui, într-o broșură scrisă la 1879, spune următoarele, adresînd o scrisoare ministrului vremii, tocmai în momentul cînd se discuta inamovibilitatea magistraturii.

„Diferim mult în puncte de vedere, domnule ministru, și lucrul este firesc ; ești cîrmuitor, sînt cîrmuit. Cauți a-ți asigura magistratura ; eu a-mi asigura, în marginile posibilității, să mă bucur de dreptate ; voiești a pune magistratura cu totul sub epitropia d-tale ; eu voiesc a o emancipa. Dorești a sustrage magistratul de

sub influența publicului, a-l închide într-o cetate fortificată, unde vei fi guvernator și unde dreptele plîngeri ale publicului nu vor ajunge la magistrat ; eu aș dori ca magistratul să trăiască în mijlocul nostru, să trăiască și să împărtășească ale noastre suferințe, să fie nevoit a ține seama de a noastră voință și să nu fie la adăpost de dreptele noastre plîngeri".

În fine, un ultim pasaj dintr-o lucrare de procedură civilă a lui A. Șandrea, apărută în 1886 — care deși partizan al inamovibilității magistratului —, scrie : „În timpul revoluției din 1789, Adunarea Națională s-a ocupat de organizarea judecătorească și a lovit în principiul inamovibilității și al preponderenței politice ce dobîndise în Francia Înaltele corpuri judecătorești și pentru a proteja pe popor contra magistraturii s-a introdus principiul alegerii judecătorilor de către popor pe un timp scurt".

Iată, doamnelor și domnilor deputați, glasul unor oameni dispăruți de mult, dar care priveau problema cu obiectivitate.

Inamovibilitatea a fost de la început o farsă și noi am înțeles să destrămăm această farsă, să-i punem capăt.

Și care este corectivul pe care l-am adus noi ?

Nu făcînd pe judecător să depindă de puterea executivă, dar făcîndu-l efectiv, așa cum facem pe asesorul popular, pe judecătorul popular, reprezentantul ales al maselor populare. El va avea să răspundă și în fața legilor țării, desigur, dar și în fața muncitorilor și țăranilor care l-au ales și l-au trimis să fie judecător.

Noi aducem într-adevăr un principiu înnoitor față de inamovibilitatea magistratului de ieri, dar pe o bază largă, democratică, făcînd din judecător reprezentantul ales al muncitorimii și țărănimii muncitoare și răspunzător față de acestea.

Să mă ocup și de al treilea aspect al problemei, de aspectul constituțional.

S-a susținut : bine, ridicați inamovibilitatea, dar să știți că atingeți un principiu constituțional.

Dacă putea să existe discuție referitor la art. 104 din vechea Constituție, și anume dacă acest articol, așa cum era formulat, garanta sau nu inamovibilitatea magistraților, pentru că acest articol spunea : „judecătorii sînt inamovibili în condițiile speciale pe care le va fixa legea", dacă putea să fie discuție și a fost discuție dacă articolul astfel formulat constituia o garanție constituțională a inamovibilității, sau dacă el cădea în puterea unei legi ordinare să o stabilească, în urma actului constituțional din 30 august 1944, chestiunea nu mai comportă discuțiune.

Într-adevăr, în momentul cînd am propus proiectul de Decret-Lege drept nou instrument constituțional, am specificat că inamovibilitatea devine un atribut al legii obișnuite. Textul acestui Decret-Lege este categoric.

Pentru ce, doamnelor și domnilor deputați, am adus atunci această schimbare ?

Pentru că știam că sîntem în fața unui aparat al magistraturii care va trebui euprat în mod masiv, care va trebui să sufere această epurație, pentru a îndepărta din rîndurile magistraților pe toți acei care s-au făcut instrumente conștiente ale stăpînirii hitleriste, în sprijinirea regimurilor de dictatură.

Așa cum este formulat articolul din actul constituțional din 30 august 1944, garantarea inamovibilității sau suspendarea ei devine un atribut al puterii legiuitoare și obiectul unei legi ordinare.

De aceea cred că cei care vor să invoce textul constituțional sau prevederile constituționale în sprijinul inamovibilității nu au un serios temei juridic.

Doamnelor și domnilor deputați, legea de reformă judecătorească mai aduce și alte inovațiuni. Vorbitorii care m-au precedat au atins aceste laturi, ceea ce mă scutește să le expun din nou în fața domniilor voastre.

Aș dori numai să arăt că în opera noastră legislativă ne-am lăsat inspirați de două puternice izvoare de informare : am folosit din plin experiența acelei democrații care, într-adevăr, a făcut o justiție populară. Am folosit, cu cele mai bune rezultate, sistemul justiției sovietice.

Am socotit că este datoria noastră să luăm pildă și să luăm de aici tot materialul care ne poate folosi, pentru a aduce un nou suflu, un suflu democratic în legiuirile noastre. Sînt sigur, domnilor, că v-ați dat seama că o mare parte din inovațiile legii noastre s-au inspirat din acest izvor de drept viu, de drept democratic, pe care îl reprezintă justiția în Uniunea Sovietică.

Am folosit apoi experiența internațională, prin materialul adus de la Congresul Asociației Juriștilor Democrați, ținut la Bruxelles în vara anului acestuia.

Într-adevăr, acolo democrațiile populare din vecinătatea noastră, democrația iugoslavă, bulgară, poloneză, au adus un material util, pe care noi l-am folosit în elaborarea principiilor care stau la baza reformei noastre.

Al doilea izvor de informare a fost contactul nemijlocit, chiar în timpul elaborării proiectului de lege, cu masele populare din țara noastră.

În afara comisiunilor care au funcționat pe lîngă cabinetul nostru, zece magistrați superiori și juriști emeriți au colindat toate județele din țară, au strîns materialul informativ, stînd de vorbă nu numai cu aparatul administrativ, dar, pe linie sindicală, cu masele muncitorești și, la sate, cu țărănimea, discutînd reforma, interesîndu-se de situația concretă locală, de sugestiile și observațiile venite din aceste medii.

Am căutat înainte de a vă trimite textul d-voastră, să avem asigurarea că ceea ce formulăm în acest text corespunde într-adevăr unor nevoi simțite, unor nevoi care, cu un ceas mai devreme, trebuie să le satisfacem.

Acestea au fost cele două izvoare de inspirație în alcătuirea proiectului definitiv de lege, înfățișat azi dezbaterilor camerei deputaților.

Doamnelor și domnilor deputați, legea de reformă judecătorească schimbă într-adevăr fundamental caracterul și baza justiției noastre.

Această reformă este însă numai un început, pentru că noi vom tinde, trebuie să tindem, la stabilirea principiului alegerii pentru întreaga magistratură. Aceasta este însă o problemă de viitor.

Această reformă este un început dar un început care ne dă dreptul să vorbim, chiar de astăzi, despre o nouă justiție în țara românească.

O justiție pusă la îndemîna maselor populare, nu numai prin faptul că am ramificat, în mod masiv, aparatul judecătoresc în mediul rural, nu numai pentru că am lărgit competența instanțelor de la sate, nu numai pentru că am introdus elementul popular, dar pentru că spiritul acestei reforme, spiritul acestei justiții, este un spirit nou, inspirat din lupta pentru progres și democrație.

Știm că vom avea greutăți de întîmpinat în aplicarea ei.

Am convingerea însă, doamnelor și domnilor deputați, că vom învinge ușor aceste greutăți, avînd concursul maselor populare, care văd în această reformă realizarea unor vechi năzuințe.

Iar dv., prin votul ce-l veți da, asigurați poporului român o justiție așa cum o cer vremurile noi, așa cum cer interesele democrației noastre populare.

• Lucrețiu Pătrășcanu, *Spre o justiție populară*, Editura Partidului Comunist Român, 1948, p. 34—51.

JUDECĂTORUL POPULAR *

În proiectul de lege întocmit pentru organizarea judecătorească, inovația cea mai importantă este introducerea elementului popular în justiție, înființarea asesorului, adică a judecătorului popular.

Pînă acum, pe scaunul judecătoresc stăteau doi judecători și un procuror, iar jos împricinatul. Între cei care judecau și cel care era judecat se deschidea o prăpastie. Acum, sus pe scaun, vor sta alături de un judecător de carieră și doi judecători populari ieșiți din mijlocul poporului, apropiați de durerile și nevoile maselor muncitoare de la orașe și sate. Acești judecători populari vor fi aleși la orașe de către sindicate, dintre elementele cele mai bune și mai cinstite, iar la sate de către adunările obștești. Pentru a împiedica pătrunderea în justiție a elementelor chiaburești, a negustorilor sătești, a funcționarilor afaceriști și nărăviți în rele, am prevăzut în lege că aceștia nu vor avea dreptul să fie aleși. De asemenea, plecînd dela același principiu, că în completele de judecată trebuie să fie reprezentați cei mai buni fii ai țărănimii muncitoare, am exclus dela dreptul de

* Acesta este ultimul articol publicat de Lucrețiu Pătrășcanu. În mare parte el reproduce textul cuvîntării ținute la mitingul electoral de la C.F.R.-Grivița la 27 noiembrie 1947. Vezi volumul de față, p. 200—211.

a fi aleși pe toți acei țărani care întrebuințează munca salariată, care trăiesc de pe urma exploatării celor săraci.

Care este rolul judecătorului popular ? Care sînt drepturile sale ? Trebuie să fim bine înțeleși, de la început *drepturile judecătorului popular sînt egale cu cele ale judecătorului de carieră.*

Dacă într-o judecată, judecătorii populari, sînt de o părere și judecătorul de carieră de altă părere, acesta din urmă trebuie să se supună părerii celor dintîi. N-am înțeles nici un moment să facem din judecătorul popular un asistent al judecătorului de carieră, ci am înțeles să-i dăm aceleași drepturi, fără nici un fel de deosebire față de cel de carieră.

Judecătorul popular este ales la orașe, după cum am mai spus, de către sindicate. Este trimis de către marea masă a muncitorilor. El duce în justiție maturitatea, chibzuința, experiența izvorîtă din viața celor ce în greutăți și nevoi muncesc în fabrici, ateliere, birouri.

Judecătorul popular nu iese din producție decît trei luni. După ce timp de trei luni și-a îndeplinit misiunea, se întoarce înapoi în fabrică, în atelier, de unde a plecat. Astfel, în permanentă legătură cu masa din care a pornit, el va duce în justiție vocea poporului, va da glas nevoilor și năzuințelor de dreptate ale celor ce muncesc.

În acest mod se va ajunge ca între judecată și voința maselor să nu existe nici un fel de ruptură. Se naște, astfel, un curent viu de la justiție la poporul muncitor și de la poporul muncitor la justiție.

În noua formă de organizare judecătorească, cu prezența permanentă a judecătorului popular în completele de judecată, putem să afirmăm că vom avea într-adevăr o justiție a poporului, o justiție democratică.

Care vor fi drepturile judecătorilor populari ? Reprezentanții poporului în justiție, după cum am mai spus, vor avea aceleași drepturi, aceeași putere cu judecătorii

de carieră ; în tot timpul funcționării lui, judecătorul popular va avea asigurat același respect al persoanei, îi va fi asigurată libera lui activitate, la fel ca și judecătorului de carieră.

Judecătorul popular va primi salariul din producție, pentru că noi nu-l socotim nici un moment ieșit din producție, ci trimis acolo în serviciul poporului muncitor. În afară de salariu va primi probabil și o indemnizație de transport.

Ce trebuie să știe un judecător popular ? Care sînt îndatoririle lui ?

Un judecător popular trebuie să știe că el nu este chemat să cunoască coduri și texte de legi, că nu trebuie să pătrundă prin labirintul termenilor juridici. El trebuie să judece după mintea și conștiința lui. El nu are nici o obligație să se încurce în zeci de legi și sute de articole pentru descoperirea adevărului. Adevărul, el trebuie să-l caute în viață. Tot procesul se petrece în fața ochilor judecătorului popular. El va trebui să privească, să asculte, să judece. Și un judecător care cunoaște viața, care a luptat cu nevoile și greutățile vieții, care cunoaște adînc nevoile și viața maselor este sigur că va aduce o judecată dreaptă pentru că în spatele lui va sta conștiința maselor muncitoare, adică a majorității poporului.

Judecătorul popular va trebui să fie drept, să dea dreptate celui ce o are. În fața lui se vor înfățișa toate probele, el trebuie să judece liniștit, să nu se grăbească în hotărîri, să cîntărească bine argumentele pentru și contra.

Dar dreptatea nu este o chestiune formală și abstractă, cum au înțeles-o adesea judecătorii de carieră. Dreptatea va fi cea strîns legată de viață, aceea după care vor judeca reprezentanții poporului.

Pentru a ilustra felul în care judecătorii de carieră înțeleg să aplice principiile abstracte ale unei așa zise dreptăți, voi înfățișa un caz.

Mi s-a prezentat un dosar în care era vorba de un furt. Dar ce anume furt ? Un copil de 16 ani furase 18 firicele de ceapă din curtea unui vecin. Și s-au găsit judecători care au dat 3 luni închisoare unui băiețel de 16 ani care a furat 18 firicele de ceapă, cînd aceiași judecători au achitat bandiți care au jefuit ca în codru banii statului. Și toate acestea le-au făcut în numele dreptății.

Datoria judecătorului popular va fi să caute să vadă cine e infractorul, în ce circumstanțe a comis infracțiunea. Va trebui să vadă cine e acel care calcă legea, ce a urmărit el prin aceasta. Și una trebuie să fie pedeapsa care să se aplice moșierului hrăpăreț, funcționarului de stat hoț, speculantului și sabotorului și alta pedeapsa dată muncitorului, țăranului sărac, care comite greșeala fie din nevoie, fie din neștiință. Nu simpla călcare a legii trebuie luată în considerare, ci starea socială, mediul în care a trăit infractorul, viața infractorului.

Am cercetat sute de dosare de procese de sabotaj. Dintr-o sută de procese, 85 privesc pe simigii, zarzavagii și alții ca aceștia. Mari speculanți, mari sabotori, întîlnești foarte rar în dosare.

Și, pornind de la acest principiu, s-au găsit judecători care au dat 2 ani închisoare unei femei de la țară pentru că a vîndut un ou cu 2,50 lei în loc de 2 lei. Desigur, — a comis o greșeală, dar care nu corespundea pedepsei. În același timp, aceiași judecători au dat o amendă unui speculant care a dosit 5000 kg de lînă !

Judecătorul popular trebuie să fie aspru și necruțător cu acei care calcă legile din lăcomie, din sete de îmbogățire, care prin călcarea legilor lovesc în drepturile maselor populare.

Judecătorul popular trebuie să fie un exemplu de cinste. El nu trebuie să uite nici o clipă pe cine reprezintă. Cinstea judecătorului popular nu trebuie să fie umbrită nici măcar de o urmă de bănuială. Prin atitudinea lor, judecătorii populari să contribuie la stîrpirea corupției ce s-a infiltrat pînă în justiție.

Judecătorii populari nu trebuie să uite nici un moment răspunderea pe care o au față de cei ce i-au ales, răspunderea față de poporul în slujba căruia se află, răspunderea față de legile noastre democratice.

Comportarea judecătorilor populari din tribunalele populare care au judecat pe criminalii de război să fie un exemplu de cinste și corectitudine pentru noii judecători populari.

Judecătorul popular trebuie să se prezinte cu demnitate, să fie tot timpul pătruns de sarcina pe care o are de îndeplinit, de răspunderea pe care o poartă. El nu trebuie să se lase intimidat nici un moment de știința juridică a judecătorului de carieră. Să nu uite nici un moment că prin funcția lui este egal cu judecătorul de carieră, că prin conștiința lui de clasă îi este superior. Judecătorul de carieră știe mai multă carte, dar judecătorul popular aduce cu el spiritul de dreptate și de omenie.

Judecătorul popular trebuie să colaboreze cu judecătorul de carieră. Colaborarea nu trebuie să însemne nici un moment însă subordonarea față de acesta la darea sentinței. Colaborarea judecătorului popular cu cel de carieră trebuie să fie critică, să păstreze în ea vigilența necesară pentru a împiedica pe judecătorul de carieră să comită nedreptăți în spatele unor chițibușuri juridice.

Judecătorul popular trebuie să fie activ. El nu trebuie să stea numai pe scaun și să asculte. El în caz că vede că o chestiune nu e clară, trebuie să facă toate

sforțările ca să contribuie la lămurirea ei. Să ceară eventual noi martori, noi dovezi, să ceară înlăturarea martorilor care i se par mincinoși etc.

Să facem din judecătorii populari un element activ, care nu numai să asculte, ci prin intervenția lor în justiție să contribuie la găsirea adevărului și a dreptății.

Și acum, o altă chestiune importantă pentru cei ce vor fi aleși : atenție la avocați.

Noi pregătim astăzi pe lîngă celelalte legi de reformă a justiției și reforma fundamentală a corpului de avocați. Trebuie să știți că numai în București avem peste 5000 de avocați. Prin noua lege, vom reduce numărul lor, făcînd ca toată pleava să iasă afară. Dar chiar dacă noi facem acest lucru, judecătorul popular trebuie să fie vigilent, trebuie să fie atent în urmărirea chestiunii pe care o judecă, să nu cadă victimă frazelor frumoase, sforăitoare ale avocaților. Să știe să distingă vorba mincinoasă de adevăr. Să judece procesul după probele ce există, după fapte, să nu accepte nici un moment influența vorbelor mieroase din pledoariile avocaților. Sîntem nevoiți să vorbim de acest lucru pentru că noi avem experiența Curților cu juri și nu vrem ca judecătorii populari să cadă în greșeala juraților de altădată. Deci, încă odată : atenție la avocați.

Dealtfel noi vom lua astfel de măsuri ca împricinații să-și poată lua în apărarea lor pe oricine vor voi. Împricinatul va putea lua pe vecinul lui să-l apere. Vom desființa monopolul avocaților la dreptul de apărare.

Judecătorul popular va avea datoria să fie punctual, să-și îndeplinească slujba cum trebuie, să nu lipsească de la ședințe, să nu întîrzie. Lipsa lui, întîrzierea lui, aduc o atingere prestigiului justiției populare și împiedică funcționarea acesteia. De aceea, noi am hotărît să aplicăm pedepse celor care, aleși judecători populari, nu-și vor îndeplini obligațiile. Respectul față de cei ce

i-au ales le impune să-și facă datoria cum trebuie. Îndeplinirea punctuală a misiunii sale trebuie să fie un comandament permanent în conștiința judecătorului popular.

Va trebui să educăm în așa fel pe reprezentanții maselor în justiție, ca acolo să le reprezinte cu cinste și demnitate și să nu uite nici un moment datoria care o au de a-și îndeplini misiunea încredințată.

Judecătorul popular are datoria să păstreze secretul deliberării. Secretul profesional trebuie să fie un lucru sfînt pentru el. De ceea ce se discută și se hotărăște nu trebuie să comunice nimănui, nici celui mai bun prieten, nici soției. Dar atunci cînd își va da seama că ceea ce se petrece în jurul lui nu e curat, datoria lui este să sesizeze fie pe inspectorii judecătorești, fie să anunțe pe ministrul justiției de ceea ce se petrece.

Judecătorul popular va fi omul nou introdus în justiția nouă. El va judeca neinfluențat de nimeni, va judeca după cum îi dictează conștiința lui de muncitor formată în mijlocul maselor din care a pornit, de care tot timpul cît își îndeplinește misiunea nu se depărtează nici un moment, și în care după ce și-a terminat misiunea se întoarce din nou.

În două săptămîni muncitorii și țăranii din întreaga țară vor fi chemați să aleagă pe cei ce vor împărți justiția și dreptatea în țara românească.

În alegeri trebuie mobilizată întreaga masă de muncitori ca să aleagă ca reprezentanți în justiție pe cei mai buni, cei mai serioși, cei mai strîns legați de năzuințele lor.

Prof. L. Pătrășcanu
ministrul justiției

• „*Scînteia*", anul XVI, nr. 991 din 4 decembrie 1947.

CURS DE ECONOMIE POLITICĂ TEORETICĂ

LECȚIA II

DEFINIȚIA ȘI OBIECTUL ECONOMIEI POLITICE

În vastul domeniu al științei — și ne gîndim deopotrivă la științele pozitive, ca și la științele cu caracter social — se manifestă anumite tendințe, care nu pot fi ignorate. Sub influența unor curente filozofice, reflectînd la rîndul lor frămîntări de natură adînc socială, au pătruns în știință elemente fluide și incerte, care pun în dubiu însăși posibilitatea certitudinii și preciziunii științelor. Este destul să amintim încercarea de a se dovedi existența liberului arbitru, plecînd de la unele concluzii trase din cercetarea lumii atomice ; sau lupta între determiniști și antideterminiști în fizica modernă ; sau criza legată de spargerea unității lumii materiale, ca o consecință a noilor teorii explicative ale microcosmosului. Nu mai puțin caracteristic este asaltul pe care-l suportă biologia din partea finaliștilor, doritori, în numele științei, să dea viață nouă vechiului animism.

Economia politică, de altfel ca și celelalte științe sociale, nu s-a sustras acestor tendințe sau, mai bine zis, acestei atmosfere, deși aici altele sînt formele pe care le îmbracă asemenea curente. Ne referim, este de la sine înțeles, la economia politică, așa cum își găsește conturarea în cursurile și în tratatele care fac, în ceasul de față, autoritate în materie.

Cum se manifestă aceste tendințe în economia politică ? Ce urmăresc ele în finalitatea lor ?

S-a încercat și se încearcă, în primul rînd, o lărgire a cadrului științei economiei politice. La prima înfățișare, lucrul ar părea îmbucurător. Analizînd mai adînc problema, se vede însă că ceea ce se urmărește în realitate nu este extinderea domeniului ei de cercetare

sau aprofundarea fenomenelor și proceselor care se desfășoară în cadrul vieții economice, ci diluarea materiei, care îi formează obiectul, prin introducerea unor elemente, de cele mai multe ori străine științei economice. Pentru acest motiv, o distincție este necesară.

Cînd vorbim de o lărgire a domeniului economiei politice nu ne gîndim la propunerea pe care o face Gaetano Pirou într-o introducere la studiul economiei politice, de a îngloba în știința noastră aria economică, doctrinele economice și politica economică, realizînd astfel o unitate de obiect pentru o știință economică atotcuprinzătoare. Această propunere păcătuiește cel mult prin lipsă de metodă.

Cu totul sub altă lumină apare însă încercarea acelor economiști care consideră drept obiect al economiei politice nu numai bunurile materiale, rezultate dintr-o activitate economică bine precizată, ci tot ceea ce poate satisface trebuințele individului, indiferent de natura lor, fie ele deci psihologice sau fiziologice. Plecînd de la un asemenea punct de vedere, nu numai bunurile materiale, ci și cele imateriale, pot și chiar trebuie să fie cercetate de economia politică.

Cum s-a ajuns la un asemenea punct de vedere ?

Explicația ne-o furnizează Lucien Brocart într-o lucrare recent apărută. El accentuează că economiștii care se situează pe o asemenea poziție *„au fost conduși la această concepție prin dematerializarea progresivă a noțiunilor de valoare, de bogăție, de bun"*. Este prețioasă constatarea pe care o face profesorul de la Nancy. Ea cuprinde un adevăr menit să explice, dincolo de fenomenul semnalat, însăși dorința de a estompa limitele științei noastre și de a o apropia de psihologie sau de sociologie, științe de care totuși economia politică se deosebește în mod categoric.

Acesta este un prim fenomen pe care ținem să-l subliniem, atunci cînd ne ocupăm de caracterul științei economiei politice și de obiectul ei. Dar el reprezintă doar un început, timid și limitat.

Alături de dematerializarea noțiunilor fundamentale ale științei noastre, asistăm la încercări clar și precis formulate, de a se da economiei politice o bază psihologică. Sînt încercări de proporții mult mai largi, cu efecte mult mai adînci și cu o rezonanță care a influențat în mod hotărîtor întreaga dezvoltare a științei economice în ultima jumătate de veac. De aceea, asupra acestui al doilea fenomen, este necesar să ne oprim și să-l cercetăm amănunțit.

Înainte de a păși însă la această cercetare, să facem o paranteză, pentru a preciza exact datele problemei noastre.

Pentru a înlătura specializările în științele sociale, s-a căutat, în ultimele decenii, să se facă împrumuturi, fie de ordin metodologic, fie chiar al rezultatelor obținute în alte științe. Se citează, astfel, contribuțiile importante, rezultate din folosirea metodei geografiei în economie, din constatările biologiei și ale higienei sociale aplicate în studiul consumației etc. Cu alte cuvinte, este vorba de apelul pe care-l face o știință la luminile altei științe, indiferent de caracterul acesteia din urmă.

Doi autori americani, Fielding Ogburn și Alexander Goldenweiser, ilustrează aceste împrumuturi printr-un bogat material, într-o lucrare pe care au scos-o, cu titlul *The Social Sciences and their Interrelations*. Deși această metodă a dat anumite rezultate pozitive, cei doi autori citați țin să sublinieze în prefața volumului că asemenea relații, dacă pot fi utile, pot duce uneori la rezultate dezastruoase. Astfel, între alte exemple, ei citează influența pe care o exercită tocmai psihologia asupra științelor sociale, afirmînd că dacă psihologia a procurat unele

elemente de bază ştiinţelor sociale, ea le-a inoculat în schimb — citãm textual — *„virusul otrăvitor al unei ideologii neguroase a instinctului"*. Tot astfel transplantării ideilor behavioriste în domeniul social i se datoreşte sterilitatea unei întregi şcoli sociologice — a sociologilor instituţionalişti.

Este deci necesar să stabilim exact care sînt punctele de contact dintre economia politică şi psihologie, în ce constau împrumuturile făcute de cea dintîi de la cea din urmă şi, mai cu deosebire, caracterul acestor împrumuturi.

Toate şcolile subiectiviste — fie că este vorba de marginalişti, de neo-marginalişti sau de reprezentanţii şcolii de la Lausanne — înţeleg să facă un loc din ce în ce mai larg psihologiei în ştiinţa economică. Raporturile create astfel de şcolile dominante azi în economia politică nu sînt limitate numai la un simplu împrumut de experienţă şi de metodă, ci merg mai departe de simpla folosire a rezultatelor obţinute în alte discipline, pentru soluţionarea problemelor economice. Psihologia nu este considerată doar ca o ştiinţă ajutătoare a economiei politice, ci este în realitate încorporată ei. Vilfredo Pareto afirmă categoric acest lucru, cînd scrie: *„Psihologia este în mod evident la baza economiei politice şi în general a tuturor ştiinţelor sociale"*. Mărturisirea lui Pareto este valabilă pentru toate şcolile subiectiviste.

Deci nu este vorba de ştiinţe complimentare, ci de o încercare de a deplasa elementele fundamentale ale economiei politice din economie în psihologie şi de a căuta aici noi puncte de sprijin.

În literatura de specialitate şi cu deosebire la anglo-saxoni este acceptat ca un adevăr cu putere de axiomă faptul că între economia politică şi psihologie este o atît de strînsă legătură, încît nu poate fi nici un moment

vorba de separaţie. Economia politică clasică şi-ar găsi astfel punctul de plecare — şi în acelaşi timp suportul — în psihologia lui Bentham, care consideră interesul personal drept elementul determinant al activităţii omeneşti şi că ar exista identitate naturală între interesele particulare. În vechea psihologie, s-a ajuns la atomism, prin descompunerea stărilor sufleteşti şi mintale în elemente simple. Acest atomism, alături de o concepţie statică şi mecanică, precum şi de metoda intelectualistă şi deductivă folosită de vechea psihologie, au influenţat direct şi economia politică clasică. Astfel, s-a subliniat importanţa deosebită pe care interesul personal îl joacă în toată activitatea omenească, accentul fiind pus pe individual şi pe factorii materiali, creîndu-se, în chip arbitrar, acel „homo oeconomicus", reflex al unei psihologii perimate.

Concluziile psihologiei moderne au distrus însă acest „homo oeconomicus" care a constituit modelul economiei clasice.

Psihologia modernă accentuează sinteticul, introspectivul şi dinamicul. Ea voieşte să fie obiectivă, experimentală şi caută strînse puncte de contact cu fiziologia. În studierea comportării individului se pleacă cu predilecţie de la datele ce rezultă din viaţa colectivă, arătînd numai un slab interes individualismului cultivat de vechea psihologie.

Toate aceste tendinţe şi direcţii în psihologia modernă legate de numele lui William James, de Bergson şi de şcoala behavioristă, fundează neo-marginalismul şi toate curentele subiectiviste — mai apropiate sau mai depărtate de marginalişti — oferind elemente explicative în descifrarea şi în fixarea noţiunilor fundamentale ale economiei politice.

Conform acestor susţineri, aportul deci pe care-l aduce psihologia ştiinţei economice este hotărîtor, pen-

tru că, în realitate, se caută, în reacțiunile psihice și în comportarea individului, explicarea fenomenelor economice.

Poate fi acceptat însă acest punct de vedere atunci cînd voim să determinăm conținutul științei economiei politice și să delimităm obiectul ei ? Noi credem că nu.

Există fără îndoială puncte de contact și elemente comune în comportarea individului, privit sub unghiul activității lui sufletești și mintale, și activitatea lui economică. În limitele mai largi, în care operează psihologia modernă, se pot descoperi unele elemente noi, care justifică pînă la un anumit punct lărgirea criteriilor utilizate în judecarea activității economice a individului ; mai ales cînd factorii sociali devin obiect de studiu pentru psihologie. Totuși, aceste puncte de atingere nu pot decît în mod artificial să suprapună sau să confunde domeniile și metodele celor două științe, care sînt și trebuie să rămînă distincte.

Relațiile care se nasc între oameni în cuprinsul activității lor economice, această activitate în necontenită desfășurare, cu formele și conținutul ei, sînt produse obiective și urmează norme și legi care rezultă din întregul mecanism al vieții sociale într-un moment dat. Caracterul activității economice în sine, cît și al legilor care se degajează din funcționarea producției și a schimbului, înlătură posibilitatea găsirii unei explicări a fenomenelor economice printr-un simplu apel la elemente psihologice din viața individului sau a colectivității. Încercarea de a căuta soluții sau explicații economice în psihologie apare deci forțată și, în orice caz, necritică.

*

Economia politică n-a suferit însă numai din partea psihologiei un atac stăruitor. Un al doilea curent încearcă să dea economiei politice, dacă nu o nouă bază, dar o nouă formă.

Școala de la Lausanne, care are drept promotori pe Leon Walras și Vilfredo Pareto, reprezintă acest curent.

Unul din argumentele menite să legitimeze incursiunea științelor matematice — mai exact, a algebrei — în economia politică este afirmarea că, în măsura în care știința noastră recurge la ajutorul statisticii, este inevitabil să se ajungă la o economie matematică. De la statistica-ilustrație, se ajunge la comparații și apoi, prin inducții corecte, la constatarea unor relații, care pot fi formulate în limbaj matematic.

Școala de la Lausanne este numai o derivație a școlii marginaliste și astfel deci se încadrează în rîndul școlilor subiectiviste. Elementul nou pe care-l reprezintă este încercarea de a da teoriei economice o expresiune riguroasă.

Plecînd de la afirmarea că economia politică are drept obiect relațiile de schimb și valori venale, că fenomenele economice sînt cantitative și măsurabile, s-a ajuns la concluzia că ele se pot exprima în cifre și în expresii algebrice. S-a mers și mai departe, afirmîndu-se că fenomenele economice pot fi asimilate unor funcțiuni matematice și, deci, pentru demonstrarea unora din concluziile teoretice, născute din cercetarea liberei concurențe, a cererii și ofertei etc., poate fi utilizată cu folos ecuația. Cauzalitatea a fost înlăturată pentru a fi înlocuită cu legătura reciprocă dintre fenomene. Din demonstrație în demonstrație, s-a ajuns la afirmarea existenței unui echilibru economic stabil, după cum susține atît Walras cît și Pareto.

Plecînd de la asemenea premise, se susține că materialului care formează obiectul economiei politice nu i se poate aplica logica ordinară, ci este nevoie de o logică specială, logica matematică. Consecvent cu punctul lor de plecare, reprezentanții școlii de la Lausanne au trebuit să schematizeze întreaga știință economică, ajun-

gînd la o știință pură și stabilind o analogie între forțele economice și forțele astronomice, unele ca și altele fiind supuse unor legi de o expresie largă și o valabilitate absolută.

Pot fi oare acceptate concluziile școlii matematice ?

Să amintim punctul de plecare : utilizarea statisticii în economia politică. Este neîndoios că statistica oferă un sprijin real științei economice și că apelul la statistică este din ce în ce mai des și mai susținut. Dar aceasta nu explică toată construcția teoretică, menită să promoveze o economie matematică. Întreaga încercare se bazează doar pe argumente normale și nu de fond. Statistica — și cu atît mai mult matematica — nu-și poate impune metodele ei științifice economice fără să nu-i falsifice conținutul. Ignorăm în mod voit pentru moment mecanicismul, anti-dialectismul și schematismul care caracterizează școala de la Lausanne. Ceea ce voim să subliniem aici este doar încercarea de a goli conținutul economiei politice — plecînd de astă dată de la puncte de vedere metodologice — așa că fenomenul economic să fie considerat abstract și pur, și nu așa cum este în realitate, cu un produs social și istoric. De aceea socotim că și concluziile școlii matematice trebuiesc respinse.

Un al treilea curent îl reprezintă instituționaliștii americani. Există încă discuție, atît asupra noțiunii de instituționalism, cît și asupra acelor care sînt autenticii și veritabilii reprezentanți ai acestui curent. Purtătorii de cuvînt ai instituționalismului, căutînd explicarea fenomenelor economice, și în special a valorii, în factori de ordin social și politic — deci în factori obiectivi — au înțeles să pună accentul principal, în căutarea explicațiilor și în găsirea soluțiilor, pe analiza instituțiilor născute în cadrul actual social. Noțiunea de instituțiune este înțeleasă în sensul larg al cuvîntului.

Instituționaliștii — ca Thorsten Veblen, Wesley C. Mitchell, J. B. Clark, F. H. Night, W. F. Hamilton — nu au formulat teorii de ansamblu asupra activității economice. Ei chiar au luat o atitudine principială, cerînd înlăturarea punctelor de vedere teoretice și înlocuirea teoriei prin descrierea fenomenelor. Sînt astfel anti-sistematici, anti-rationali, anti-teoretici. *Instituționalismul* — după cum îl definește unul din reprezentanții lui — *este studiul comportărilor variabile ale individului și ale colectivității omenești în societate, comportări care singure pot să facă obiectul cercetărilor economice, înlăturîndu-se studiul valorilor și prețului.* În schimb, urmează să fie acordată o importanță deosebită obiceiurilor, legislației, factorilor psihologici și juridici. Generalizările economice — susțin instituționaliștii — au un caracter relativ.

Punînd un accent deosebit pe fenomenul concret, instituționaliștii au dat la iveală monografii asupra unora din fenomenele vieții economice moderne, ca, de pildă, asupra mișcării prețurilor, crizelor etc. Dar afirmațiunea lor că vor revoluționa știința economică nu este cu nimic justificată și credem că Pirou a avut dreptate cînd a subliniat că instituționaliștii, dacă au putut să dea o mai mare realitate cadrelor vieții colective, au fost, însă, incapabili să furnizeze o adevărată teorie a mecanismului economic.

În afară de aceste trei curente care urmăresc să traseze limitele economiei politice, ca știință, sînt unele încercări de o mai redusă importanță, pe care le amintim cu titlul de inventar. Astfel Frederic le Play — și alți economiști francezi — a căutat o apropiere a economiei politice de o așa numită „economie naturală", care ar fi subordonată unor principii finaliste.

Othmar Spann reprezintă o concepție economică, cunoscută sub numele de „universalism". Un al treilea cu-

rent încearcă să dea economiei politice o orientare morală prin introducerea noțiunii de bine și de rău, de just și de injust. Toate aceste încercări își au originea, într-o largă măsură, în catolicism.

•

Punînd accentul însă pe primele trei curente, care au o importanță deosebită, luîndu-le drept exemplu pentru tendințele care se manifestă în cadrul științei economice, este momentul să ne întrebăm : care este concluzia care se detașează din cercetarea evoluției pe care a suferit-o economia politică, începînd de la sfîrșitul secolului al XIX-lea pînă în momentul de față ?

Întrebuințînd un termen tare, vom caracteriza curentele care străbat astăzi economia politică și care sînt rezultatul ultim al acestei evoluții, drept o evadare din fața acelei stringente realități, pe care o reprezintă economicul, redus la propria lui natură, simplu și direct. Este o încercare diversionistă în fața complexității faptului economic, așa cum el apare ca rezultat al unor relații, conflicte și instabile cristalizări, în procesul de producție și determinat de acest proces, cu prelungiri în circulație, cu efecte în repartiție. Este fuga din fața legilor născute din funcționarea mecanismului economic, cu imediate consecințe în viața socială — legi care își impun concluziile lor cu implacabilă severitate. Aceste legi, care se degajează din economia politică actuală, nu manifestă bunăvoința să fundeze apologia, ba nici chiar să justifice simpla existență a raporturilor economice și sociale de azi. În sfîrșit, toate aceste curente închid în ele refuzul de a accepta ca rezultat al cercetării științifice, perspectivele născute dintr-o obiectivă analiză a fenomenelor economice, a procesului de transformare pe care îl suferă aceste fenomene, a însuși cadrului în care iau naștere.

Aci credem că este explicația adevărată a drumului pe care l-a urmat economia politică în ultimele decenii.

În fața tumultuoasei și de multe ori dramaticei dezvoltări a raporturilor de producție capitaliste, a crizelor puternice care izbucnesc periodic, în fața eșecului altor așteptări și, mai ales, a puțin promițătoarelor perspective pentru viitor, s-a încercat nu pătunderea, nu disecarea fenomenului economic, nu studierea legilor economice, așa cum se nasc ele din desfășurarea vieții colectivității omenești, ci ocolirea, ignorarea dificultăților, odată cu promovarea unor pseudo-explicații, care nu pot duce decît la pseudo-soluții.

Calea pe care s-a mers poate să fie comodă — și mai ales liniștitoare. Dar faptele — și faptele economice în special — indiferent de interpretarea pe care le-o dăm, rămîn cu tăria lor. Fenomenele economice ca și legile care le guvernează sînt mai departe puternice și se impun dincolo de dorințele sau de încercările aleatorii ale unor cercetători — nu rareori de mare talent — dar care cad pradă iluziei că, ignorînd realitatea, îi desființează conținutul.

În această situație și în dezacord cu concluziile școlilor și curentelor expuse mai sus, să încercăm delimitarea cadrului economiei politice, să fixăm obiectul și conținutul științei noastre. Vom delimita cadrul economiei politice și al problematicii ei, ignorînd încălcările care i-au fost impuse în mod artifical, fie în numele psihologiei, fie al matematicii.

Ținem să precizăm, de la început, că înțelegem să explicăm fenomenul economic, indiferent de forma sa, referindu-ne numai la noțiuni și la explicații de natură economică. Vom reda astfel științei noastre caracterul obiectiv, caracter care numai prin denaturare i-a fost răpit. În explicarea noțiunilor fundamentale ale economiei politice : valoare, preț, salariu, rentă, capital, pro-

fit etc. vom pleca de la criterii care se plasează în însuși mecanismul producției și al circulației, adică în sfera oricărui element de natură subiectivă.

În acest cadru strict, să căutăm o definiție economiei politice.

Dintre definițiile curente, am ales pe acelea care se încadrează în criteriul de mai sus.

Bertrand Nogaro, de pildă, crede că : *„obiectul economiei politice este studiul vieții economice"*.

Truchy consideră drept obiect al economiei politice, *„studiul activității umane atît cît această activitate este aplicată la achiziționarea de bunuri și servicii"*.

Polier susține că economia politică *„este știința fenomenelor care rezultă din activitatea în comun a oamenilor în raport cu lucrurile materiale, pentru satisfacerea nevoilor lor"*.

Gide dă drept obiect al economiei politice acele raporturi dintre oameni care trăiesc în societate, raporturi *„care tind la împlinirea nevoilor lor materiale, la tot ceea ce privește buna lor stare"*.

În sfîrșit, Cannon crede *„că scopul economiei politice este explicarea cauzelor generale de care depinde buna stare materială a ființelor umane"*.

Să ne oprim un moment asupra acestor definiții. Privite în conținutul lor — și este trăsătura lor comună — toate mai mult desemnează materialul folosit de economia politică, decît o definește. Cînd se încearcă o definire propriu-zisă, aceasta apare ca o formulare vagă, lipsită de precizie, cum sînt de exemplu definițiile lui Gide, Nogaro sau Cannon, sau cuprinde numai o frîntură din obiectul economiei politice — de exemplu definiția lui Truchy.

Unele din aceste definiții — cele mai sugestive — dau economiei politice un conținut larg, fără să atingă însă esența științei noastre.

Își găsește oare, în adevăr, economia politică delimitarea ei precisă prin aceea că i se dă drept obiect *viața economică* — așa cum afirmă Nogaro — sau prin sublinierea activității colective a oamenilor, în raport cu lucrurile materiale, sau cu achiziționarea de bunuri și servicii — cum susțin Polier sau Truchy ? Răspunsul nu poate fi decît negativ.

O știință trebuie să se ridice la legile care guvernează fenomenele, la acele legi care le dau conținut și stau la baza evoluției lor. Iată în ceea ce privește obiectul de studiu, momentul trebuie să cadă asupra a ceea ce îi este specific și determinant.

Plecînd de la aceste criterii, credem că definiția pe care o dă Engels, în vestita sa lucrare îndreptată împotriva lui Eugen Dühring, este singura satisfăcătoare. Iată această definiție : *„Economia politică, în sensul cel mai larg, este știința care se ocupă cu legile care guvernează producția și schimbul mijloacelor materiale de existență în societatea omenească"*. Karl Marx, dacă nu dă o definiție propriu-zisă economiei politice, ține să sublinieze că punctul de plecare al acestei științe este : *„producția definită din punct de vedere social al indivizilor"*.

Definiția dată de Engels și sublinierea lui Marx privesc, în adevăr, acele domenii ale activității omenești care sînt hotărîtoare pentru întregul conținut al vieții sociale.

Am epuizat conținutul economiei politice prin definiția dată mai sus ?

Sub această formă, economia politică apare ca o știință care încorporează o multiplicitate de fenomene, indiferent de natura raporturilor de producție, de natura schimbului. Cu alte cuvinte, apare doar ca delimitarea unui cadru vast, atemporal și aspațial. Engels însă ține să accentueze că economia politică este înainte de toate o știință istorică.

Dacă economia politică este o știință istorică, adică dacă ea își capătă conținutul concret prin fixarea naturii deosebite a unor *anumite* forme ale producției și unor *anumite* forme ale schimbului, atunci trebuie să precizăm mai clar conținutul acestei științe.

În adevăr, definiția economiei politice pe care am dat-o mai sus este atotcuprinzătoare — și de aceea se vorbește de o definire „lato sensu" a științei noastre. Dar atunci cînd cercetăm conținutul ei din punct de vedere istoric, deci felul cum a apărut și cum s-a dezvoltat ca știință, este necesar să intervină o îngustare a conținutului, a obiectului ei.

Pentru a preciza și mai bine ideea noastră, vom aminti împrejurările în care a laut naștere economia politică.

Emile Bréhier în *Histoire de la philosophie moderne*, analizînd curentele de idei și disciplinele științifice predominante în secolul al XIX-lea, notează că unul din elementele caracteristice epocii cuprinse între anii 1850—1890 este și importanța pe care o deține, pentru prima oară, economia politică. Observațiunea este interesantă și nu lipsită de justețe. Dar sublinierile lui Bréhier au nevoie de anumite lămuriri.

Asupra apariției economiei politice există o veche dispută, care la un moment dat luase chiar amploare. Se susținea astfel că economia politică ar fi apărut în lumea antică. Apărătorul acestei opinii a fost Adolphe Blanqui, un profesor de mult uitat, al Universității din Paris. Unii economiști plasează începutul economiei politice în a doua decadă a secolului al XVII-lea, legînd-o de cartea lui Antoine de Montchretien, tipărită în 1615. Alții, în sfîrșit, cred că începutul ei este în secolul al XVIII-lea, cu școala fiziocraților.

În realitate, nici antichitatea și nici evul mediu n-au cunoscut o știință economică propriu-zisă. La Aristotel și Xenophon se întîlnesc doar unele observațiuni asupra faptelor economice, dar numai atît. Același lucru se poate spune și despre unele din scrierile apărute în evul mediu. Cercetarea raporturilor de producție, sau a schimbului în faza sclavagistă, sau în cea servagistă a producției nu a constituit obiect de studiu.

Economia politică apare în secolul al XVIII-lea. Pentru ce tocmai în acest moment ?

Răspunsul este simplu. Ea apare odată cu dezvoltarea regimului capitalist, adică atunci cînd raporturile de producție capitaliste și schimbul în cadrul capitalismului încep să cunoască o anumită amploare.

Aceasta explică pentru ce economia politică clasică — adică prima formă sub care apare știința noastră în istorie — își propune ca obiect de cercetare nu vagi noțiuni și legi generale ci — precis și limitat — raporturile de producție capitaliste și fenomenele legate de schimbul capitalist. În acest mod, economia politică a căpătat un conținut concret, precum și caracterul de știință istorică.

Conținutul economiei politice explică deci și momentul apariției ei. Nu cercetarea și explicarea legilor unei economii abstracte, nu ale oricărei economii, ci ale economiei capitaliste propriu-zise, acesta este obiectul ei în momentul de față. Cel puțin pentru țările care cunosc acest regim, care trăiesc sub imperiul lui.

Acest conținut înțelegem să-l dăm și cursului nostru de economie politică teoretică.

Vom cerceta deci legile care privesc raporturile de producție, schimbul și repartiția în cadrul actualului sistem economic capitalist, precum și totalitatea fenomenelor care iau aici naștere. Iată deci obiectul cursului nostru.

Socotim necesar însă unele completări.

Economia capitalistă nu reprezintă o simplă schemă, ci un material viu, în necontenită transformare. Nu sta-

tic, deci, ci dinamic vom privi această economie, punînd un accent deosebit pe formele ultime pe care ea le îmbracă în epoca imperialismului și a capitalului monopolist. Socotim că, ceea ce economia capitalistă are în momentul de față mai pregnant și mai caracteristic, trebuie să-și găsească explicația teoretică într-un curs de economie politică.

În al doilea rînd, vom analiza — supunîndu-le unui strict examen științific — formele de organizare economică opuse actualului regim, adică formele de organizare socialistă. Privind evolutiv și dialectic desfășurarea vieții economice și sociale, vom avea astfel prilejul să fixăm conținutul unui paralelism, reflectat în regimuri economice și în sisteme economice deosebite. Criticismul nostru nu va fi negativist. Cercetînd și comparînd, în fața problemelor insolubile, scoase la iveală prin funcționarea mecanismului economic actual, vom indica soluțiile pe care le socotim, în lumina științei, singure în stare să deschidă omenirii perspective noi și optimiste.

În sfîrșit, în ceea ce privește exemplificările, în măsura în care ele se vor dovedi necesare pentru ilustrarea unui punct de vedere teoretic, noi le vom lua cu preferință din economia românească, în măsura în care această economie oferă elemente tipic capitaliste.

Vom încerca, pentru a ușura înțelegerea construcțiilor teoretice, să-i aducem drept material documentar fenomenul românesc. Procedînd astfel, credem că vom ușura înțelegerea legilor economice, plasîndu-le într-o realitate, care ne este aproape și pe care trebuie, în primul rînd, s-o cunoaștem.

Aș putea încheia aici această primă lecție. Concluzia noastră este clară : economia politică este și trebuie să rămînă o știință economică ; ea nu poate trăi și nu se poate dezvolta decît plecînd de la ceea ce îi este propriu :

economicul în sine. Acesta-i cadrul. Acesta-i determină conținutul. Ea nu se poate afirma decît ca o știință obiectivă, avînd drept scop cercetarea realităților născute în cadrul vieții sociale, deci, dincolo de orice aprecieri subiective, dincolo de modul de comportare a individului, în fața materialității lumii înconjurătoare.

•

Totuși, înainte de a încheia, aș dori să mă opresc asupra unei probleme care nu este proprie științei noastre, dar care prezintă o deosebită importanță.

Ceea ce doresc să subliniez este importanța teoriei pentru orice cercetare științifică, a teoriei născute din contactul nemijlocit cu faptele, întărită și controlată de observația directă și de experiență, bazată pe datele certe pe care ni le oferă un control riguros.

Activitatea economică — ca și întreaga viață socială — ni se înfățișează în dezvoltarea ei, în mod fragmentar, plină de accidente și într-o înlănțuire de multe ori greu de descifrat. Practica apare sub forma unui mozaic compus din mii de bucăți, disparate și sub chipul unor frînturi, fără legături cauzale între ele. Supus unor transformări permanente, cunoscînd ciocnirile de forțe divergente, lipsite de echilibru și de stabilitate, orice proces economic — privit superficial — dă imaginea anarhiei și haosului. De aceea, un fenomen economic nu poate fi înțeles decît dacă ne ridicăm, în descifrarea și interpretarea lui, la un punct de vedere teoretic.

Ce însemnează însă aceasta ? Însemnează că un fenomen, un fapt sau proces, nu poate fi înțeles, nu poate fi cuprins în esența lui, decît dacă pornim de la legile care îl guvernează. El trebuie privit nu izolat, ci în raport cu fenomenele înconjurătoare, nu rupt, ci în complexitatea care îi dă viață.

Înarmarea teoretică a cercetătorului cere în primul rînd fixarea unor criterii de judecată, care pleacă de la o concepție unitară și consecventă, plasată obiectiv în însăși materialitatea lucrurilor. Apoi, ridicarea la un punct de vedere general, reflex a ceea ce este esențial și de o acceptațiune universală.

Numai astfel, părăsind cadrul faptului mărunt, al faptului izolat, putem păși spre cuprinderea și explicarea teoretică a lumii înconjurătoare. Dincolo de elementul descriptiv, de privirea în concret a unui fenomen, trebuie mers pînă la interpretarea care să-l încadreze într-un punct de vedere general, căruia concretul să nu-i slujească decît drept întruchipare singulară și trecătoare.

Să nu uităm că, în realitate, teoria — în cuprinsul și înțelesul date de noi mai sus — luminează căile vieții practice, ajutîndu-ne să descifrăm formele, deseori întunecoase și confuze, sub care ne apar lucrurile și faptele, felul în care se dezvoltă și dispar în desfășurarea necontenită a vieții sociale. Fără luminile teoriei, nici unul din fenomenele vieții materiale nu poate fi înțeles în adevăratul lui sens.

Deschizînd acest curs de economie politică, socotesc necesar — de la început — să subliniez importanța deosebită a muncii pe tărîm teoretic. Este o muncă grea, de multe ori penibilă, dar fără de care nu există putința înțelegerii, a creațiunii științifice. În această afirmare este mai mult decît o constatare ; aș dori să fie, pentru studențimea noastră, o adevărată îndrumare.

Bibliografie

Bovin, G. et Bauvier, A. M. — *Vers une économie politique nouvelle*, Paris, 1943.
Bréhier, Emile — *Histoire de la philosophie moderne*, Paris, 1932.
Brocard, Lucien — *Les conditions générales de l'activité économique*, Paris, 1934.

Engels, Friedrich — *Domnul Eugen Dühring revoluționează știința (Anti-Dühring)*, Editura Partidului Comunist Român, [București, 1946].
Gide, Charles — *Cours d'économie politique*, vol. I, Paris, 1926.
Marx, Karl — *Zur Kritik der politischen Ökonomie*, Berlin, 1859.
Murat, A. — *Initiation à la thèorie économique*, Paris, 1942.
Nogaro, Bertrand — *Cours d'économie politique*, Paris, vol. I, 1944—1945.
Ogburn, Fielding and Goldenweiser, Alexander — *The Social Sciences and their Interrelations*, Boston, etc. (f. dată).
Pareto, Vilfredo — *Manuel d'économie politique*, Paris, 1927.
Peroux, François — *La valeur*, Paris, 1943.
Pirou, Gaetano — *Introduction a l'étude de l'économie politique* Paris, 1946.
Pirou, Gaetano — *Les nouveaux courents de la théorie économique aux Etats Units*, 4 vol., Paris, 1935.
Segal, L. — *Principes d'économie politique*, Paris, 1935.
Valarche, J. — *L'universalism*, Paris, 1945.
Walras, Leon — *Recherches sur les principes mathematique de la thèorie des rischesses*, Paris, 1938.

[LECȚIA a II-a]

FAZELE PRIN CARE A TRECUT OMENIREA ÎN EVOLUȚIA EI

1. Comuna primitivă

În prima lecție am fixat obiectul cursului nostru de economie politică teoretică.

Am arătat că vom analiza împreună formele de organizare economică actuală, formele de organizare capitalistă. Rămîne ca în lecțiile de introducere să facem o analiză succintă a evoluției pe care a cunoscut-o, din punct de vedere economic, omenirea, de la prima ei așezare.

Stările economice și sociale de astăzi sînt rezultatul unei lungi evoluții, produs al unor modificări structurale

succesive, prin care omenirea a trecut în decursul a multor veacuri.

Curente antievoluționiste

Înainte deci de a ajunge propriu-zis la analiza organizării economice actuale va trebui să parcurgem fazele prin care a trecut omenirea.

Există anumite încercări — care și-au făcut drum și în economia politică — de a căuta asemănări care să meargă pînă la identitate, între anumite forme de organizare economică și socială trecute și formele de organizare socială și economică de astăzi. Se încearcă, astfel, să se sublinieze că, în realitate, stările sociale și economice n-au suferit și nu suferă un proces permanent de transformare.

Această tendință de a găsi puncte de contact, mai bine spus conținuturi *identice* între stările sociale și economice trecute și cele prezente, își are o dublă origine.

În primul rînd, există o tendință, bine precizată, de a respinge evoluționismul, adică ideea că, într-adevăr, trăim o permanentă transformare, o permanentă schimbare, nu numai în natură, dar și în stările sociale și economice. Antievoluționismul, un punct de vedere filozofic, care a fost apărat în antichitate de filozoful Venon și școala eleată, își are susținătorii pînă și în timpurile noastre. Titlul cărții bine-cunoscutului filozof francez [André] Lalande apărută în 1930 *Les illusions évolutionnistes* este sugestiv.

Dar nu numai filozofii au îmbrățișat un asemenea punct de vedere.

Wilhelm Röpke, un economist elvețian, profesor la Institutul de Înalte Studii Internaționale din Geneva, afirmă într-o carte recent apărută, următoarele : *„Istoricii economiști s-au străduit să găsească în istoria economică firul roșu al unui principiu care ar trebui înțeles drept o dezvoltare"*.

După ce citează o serie întreagă de economiști germani (pe Hildebrand, Bücher, Schneler etc.), Röpke arată mai departe că, în realitate, omenirea n-a cunoscut decît *formal* anumite faze și forme de organizare, fondul societății omenești — de-a lungul veacurilor — rămînînd același.

Considerarea universului său, a acelei frînturi de univers care este societatea omenească, sub acest aspect de stabilitate, este unul din punctele de reazem al respingerii afirmării că omenirea a trecut prin diferite faze, că ea a cunoscut o evoluție, pe care o putem urmări și analiza.

Această atitudine antievoluționistă își are originea și într-o altă ordine de idei. Punctul de plecare este și mai important, pentru că se tinde, de astă dată, la anumite concluzii, nu numai teoretice, ci și practice. Astfel, afirmarea că proprietatea privată asupra mijloacelor de producție a existat de la începutul omenirii, că anumite forme de exploatare capitalistă au fost cunoscute lumii antice sau evului mediu, că a existat o economie bănească dezvoltată și un comerț închis încă în evul mediu, înseamnă sublinierea tuturor acestor fenomene economice și sociale, dincolo de faza istorică pe care o trăim astăzi, înseamnă căutarea în trecut a unui argument al permanentizării lor și în viitor. În adevăr, dacă formele de exploatare capitalistă au existat în antichitate, sau proprietatea privată asupra pămîntului, de pildă, există la originea istoriei omenirii, atunci și unele, ca și celelalte, vor continua să existe încontinuu.

Vă voi cita cîțiva autori care susțin tocmai existența, de-a lungul veacurilor, a unor instituții sau forme de viață economică, proprii actualului regim social și eco-

nomic, proprii sistemului în cadrul căruia trăim noi astăzi.

Tot Wilhelm Röpke susține că organizarea economică pe care a cunoscut-o antichitatea și, în special imperiul roman, ne permite să vorbim, pentru acele timpuri, de un capitalism și de o economie mondială.

Un economist american, Melvin M. Knight, susține că apariția capitalismului poate fi stabilită în toate imperiile orientale și în special la greci și la romani.

Un alt autor, M. Rostovtzeff, găsește că „metodele capitaliste erau aplicate, în timpul imperiului, cu mai mult succes în comerț, decît în oricare alt departament al unei activități economice".

Fritz Röring, un profesor german care se ocupă în special de evul mediu, subliniază în lucrarea sa *Mittelalterische Weltwirtschaft* că „*adevăratul nerv de viață a orașului medieval, sănătos, deci care avea un rang, era în realitate comerțul depărtat; domeniul de activitate al orașului nu era regiunea înconjurătoare, ci lumea, spiritul activ nu era determinat de o politică strîmtă, ci de gîndirea în largi spații*" (p. 31).

Cu alte cuvinte, Röring subliniază existența unui dezvoltat comerț mondial încă în evul mediu.

Istoricul Henri Pirenne — și cu el mulți alții — îmbrățișează același punct de vedere.

Indiferent însă de temeiul filozofic de la care pleacă atît economiștii, cît și istoricii economiști, pentru a respinge evoluționismul, *socotim că atitudinea antievoluționistă este o atitudine antiștiințifică.*

*

Formele de organizare economică și socială sînt creații istorice, adică ele apar la un moment dat, ca produs al unor împrejurări bine determinate, suferă transformări și dispar atunci cînd condițiile generale care le-au

dat naștere s-au schimbat. Cei care afirmă existența unor elemente permanente, neschimbate în viața economică și socială a omenirii, apără un punct de vedere antiștiințific. Cercetarea obiectivă a istoriei nu ne îndreptățește să acceptăm asemenea concluzii. Să dăm cîteva exemple.

Organizarea întreprinderii antice, bazată pe munca sclavagistă, a apărut ca produs al condițiilor deosebite, determinate de trecerea omenirii din fazele sălbăticiei la faza barbariei, fază premergătoare intrării omenirii în istorie. Munca sclavagistă, cu tot caracterul ei barbar, reprezintă însă o treaptă superioară față de regimurile anterioare. Raporturile de muncă sclavagistă, ca și întregul organism economic și social clădit pe munca sclavagistă, au apărut într-un anumit moment istoric, au suferit anumite transformări datorită contrazicerilor interioare pe care le conțineau și au dispărut în momentul în care condițiunile care le-au dat naștere au încetat să mai existe. Ceea ce voim să subliniem este că tot ceea ce cunoaștem ca organizare economică și socială în antichitate, apare ca un produs istoric, supus transformării.

Să dăm și un alt exemplu.

Pe ruinele economiei sclavagiste a apărut colonatul. Colonatul era o nouă formă de organizare a raporturilor de producție. Pe vechile latifundii, lucrare înainte cu sclavii, au apărut gospodării țărănești, cu independență limitată, în care foștii sclavi, căpătau o bucată de pămînt, pe care o cultivau și pentru care plăteau stăpînului moșiei o rentă fie în bani, fie în produse.

Colonatul a fost prima organizație agricolă, cu altă structură decît cunoștea antichitatea, și care apare către sfîrșitul lumii antice.

Colonatul apare în anumite condițiuni istorice. El apare ca o necesitate, pentru că lumea antică și munca sclavagistă nu mai puteau să continue. Munca sclava-

gistă s-a dovedit nu numai incapabilă de a putea menține mai departe o economie așa cum o cunoscuseră pînă atunci imperiul roman și grecii, dar chiar un element de descompunere, o piedică în fața progresului.

Deci, iată o altă formă de organizare, care apare în anumite condițiuni istorice și, așa cum vom vedea într-o lecție viitoare, dispare atunci cînd dispar condițiile care i-au dat naștere.

Ce vreau să dovedesc cu aceste exemple ? Vreau să subliniez că istoria omenirii, ca să poată fi înțeleasă, trebuie privită tocmai din punctul de vedere al transformărilor pe care le-au suferit, atît creațiunile economice, cît și instituțiile economice, precum și tot organismul social.

Acceptînd acest punct de vedere și anume de a privi dezvoltarea omenirii dinamic și evolutiv, vom face o expunere a opiniilor și a teoriilor privitoare la evoluția pe care a suferit-o omenirea.

Cei care s-au ocupat în special de studiul dezvoltării omenirii, deci de cercetarea fazelor prin care a trecut omenirea, au fost în special acei economiști germani, reprezentînd în istoria doctrinelor economice așa numita școală istorică germană.

Școala istorică germană, apărută pe la 1850 și cunoscînd două faze, prima între 1850—1870 și cealaltă după 1870, pînă în actualitate, subliniază importanța momentului istoric în analiza stărilor și organizațiilor economice și sociale.

Școala istorică germană, luînd atitudine împotriva școlii clasice economice, a încercat să fixeze importanța factorului istoric în analiza economică. Deși ea a încercat să îmbogățească cuprinsul studiilor economice, a introdus în realitate un element schematic, ceea ce a dus, de fapt, la o sărăcire a economiei politice.

Deoarece noi nu ne ocupăm aci de istoria doctrinelor, ne vom întoarce la punctul de vedere susținut de anumiți reprezentanți ai școlii istorice germane în legătură cu subiectul care ne interesează.

Karl Bücher, unul din reprezentanții acestei școli, a scris o lucrare asupra evoluției economiei naționale. Sombart, Hildebrand și o altă serie de economiști germani din aceeași școală au îmbrățișat același punct de vedere.

Ce a determinat evoluția omenirii ?

Înainte însă de a intra în analiza teoriilor emise de acești autori, să stabilim care a fost elementul determinant, care au fost cauzele care au împins omenirea înainte în acest proces de permanentă transformare. Cu alte cuvinte, ce a determinat evoluția omenirii ? Deci înainte de a stabili și de a analiza fazele prin care a trecut omenirea, să ne oprim un moment asupra elementului determinant al acestei evoluții.

Cercetînd materialul istoric, care reflectă acest proces de transformare pe care l-a suferit omenirea, putem stabili, ca element determinant al evoluției ei, drept motor al transformărilor pe care le-a cunoscut modul de producție al bunurilor materiale. Ceea ce a determinat o formă sau alta de organizare economică și socială, cu toată suprastructura de instituții culturale, artistice, juridice și așa mai departe, *este modul de producere a bunurilor materiale,* necesare întreținerii vieții omenești : hrană, îmbrăcăminte, încălțăminte, locuință etc.

Ce trebuie înțeles prin modul de producție ?

Să stabilim astfel mai întîi ce trebuie înțeles prin *mijloace de producție,* prin *forțe de producție* și prin *relații de producție.* Vom defini pe fiecare în parte, pentru ca apoi să putem da conținut noțiunii „mod de producție".

Ţinem să dăm aceste definiţii pentru că ele ne vor da posibilitatea să descifrăm, în aceste lecţii de introducere, sensul şi directivele evoluţiei pe care a suferit-o omenirea.

Ce înţelegem prin *mijloace de producţie?*

Numim mijloace de producţie toate instrumentele cu ajutorul cărora se produc bunurile sau lucrurile necesare satisfacerii trebuinţelor omeneşti. Cu alte cuvinte înţelegem prin mijloace de producţie acele mijloace ajutătoare producerii de bunuri materiale necesare vieţii omeneşti.

Ce înţelegem prin *forţă de producţie?*

Dacă am vrea să-i dăm o definiţie largă, am putea să numim forţă de producţie, capacitatea muncii omeneşti de a produce bunuri utile. Această definiţie nu este însă satisfăcătoare. Alături de munca omenească simplă, redusă la propriile ei mijloace, trebuie adăugată şi instrumentaţia pe care o foloseşte omul în procesul de producţie, împreună cu experienţa şi deprinderea pe care le capătă în cadrul acestui proces.

Să concretizăm, să dăm cîteva exemple.

Una din cele mai vechi industrii este fabricatul cărămizilor. Redusă la simplicitate, munca întrebuinţată la fabricarea cărămizilor, [e o] muncă descompusă în 3—4 mişcări ; ea a fost cunoscută de egipteni şi de babilonieni şi o cunosc, aproape neschimbată, şi satele noastre care se ocupă cu această fabricaţie.

Astfel înţeleasă, forţa de producţie este redusă la o formulă foarte simplă : o forţă de producţie care, redusă la mijloacele actuale de fabricaţie, n-a suferit nici o transformare.

Cu totul altfel se prezintă lucrurile dacă ne referim, de exemplu, la puterea de creaţie a muncii omeneşti, care folosea în antichitate războiul de ţesut cu mîna pentru ca astăzi să se folosească de războiul de ţesut

mecanic. Iată deci că munca omenească aplicată însă unei instrumentaţii perfecţionate, schimbîndu-şi conţinutul, duce la o productivitate neasemuit mai mare.

Forţa de producţie este deci în funcţiune nu numai de puterea creatoare a omului, ci şi de instrumentaţia pe care o foloseşte. Asistăm, de aceea, în cele mai multe domenii de activitate omenească, la o creştere necontenită a forţei de producţie, datorită perfecţionării uneltelor de producţie şi îmbogăţirii experienţei şi deprinderii în muncă.

Ce sînt *relaţiile de producţie?* Prin relaţii de producţie înţelegem legăturile dintre oameni în cadrul procesului de producţie şi legăturile dintre oameni şi instrumentele de producţie. Se stabileşte, într-adevăr, un anumit raport între oameni pe de o parte, între oameni şi instrumente pe de altă parte.

Veţi înţelege şi mai bine definiţia dacă o vom concretiza, dînd exemplu diferitele relaţii de producţie pe care le-a cunoscut omenirea.

Ne vom referi din nou la antichitate. Care erau relaţiile de producţie în cadrul lumii vechi ? Munca era făcută de sclavi ; instrumentarul de producţie îl deţinea stăpînul de sclavi. Între stăpînul de sclavi, sclavi şi instrumentul de muncă existau anumite relaţii, aşa cum sînt consemnate de istorie şi cum desigur sînt cunoscute şi de dvs. Aceste relaţii între stăpînul de sclavi, sclavi şi instrumentul de producţie poartă numele de *relaţii de producţie sclavagiste,* elementul fundamental fiind aci munca sclavului.

În evul mediu întîlnim relaţii de producţie de o altă factură. Feudalul stăpînea pămîntul ; ţăranul, legat de pămînt, nu mai era sclav, dar era în raporturi de servitute, de ascultare, faţă de stăpînul pămîntului. Servul avea anumite obligaţii faţă de stăpînul feudal, derivînd tocmai din faptul că muncea şi trăia pe pămîntul care

îi aparţinea, în proprietate, acestuia. Între pămînt, considerat ca mijloc de producţie, feudal şi serv se stabileau anumite raporturi, pe care de astă dată le numim *relaţii de producţie servagiste* [feudale], elementul fundamental fiind acuma *munca servului.*

În epoca actuală, în cadrul regimului capitalist, deci, care sînt elementele caracteristice ale relaţiilor de producţie ?

Munca prestată este munca salariatului. Nu mai este acum vorba nici de sclav, nici de serv, ci este vorba de omul liber. Stăpînul mijloacelor de producţie, fabricantul, angajează temporar pe lucrător şi îi pune la îndemînă instrumentaţia necesară. Produsul muncii lucrătorului aparţine capitalistului.

Înregistrăm deci altfel de relaţiuni decît cele pe care le-am cunoscut în lumea antică sau în evul mediu. Vorbim de astă dată de *relaţii de producţie capitaliste.*

Prin aceste exemple putem deci da conţinut noţiunii „relaţii de producţie".

Avînd aceste trei noţiuni — mijloace de producţie, forţă de producţie şi relaţii de producţie — să definim modul de producţie, adică elementul determinant, motorul — cum am spus — al evoluţiei omenirii.

Modul de producţie este determinat de stadiul atins de forţele de producţie şi de relaţiile de producţie, [de] stadiul atins de forţele de producţie. El este îmbinarea acestor două elemente, în sensul creării acelei puteri capabile de a pune la îndemînă omului bunurile materiale necesare vieţii.

După aceste definiţii, să ne întoarcem la analiza fazelor prin care a trecut omenirea.

Am spus că ceea ce socotim noi ca element determinant al acestei evoluţii este modul de producţie.

Munca sclavagistă, relaţiile de muncă sclavagiste au determinat o anumită formă de organizare economică şi

socială ; modul de producţie servagistă a determinat altă formă de organizare economică şi socială, după cum, în momentul de faţă, modul de producţie capitalistă a dat un anumit conţinut şi o anumită formă organizaţiei economice şi sociale. Toate aceste forme de organizare le vom cerceta în lecţiile viitoare.

K. Bücher şi etapele evoluţiei omenirii

Avînd acest criteriu şi stabilind această linie directoare, să vedem cum au încercat să tranşeze problema diferiţi istorici ai economiei politice, care s-au ocupat cu cercetarea fazelor prin care a trecut omenirea în evoluţia ei.

Am amintit de Karl Bücher, un istoric german care a făcut adevărată şcoală cu lucrarea *Die Entstehung der Volkswirtschaft.* El împarte evoluţia omenirii în trei etape : economia casnică închisă, economia orăşenească şi economia naţională.

a) Economia casnică închisă

În prima fază pe care a cunoscut-o omenirea, pe cînd oamenii trăiau în mari colectivităţi — în gens, în clan etc. — producţia şi consumul constituiau două aspecte ale aceleiaşi unităţi, producţia fiind direct subordonată consumului. Se producea şi se consuma în cadrul acestei organizaţii primitive, fie că era vorba de familie, clan sau gens. Producţia acoperea consumul şi consumul determina producţia. Nu exista o diviziune a muncii în sens economic ; nu exista capital ca o categorie economică distinctă şi nici noţiunile de marfă şi preţ. Banul apare în această fază, dar el — susţine Bücher — nu

reprezintă un mijloc de schimb, ci numai o contravaloare.

În această fază ar fi trăit omenirea pînă cînd a cunoscut organizația statală, deci pînă cînd au apărut cetățile grecești sau primele organizații de stat în orientul apropiat.

b) Economia orășenească

A doua fază este economia orășenească. În locul producției pentru consumul propriu — spune Bücher — apare producția pentru un cerc limitat de consumatori, de clienți. Este producția atelierului meșteșugăresc, caracteristică evului mediu. Se producea în cadrul atelierului, pentru un număr limitat de clienți, pentru o piață restrînsă, — orașul. Nu există o circulație de marfă propriu-zisă. În economia orășenească apar primele forme ale creditului, apare renta, iar banul capătă o putere circulatorie mai largă.

c) Economia națională

Prin îngrădirea economiei naturale și prin dezvoltarea economiei orășenești se ajunge la cea de-a treia formă de organizare: economia națională. Ea apare la sfîrșitul evului mediu ca rezultat — după Bücher — al centralizărilor politice.

Ceea ce caracterizează economia națională este transformarea produselor în mărfuri, cu alte cuvinte, producătorul nu mai produce pentru un număr limitat și dinainte cunoscut de clienți, ci își aruncă marfa pe piață. Capitalul începe să joace un rol important. Creditul se dezvoltă.

La sfîrșitul considerațiilor sale, Bücher ține să sublinieze: „*Economia casnică-orășenească-națională nu reprezintă o înșirare de trepte, care se exclud complet. Desigur că totdeauna a predominat o anumită formă economică care, în ochii contemporanilor, era forma normală. Dar și în economia națională există elemente de economie casnică și orășenească*“ (p. 158). Cu alte cuvinte, el vrea să arate că în toate aceste faze au existat de fapt împletiri de forme de organizare deosebite sau rămășițe de forme trecute.

Un al doilea economist german, Friedrich List, a cărui lucrare: *Das nationale System der politischen Ökonomie* apare la mijlocul secolului trecut, deosebește alte epoci, după alte criterii. El stabilește: o epocă vînătorească — atunci cînd omul sau colectivitățile omenești, ca să trăiască, aveau la îndemînă numai vînatul; o epocă pastorală — cînd oamenii au început să trăiască din domesticirea animalelor; o a treia epocă agricolă — în care ocupația principală era lucrarea pămîntului; o a patra epocă agricolă, plus manufactură — și, în sfîrșit, o a cincea epocă, în care pe lîngă agricultură și manufactură se mai adaugă comerțul.

Critica școlii istorice germane

Acești reprezentanți ai școlii istorice germane — am mai putea cita și alți autori, dar credem că aceștia doi ilustrează suficient punctul de vedere al acestei școli — privesc evoluția omenirii — și acesta este critica principală pe care le-o aducem — *de la formele exterioare* și *de la cadrul* pe care, la un moment dat, l-a îmbrăcat procesul de producție în evoluția omenirii. Toți aceștia au pus accentul pe un element formal și nu de fond. Viața economică este astfel considerată de acești eco-

nomiști, prin prisma unui singur element, pe care au căutat să-l sublinieze și să-l facă element de bază.

Împotriva școlii istorice s-a ridicat, printre alți economiști, Alfons Dopsch, care crede că omenirea, în dezvoltarea ei, nu a cunoscut mai multe faze. Astfel, o economie casnică închisă n-a existat niciodată, nici chiar pe treapta cea mai de jos a dezvoltării omenirii : „Rezultatul tuturor acestor considerații este că la primitivi nu domnește o economie casnică închisă, sau o economie proprie pură, după cum nu se întîlnește nicăieri o economie naturală absolută" (p. 29).

N-a existat — după acest autor — nici o economie orășenească și cadrul economiei naționale de astăzi este în realitate cadrul pe care l-a cunoscut omenirea de la începuturile ei. El subliniază că ceea ce susține școala istorică cu privire la dezvoltarea omenirii nu corespunde realităților de fapt — deci îmbrățișează un punct de vedere antievoluționist —, ceea ce este fals.

L. H. Morgan și cele trei faze ale evoluției omenirii

Acel care a încercat, bazîndu-se pe un bogat material științific, să fixeze liniile evoluției omenești a fost Levis H. Morgan, care a scris o celebră lucrare la sfîrșitul secolului trecut, despre *Societatea antică*.

Plecînd de la cercetarea formelor de organizare economică și socială la popoarele primitive, el a tras anumite încheieri în ce privește primele forme de organizare cunoscute în omenire. În această carte, care este una din cărțile fundamentale ale științei și istoriei economiei, el stabilește trei mari faze : o fază primitivă, o fază de barbarie și o fază de civilizație.

Această diviziune, deși justă, este schematică. Ea se oprește numai la fazele mari, fundamentale, prin care

a trecut omenirea în evoluția ei, lipsind însă de conținut concret tocmai formele speciale deosebite pe care le-a cunoscut în special producția și raporturile de producție. Întregul accent este pus — în clasificarea lui Morgan — pe felul în care omenirea își creează posibilitățile de viață materială — acesta este marele său merit — dar este ignorat conținutul concret al raporturilor sociale născute în cadrul și ca urmare tocmai a formelor pe care le ia modul de producție de care am vorbit mai înainte.

Opus acestor puncte de vedere, socotim că putem împărți fazele prin care a trecut omenirea în evoluția ei în următoarele epoci : 1) comuna primitivă ; 2) sclavia ; 3) orînduirea feudală ; 4) orînduirea capitalistă și 5) orînduirea socialistă.

Delimitîndu-le în acest mod, aceste cinci faze, am luat drept criteriu ceea ce am considerat drept motor al evoluției omenirii, adică modul de producție, relațiile de producție în cadrul procesului de producție. Cu alte cuvinte, plecăm, în fixarea acestor faze, de la elementul economic de bază, care a determinat schimbările ulterioare suferite de omenire.

Aceste cinci faze îmbrățișează toată istoria omenirii. Le vom examina pe rînd în lecțiile următoare, căutînd să stabilim pentru fiecare din ele elementele caracteristice, elementele care sînt într-adevăr determinante pentru o anumită fază.

Acceptînd această diviziune, să trecem la analiza primei faze și anume a fazei primitive, a acelei organizări cunoscute sub numele de comuna primitivă.

Dvs. știți, din lecturile dvs., că există încă discuțiuni asupra datei apariției omului pe pămînt, adică asupra

momentului trecerii din regnul animal propriu-zis la o ființă conștientă.

Cînd au apărut primele organizații omenești ? Au apărut ele așa cum susțin unii istorici, în timpul paleoliticului, cam cu 125 mii de ani înainte de era noastră ? Sau mai tîrziu, [sau] mai aproape de noi ? Ceea ce este sigur, este că apariția primelor colectivități omenești este legată și de anumite forme de organizare. Nu a existat pentru omul primitiv posibilitatea apărării față de numeroșii dușmani, pe care îi aveau — fiarele sălbatice în primul rînd — nici a procurării de bunuri, fără o organizație anumită, fără un început de organizare economică și socială. Ce determină însă această primă formă de organizare ?

Este cert că în stadiul primitiv, pe care l-a cunoscut omenirea, vînatul a constituit la un moment dat singurul mijloc de a-și asigura hrana. Este modul — dacă nu de producere — dar de asigurare a ceea ce era necesar vieții omului. S-a trecut apoi la domesticirea animalelor și după aceea la agricultură.

Toate aceste forme ale modului de producție stau la baza organizației comunei primitive.

Un istoric francez, Jacques de Morgan, în lucrarea lui despre omenirea preistorică dă cîteva amănunte asupra felului cum erau organizate aceste colectivități primitive.

Unul din elementele cele mai discutate — în legătură cu această primă formă de organizare economică și socială — este de a stabili dacă în această primă fază a existat proprietate privată asupra mijloacelor de producție, mai întîi asupra armelor, apoi a uneltelor, în urmă asupra pămîntului — sau dacă omenirea a început prin a cunoaște o formă de proprietate colectivă.

Istorici, ca Melvin M. Knight, au negat și neagă existența unei proprietăți colective, chiar în acest stadiu primitiv pe care l-a cunoscut omenirea. Se susține că omul a fost de la început stăpîn exclusiv pe mijloacele de producție, că proprietatea individuală a fost cunoscută de la început și că numai în mod cu totul limitat și fragmentat se pot stabili, plecînd de la viața anumitor popoare primitive de astăzi, rosturile unui comunism primitiv.

Din acest punct de vedere, deosebit de interesantă este cartea lui Robert Lewis intitulată *„Traité de sociologie primitive"*, apărută în 1938. În această lucrare, autorul ia atitudine împotriva opiniei că ar fi existat un comunism primitiv. El susține că a existat de la început instinctul proprietății individuale, după cum a existat și proprietate individuală. El pleacă în această afirmare de la cercetarea unor popoare înapoiate din Africa de Sud, din Noua Guinee și din ținuturile nordice.

Cu toate că lucrarea lui Lewis tinde să apere acest punct de vedere, totuși — în fața faptelor pe care singur le citează — nu poate să nu recunoască că din cercetarea făcută asupra populațiilor care trăiesc într-o formă socială primitivă reiese clar că se găsesc anumite rămășițe de proprietate colectivă, de multe ori chiar foarte dezvoltată. Autorul este astfel silit să cadă în contradicție cu propriile lui susțineri.

Din cercetările istorice, a materialului rămas și în special din cercetările lui L. H. Morgan asupra societății primitive, reiese că prima formă de organizare economică este o formă colectivă. Prima formă de organizare pe care o cunoștea omenirea este organizarea pe bază de familie. Familia a constituit celula socială din acel moment. Este însă o formă de familie cu totul alta decît cea pe care o cunoaștem astăzi, adică familia monogamică. La baza primei forme a familiei au stat

legăturile de sînge. Ea apoi a evoluat — după cum vom vedea — pînă la monogamie.

La baza relațiilor de producție, în comuna primitivă, născută în cadrul legăturilor familiale, stă proprietatea socială, adică proprietatea colectivă a mijloacelor de producție. Instrumentele, casa, pămîntul, nu aparțineau individului, ci aparțineau întregii comunități familiale. Se muncea în comun — fie că se vîna sau se pescuia — și produsele muncii erau proprietatea întregii colectivități.

În momentul cînd apare această organizare familială, omenirea cunoaște stadiul nomad. Nu existau încă așezările stabile. Mijloacele de producție, instrumentele erau primitive. Sîntem încă în epoca pietrei. Ceva mai tîrziu apare bîta de lemn tare și numai mult mai tîrziu metalele.

În cadrul acestei organizații primitive pe bază de familie apare însă prima diviziune a muncii.

Dar despre acestea, în lecția viitoare, cînd vom continua cercetarea comunei primitive.

Bibliografie

Erühl, Levy — *L'Ere primitive*, Paris, 1927.
Bücher, K. — *Die Entstehung der Volkswirtschaft*, Berlin, 1922.
Dopsch, Alfons — *Naturalwirtschaft und Geedwirtschaft in der Weltgeschichte*, Wien, 1930.
Engels, Friedrich — *Originea familiei, a proprietății private și a statului*, în legătură cu cercetările lui Lewis H. Morgan (traducere română), Editura Partidului Comunist Român, București, 1947.
Knight, Melvin E. — *Histoire économique de l'Europe jusqu'a la fin du Moyen Age*, Paris, 1930.
List, Friedrich — *Das nationale System der politischen Ökonomie*, Berlin, 1841.

Lewis, Robert — *Traité de sociologie primitive*, Paris, 1936.
Moret, Alexandre — *Histoire ancienne*, tom. I, Prehistoire, Paris, 1936.
Morgan, Jacques de — *L'Humanité Préhistorique*, Paris, 1921.
Morgan, Lewis Henry — *Ancient Society in Researches in the Lines of Human Progress from Savagery, through Barbarism Civilisation*, Boston, 1877.
Röpke, Wilhelm — *Die Lehre von der Wirtschaft*, ediția a IV-a, Erlenbach-Zürich, 1946.
Röring, Fritz — *Mittelalterische Weltwirtschaft*, Wien, 1933.
Rostovtzeff, M. I. — *A History of the ancient World*, Oxford, 1926.

[LECȚIA a III-a]

FAZELE PRIN CARE A TRECUT OMENIREA ȘI EVOLUȚIA EI

1. Comuna primitivă (continuare)

2. Sclavia

Munca robită în antichitate

În lecția trecută, am expus cîteva din teoriile asupra fazelor prin care a trecut societatea omenească în dezvoltarea ei, amintind de punctele de vedere apărate de Morgan, Bücher și List. Am scos astfel în evidență și elementele caracteristice ale fiecărei teorii în parte.

Urmează ca să cercetăm primele forme de organizare economică și socială și să urmărim procesul lăuntric care a dus în realitate omenirea înainte. Vom insista deci asupra acelor forțe care au stat la baza progresului omenirii.

Prima fază a societății a fost ceea ce am numit noi în lecția trecută „comuna primitivă". La baza acestei

prime organizații au stat relațiile de familie, familia însă nu înțeleasă în sensul monogamic de astăzi, ci acea legătură de sînge care se stabilea între descendenți și ascendenți, familie în care, într-o primă formă, chiar legăturile de căsnicie erau posibile între frați și surori.

Această familie primitivă, pe care astăzi n-o mai întîlnim nici la popoarele care trăiesc în stare de sălbăticie în sudul Americii, sau în Australia, a fost înlocuită cu familia bazată pe legături de sînge, în care însă era exclusă legătura între frați și surori. Este familia care încorpora pe soție familiei soțului, familie care stă la baza gintei romane.

Ceea ce trebuie să rețineți este că la baza primelor organizații economice și sociale au stat relațiile de familie.

Comuna primitivă era o adunare a mai multor familii care, de cele mai multe ori, se trăgeau dintr-un strămoș comun.

Familia, așa cum apare în istorie, se continuă în urmă pînă la limitele clanului sau ale gintei romane.

Caracterizarea comunei primitive

Ce caracterizează prima formație economică și socială a omenirii „comuna primitivă" ?

Din punct[ul] de vedere al ocupației, sau mai bine zis al felului de asigurare a hranei, omul primitiv se ocupa cu pescuitul și vînatul. Probabil că primele mijloace de asigurare a hranei, omul le-a găsit în pescuit. Epoca în care oamenii încep să se hrănească cu pești este, în același timp, epoca în care se descoperă focul.

Primele colectivități omenești erau nomade, tocmai pentru că mutatul din loc în loc le asigura posibilitatea găsirii mijloacelor de existență. Vînatul și pescuitul

constituiau însă, de multe ori, mijloace de întreținere nesigure și sporadice.

În această primă fază a omenirii, mijloacele de producție — dacă pot fi astfel considerate obiectele folosite la vînătoare și pescuit — erau și ele primitive : securea de piatră, măciuca, lancea, și numai tîrziu arcul și săgețile.

În ce privește relațiile între indivizi, în cadrul acestor prime așezări omenești, ele erau simple. Ocupația în comun, așa cum erau vînatul și pescuitul, stabilea și proprietatea comună asupra produselor muncii și asupra acestor prime mijloace ajutătoare omului. Este posibil — și avem exemple la colectivitățile care se găsesc astăzi pe o treaptă asemănătoare celei a primelor așezări omenești — ca, la un moment dat, să fi apărut proprietatea privată asupra bunurilor de uz personal. Despre o proprietate privată asupra pămîntului nu putea fi vorba în acest stadiu. Schimbul între colectivitățile omenești era în acel timp mai mult întîmplător. Avem, totuși, dovezi că încă în epoca pietrei au existat anumite puncte în Europa, unde avea loc un schimb între triburi aflate la mari distanțe.

Condițiunile existenței omenești erau aspre. Animalele sălbatice care pe atunci populau ținuturile europene și asiatice erau dușmanii de fiecare zi ai omului. Foametea era un fenomen normal. Cataclismele naturii au schimbat de multe ori înfățișarea ținuturilor populate de așezări omenești.

Diviziunea muncii în comuna primitivă

a) Prima fază

În acest cadru al comunei primitive apare prima diviziune a muncii. Anume, o parte din membrii cla-

nului sau ai triburilor încep să domesticească animalele, pe cînd o altă parte rămîne mai departe la ocupațiile vechi : pescuitul și vînătoarea. Mai mult, triburi întregi încep să se ocupe cu domesticirea animalelor. Cu aceste îndeletniciri ne sînt semnalați în istorie arienii și semiții.

Această primă diviziune a muncii, în cadrul tribului, apoi o diviziune mai largă, chiar între triburi, este generatoare de mari schimbări în „comuna primitivă". În locul vînatului și pescuitului, prin domesticirea animalelor apare un nou mijloc de producție al bunurilor necesare vieții. Aceasta va aduce cu sine însăși schimbarea structurală a comunei primitive.

Înainte însă de a urmări dezvoltarea pe care o suferă această primă organizație a omenirii, să ne oprim asupra compunerii ei.

Așa cum am arătat, condițiile existenței oamenilor în această vreme erau foarte grele. Tendința oamenilor de a se grupa sub această formă era dictată de împrejurările aspre din afară. Nivelul de viață era foarte scăzut și viața în comun constituia, în realitate, singura posibilitate de apărare a individului și singura posibilitate de a-și asigura existența.

A existat la unii economiști, printre care se numără și Engels, încercarea de a descrie în culori luminoase această primă fază a omenirii. S-a vorbit chiar de o epocă de aur și vă sînt cunoscute asemenea expresii în literatura obișnuită.

Este o apreciere falsă și care desfigurează realitatea.

Comuna primitivă, așa cum apare în istorie, este rezultatul slăbiciunii individului și nu o formă de organizație superioară sau reflex al unei bunestări.

Tribul sau familia își întindea stăpînirea asupra fiecărui membru component, dar aceasta iarăși ca o stare

de constrîngere. Exista, într-adevăr, o unitate între muncitori și instrumentul de muncă. Fiecare membru al comunei era un om liber. Exista posibilitatea liberei întrebuințări a mijloacelor de producție, dar — și acest lucru trebuie subliniat — cadrul comunei primitive constituia o piedică în dezvoltarea forțelor de producție.

În ce sens ?

În comuna primitivă, individul își găsea securitatea, dar nu propășirea, deoarece comuna primitivă constituia o piedică pentru diviziunea muncii, diviziune a muncii care era în acel moment mijlocul principal al perfecționării utilajului, al unei mai bune organizări a producției, al creșterii forțelor de producție etc.

Într-adevăr, în cadrul comunei primitive, fiecare individ îndeplinea o multiplicitate de ocupații. În momentul însă în care apare diviziunea muncii, adică atunci cînd o parte dintre membrii tribului pot face numai agricultură sau numai un meșteșug, fiecare individ va produce mai mult, deci va contribui la buna stare a colectivității întregi. Dar, cadrul comunei primitive constituia o piedică pentru diviziunea muncii, pentru perfecționări aduse procesului de producție și prin aceasta o piedică în calea progresului.

Forma comunei primitive s-a menținut și la popoarele care trec din starea nomadă și cunosc așezări stabile, avînd drept ocupație obișnuită domesticirea animalelor și agricultura.

Proprietatea privată nu apare decît mai tîrziu, întîi asupra mijloacelor de producție și numai în urmă asupra pămîntului.

b) A doua fază

Odată cu statornicirea triburilor și a popoarelor în anumite ținuturi, apare a doua fază a diviziunii muncii

și anume despărțirea între agricultori și meșteșug[ari]. Dacă prima diviziune a muncii, adică trecerea de la vînat și pescuit la domesticirea animalelor a însemnat un element de stabilitate în producerea mijloacelor necesare existenței, a însemnat totodată și o îmbogățire a acestor mijloace. Oamenii nu mai erau siliți să trăiască din ceea ce le puteau aduce întîmplător vînatul și pescuitul. Odată cu domesticirea animalelor se face un pas înainte, pentru că, de astă dată, colectivitățile omenești pot conta pe resurse permanente de trai, cum erau cele pe care le constituiau turmele de animale domesticite. Oaia, calul, vaca, devin elemente principale în economia din acea vreme.

Prin apariția meșteșugului, ca ocupație distinctă de agricultură, asistăm la o creștere și mai mare a forțelor de producție. În acest stadiu, plasat încă în preistorie, nu apăruseră fierul și celelalte metale. Specializarea însă, dacă putem întrebuința acest termen modern pentru acea vreme, va aduce totuși o creștere a productivității muncii. Același membru al colectivității nu mai trebuie să facă toate muncile, adică și cele în legătură cu lucrarea pămîntului și cele în legătură cu fabricarea mijloacelor de producție. Rezultatul este tocmai o îmbunătățire a condițiilor de producție, atît în agricultură cît și în meșteșug. Asistăm deci la un progres latent, dar continuu, în agricultură și meșteșug.

Această a doua diviziune a muncii, *despărțirea între agricultură și meșteșug*, a avut ca rezultat ridicarea nivelului de trai în comuna primitivă. În același timp, ea a creat posibilitatea unui surplus de producție. Aceasta a însemnat că o parte din produsele care înainte mergeau numai la consum pot lua acum calea schimbului și prin aceasta să ducă la o îmbunătățire a mijloacelor de existență.

Acestea sînt fenomenele cu caracter economic care au loc în comuna primitivă. Dar, odată cu domesticirea animalelor și mai ales cu apariția meșteșugului, încep să apară în sînul comunei primitive primele diferențieri sociale. Atît cît ne putem da seama din cercetările întreprinse la popoarele primitive de astăzi, în sînul comunei primitive exista o stare de egalitate între membrii ei, în ce privește condițiile de viață.

În comuna primitivă se muncea în comun și exista un drept comun asupra rezultatelor muncii. Așa cum am subliniat, la un moment dat, a putut să apară proprietatea privată asupra obiectelor de uz casnic, sau asupra armelor, dar dincolo de acestea, proprietatea privată nu apare.

Odată însă cu diviziunea muncii, în prima și a doua ei fază, au început să apară membri ai comunei dispunînd de mai multă bogăție, adică avînd la îndemînă mai multe produse ale pămîntului sau ale muncii meșteșugărești. Începe, în realitate, în sînul comunei primitive, un proces de acumulare, în primul rînd la cei care stăpîneau cirezi numeroase de vite.

Aceste diferențieri sociale, primele care apar, sînt rezultatul, cum am spus, al diviziunii muncii, adică, în realitate, al noilor mijloace de producție, al noilor metode de producere a bunurilor necesare vieții.

Diviziunea muncii aduce cu sine proprietatea individuală. Într-adevăr, atunci cînd întregul clan merge la pescuit sau la vînătoare, este foarte greu să se stabilească aportul fiecăruia, pentru ca, după acest aport să i se împartă și partea corespunzătoare din produsul total.

În momentul însă cînd, prin diviziunea muncii, fiecare produce într-un cadru restrîns, este normal să se

nască și această legătură între producător și produs și să se stabilească dreptul lui de proprietate asupra produsului.

Vînatul și pescuitul impuneau însă omului primitiv anumite condiții de viață. Ele impuneau o viață nomadă, după cum impuneau și strîngerea indivizilor în colectivități, colectivități care înarmau pe individ și îl făceau mai puternic și în stare să-și asigure viața.

În cadrul comunei primitive, relațiile între indivizii care o compuneau erau simple și de egalitate. Legătura lor cu mijloacele de producție era directă. Toți membrii comunei — în calitate de membri ai comunei — aveau un drept nemijlocit asupra lor.

Domesticirea animalelor, agricultura și dezvoltarea meșteșugului, aduc noi metode de producție a bunurilor necesare vieții, aduc cu sine ieșirea din starea nomadă și fixarea colectivităților omenești asupra unor anumite îmbunătățiri ale condițiilor de viață, intensifică schimbul.

Aceste noi metode de producție determină și apariția proprietății individuale, întîi asupra instrumentelor de muncă, asupra animalelor și apoi asupra pămîntului. Deci, așa cum am arătat în lecția trecută, ceea ce determină schimbările, începînd chiar cu organizațiile sociale primitive, este modul în care oamenii își asigură bunurile necesare vieții, adică modul lor de producție.

Vom vedea că acesta nu este un fenomen întîlnit numai în comuna primitivă, ci îl vom semnala în decursul întregii istorii.

Schimburile care au loc însă în cadrul comunei primitive, noile mijloace de producție întrebuințate aduc cu ele un alt element, deosebit de însemnat.

La început, munca nu constituia decît aportul pe care îl aducea fiecare membru al comunei pentru scopurile colectivității. Din acest punct de vedere munca

în sine nu avea preț și nu era privită ca o resursă specială de bogăție.

În noile condiții însă, cînd apare diviziunea muncii, cînd apare proprietatea individuală, munca începe să devină producătoare de bogății. Cine va dispune de mai multă muncă, va fi în stare să acumuleze mai repede, va fi mai bogat.

De aici valoarea și prețul pe care îl capătă munca omenească.

2. Sclavia

Prinșii în război furnizează cei dintîi acest surplus de muncă, încorporat formelor de producție, în cadrul comunei primitive. Prinșii în război sînt primii sclavi.

Cu aceasta pășim însă în a doua fază, pe care omenirea o cunoaște în dezvoltarea ei, *faza muncii sclavagiste*.

Dar dacă apar sclavii, apar în același timp și stăpînii de sclavi. În momentul în care omenirea trece din faza preistorică în istorie, toate popoarele cunosc instituția sclaviei. Societatea apare împărțită în două clase, nu între oameni liberi și sclavi, ci în realitate între stăpîni de sclavi și sclavi. Egiptenii, popoarele răsăritene, ca asirienii și babilonienii, grecii și romanii, cunosc regimul muncii sclavagiste. Popoarele păstrează încă formele de organizare inițiale — rămășițe ale vechii legături de familie — bazat pe trib sau pe gens. Vechea colectivitate este însă de mult sfărîmată. Pămîntul devine la rîndul lui nu o bogăție, ci un mijloc de producție. Pe ruinele vechii proprietăți colective, ale vechii comune, apare proprietatea privată cu toate consecințele ei. Cel care stăpînește pămîntul, acela care stăpînește mai mult pămînt este un om bogat și este un om puternic. El are

posibilitatea să-și procure nu numai cele necesare vieții lui și familiei lui, dar, în același timp, să producă bunurile necesare schimbului, deci i se deschide un nou izvor de bogăție pentru dînsul.

Proprietatea privată asupra pămîntului

Formarea aristocrației antice la greci și romani, ca și la celelalte popoare, apare legată de existența proprietății asupra pămîntului. Și această tendință de a stăpîni cît mai mult pămînt este o tendință pe care o întîlnim în primele formații nobiliare atît la greci cît și la romani.

Proprietatea privată asupra pămîntului este însă privilegiul unei minorități. Disoluția vechilor formații gentilice, adică a gintei romane, a unor formații similare la eleni sau la alte popoare, a dus la o adîncire a diferențierii sociale, tocmai după categoria bogaților și săracilor. Și vă amintiți acea luptă între patricieni și plebei la romani, între aristocrație și marea masă a cetățenilor în cetățile grecești, în care stăpînirea pămîntului era criteriul bogăției și al puterii. Sîntem deci în faza istorică propriu-zisă.

Cu apariția primelor organizații politice, în jurul anului 1000 înainte de Hristos la greci, și ceva mai tîrziu la romani, apare a treia diviziune a muncii. Alături de agricultori și păstori, apare *categoria negustorilor*. În cadrul social de atunci, o categorie de cetățeni se va ocupa numai cu comerțul ; adică își va găsi resursele de viață în schimbul de produse.

Antichitatea a cunoscut relații comerciale destul de întinse. Este necesar să amintim nu numai rolul unor indivizi, dar chiar al unor popoare întregi. Vă amintiți, astfel, de rolul jucat ca negustori de fenicieni și egipteni.

Cu apariția negustorilor în cadrul social antic, diferențierile sociale se adîncesc și mai mult și comerțul devine la rîndul lui, ca și stăpînirea pămîntului, o posibilitate de îmbogățire în cadrul social de atunci.

Caracterizarea societății antice

Avînd toate aceste elemente, să încercăm o caracterizare a societății în antichitate. Vom lua același punct de plecare pe care l-am utilizat și atunci cînd ne-am ocupat de fixarea fazelor prin care a trecut omenirea. Vom începe cu *mijloacele de producție*, adică mijloacele ajutătoare omului ca să-și asigure cele necesare vieții. Aceste mijloace de producție nu suferă transformări adînci. De la obiectele de piatră cioplită, obiecte folosite în comuna primitivă, în preistorie, s-a trecut la prelucrarea metalelor, întîi a bronzului și apoi a fierului.

Instrumentele de producție se perfecționează. Timpul în care oamenii erau îmbrăcați în piei de animale dispăruse de mult. Apare războiul de țesut. Părul, lîna animalelor domestice, furnizează materia primă pentru țesături. Apare plugul pentru prelucrarea pămîntului. Nivelul de trai cunoaște o îmbunătățire.

În aceste condițiuni asistăm în toate domeniile de activitate economică la o mărire a producției, atît agricole cît și industriale. Dezvoltarea legăturilor de comerț constituie un imbold și dă posibilitatea unei repartiții geografice mai raționale a produselor pămîntului. Nevoile de consum crescînd constituiau la rîndul lor un imbold pentru producție. Se nasc începuturi de aglomerări urbane, de orașe.

Dar pentru ca pămîntul să dea roade, trebuia lucrat. Războiul de țesut, ca să producă îmbrăcăminte, trebuia pus în funcțiune de mîna omenească. Roata olarului

trebuia și ea să fie mișcată de mîna omului. Același lucru cu prelucrarea metalelor. Această muncă, în toată antichitatea, o furnizează sclavii. Alături de prinșii în războaie, încep să devină sclavi și datornicii, care nu-și puteau plăti datoriile, precum și țăranii care, căzînd într-o oarecare nevoie, își înstrăinează libertatea, pentru ca să-și poată găsi scăparea. Pentru că se simțea, din ce în ce mai mult, nevoie de muncă omenească.

Alături de toate aceste căi, care duc la sclavie, intervine și raptul, legat de comerț. Sînt cunoscute acele expediții pe coastele mărilor care duceau la rapturi și care furnizau un bun număr de sclavi în antichitate.

Munca omenească, sub formă de muncă sclavagistă, devine o marfă ca oricare alta. Cei în mîna cărora se strîngeau bogății, fie proprietari de pămînt, fie stăpîni ai unor sume de bani realizate din comerț, fie meșteșugari, fie, în sfîrșit, căpetenii politice și militare, îmbogățiți prin jaf, își vor mări averea, cumpărînd, pe prețuri din ce în ce mai scăzute, mîna de lucru sclavagistă.

Regimul de viață al sclavilor

Sub regimul muncii robite a trăit omenirea întreaga antichitate.

La început, regimul de viață al sclavilor era blînd. Ei erau încorporați familiei stăpînului, nu numai în comuna primitivă, dar chiar la romani ; pînă la războaiele punice, găsim relații patriarhale între sclavi și stăpînii de sclavi. Atîta timp cît produsul muncii sclavilor nu se transformase în marfă, aceste raporturi patriarhale între stăpînii de sclavi și sclav erau cu putință. În momentul în care, prin intensificarea legăturilor comerciale, prin producerea de suprabunuri, în momentul cînd bunurile marfă [se schimbă], se schimbă

și raporturile între stăpînii de sclavi și sclavi. În momentul cînd sclavul nu mai era un ajutător în familia stăpînului de sclavi, ci devine un instrument de exploatare, în acel moment condițiile de viață ale sclavilor se înrăutățesc. Legăturile personale între stăpînul de sclavi și sclavi sînt rupte. Apar acele mari întreprinderi, bazate pe munca sclavagistă, care ocupau mii de sclavi, în agricultură, mine sau chiar industrie.

În ce privește *raporturile de producție,* în cadrul societății antice, ele erau determinate de astă dată de legătura de supunere în care se găsea sclavul față de stăpînul de sclavi, care era, în același timp, și stăpînul mijlocului de producție. Cu alte cuvinte, asistăm la o diferențiere socială fundamentală între două categorii sociale, de o parte exploatatorii, de alta exploatații. Sclavul era asimilat instrumentelor de muncă. El era denumit „instrumentus vocale", spre deosebire de animale, denumite „instrumentus semi-vocale", și uneltele de muncă, denumite „instrumentum mutum". Această caracterizare dă de fapt și întregul conținut al relațiilor muncii sclavagiste.

Munca sclavilor a constituit un mijloc barbar și neomenos, dar nu trebuie uitat că totuși munca sclavilor și relațiile de producție, așa cum s-au dezvoltat în societatea antică, au permis omenirii din acea vreme să atingă un grad înalt de cultură. La baza culturii antice, la baza progresului omenirii, deci, a stat, la un moment dat, munca sclavagistă.

Munca sclavagistă apare ca o condiție a progresului omenirii. Desigur că noi nu putem judeca relațiile de muncă sclavagistă după criteriile morale de astăzi. Dar, luînd drept măsură progresul realizat de omenire în decursul vremii, trebuie recunoscut că, într-adevăr, sclavajul cu tot caracterul lui odios a adus o contribuție la acest progres. Nu trebuie uitat că nivelul de viață

era scăzut în comuna primitivă, că pentru a ridica acest nivel de viață a fost nevoie de un efort pe care nu-l putea da decît numai munca omenească. Faptul că munca omenească a îmbrăcat forma muncii sclavagiste, se datorește condițiilor istorice în care apare sclavajul.

În afară de acest element progresist, pe care îl reprezintă munca sclavagistă, vreau să subliniez și un alt aspect. Și în antichitate, ca în toate societățile care cunosc clase sociale, progresul și bogăția au venit permanent în folosul unei minorități. Vă amintiți din lecturile dvs. istorice viața aristocrației romane sau grecești, luxul și bogăția de care se bucura această categorie socială. Această bogăție, această bunăstare erau plătite cu mizeria, cu exploatarea imensei majorități a populației din acea vreme. De altfel, aceasta privește un fenomen întîlnit numai în societatea antică. Despărțirea în clase sociale aduce cu sine această diferențiere din punctul de vedere al traiului, al nivelului de viață. În același timp, diferențierile sociale din societatea antică nu numai că nu au fost atenuate de apariția muncii sclavagiste, dar, dimpotrivă, au fost mărite și despărțirea între bogați și săraci, prin existența unei mase de sclavi, a fost și mai întărită.

Subliniez acest fapt al deosebirilor nu atît între oameni liberi și sclavi, cît între stăpîni de sclavi și marea masă a sclavilor. Dar apariția muncii sclavagiste, acest efort creator, dă posibilitate societății să înainteze. Asistăm la o dezvoltare a vieții economice în toate domeniile.

Societatea greacă în epoca de înflorire a cetăților elene, ca și poporul roman în timpul imperiului, au lăsat urmele unei întregi culturi și civilizații. Acesta este deci elementul pozitiv al muncii sclavagiste. Dar lucrurile nu există sub formă absolută, nici în natură, nici în societate. Au existat, după cum am spus, elemente

pozitive în sistemul de muncă robită, dar au existat și părți negative. Dacă, într-adevăr, munca sclavilor a fundat cultura și civilizația lumii antice și a împins omenirea înainte, iar organizațiile politice, instituțiile sociale și formele de viață economică au cunoscut un conținut bogat și variat, nu este mai puțin adevărat că această muncă, raporturile de producție sclavagiste, conțineau și condițiile descompunerii nu numai a întregii economii bazate pe muncă robită, dar chiar a culturii și civilizației antice.

Într-adevăr, întinderea raporturilor de producție sclavagiste se baza pe munca robită. În agricultură, pe marile latifundii, lucrau sclavii. Țărănimea liberă — care constituise suportul statului roman — începe să se împuțineze, să sărăcească. Această țărănime a fost ruinată de războaie și datorii. Țăranul liber pleacă la oraș, atunci cînd nu intră într-o bandă de prădători și devine acolo un lumpenproletar, proletar în zdrențe, un parazit.

Dar nu numai în agricultură, ci și în mine, tot numai sclavii furnizează forța de muncă. Același lucru în transporturi, în industrie. Atîta timp cît războaiele victorioase aruncă pe piață contingente întregi de robi, munca robită era ieftină.

Munca robită și împiedicarea progresului tehnic

La începutul imperiului roman, ca și în cetățile grecești, economia putea fi îndestulată cu munca sclavilor fără ca să apară toate efectele negative ale acestui fel de producție. Munca robită era ieftină și era ieftină pentru că se găsea din abundență. Dar faptul că totul se baza pe munca robită, că aceasta era ieftină, a constituit o piedică însemnată în calea progresului tehnic.

Într-adevăr, nimănui nu-i venea în minte să inventeze instrumente sau mașini care să economisească munca

pentru că această muncă era cel mai ieftin mijloc de producție. Cu alte cuvinte, existența muncii robite a constituit o piedică fundamentală la progresul tehnic al lumii antice. Am spus că munca robită se găsea din abundență. Într-adevăr, într-o singură expediție în Macedonia, romanii pradă 70 cetăți și fac 150 000 sclavi. În ce privește prețul muncii robite, este de ajuns să vă spun că în cetățile grecești un rob se vindea cu o sumă transformată în franci — aur — de 80—160 franci, pentru ca, la un moment dat, prețul unui sclav să scadă la 6 franci.

De asemenea, [în] condiții de abundență a mîinii de muncă robită, era firesc ca progresul tehnic, prin introducerea mașinilor, să fie împiedicat. În același timp, munca sclavagistă făcea imposibilă o exploatare rațională, fie în agricultură, fie în industrie, sau în mine. Toată economia antică era o economie prădalnică, adică o economie de epuizare atît a pămîntului, cît și a izvoarelor de bogăție naturală. Acesta este primul efect negativ al muncii robite.

În al doilea rînd, întinderea muncii sclavagiste a dat naștere în societatea antică disprețului pentru muncă. Munca era considerată ca o rușine. A munci însemna a te pune în rînd cu sclavii. În societatea greacă, ca și în societatea romană, apare acea categorie de cetățeni care preferă să trăiască în [postură de] paraziți, din împărțiri regulate de grîne și ulei, decît să muncească. Toate fenomenele pe care le consemnă istoria în acest domeniu, în special în epoca de decădere a imperiului roman, nu sînt decît o consecință a predominării muncii sclavagiste în întregul organism social și economic al lumii vechi.

Deci, al doilea semn negativ este disprețul pentru muncă.

Ambele aceste cauze, piedici în calea progresului, elemente demoralizante pentru întreaga societate, vor

ieși la suprafață imediat ce condițiile generale se vor schimba, atît pentru societatea grecească cît și pentru societatea romană. În ce constau aceste condiții schimbate ?

Criza societății sclavagiste

Pe măsură ce războaiele victorioase încetează — și fenomenul îl întîlnim în special la romani — pe măsură ce ruina țărănimii face progrese, după ce coloniile și provinciile fuseseră prădate și la marginile imperiului roman apar barbarii și armatele năvălitoare, începe să se resimtă lipsa mîinii de lucru robite. Cu alte cuvinte, războiul nu mai putea furniza acele contingente de robi, utilizate în agricultură, mine, industrie.

Ruina unei categorii întregi de cetățeni, cum era țărănimea romană, închide al doilea izvor din care se aproviziona piața romană cu mîna de muncă.

În momentul cînd această muncă robită se împuținează și tinde să dispară, care erau noile posibilități de producție, de creare de bogăție în societatea antică ? Mașinismul nu există. Munca robită a împiedicat dezvoltarea mașinismului. Tehnica era extrem de înapoiată. În același timp, această rușine de a munci făcea ca în orașele Italiei să se strîngă mii și zeci de mii de oameni care au refuzat să muncească. Deci în momentul cînd mîna de lucru robită dispare, ea nu este înlocuită cu nimic. Aceasta aduce, drept urmare, părăsirea cultivării întinselor terenuri din Italia și provincii, abandonarea minelor, înrăutățirea transporturilor.

Cu alte cuvinte, condițiile muncii robite constituie una din cauzele decăderii economice a imperiului roman și a întregii lumi antice. Societatea romană începe

să trăiască această problemă în sec. II după Hristos, fenomen care va cunoaște în secolele următoare forme din ce în ce mai ascuțite, pînă la izbucnirea unei crize de structură propriu-zisă.

Din cauza lipsei de sclavi, cîmpiile Italiei și din celelalte provincii rămîn nelucrate. Țărănimea liberă care să ia locul sclavilor era, ca număr, foarte redusă. Orașele încep să decadă. Roma, care pe timpul lui August număra un milion de locuitori, ajunge la un moment dat, sub Sever, la șase sute de mii, pentru ca, în ultimele două secole, să devină un oraș de provincie. La granițele imperiului apar noile popoare puternice, războinice. Imperiul se destramă.

Din punct de vedere economic, tabloul pe care ni-l înfățișează economia antică, în sec. III și IV d.Hr., e acela al decăderii și descompunerii. Relațiile de muncă sclavagiste se dovedeau neputincioase ca să furnizeze elementul de bază al economiei din acel moment, dar, mai mult, se dovedeau neputincioase să constituie însuși fundamentul social al întregului organism din acea vreme.

Omenirea trăiește la sfîrșitul lumii antice puternice elemente de criză, de descompunere. Dar niciodată forțele vii ale omenirii n-au capitulat în fața unor greutăți. Au trebuit să apară noi forme de organizare economică. Au trebuit să apară noi forțe de producție.

Vom analiza în lecțiunea viitoare formele de organizare care iau locul sclavagismului. Pentru moment doresc să subliniez următorul fenomen :

Comuna primitivă apare la un moment dat ca rezultat al modului de producere în comun a bunurilor necesare vieții, care fixează astfel și condițiile de viață ale colectivităților omenești. Comuna primitivă apare ca o formă organizată și dispare în momentul cînd con-

dițiile care i-au dat naștere s-au schimbat. Comuna primitivă este o fază istorică, mai mult, este un produs istoric.

Apare apoi societatea bazată pe munca sclavagistă, apar relațiile de muncă robită. Începutul acestei noi faze se datorește schimbărilor intervenite în comuna primitivă. Societatea sclavagistă apare și ea ca un produs istoric. Are un moment de ascendență, un moment de culminație și un moment de descendență.

Societatea antică, lumea sclavagistă, raporturile de muncă sclavagistă, apar ca un produs istoric. Apar în anumite condițiuni și dispar cînd aceste condițiuni au fost schimbate.

Dau aceste două exemple pentru a ilustra ceea ce am spus în lecțiunea trecută și anume că toate fazele prin care a trecut omenirea sînt faze istorice, sînt produse istorice.

Sub această prismă și din acest punct de vedere vom cerceta și mai departe fazele prin care a trecut omenirea în timpul evului mediu.

Bibliografie

In afară de lucrările deja citate ale lui Morgan L., Engels Fr., Knight M., Bücher K., de văzut și :

Fustel de Coulanges, Numa Denis — *La Cité antique*, Paris, 1922.
Kautsky, Karl — *Der Ursprung des Christentume*, Stuttgart, 1922.
Lot, Ferdinand — *La fin du monde antique et le début du moyen-âge*, Paris, 1927.
Salvioli, G. — *Le capitalism dans le monde antique*. Paris, 1920.

3. Orînduirea servagistă

În lecția trecută am cercetat raporturile de producție sclavagistă, arătînd în ce condițiuni istorice au apărut aceste raporturi, cum s-au dezvoltat și cum au dus pînă la urmă la falimentul lumii antice.

Pe ruinele raporturilor de producție sclavagiste apar și se dezvoltă noi forme de producție.

În secolul al III-lea după Hristos apare colonatul. În ce condițiuni istorice apare colonatul, ce a determinat apariția colonatului ?

Una din cele mai ascuțite crize economice era criza în agricultură. Lumea antică, spre sfîrșitul ei, cunoștea acea părăginire a marilor latifundii din Italia și provincii. Pentru hrănirea orașelor și chiar pentru hrănirea populației rurale, era nevoie ca din nou pămîntul să fie cultivat.

În timpul de înflorire a lumii antice, cînd Imperiul roman era în creștere, pămîntul era cultivat sub forma marii producții. Pe latifundii lucra un număr impresionant de sclavi și asistăm într-adevăr la ceea ce se poate numi o producție în mare. Dar producția în mare în agricultura antică necesita un număr mare de robi. Cu dispariția sau împuținarea robilor această formă nu se mai putea menține. Totuși, pămîntul trebuia lucrat. Stăpînii marilor latifundii au împărțit atunci pămîntul în mici parcele și l-au dat în arendă. Robii care lucrau pînă atunci pămîntul, rămășițele țărănimii libere, precum și acea parte a populației orășenești, care se întorcea la sate, toți aceștia au fost transformați în arendași, adică primeau de la stăpînul latifundiar o parcelă pe care o lucrau, oprind a șasea parte din roade, celelalte cinci părți dîndu-le proprietarului.

În ce condițiuni lucrau acești noi muncitori ai pămîntului ? Ei nu mai erau robi. Stăpînul latifundiar nu mai era în situația de a-i putea vinde, de a putea dispune de viața lor. Ei erau în schimb încorporați pămîntului. Cu alte cuvinte, dacă stăpînul nu mai putea să vîndă un colon — acesta este numele noului arendaș — și nu mai putea dispune de viața lui, îl putea totuși vinde odată cu pămîntul.

Colonul, acest arendaș, acest nou lucrător al pămîntului, spre sfîrșitul lumii antice, este deci încorporat pămîntului.

Această primă formă de plată în natură din partea colonului către proprietarul latifundiar este înlocuită apoi cu plata în bani.

Condițiile vieții pentru coloni erau grele. Totuși, faptul că stăpînul de moșie, stăpînul latifundiar, nu mai avea dreptul de viață și de moarte asupra lui, că îi conceda anumite libertăți, a creat o posibilitate de viață nouă pe pămîntul Italiei și a provinciilor romane.

Colonul, așa cum apare în secolele al III-lea și al IV-lea după Hristos, este, în realitate, strămoșul servului, al servului evului mediu.

Vom vedea că această schimbare în raporturile de producție, care ar părea la prima vedere neînsemnată, va aduce mari transformări în toată economia secolelor următoare.

Tabloul istoric al dezvoltării Europei [pînă în] sec. al XIV-lea

Înainte de a intra însă în analiza noilor raporturi de muncă servagistă, adică a raporturilor de producție caracteristice evului mediu, să schițăm tabloul istoric al dezvoltării Europei [pînă în] secolul al XIV-lea. Ne

vom ocupa în special de Europa apuseană și centrală. Toată această descriere a evoluției omenirii privește această parte a lumii, răsăritul cunoscînd o evoluție proprie și forme proprii de organizare, care nu se încadrează schemei adaptabile apusului. Cînd vom discuta și analiza stările sociale din România, vom arăta care era caracteristica evoluției pentru răsăritul Europei.

Începînd din secolul al V-lea și pînă în secolul al IX-lea, marile teritorii care formau Imperiul roman cad sub stăpînirea germanilor. Șefii militari germani devin stăpîni ai pămîntului cucerit. Ei împart acest pămînt războinicilor. Țăranii găsiți pe pămînturile din Italia, din Europa centrală și din Europa apuseană sînt considerați drept tolerați, cu alte cuvinte, se creează astfel o nouă legătură între stăpînul cuceritor și țăranul găsit pe pămînt, fie că acest țăran era colon sau făcea parte din rămășițele țărănimii libere. Obligațiile față de cuceritor erau următoarele : țăranul era obligat să dea o parte din roadele pămîntului și să presteze un număr de zile de muncă gratuită pe an.

Puterea colonilor — pentru că acesta este numele urmașilor cuceritorilor pămînturilor romane — era foarte mare. Această putere se concentra asupra domeniului seniorial, asupra domeniului feudal. În cadrul moșiei propriu-zise a seniorului se concentrează acum toată viața economică din secolele al V-lea, pînă la al IX-lea după Hristos.

Categoriile sociale în evul mediu

Ce caracterizează relațiile de producție feudală, adică relațiile pe care le găsim în cadrul acestui domeniu feudal ? Pămîntul constituia atunci mijlocul cel mai însemnat al bogăției. Pămîntul era, în același timp, și

mijlocul cel mai important de producție. Asupra acestui pămînt seniorii feudali își stabilesc un drept de proprietate.

Țăranii căzuți în șerbie, adică țăranii dependenți de senior, pe lîngă că dau zeciuială din roadele pămîntului, pe lîngă că prestează muncă gratuită pentru senior, îl recunosc pe acesta drept judecător și îi concedă o serie întreagă de drepturi, chiar în viața lor de familie. Șerbii, de pildă, nu se puteau căsători fără aprobarea seniorului.

În această situație de dependență a țărănimii față de stăpînii de moșii, de seniorii feudali, trăia majoritatea populației agricole în evul mediu.

Alături de țărănimea iobagă se mai menținea și țărani liberi, dar aceștia constituiau o categorie din ce în ce mai restrînsă.

Această țărănime luptă din greu să-și apere libertatea față de tendința seniorului de a acapara cît mai mult pămînt pentru că, așa cum am spus, pămîntul reprezenta atunci bogăția.

Alături de această țărănime, rămasă liberă, încep să apară meșteșugarii. Apariția lor e firavă, dezvoltarea lor înceată. Totuși, alături de țărănimea iobagă, adică de țărănimea dependentă de seniorul feudal, țărănimea liberă și meșteșugarii reprezintă două categorii sociale care își mențin stăpînirea asupra mijlocului de producție, țăranul asupra pămîntului, meșteșugarul asupra uneltelor sale.

Aceste trei categorii : [stăpînul] feudal, țărănimea iobagă, meșteșugarii, sînt cele trei categorii sociale care caracterizează din punct de vedere social organizarea evului mediu.

Ceea ce stă la baza întregii orînduiri feudale, sînt însă legăturile între stăpînul feudal și țăranul iobag, adică

între stăpînul de moșie și țăranul aflat în dependența lui.

În acest cadru general au evoluat stările de lucruri în evul mediu. La baza întregii societăți stătea munca iobagului. Toată viața era concentrată în domeniul seniorial în domeniul feudal. Acest lucru îl face pe Henri Pirenne, un istoric [belgian], să vorbească referitor la această epocă despre existența unei civilizații pur agrare. Termenul ni se pare impropriu. Totuși, trebuie recunoscut că întreaga societate medievală era determinată, în raporturile ei, în evoluția ei, de raporturile aflate în producția agricolă, cu alte cuvinte, de raporturile dintre feudal și masa iobagă.

După secolul al V-lea, așa cum am arătat, orașele decad. Centre vechi de cultură dispar. Negustorimea este desființată. Totul este concentrat în jurul seniorului, totul aparține seniorului feudal.

Economia naturală în cadrul domeniului feudal

Aici, în cadrul domeniului feudal, exista o economie naturală. Ce înțelegem prin economie naturală ? O economie naturală se caracterizează prin aceea că bunurile sînt produse în vederea consumului direct. Consumul determină, în mod nemijlocit, producția.

Să dăm un exemplu. În gospodăria țăranului medieval, aceasta producea tot ceea ce avea nevoie pentru gospodăria și familia lui. Necesitățile lui și ale familiei lui determină producția. Bunurile nu iau forma mărfii, ci erau obiecte de consum direct. Țăranul produce în gospodăria lui — și aceasta este o caracteristică a economiei naturale — tot ceea ce este necesar nu numai întreținerii vieții lui și a familiei, dar și cele necesare seniorului feudal. O parte din roadele și produsele gospo-

dăriei țărănești era puse la dispoziția seniorului pentru trebuințele lui și ale curții.

În jurul curții seniorului erau instalați de multe ori meșteșugari care produceau bunuri industriale, evident primitive, necesare atît seniorului și curții lui, cît și țărănimii de pe domeniu.

Această producție pentru un schimb nemijlocit este trăsătura caracteristică a economiei naturale. Existau și bunuri de schimb, dar ele erau limitate. Astfel erau acele bunuri de necesitate imediată, de o largă întrebuințare, care se găseau numai în anumite puncte, cum era sarea, precum și obiectele de lux. Aceste obiecte de lux erau armele, țesăturile scumpe, mirodeniile, piperul și celelalte lucruri care veneau din Extremul Orient.

Nu exista încă un comerț regulat și nici o clasă de negustori propriu-ziși. Existau iarmaroace și tîrguri, dar ele aveau un caracter localnic, limitat.

Tot Pirenne, în lucrarea sa *La Civilisation occidentale au moyen-âge, scrie :* „Europa Occidentală ne apare, începînd cu secolul al IX-lea, sub aspectul unei societăți esențialmente rurale, în care schimbul și circulația bunurilor sînt reduse la cel mai jos grad pe care l-au putut atinge. Clasa negustorilor dispăruse. Ceea ce determina condițiile existenței omenești și a oamenilor sub raporturile cu pămîntul".

Acest pămînt, în toată epoca feudală, care începe în secolul al IX-lea și durează pînă în secolele XVII și XVIII, este stăpînit de o minoritate de seniori laici și ecleziastici. Toată puterea politică o dă stăpînirea pămîntului. Această stăpînire a pămîntului este și condiția libertății omului.

Cum am arătat, servagiul este condiția normală pentru cea mai mare parte a populației agricole.

Consolidarea regimului feudal

Începînd din secolul al IX-lea, atunci cînd începe consolidarea regimului feudal, după ce încetează năvălirile barbarilor, după ce noile așezări politice capătă o anumită stabilitate în apusul și centrul Europei, încep forțele de producție să se dezvolte. Noi izvoare de bogăție încep să se deschidă. Astfel, producția agricolă cunoaște anumite îmbunătățiri, pentru că se generalizează utilizarea plugului de fier.

Se nasc orașe, fie pe vechile așezări, fie în noi centre, în care se concentrează meșteșugărimea și ia naștere o nouă clasă de negustori. Orașele se vor dezvolta repede, începînd din secolul al IX-lea, influențînd în urmă întreaga economie medievală.

Stăpînii moșiilor, seniorii feudali, erau interesați ca pe domeniul lor să existe cît mai multe orașe și cît mai bogate. Ei încurajau așezările urbane, pentru că existența lor atrăgea schimbul de mărfuri și, în același timp, dezvoltarea meseriilor. Orașele constituiau centre de bogăție și stăpînii feudali, care percepeau taxe și impuneau anumite biruri populației orășenești, erau interesați ca, pe domeniile lor, să existe cît mai multe asemenea așezări. De aceea, seniorii feudali, care încurajează aceste așezări urbane, au început să conceadă locuitorilor orașelor anumite libertăți. O zicală din evul mediu spunea : „aerul orașului dă libertate". Într-adevăr, condițiile existenței omenești nu mai erau determinate de legătura cu pămîntul.

În cadrul orașelor, în cursul evului mediu, se naște burghezia, de la început o categorie privilegiată prin libertățile de care se bucură și libertățile de care putea uza. Dar, cum spun, orașul rămîne, în tot timpul evului mediu, tributar seniorului feudal.

În secolele următoare meseriile vor progresa. Schimbul și în general circulația banilor se intensifică. Totuși, credem că preponderența economiei naturale este cea care dă caracteristică întregii orînduiri medievale. Este cel de-al doilea element caracteristic pe care îl găsim în structura economică a evului mediu. De aceea, afirmarea lui Pirenne că economia naturală este înlocuită sau în tot cazul îngrădită prin apariția banului și a schimbului ni se pare exagerată.

Vor interveni elemente noi în cadrul relațiilor de producție servagistă, dar acestea vor avea loc în ce privește producția și nu schimbul. Transformările ulterioare pe care le vom înregistra sînt un rezultat al modificării structurale a producției și nu al unor elemente noi intervenite în cadrul schimbului.

Pe această linie de dezvoltare se găsește orînduirea feudală pînă în secolul al XIII-lea și al XIV-lea după Hristos, cînd începe decăderea feudalismului. Această decădere se manifestă nu numai în domeniul politic, ci și în domeniul economic și social. Pînă în secolul al XVIII-lea această decădere va merge progresînd și vom asista în acest ultim secol la acele transformări fundamentale ale vechii societăți medievale.

Care sînt schimbările intervenite în cadrul orînduirii medievale ?

Începuturile economiei bănești. Transformarea produselor în mărfuri

Intensificarea schimbului și formarea unei economii bănești, adică începutul unei producții pentru schimb și nu pentru consumul direct, fac din produsul meșteșugului, ca și din produsul muncii țărănești, obiect de schimb, adică transformă, în realitate, produsul mește-

șugarului, ca și produsul țăranului în marfă. Devin mărfuri deci nu numai produsele care ies din atelierul meșteșugarului, ci și din gospodăria țăranului.

Această transformare a bunurilor de consum în bunuri de schimb, în mărfuri, aduce o schimbare în atitudinea seniorului feudal față de țărănimea iobagă și față de populația orășenească. În ce sens ? Atîta timp cît a dominat economia naturală, granițele exploatării țărănimii de către feudali erau limitate. Țăranul era obligat să aducă seniorului feudal o parte din roadele pămîntului, o parte din produsele industriei lui țărănești, să-i muncească un anumit număr de zile pe an. Seniorul feudal consumă aceste bunuri, atît personal cît și la curtea lui. Posibilitățile lui de consum erau însă și ele limitate. Nu putea consuma mai mult decît omenește era posibil. Nu putea face stocuri, pentru că această producție, repetîndu-se an cu an, stocajul ar fi fost un lucru inutil.

Deci, faptul că întreaga producție era îndreptată spre consum și că acest consum era limitat, punea în limitele consumului însuși limitele exploatării țărănimii iobage. Cînd însă grîul pe care țăranul îl aducea la curtea seniorului feudal, ca și produsele lui industriale, puteau fi transformate în bani, banii puteau fi strînși în orice cantitate. Stocajul nu numai că nu mai era inutil ci, dimpotrivă, permitea acumularea bogăției sub forma ei bănească.

Transformarea bunurilor în marfă, transformarea lor în bani, dădea deci posibilitatea unei acumulări de bogăție, care nu mai era legată de forma mărfii. Marfa transformată în bani deschidea perspectiva pentru seniorul feudal de a putea strînge cît mai multă marfă, pentru că strîngea în realitate cît mai mulți bani.

Mișcările țărănești din sec. al XIV-lea și al XV-lea

Această apariție a banilor, această transformare a bunului de consum în marfă, atrăgea după sine tendința pentru seniorul feudal de a înăspri condițiile de viață ale țăranului iobag, de a-i pune noi sarcini în spinare, de a scoate de la el cît mai multe produse și cît mai multă muncă gratuită. Este încercarea de a se întări iobăgia țărănimii, fapt care se întîlnește în secolul al XIV-lea și următoarele, adică în momentul cînd se intensifică circulația banilor și a mărfurilor.

Această încercare a feudalității de a înăspri condițiile existenței țărănimii duce la marile mișcări țărănești, începînd din secolul al XIV-lea pînă în secolul al XV-lea.

La mijlocul secolului al XIV-lea, în Franța, se produc acele „jaqueries", acele răscoale țărănești care au fost sîngeros reprimate de nobilii feudali.

În secolele al XV-lea și al XVI-lea, în centrul Europei, în țările germanice, în țările de jos, în Boemia, au loc mari mișcări țărănești cunoscute sub numele de „războiul țărănesc".

Toate aceste mișcări țărănești sînt opuneri față de încercarea feudalilor de a înăspri condițiile iobăgiei, pentru eliberarea de încătușările ei. Toate mișcările țărănimii împotriva iobăgiei, în realitate împotriva omnipotenței seniorilor feudali, își găseau un sprijin în păturile orășenești, în lumea meșteșugarilor și în negustorime. Cauza este ușor de înțeles. Între aceste două categorii sociale orășenești și puterea feudală exista un surd conflict de interese.

Într-adevăr, în cadrul breslelor din orașe puteau exista ciocniri între meșteșugari, calfe și ucenici, putea exista apoi un conflict de interese între negustori și meșteșugari, dar toate aceste categorii orășenești se uneau

atunci cînd era vorba să lovească în puterea seniorului, pentru că seniorul apăsa și exploata întreaga populație orășenească — fie meșteșugari sau negustori — punîndu-i în sarcină biruri și greutăți, angarale de tot felul. Cu alte cuvinte, începe să se formeze un centru de rezistență în orașele medievale, populația orășenească sprijinindu-se de multe ori pe țărănimea iobagă, încercînd astfel, cu puteri unite, să pună limite puterii feudale, să-i îngrădească drepturile suzerane.

Iau naștere, tocmai în lupta cu seniorii feudali, comunele, o formă de organizare medievală a orașelor, care strînge populația orășenească sub o administrație comună. Aceste comune constituie într-adevăr primele centre organizate de rezistență împotriva puterii feudale. Vom vedea că prin primele comune apar și primele încercări de a răsturna puterea feudală.

Influența marilor descoperiri geografice și științifice

La sfîrșitul secolului al XV-lea, marile descoperiri geografice influențează și grăbesc procesul lăuntric de destrămare a regimului feudal și de transformare a orînduirii economice servagiste.

Într-adevăr, drumul deschis spre America, înconjurul lumii făcut de Magellan, noile drumuri spre India, dau un impuls comerțului și schimbă rolul negustorimii. Descoperirile științifice, inventarea tiparului, perfecționarea utilajului tehnic, toate acestea contribuie la mărirea forțelor de producție, după cum măresc și necesitățile de marfă pentru o piață care se lărgește din ce în ce mai mult.

Beneficiarul principal al noilor schimbări este negustorul și, alături de el, cămătarul. Pentru că, odată cu

dezvoltarea schimbului, cu intensificarea legăturilor comerciale, creditul capătă o importanță crescută. Creditul ia însă în acel timp forma de cămătă.

În acest cadru, produs de descoperirile geografice, de invențiunile științifice, ce înregistrăm în domeniul producției ?

Pînă atunci, așa cum am arătat, piața fiind limitată în cadrul orașului, sau a împrejurimii orașului — vorbim de producția industrială — meseriașul producea direct pentru consumatori, sau pentru un număr limitat de clienți. Producția lui era o producție limitată.

Apariția manufacturii

Țăranul continua să producă în gospodăria lui cele necesare vieții. Atunci însă cînd orașele cresc, cînd populația lor devine numeroasă, cînd relațiile comerciale leagă puncte depărtate, toate acestea fac ca nevoia de mărfuri să crească, cu alte cuvinte, se simte nevoia unei producții sporite în domeniul industrial și în domeniul agrar. Meseriașii nu mai sînt în stare să satisfacă nevoile noi de mărfuri.

În cadrul producției de bunuri industriale intervine o schimbare. Apare manufactura. Ce se înțelege prin manufactură ? În cadrul atelierului, chiar atunci cînd meșteșugarul utiliza calfe și ucenici, el lua totuși o parte directă în producție, chiar dacă numărul mare de calfe și ucenici furnizau mîna de lucru principală, totuși continua să existe o legătură directă între meșteșugar și mijlocul de producție.

Cu totul altfel apare structura manufacturii. Negustorul, în stăpînirea unei puteri financiare, sub formă de capital, intervine în producție. În primul rînd — fiindcă lucrul se va face treptat — el va furniza materiile prime

și uneori mijloacele necesare meșteșugarilor existenți. Mai pe urmă va strînge meșteșugarii de același fel, sub același acoperiș, le va furniza materiile prime și-i va pune să producă pentru el. Va trece apoi mai departe și anume va strînge sub același acoperiș, deci într-un proces comun de producție, meseriași de feluri diferite, dar ale căror activități concordă la producerea aceluiași bun.

Să dau cîteva pilde. Un negustor, care făcea comerț cu obiecte de pielărie, strîngea sub același acoperiș, în aceeași grupare, o serie întreagă de meseriași pielari, pentru a produce unul și același bun. Le furnizează materii prime, le finanțează producția. Meseriașii, în cadrul manufacturii, continuă să-și păstreze oarecare independență, de multe ori ei venind chiar cu uneltele lor proprii.

În cazul al doilea, un același negustor strîngea în același cadru al unei singure producții, pe rotar, vopsitor, pe lemnar, realizînd un produs comun, șareta sau trăsura medievală. Și în acest caz negustorul nu schimba decît limitat rolul meșteșugarului.

Apariția întreprinderii capitaliste

Dar elemente noi intervin în ce privește producția industrială. Alături de manufactură, care păstrează, în limitată măsură, rolul meseriașului în procesul de creație, apar foarte curînd și primele organizații industriale de tip capitalist. Negustorul oferă materia primă, mijloacele de lucru și salariul muncitorului care, în schimb, nu oferă decît puterea de lucru. Cu alte cuvinte, nu mai avea de-a face cu un meseriaș care lucrează cu propriile lui mijloace, sub comanda negustorului, ci apare întreprinderea capitalistă, care furnizează atît instrumentul de muncă, cît și materia primă, bineînțeles produsul finit aparținînd, ca și la manufactură, întreprinzătorului capitalist.

Apariția manufacturii, în secolul al XV-lea, urmată de primele înjghebări de întreprinderi cu caracter capitalist propriu-zis, deschide, în realitate, o nouă fază în istoria economică a omenirii și, bineînțeles, o nouă fază în istoria ei socială și politică. Apariția manufacturii, a acestei noi forme de producție, care duce imediat la forme tipic capitaliste, va avea repercusiuni adînci în secolele următoare. Dar să nu anticipăm.

Manufactura și tendința ei de a deveni formă obișnuită a producției industriale a făcut posibilă diviziunea muncii și a avut ca urmare perfecționarea tehnică. Meseriașul începe încetul cu încetul să-și piardă individualitatea în cadrul producției manufacturiere și este încorporat procesului de producție, în necontenită dezvoltare. Dar manufactura și noile forme de producție, care se dezvoltă în cadrul ei, noile forțe economice care iau astfel naștere, vin în conflict cu raporturile de producție servagiste.

Conflictele dintre producția capitalistă și societatea medievală

Noua formă de producție de tip capitalist începe să se simtă strîmtorată în cadrul societății feudale. Trei sînt cauzele principale ale conflictului dintre noile forme de producție capitalistă și cadrul societății medievale.

Noile forme de producție, apariția manufacturii și îndeosebi a întreprinderilor capitaliste, necesitau o mînă de lucru din ce în ce mai numeroasă. Această mînă de lucru era dată în parte de meseriași, dar numărul meseriașilor devine nesatisfăcător pentru necesitățile noii

industrii. O parte din muncitorii salariați vin din lumea iobagă. Erau iobagii fugiți în orașe.

În căutarea unei mîini de lucru utilizabile în industrie, negustorul, devenit industriaș, își va îndrepta privirea către țărănime. Aceasta era legată însă de pămînt. Restricțiile feudale o împiedicau să circule liber, o împiedicau să se dezlipească de cadrul domeniului feudal.

În această tendință a negustorului devenit patron, de a căuta și recruta mîna de lucru pentru industrie, tendință ce se lovește de îngrădirile feudale, trebuie văzută originea noului conflict serios. Formele noi de industrie cer o mînă de lucru liberă, cer ca muncitorul să fie liber în munca lui și legarea de pămînt a țăranului constituia, din acest punct de vedere, o îngrădire.

Al doilea prilej de conflict între forțele de producție născute la începutul capitalismului și orînduirea feudală constă în următorul fapt. Orînduirea feudală stabilea o serie întreagă de sarcini în ce privește populația orășenească, sarcini fiscale și îngrădiri cu caracter vamal. Proaspăta burghezie, născută în orașele din centrele Europei, din Italia de Nord, din Țările de Jos, din Anglia, nu mai dorea să-și împartă cîștigurile cu stăpînul feudal. Ea voia să se elibereze de aceste sarcini care îi îngrădea puterea de acumulare.

În același timp, barierele vamale care despărțeau domeniile feudale constituiau o piedică în calea liberei circulații a mărfurilor. Împotriva tendinței de apăsare fiscală din partea feudalilor, ca și a barierelor vamale, împotriva acestor două îngrădiri, care constituiau o piedică în calea liberei dezvoltări a orașelor și a industriei din orașe, se va ridica burghezia și va lupta împotriva feudalilor.

Al treilea temei de conflict, între burghezie, reprezentînd noile forțe de producție, și feudalitate, era starea țărănimii.

Manufactura, ca și primele întreprinderi capitaliste, încep să producă marfă în volum crescut. Această marfă era în căutare de cumpărători, dar comerțul îndepărtat nu putea da o satisfacție deplină negustorului aflător în posesiunea unei mărfi cu volum crescut. Negustorul, ca și industriașul, își îndreaptă privirile spre țărănime. Țărănimea putea deveni consumatoare de bunuri fabricate, dar legăturile feudale, nivelul scăzut de viață, economia naturală în cadrul domeniului feudal, toate acestea limitau posibilitatea țărănimii de a deveni consumatoare de marfă. Burghezia își dădea seama că numai înlăturînd feudalitatea, expropriind pămîntul, împroprietărind țărănimea, o va putea transforma pe aceasta în consumatoare de marfă. De aici tendințele ei liberale, tendințele de a lupta împotriva feudalității, pentru descătușarea țărănimii de lanțurile iobăgiei.

Acestea sînt motivele fundamentale de conflict, din punct de vedere economic, între proaspăta burghezie, mînuitoare a capitalului comercial și a capitalului industrial și orînduirea feudală. În realitate, conflictul între burghezie și feudalitate era conflictul între noile forțe de producție, forțele de producție capitaliste și raporturile de producție servagiste. Era un conflict mai adînc, manifestat între forțele noi economice, născute în cadrul capitalismului și limitele trasate de structura societății medievale.

Aceste raporturi impuneau țărănimii iobage menținerea unei economii închise, împiedicînd producția industrială. Atîta timp cît forțele de producție, în cadrul vechi medieval, nu erau dezvoltate, între aceste forțe de producție și structura societății medievale [nu] putea să existe un conflict și nici n-a existat. Țăranul putea să-și cultive pămîntul, să plătească zeciuială, să dea plocoanele cuvenite, după cum meșteșugarul, restrîns la cadrul orașului sau împrejurimilor orașului, putea să

accepte orînduirea feudală, fără să fie împiedicat în dezvoltarea lui.

În momentul însă în care forțele de producție cresc și bunurile se transformă în marfă, orînduirea feudală constituie o piedică în calea progresului economic. În asemenea condițiuni se produc într-adevăr conflicte fundamentale, care vor schimba fața lumii medievale.

Apariția burgheziei

Alături de cele două clase fundamentale ale evului mediu — țărănimea iobagă și clasa feudală — apare, cum am văzut, burghezia, o clasă din ce în ce mai puternică, stăpînind izvoare de bogăție din ce în ce mai numeroase, conștientă de puterea și bogăția ei.

În Țările de Jos, în nordul Italiei, în unele centre germanice, în Franța, în Anglia, burghezia întărită economicește începe într-adevăr lupta conștientă pentru răsturnarea orînduirii feudale și întronarea unor noi raporturi de producție, baza unei noi ordini sociale. Ea pornește lupta pe calea revoluționară, realizînd în fapt desființarea a tot ceea ce constituia vechiul regim feudal. Revoluția din Anglia de la 1688, ca și marea revoluție franceză de la 1789, nu sînt în realitate decît reflexul nemijlocit al luptei dintre burghezie, stăpînă pe noile mijloace de producție, mînuind noi forțe de producție, și vechiul regim, vechea orînduire medievală.

Burghezia, prin aceste două revoluții, a tins la desființarea tuturor barierelor prin care regimul feudal împiedica dezvoltarea industriei și libera circulație a bunurilor. Cunoașteți din istorie că, sub presiunea forțelor dezlănțuite de marea revoluție franceză, burghezia, sprijinită de intelectuali, mobilizînd alături de ea țărănimea iobagă, a parvenit să înlăture toate îngrădirile medievale,

să elibereze țărănimea de lanțurile iobăgiei, să o împroprietărească și să deschidă larg drumurile schimbului și industriei capitaliste.

Vechile îngrădiri puse meseriașilor sînt și ele desființate. Țărănimea, liberă de lanțurile iobăgiei, devine o consumatoare de bunuri fabricate, așa cum o dovedește tot secolul al XIX-lea.

Rezultatul răsturnărilor revoluționare din Anglia și Franța constă într-adevăr în drumul deschis economiei noi capitaliste.

Raporturile de producție servagiste sînt înlăturate și înlocuite cu raporturile de producție capitaliste.

Transformările sociale și cauza lor

Ajunși aici, și înainte de a trece la examinarea caracteristicilor raporturilor de producție capitaliste, să ne oprim un moment și să facem o comparație între condițiile trecerii omenirii de la regimul sclavagist la orînduirea feudală și între condițiile trecerii omenirii de la orînduirea feudală la orînduirea capitalistă. Sînt două momente istorice deosebit de importante.

Pentru ce forma acestei treceri a fost în secolele al IV-lea și al V-lea după Hristos, adică în momentul cînd omenirea trece de la formele de producție sclavagiste la orînduirea feudală, deosebită de forma trecerii de la feudalitate spre capitalism ?

Spre sfîrșitul lumii antice, raporturile de producție sclavagiste au dus omenirea la ruină. A fost o ruină lentă și a trebuit apoi secole întregi pentru înfiripparea unor noi focare de viață economică, pentru construirea unor noi izvoare de bogăție.

Trecerea de la lumea antică, de la lumea sclavagistă spre feudalitate, este un proces de destrămare lent și un proces de refacere tot atît de lent.

Dimpotrivă, orînduirea capitalistă, raporturile de producție capitaliste cresc, se dezvoltă în cadrul societății feudale, ajungînd ca, la un moment dat, să spargă acest cadru și să apară sub forma unei revoluții sociale și politice, prin preluarea puterii de către burghezie. Aceasta a avut loc în primul rînd în Anglia și Franța, apoi și în celelalte țări.

Care a fost factorul care a determinat trecerea bruscă de la un regim la altul, în opoziție cu trecerea lentă de la sfîrșitul lumii antice și începutul lumii medievale?

Cauza trebuie căutată în domeniul economic și social. Sclavii, adică acea categorie socială interesată la desființarea sclaviei, la transformarea societății, nu constituiau o clasă socială. Ceea ce caracterizează o clasă socială — același rol în producție, aceeași atitudine, același raport față de instrumentul de producție, aceeași participare la bogăție sau la izvoarele de bogăție ale societății, aceleași tendințe și aceleași scopuri istorice — toate acestea nu existau ca elemente caracteristice în ce privește sclavii. Ei formau o masă amorfă cu ocupații diferite, fără o ideologie proprie, fără un țel istoric precizat. Sclavii nu reprezentau apoi nici o forță economică. Ei nu erau în stare să opună stăpînilor lor de sclavi, adică reprezentanților tipici ai lumii vechi, o nouă concepție de viață, pentru că ar fi fost purtătorii unei noi forme de producție.

Inexistența unei clase interesate în răsturnarea vechii stări de lucruri și în împingerea societății pe drumul progresului, aceasta este cauza principală pentru care antichitatea a dus la destrămare, la o disoluție lentă a formelor de organizare socială și nu la schimbare bruscă, așa cum s-a întîmplat în secolul al XVIII-lea.

De astă dată, altele sînt condițiile în care apare burghezia, ca o clasă revoluționară. Burghezia este purtătoare nu numai a unei noi concepții asupra lumii, dar se sprijină pe noi mijloace de producție, este purtătoare a unor noi forme de producție. Ea este o clasă, membrii ei avînd interese comune, țeluri istorice comune și se găsesc în aceeași situație în procesul de producție.

Aceste condiții au făcut — la timpul lor — într-adevăr, din burghezie o clasă revoluționară, clasă care va putea să mobilizeze toate masele care sufereau de pe urma regimului feudal și să răstoarne acest regim, întronînd o nouă ordine, ordinea burgheză.

Fără doar și poate, forma sub care apare revoluția franceză este altceva decît această realitate pe care o constituie necesitățile economice, adică acele necesități care tindeau să deschidă drum capitalismului. Dar nu forma sub care se duce lupta între burghezie și feudalitate interesează aici, ci resorturile intime, tainice ale luptei dintre cele două clase.

În realitate, lupta între burghezie și feudalitate însemna o luptă între producția capitalistă, între noile forme de producție capitaliste și raporturile vechi servagiste, raporturile medievale.

În acest conflict, a trebuit să fie victorioasă burghezia. Această burghezie, preluînd puterea pe căi revoluționare, a uitat însă foarte curînd originea ei revoluționară, devenind conservatoare; parolele „libertate, egalitate și fraternitate", puse în fruntea mișcării revoluționare, s-au dovedit de la început amăgitoare și lipsite de conținut. Dar toate acestea ies din cadrul subiectului nostru.

Fapt este — și aici trebuie să subliniez — că burghezia, purtătoare de cuvînt a noilor raporturi de producție, cele capitaliste, a putut să înfrîngă feudalismul și să deschidă astfel omenirii o nouă epocă istorică.

Bibliografie

Engels, Friedrich — *Domnul Dühring revoluționează știința (Anti-Dühring)*, Editura Partidului Comunist Român, 1946.
Engels, Friedrich — *Der deutsche Bauernkrieg*, 1850.
Gide, Charles — *Cours d'économie politique*, vol. I, Paris, 1926.
Kautsky, Karl — *Der Ursprung des Christentume*, Stuttgart, 1922.
Knight, Melvin E. — *Histoire économique de l'Europe, jusqu'à la fin du moyen-âge*, Paris, 1930.
Lavisse, Ernest et Ramboud, Alfred — *Histoire generale du IV-e siècle à nos jours*, tom IV, V, Paris, 1894.
Marx, Karl — *Capitalul*, vol. I.
Pirenne, Henri — *La civilisation occidentale au moyen-âge.*
Schnolier, G. — *Principes d'économie politique.*
Segal, L. — *Principes d'économie politique*, Paris, 1935.

[LECȚIA A V-A]

4. Condițiile istorice în care s-a născut regimul capitalist

În lecția trecută am analizat transformările suferite de economia servagistă și am ajuns [la] revoluția franceză care reprezenta — pe tărîm social și politic — concluzia ultimă a acestor transformări.

Înainte de a păși mai departe și a analiza caracteristicile regimului de producție capitalistă, va trebui să facem un scurt popas. După ce am analizat resorturile intime care au dus la transformarea economiei servagiste în economie capitalistă, să cercetăm condițiile istorice, prealabile, care au făcut cu putință însăși nașterea și dezvoltarea regimului capitalist.

Ne vom ocupa astfel în lecția de astăzi de acumularea primitivă.

Am arătat că prima formă de producție capitalistă este propriu-zis manufactura, căreia i-a urmat întreprinderea capitalistă.

În lecția trecută am expus caracteristicile manufacturii.

Pentru ca acest nou sistem de producție în mare, să fie cu putință, au fost necesare două condiții. O primă condiție privea pe mînuitorii de capital, adică pe organizatorii noului mod de producție. O producție în mare nu ar fi fost cu putință dacă în mîna anumitor întreprinzători nu s-ar fi găsit mijloacele financiare, cu ajutorul cărora să se organizeze producția. N-ar fi fost cu putință o producție în afara cadrului atelierului meșteșugăresc fără o forță financiară care să dea putința întreprinzătorului să angajeze lucrători, să procure utilajul necesar, materiile prime trebuincioase etc. Deci, pentru ca producția capitalistă — întîia sub forma manufacturieră, apoi a întreprinderii de nou tip — să ia naștere, a fost nevoie de existența unor puternice mijloace financiare la îndemîna acestei noi categorii sociale — care apare ca organizatoare a producției — clasa capitalistă.

Un prim fenomen deci care trebuie analizat este dadorită căror împrejurări și prin ce mijloace s-au acumulat în mîinile strămoșilor burgheziei acele bogății care au făcut cu putință organizarea producției capitaliste.

A doua condiție care a făcut cu putință producția capitalistă privește mîna de lucru.

Nu era suficientă numai apariția unor mijloace financiare la dispoziția capitalistului întreprinzător, dar mai era nevoie ca utilajul de care dispunea acest capitalist să fie pus în mișcare de muncitorime, adică de o categorie de oameni care să fie constrînși să-și caute

mijloacele de existență, vînzîndu-și puterea lor de muncă.

Era necesar, prin urmare, ca mecanismul social, la un moment dat, să furnizeze categoria muncitorimii salariate, adică a unei mase de oameni care să nu aibă altă putință de trai, altă posibilitate de a-și asigura existența decît prin acceptarea situației de salariat.

Atîta timp cît țăranul era legat de domeniul feudal, atîta timp cît el putea să-și găsească întreținerea în cadrul economiei naturale și a gospodăriei țărănești, acest țăran își putea asigura existența din munca pămîntului. Meșteșugarul, care era în stăpînirea mijlocului de producție, pe care îl reprezenta utilajul atelierului, își putea asigura existența din munca lui și din munca calfelor sau ucenicilor întrebuințați. Deci, în ce privește pe meseriași, ca și pe țărani, condițiile existenței pe care le-am analizat, în evul mediu, nu transformă, nici pe unii, nici pe alții, în muncitori nevoiți să-și vîndă puterea de muncă. Atîta timp cît țăranul trăia în asemenea condițiuni și meseriașul în condițiuni date de producția atelierului meșteșugăresc, nu poate să apară o muncitorime propriu-zisă, adică o categorie de oameni care să fie nevoită să-și vîndă puterea de muncă și să trăiască din acest lucru.

Cum a luat naștere mîna de lucru liberă

Primul izvor de mînă de lucru salariată, liberă îl va oferi țărănimea. Într-adevăr, ce se întîmplă în secolele al XV-lea și al XVI-lea? Iobăgia a fost desființată, în primul rînd în Anglia, Italia de nord, în Țările de Jos, în toate ținuturile care asistă la o creștere rapidă a producției cu caracter manufacturier. În Anglia asistăm în acest secol la exproprierea țărănimii de pămîntul ei,

marii seniori feudali luînd în stăpînire deplină acest pămînt, expropriind pe țărani de dreptul lor de folosință. La baza acestei exproprieri stătea un fenomen cu caracter economic. Anglia era pînă în secolele al XV-lea și al XVI-lea o țară producătoare de grîne. În momentul cînd în Țările de Jos începe o dezvoltare rapidă a industriei lînii, a devenit mai productiv pentru stăpînitorii de pămînt din Anglia să crească oi pe pămîntul lor, transformat în imense pășuni, decît să cultive grîu. Lîna avea un preț mult mai ridicat și furniza marilor proprietari de pămînt un nou izvor de cîștiguri. Acest fapt de natură economică a fost hotărîtor pentru schimbarea caracterului economic al Angliei. Asistăm deci în Anglia la această expropriere în masă a țărănimii, care este aruncată pe piața muncii.

În țările din centrul Europei își face loc și aici tendința pentru proprietarii feudali de a limita folosința pămîntului pentru țărănime, deci lanțurile iobăgiei devin din ce în ce mai apăsătoare, mai ales în țările germanice.

Indiferent de forma pe care o ia acest proces al dezlipirii țăranului de pămînt, fie că este rezultatul unei slăbiri a legăturilor de iobăgie, fie că este rezultatul întăririi acestor legături, efectul este același și anume că țărănimea, începînd din secolele al XV-lea și al XVI-lea, oferă în cea mai mare parte din țările Europei mînă de lucru liberă, care va fi absorbită de industrie. Țărănimea oferă deci primul izvor însemnat al mîinii de lucru salariată.

Al doilea izvor îl dau meseriașii. Atelierul meșteșugăresc furniza posibilitatea de trai atît meșteșugarilor, cît și calfelor și ucenicilor.

Meșteșugarul lucra pentru o piață limitată. El știa exact consumul pe care trebuia să-l satisfacă. Între pro-

ducătorul meșteșugar și client era o legătură directă. Nu exista posibilitatea ca meseriașul să rămînă fără de lucru, întrucît lucra de cele mai multe ori după comandă sau pentru un număr cunoscut de clienți.

În momentul cînd apare manufactura, deci o producție în mare, începe concurența între produsul manufacturier și produsul meșteșugăresc. Din această concurență meșteșugarii ies înfrînți. Începe criza atelierului meșteșugăresc.

O parte din cererea de mărfuri, care altă dată era satisfăcută de către meseriași, va fi acum satisfăcută de către producția manufacturieră. Aceasta aduce o criză în rîndul meșteșugarilor. În rîndurile muncitorimii din secolul al XVI-lea vom găsi și pe reprezentanții meseriașilor, care nu-și mai puteau găsi mijloacele necesare de existență în producția meșteșugărească. Iată deci un al doilea izvor care furnizează mîna salariată la începutul epocii capitaliste.

La curțile feudale existau armate cu caracter personal, armate care odată cu decăderea puterii feudale și cu strîngerea puterii în mîna regelui, cu formarea aparaturii statului centralizat, cu apariția armatelor naționale, sau a embrioanelor de armate naționale, sînt risipite. Tot secolul al XV-lea și al XVI-lea suferă de pe urma existenței unor bande formate din elementele licențiale din fostele armate personale ale feudalilor. O parte din elementele acestor armate personale ia drumul jafului și banditismului, altă parte ia drumul orașelor, unde oferă o mînă de lucru ieftină, la dispoziția manufacturii și industriei capitaliste în naștere.

Iată care sînt cele trei izvoare principale care furnizează la începutul regimului capitalist mîna de lucru necesară producției mari, cu caracter capitalist.

Cum s-au creat marile bogății în sec. al XV-lea și al XVI-lea

Să ne întoarcem privirile și să analizăm cum s-au creat marile bogății la dispoziția întreprinzătorilor capitaliști ?

Procesul acumulării de mari bogății trebuie plasat tot în secolele XV și XVI. Am arătat că nu putea exista o producție mare, cu caracter capitalist, dacă întreprinzătorul nu putea dispune de sumele necesare care să-i permită achiziționarea și perfecționarea utilajului, întreținerea și salarizarea lucrătorilor, cumpărarea de materii prime etc.

Pe ce căi au parvenit strămoșii burgheziei de mai tîrziu să acumuleze această mare forță financiară ? Cum s-au creat marile bogății care au luat de astă dată nu drumul consumului, ci drumul producției ?

Am arătat că încă la sfîrșitul evului mediu schimbul de mărfuri ia o anumită amploare. Într-adevăr, stabilitatea politică din Europa, descoperirea noilor drumuri spre India, sau spre alte continente, au făcut cu putință un schimb regulat de mărfuri.

În cadrul acestui schimb general, se întîmplă anumite fenomene pe care trebuie să le analizăm cu obiectivitatea istoricului. Indiferent de terminologia întrebuințată, faptul istoric trebuie privit așa cum este.

Jefuirea noilor ținuturi. Primele cuceriri ale portughezilor și spaniolilor

Unul din primele izvoare ale îmbogățirii strămoșilor burgheziei de mai tîrziu a fost jaful practicat în noile ținuturi descoperite. Era un jaf organizat. Primii care au dat semnalul au fost portughezii. Ei, cei dintîi, au

fost mari navigatori. Urmînd drumul fenicienilor, cartaginezilor și al venețienilor, portughezii pornesc în căutarea drumului spre Indii și ajung într-adevăr în India răsăriteană. Ei organizează adevărate expediții armate, înlătură stăpînirea musulmană din Africa și de pe coastele Asiei și constituiesc un imperiu colonial de tip special.

Acest prim contact al portughezilor cu noile ținuturi are drept consecință un jaf organizat al acestor ținuturi. Astfel, ei iau în stăpînire, pe drumul comerțului arab, bogate zăcăminte de argint. Portughezii iau în stăpînire coasta răsăriteană a Indiei. Între primii cuceritori portughezi este Alfons d'Albuquerc. El devine vicerege al Indiilor și organizează jaful insulelor din Oceanul Indian, făcînd cuceriri pe seama Portugaliei ; în special pradă insula Zanzibar și centrul Goa. Cucerirea principală a fost Malacca.

Portughezii ridică din noile ținuturi mari bogății.

Într-o lucrare asupra exploatării în coloniile portugheze, a lui Böhm Elemer, iată constatările făcute de acest autor : „Imperiul colonial portughez are un caracter cu totul diferit de acela din zilele noastre. El nu era format din teritorii compacte locuite de coloniști, care veneau să se stabilească acolo pentru a-l exploata. Portughezii au fost succesorii fenicienilor, cartaginezilor și venețienilor. Ei erau preocupați să realizeze beneficii extraordinare și imediate, gîndindu-se numai la prezent, fără să se îngrijească ce va fi în viitor. Pentru acest scop au ocupat cîteva localități pe coaste — fără să se avînte în interior — unde au înființat comptoiruri [12] prin care au exploatat în mod barbar pe indigeni".

După portughezi vin spaniolii. Aceștia, iarăși în căutarea drumului spre Indii, descoperă drumul spre America. [Spaniolii] încep prădarea Mexicului, a Venezuelei și a coastelor Americii. Ei aduc în Europa — ca și portughezii —, mari cantități de aur, argint și pietre prețioase. Acest aur și argint, luat de portughezi și spanioli, este răspîndit apoi pe diverse căi în toată Europa.

Dar nu numai portughezii și spaniolii dau semnalul acestui jaf organizat în noile teritorii. Werner Sombart, care a scris o voluminoasă lucrare despre istoria capitalismului sub titlul *Der Moderne Kapitalismus* face istoricul acestei pătrunderi a europenilor în noile ținuturi. Astfel, el scria : „În tot secolul al XV-lea și pînă în secolul al XVIII-lea, alături de spanioli și portughezi, olandezi, francezi, dar mai cu seamă englezii și nordamericanii, au întrebuințat jaful ca cel mai important mijloc al formării bogăției" (p. 670).

Deci iată un prim izvor de bogăție, tocmai în momentul istoric în care noi am plasat apariția capitalismului ca mijloc de producție : jaful.

Al doilea mijloc îl formează impunerea de tributuri acestor popoare de curînd cucerite. Bineînțeles, tributul era un complement al jafului.

Pirateria în Anglia și în Franța (J. Bart, Fr. Drake)

În al treilea rînd, apare pirateria. Pirateria a jucat un rol important atît în Anglia, cît și în Franța. Ea era asemuită războiului și nu era un lucru blamat. Cu alte cuvinte, dacă pirateria constituia o încercare de jaf pe alte căi, ea era însă ocrotită atît de puterea regală franceză, cît și de puterea regală engleză. Vă sînt cunoscute din istorie numele lui Jean Bart și al lui Francisc Drake.

Francis Drake (născut la 1545) a luptat împotriva spaniolilor și a ocupat în 1572 puncte principale în apropiere de insula Panama. El primește din partea reginei Elisabeta a Angliei însărcinarea să distrugă, odată cu flota spaniolă, și comerțul spaniol. Într-adevăr, el parvine să

dea lovitura mortală flotei spaniole, care nu s-a mai putut ridica niciodată. A cucerit California și o serie de insule din Grupul Canare.

Jean Bart, șeful corsarilor francezi, a contribuit de asemenea la bogăția și mărirea Franței din acel moment.

Ca să vă dau un exemplu de rolul jucat de piraterie, este de ajuns să vă arăt că vestita Companie Olandeză-Indiană care, pe lîngă jaful practicat în colonii, se ocupa și cu pirateria, numai în decurs de 13 ani, și anume de la 1623 pînă la 1636, a pus stăpînire prin violență și a jefuit 540 corăbii, confiscînd astfel mărfuri în valoare de 6 milioane lire sterline, o sumă foarte mare pentru acea vreme.

Iată deci un alt izvor de bogăție caracteristic acelor timpuri : pirateria.

Dezvoltarea comerțului între metropole și colonii. Marile companii

În afară de aceste căi pentru acumulare de bogății, apare ca o cale normală comerțul și anume comerțul între țările europene și ținuturi transoceanice. Textilele apar printre primele obiecte fabricate care cunosc drumul comerțului. Alături de textile, pielea prelucrată și alte obiecte de mare consum. Din noile ținuturi africane și asiatice încep să fie importate produse coloniale și anumite produse de lux. Organizarea comerțului în acel moment era încredințată unor companii comerciale. Vă sînt cunoscute, din istorie, existența companiilor comerciale olandezo-indiene și englezo-indiene. Aceste companii sînt organizate ca niște societăți asemănătoare societăților noastre moderne pe acțiuni. Ele, deși aveau

caracter privat, și-și propuneau odată cu descoperirea de noi ținuturi — să faciliteze comerțul între metropolă și ținuturile ocupate — erau puternic sprijinite de puterea statală.

Primii care organizează asemenea societăți sînt englezii. Primele companii de comerț ale indiilor orientale au fost create de Henric al VII-lea, în 1599. Ele dispuneau de un capital de 1 800 000 franci, un capital destul de mare ca să le poată permite echiparea de corăbii și întreținerea de armate, cu scopul de cucerire. Ele aveau caracter particular și erau constituite cu participarea negustorilor bogați. Companiile indiilor orientale aveau un drept de monopol în comerțul între metropolă și noile ținuturi.

Companiile dispuneau de vase proprii și de un corp de pază și siguranță.

Companii de această natură iau naștere apoi în Olanda și în Franța. Ele ocupă teritorii locuite pînă atunci de indigeni și încep să stabilească legături permanente între metropolă și ținuturile depărtate răsăritene.

Companiile olandeze iau naștere la 1602, avînd sediul la Amsterdam, centrul de negustori bogați. Scopul lor era tot comerțul cu India. Și companiile olandeze își stabilesc comptoire [12] și întrețin o flotă și o armată de ocupație.

La un moment dat se naște un război între aceste companii, pentru ca, pînă la urmă, Anglia să înlăture și pe olandezi și pe francezi din drumul spre India, asigurîndu-și astfel monopolul comercial cu această parte a lumii.

Aceste companii de comerț dau imense cîștiguri celor care le formaseră. Deși obiectul lor principal era comerțul, dar, cum spuneam, ele se ocupau și cu pirateria și cu jefuirea ținuturilor ocupate.

W. Sombart, făcînd istoricul comerțului în această epocă, ține să sublinieze că obiectivul pe care mercantiliștii și l-au propus, și anume, de a asigura o cantitate cît mai mare de aur și argint țărilor din Europa de vest, a fost atins prin existența companiilor care organizau acest comerț. El scrie textual : „Averile particulare s-au înmulțit ca număr și volum fără întrerupere, de la începutul secolului al XVI-lea ; numărul și mărimea lor au crescut rapid din cea de-a doua jumătate a secolului al XVI-lea. Către sfîrșitul secolului al XVIII-lea, milionarul era deja un fenomen răspîndit în statele din vestul Europei, în timp ce în statele centrale europene, această ridicare a unei pături bogate nu a început decît pe la mijlocul secolului al XIX-lea“ (Vol. II, partea a II-a, p. 1058).

Prin urmare, și pe calea comerțului, asistăm la atingerea aceluiași obiectiv, acumularea de bogății în țările în care apare regimul capitalist.

Comerțul cu sclavi ca izvor de îmbogățire

Alături de comerțul obișnuit, unul din izvoarele de bogăție îl constituia și sclavia și comerțul cu sclavi. Pretutindeni unde pătrund europenii, în Africa, Asia sau America, ei instaurează regimul sclaviei pentru indigeni. Într-adevăr, regimul sclavagist, inaugurat în colonii, este dătător de mari bogății pentru statele care îl practică.

Să ne întoarcem din nou la primii colonizatori și anume la portughezi. Pentru prima oară portughezii introduc comerțul cu sclavi la 1444. În a doua jumătate a secolului al XVII-lea se transportau de la 60 000 la 100 000 de negri numai din Africa spre America, unde erau vînduți cu circa 30 lire sterline fiecare.

La 1724 — vă dau această dată pentru ca să vedeți că era vorba de un adevărat monopol organizat — se creează „Compania Africii și Braziliei“ care — pentru a avea monopolul comerțului cu sclavi — a anunțat că va confisca orice vas și încărcătura sa, chiar de origine portugheză, dar care, neaparținînd „Companiei“, va face asemenea comerț în regiunile indicate.

La începutul secolului al XVIII-lea, activitatea Portugaliei se îndreaptă către sud de Brazilia pentru a explora și exploata regiunile aurifere și bogate în pietre prețioase. Exploatările le-au făcut cu aceiași brutalitate tot cu mînă sclavagistă.

Comerțul cu sclavi se dezvoltă în special pe coasta Africii. La început, acest comerț este practicat de venețieni și genovezi, pentru ca apoi să treacă asupra Angliei. Sclavii erau cumpărați, dar la un moment dat încep să fie răpiți. Comerțul cu sclavi era foarte rentabil. Sombart arată că „profitul în comerțul cu negri era rareori mai mic de 30%, de cele mai multe ori, însă, în ultimul timp, pînă la 180 și 200%. Cu alte cuvinte, această practică care apare hidoasă în momentul de față, constituia un mijloc de îmbogățire practicat pe o scară foarte întinsă. Marile plantații ca în America... textile * sau au fost făcute cu munca negrilor aduși din Africa.

Despre capitalul cămătăresc

Alături de comerț și îmbinat cu comerțul, am arătat în lecția trecută că apare de timpuriu creditul. Într-adevăr, cine spune comerț spune în acest timp credit. Nu poate exista comerț fără credit. Creditul ia, însă, la

* [Frază confuză și incompletă în original.]

sfîrșitul evului mediu, forma cametei. Toate încercările de a înlătura practica cămătăriei în evul mediu și către sfîrșitul evului mediu au dat greș. Nici blamul bisericii catolice, nici măsurile aspre de pedepsire, nici persecuțiile evreilor în legătură cu camăta, n-au împiedicat ca acest sistem al cametei să se întindă în toate țările europene. Dobînzile ajungeau uneori pînă la 25% pe an. Ludovic al XIV-lea era constrîns, pentru purtarea războaielor lui, să plătească cămătarilor 10%, deci o dobîndă extrem de ridicată.

Camăta apare deci ca un principal izvor al acumulării primitive. Cei care luau cu împrumut erau în primul rînd conducătorii statului — regele și marii demnitari. Împrumutători erau, pe lîngă negustori și o serie întreagă de funcționari, cărora puterea legală le conceda încasarea veniturilor statului, a vămilor, impozitelor și așa mai departe. Cu alte cuvinte, constatăm o împletire în practica cămătăriei și activitatea aparatului de stat.

Deci, pe lîngă comerț și în legătură cu comerțul, avem de înregistrat camăta, ca pe unul din izvoarele care au permis acumularea de bogăție în mîna negustorilor și a unor categorii apropiate de negustori.

Alte izvoare de îmbogățire

Acestea sînt izvoarele principale care permit acumularea de bogății la sfîrșitul evului mediu și la începutul epocii capitaliste. Ar fi însă incomplet dacă ne-am opri numai la aceste surse principale de îmbogățire. Una din sursele mai puțin importante, dar pe care trebuie să o citățm, este ridicarea rentei urbane. La început așezările urbane erau rare. Vechile orașe, vechile cetăți decăzuseră. Noile orașe au luat ființă către sfîrșitul evului mediu, dar de atunci înainte au început să crească rapid. Cei care stăpîneau terenuri în oraș au putut să realizeze mari beneficii prin faptul ridicării rentei urbane, prin faptul ridicării prețului pămîntului în așezările urbane, care apar la sfîrșitul evului mediu.

Un alt izvor era însăși creșterea *productivității muncii*. Către sfîrșitul evului mediu și la începutul epocii capitaliste se muncea mai mult și mai bine decît în evul mediu. Productivitatea muncii este în creștere. Aceasta a dus la o anumită îmbunătățire a condițiilor generale de trai. Bineînțeles că prin creșterea productivității muncii au folosit în special cei care organizau producția, în primul rînd capitaliștii manufacturieri și apoi capitaliștii propriu-ziși.

Tot ca izvor de bogăție este și exploatarea mai rațională a pămîntului și a bogățiilor din pămînt. Agricultura începe să se perfecționeze, iar minele să fie exploatate rațional. O serie întreagă de bunuri neutilizate, cum era de exemplu pescuitul, încep să fie folosite. Cu alte cuvinte, o mai rațională, o mai bună exploatare a bogățiilor existente și, în același timp, o întindere a domeniului de producție.

Exploatarea coloniilor

Alături de aceste metode de acumulare, de strîngere a unei forțe financiare în mîna întreprinzătorilor capitaliști, alături de aceste forme care au caracter precapitalist — pentru că și jaful practicat în colonii și pirateria și comerțul și camăta sînt în realitate forme precapitaliste de acumulare — apare în această epocă și exploatarea colonială. După descoperirea Americii, după ocuparea Indiei și a unor părți din Africa, asistăm la un început de exploatare sistematică a coloniilor, adică la

crearea de mijloace de producție în colonii și exploatarea lor prin mîna de lucru existentă acolo.

Milioane de asiatici, de africani și americani au fost constrînși în tot acest timp să lucreze pentru plantațiile stăpînite de negustorii și capitaliștii europeni. Nu mai era vorba aci de jaf sau de tribut impus indigenilor, nu mai era vorba de piraterie, ci de o exploatare a muncii negrilor africani, asiaticilor și indienilor din America. Desigur că erau întrebuințate mijloace de constrîngere, dar elementul de bază era un proces de muncă organizată, în folosul celui care stăpînea plantația sau bunurile exploatate. Pe lîngă plantații, bogățiile miniere erau de asemenea exploatate cu mînă de lucru indigenă. O exploatare care amintește, în largă măsură, exploatarea colonială din epoca imperialistă a capitalismului.

Sombart este silit să recunoască „faptul că o mare parte din bogăția precapitalistă a fost creată datorită unui jaf fără scrupule a popoarelor coloniale și a țărilor lor". Acest lucru „este atît de evident încît trebuie [să ai] numai curajul să o stabilești" (p. 1073).

Printre țările care și-au creat izvoare de bogăție prin mijlocul exploatărilor coloniale se situează, în primul rînd, Anglia, care, încă din secolul XVII și XVIII, începe să fondeze vastul ei imperiu colonial. Au devenit bogați pe aceleași căi și Olanda și, în mai mică măsură, Franța. Pentru că toate aceste țări practicau, alături de celelalte mijloace de acumulare primitivă menționate, și exploatarea colonială.

Ajunși aici, să aruncăm o privire asupra procesului care a dus la acumularea primitivă.

Din această succintă expunere putem să stabilim că acumularea primitivă, care a dus, pe de o parte la despărțirea unei părți din populație de dreptul ei de proprietar asupra mijloacelor de producție și în primul rînd asupra pămîntului, iar pe de altă parte la acumularea de

mari bogății în mîna unei categorii restrînse, stă la baza regimului de producție capitalistă.

Bogățiile acumulate pe această cale n-au venit în stăpînirea sau folosul statelor, ci au venit, în cadrul statelor nou create, la sfîrșitul evului mediu, în stăpînirea unei categorii restrînse, formată din negustori, întreprinzători și funcționari. Aceste bogății au luat într-o largă măsură calea producției și numai limitat a consumului.

Am plasat acest capitol al acumulării primitive înainte de a analiza regimul capitalist, pentru că, fără a analiza acest proces, nu putem înțelege nici nașterea, nici dezvoltarea regimului de producție actual.

Acumularea primitivă a fost deci un element important în evoluția omenirii, în drumul ei spre găsirea și dezvoltarea acestei noi forme de producție, pe care o reprezenta producția capitalistă.

Bibliografie

Böhm, Elemer — *La mise en valeur des colonies portugaises.*
Bonnassieux, P. — *Les grandes compagnies de commerce.*
Marx, Karl — *Capitalul,* vol. I.
Sombart, Werner — *Der moderne Kapitalismus,* Leipzig, 1921.

[LECȚIA A VI-A]

5. Dreptul vechi românesc. Drepturile și libertățile țărănimii noastre

În lecția de astăzi vom începe cercetarea încadrării evoluției poporului român, încadrare privită prin aceleași criterii stabilite în lecțiile trecute privitoare la întreaga omenire.

Vom începe prin înfățișarea primelor forme de organizare socială și economică, forme cu care poporul român apare în istorie.

La sfîrșitul secolului trecut și la începutul secolului nostru, două erau problemele care preocupau pe istoricii români: problema permanenței elementului daco-roman, de o parte și de alta a munților Carpați și determinarea primelor forme de organizare, pe care poporul român le-a cunoscut atunci cînd a intrat în istorie.

Prima problemă avea importanța ei, pentrucă în jurul ei se închegau discuțiunile privitoare la întîietatea ungurilor sau a românilor în Transilvania.

A doua problemă avea o mare însemnătate socială și economică. De tranșarea acestei probleme era legată originea istorică a marii proprietăți la noi, precum și susținerea drepturilor țărănimii asupra pămîntului, plecînd și de la datele certe pe care le furnizează istoria.

Prima problemă a fost rezolvată, în cadrul polemicii Röesler-Xenopol, făcîndu-se dovada că elementul daco-roman s-a menținut în timpul năvălirilor barbare pe văile Carpaților; că aici, deci, de o parte și de alta a munților Carpați, au luat ființă primele așezări ale poporului român.

Cea de-a doua problemă și anume cea a primelor forme de organizare economică și socială, cunoscute de poporul român, a fost pusă în discuțiune încă de pe vremea revoluției de la 1848. A revenit apoi în timpul lucrărilor Divanului Ad-hoc din 1857.

Chestiunea a fost însă atunci discutată superficial.

Teza susținută de Radu Rosetti

În prima decadă a secolului nostru apare o lucrare menită să deschidă din nou problema și să o pună pe o bază științifică. Este vorba de lucrarea lui Radu Rosetti,

istoricul moldovean. Această lucrare a apărut la 1906 și era intitulată: *Pămîntul, sătenii și stăpînii în Moldova.*

Înainte de a expune tezele aflate în discuțiune, sînt necesare cîteva indicații asupra personalității lui Radu Rosetti. Radu Rosetti era urmașul uneia din familiile boierești din Moldova, el însuși fiind strănepot de domn. Prin toată ambianța lui familiară și chiar prin interesele lui imediate, el era legat de marea proprietate. Totuși, om înzestrat cu simțul adevărului, cercetător pasionat al documentelor trecutului nostru, el nu a putut, în fața adevărului, să ajungă la altă concluzie decît aceea pe care o vom vedea de îndată — concluzia pe care a apărat-o cu toată căldura.

Iată teza pe care o susține Radu Rosetti. El afirmă că poporul român a trăit, de la început — înainte de a intra în istorie, cu mult înainte de înființarea principatelor — sub ocîrmuirea unui drept propriu, numit *dreptul românesc.* Radu Rosetti își susține teza pe bază de ample documente.

Dreptul românesc organiza viața colectivității poporului nostru, în cadrul satului. Satul dispunea de o întindere de pămînt, mai mare sau mai mică, întindere care alcătuia „hotarul" lui. Hotarul satului, deci pămîntul care aparținea întregii colectivități a satului, era presupus împărțit în fîșii deopotrivă de mari care corespundeau gospodăriilor din sat. Aceste fîșii de pămînt se numeau în Moldova „jiriabii" și în Muntenia „delniți".

În afară de aceste fîșii de pămînt, care erau date în stăpînirea și în folosința gospodăriilor individuale, izlazurile, fînețele și pădurile rămîneau, ca un bun colectiv, la dispoziția întregului sat.

Problema care se pune este dacă locuitorii satului aveau un drept de proprietate asupra pămîntului. A

existat un drept de proprietate de la început? Radu Rosetti răspunde negativ.

Hotarul satului aparținea obștei satului. Un drept de proprietate, așa cum îl cunoaște dreptul roman, nu a existat la poporul român la începuturile lui. Pămîntul era deci dat în folosință obștei satului.

Ca ocîrmuitori ai satului românesc apar de foarte timpuriu cnejii, juzii și vătămanii. Cnejii erau ocîrmuitorii satului, cu drept de ereditate, ei putînd deci să lase moștenire această demnitate.

Juzii erau aleși vremelnic, iar vătămanii erau doar propuși ai cnejilor, care îi înlocuiau și îi reprezentau în ce privește funcția și atribuțiile lor.

Care erau drepturile și obligațiile acestor ocîrmuitori ai satelor românești?

Radu Rosetti dovedește în primul rînd că acești cneji nu apar ca proprietari de pămînt. Ei nu aveau decît un drept de folosință asupra pămîntului, la fel ca orice locuitor al satului românesc. Dar pe lîngă drepturile lor ca membri ai colectivității satului, aveau și dreptul de a încasa a zecea parte din roadele pămîntului și din sporul stupilor și, în același timp, fiecare locuitor al satului era obligat să muncească pentru ei trei zile pe an. Aceasta era plata pe care colectivitatea satului o făcea ocîrmuitorului pentru serviciile pe care acesta i le aducea. Care erau aceste servicii?

Cnejii, juzii și vătămanii făceau în primul rînd oficiul de judecători, rezolvînd pricinile ivite între locuitorii satului; apoi strîngeau birurile pentru stăpînitorii vremelnici ai ținuturilor, iar în caz de război conduceau pe oamenii din sat. Aveau singuri dreptul de a ține crîșmă și moară în sat.

În afară de aceste obligațiuni pe care le avea obștea satului față de ocîrmuitori, și anume de a da zeciuială de roadele pămîntului și din sporul stupilor și de a face trei zile de muncă gratuită pe an, nu exista nici o altă obligație a săteanului față de ocîrmuitorii satului.

Țăranul român era un om liber. El avea libertatea să se mute din cuprinsul satului în orice parte a țării. În cuprinsul satului în care se muta, el avea aceleași obligații față de ocîrmuitorii colectivității, ca și în satul părăsit, dar în afară de aceste obligații el era un om liber. Țăranul român apare deci în istorie ca un om liber.

Alături de acești țărani liberi care formau colectivitatea satului, apare de timpuriu și o altă categorie și anume cea a vecinilor. Aceștia erau, în primele timpuri, prinșii în războaie. Ei erau supuși la aceleași obligații ca și restul populației sătești, dar aveau în plus libertatea îngrădită. Ei nu se mai puteau muta dintr-un sat în alt sat.

Vecinătatea, sub această formă, constituie începutul regimului de șerbie la noi în țară. Apar deci acești oameni cu libertatea îngrădită. Vom vedea că această situație pe care o au primii oameni cu libertatea îngrădită va fi extinsă, în decursul veacurilor, asupra întregii țărănimi românești.

Într-o asemenea structură a trăit țărănimea noastră timp de multe veacuri și încă din momentul plămădirii poporului român. În timpul năvălirilor cumanilor și pecenegilor, între anii 800 și 1000, acestea erau formele de organizare socială ale poporului nostru și acestea principiile care guvernau obștea românească și viața ei. Țăranii lucrau „jiriabiile" și „delnițele" care erau date în folosința familiei, utilizînd în comun tot restul hotarului: fînețele, izlazurile, pădurile.

Cnejii, juzii și vătămanii, care îndeplineau rolul de ocîrmuitori ai obștei, se bucurau de zeciuială din roadele pămîntului și își îndestulau nevoile din munca gratuită pe care fiecare țăran trebuia s-o presteze, precum și din veniturile crîșmei și a morii.

În cadrul acestei colectivități românești, așa cum se formează ea, înaintea înființării principatelor, nu putea exista un conflict de clasă, nu exista nici o ciocnire socială între conducătorii satului și restul colectivității.

Înainte de întemeierea principatelor, satele s-au grupat în mici ținuturi, care sînt menționate în cronicile rusești și poloneze ca „țara Moldovei", privind numai „Moldova de sus", „țara Lăpușnei", „țara Bîrladului" etc. Aceste ținuturi erau mici colectivități formate prin unirea mai multor sate sub un conducător comun. Acest conducător ia numele de voievod, care mai tîrziu, după întemeierea principatelor, va juca rolul domnitorului.

Chiar și sub această formă de grupare a satelor în ținuturi nu intervine nici o fărîmițare a colectivității satului românesc. Nici întemeierea principatelor n-a adus, în primele timpuri, o schimbare fundamentală a raporturilor dintre săteni și ocîrmuitorii satelor.

Domnul, după întemeierea principatelor, începe să cedeze cnezate sau județii, adică dreptul de a percepe acea zeciuială din roadele pămîntului, precum și funcțiunea de judecător, la anumiți oameni care s-au distins în războaie. Dar dania domnitorului în primele timpuri nu conferă nici un fel de drept de proprietate celor pe care îi investește cu această funcție. Toate documentele din primele timpuri — și aceasta este una din dovezile peremptorii ale justeței tezei susținute de Radu Rosetti — arată că *obștiile* se judecau între ele pentru pămînt, iar nu *ocîrmuitorii* satului cu obștea satului pentru vreun drept de proprietate.

Deci punctul de vedere pe care îl apără Radu Rosetti stabilește existența dreptului de folosință al țărănimii asupra „hotarului" satului, cu o proprietate colectivă privind izlazurile, pășunile și pădurile. În fruntea satului era ocîrmuitorul: cneazul, judele sau vătămanul. Acesta, cum am mai spus, nu avea un drept de proprietate asupra „hotarului" satului, ci era numai un ocîrmuitor — în primele timpuri ales, apoi ereditar — care conducea colectivitatea românească a satului. Stabilirea dreptului de folosință a satului asupra „hotarului", asupra pămîntului, aceasta constituie piatra unghiulară a susținerilor istoricului moldovean.

Teza lui Gheorghe Panu

Împotriva tezei lui Radu Rosetti, a apărut tot în prima decadă a secolului nostru, o lucrare a lui Gheorghe Panu. Gheorghe Panu a fost un ziarist de frunte, unul din cei mai talentați publiciști ai noștri, dar un om fără prea multe scrupule științifice. El a scris o carte în care a încercat să înlăture argumentația lui Radu Rosetti. S-a adus acuzarea lui Panu că a scris această carte sub directa comandă a marilor proprietari, care conduceau partidul conservator, interesat de a apăra așa-zisele „drepturi istorice" ale marii proprietăți.

Într-o primă lucrare, intitulată *Cercetări asupra stării țăranilor în veacurile trecute* și apoi într-o altă lucrare care completează pe cea dintîi, intitulată *O încercare de mistificare istorică,* [sau cartea d-lui R. Rosetti, *Pămîntul, sătenii și stăpînii*], Gh. Panu încearcă să dovedească faptul că ocîrmuitorii satelor și — în primul rînd cnejii — constituiau de la început o pătură boierească, care era stăpînă deplină asupra pămîntului satului. Panu încearcă să dovedească faptul că marii proprietari, urmași ai acestor cneji, au avut de la început un drept absolut

asupra pămîntului. Existența dreptului de folosință a țărănimii asupra „hotarului" satului este un lucru pe care Gh. Panu îl neagă, țăranii fiind de la început clăcași și dijmași. Deci țărănimea noastră n-a cunoscut nici un moment o stare de libertate, ci, că de la începutul istoriei, a cunoscut lanțurile servajului.

Teza lui C. Giurescu

Zece ani mai tîrziu discuția este din nou vie în urma apariției lucrării lui Constantin Giurescu. Într-o lucrare asupra României istoricul Giurescu reia teza lui Panu, ridicîndu-se împotriva susținerilor lui Radu Rosetti.

El încearcă să arate că termenul de „rumân" era sinonim cu termenul de șerb, că el nu desemna o categorie etnică, ci o categorie socială. Țăranul român — spune Giurescu — „a fost de la început serv. El se găsea, în primele organizații, în puterea unui stăpîn și era dependent de el".

Rumânia sau vecinia — termenii sînt sinonimi pentru Giurescu — apare astfel încă înainte de întemeierea principatelor. Giurescu susține că „rumânia", deci servajul, este tot atît de veche ca și istoria poporului nostru. Giurescu arată apoi că a existat, de la început, categoria proprietarilor de pămînt, proprietari care se recrutau din cneji, deveniți ocîrmuitori ai satului, și proprietari ai „hotarului" lui. Existau și țărani liberi, dar marea parte a țărănimii era deja vecinită, adică aservită. „Cercetarea noastră — scrie Constantin Giurescu — ne-a condus la concluzia că rumânia exista în Țara Românească din cele mai vechi timpuri. Pînă către sfîrșitul secolului al XVI-lea, întreaga populație care trăia în satele boierești, călugărești și domnești, era alcătuită numai din

rumâni. Faptul că poporul român se înfățișează de la început, format din două pături sociale distincte : proprietari și iobagi, care se evidențiază înainte de secolul al XIV-lea și că numele de rumâni constituia nu o denumire etnică, ci una socială, reprezentînd numai pe iobagi, este de cea mai mare însemnătate" (*Studii de istorie socială*, p. 18).

Teza d-lui C. C. Giurescu

D-l C. C. Giurescu susține că termenul „boierie", fiind de origine slavă, înseamnă că slavii l-au introdus aici, pe meleagurile noastre, boierimea luînd ființă la noi odată cu cucerirea ținuturilor românești de către slavi. Slavii ar fi luat în stăpînire pămînturile noastre și ar fi fost primii proprietari cu drepturi absolute asupra pămîntului.

Acești stăpîni ai pămîntului au constituit boierimea, sau nobilimea, din care apoi s-a născut boierimea noastră de mai tîrziu.

Deci și pentru Giurescu-fiul a existat o diferențiere a colectivității românești însă cu mult înainte de întemeierea principatelor.

Combaterea acestor teze.
Boierimea nu a avut la noi un drept de proprietate

Afirmațiile, atît ale lui Panu, cît și ale lui Giurescu — tatăl și fiul —, nu ni se par întemeiate. Iată argumentele pentru care credem că, într-adevăr, poporul român apare în istorie sub forma unor colectivități de oameni liberi, pentru ce credem că pămîntul a fost de la început în folosința țărănimii noastre și pentru ce

socotim că n-a existat un drept de proprietate ca atribut al unei mari boierimi, existentă dintru început.

Documentele ungurești și poloneze din sec. al XIII-lea, al XIV-lea și al XV-lea

Primele documente care afirmă existența unui drept românesc sînt documente ungurești și poloneze. Aceste documente din sec. al XIII-lea, al XIV-lea și al XV-lea stabilesc existența unui drept românesc, așa cum l-am expus, pentru populația care trăia în Ungaria și Polonia. Satele românești aflate în Transilvania și Polonia cunoșteau un drept românesc și el apare în documentele din secolul al XIII-lea. Dacă pentru aceste colectivități, aflate în stăpînire străină, într-un regim care cunoștea de mult feudalitatea și într-o formă dezvoltată, se menține încă un vechi drept românesc, în forma și conținutul pe care le-am expus noi, este de la sine înțeles că acest drept trebuia, cu atît mai mult, să funcționeze în ținuturile moldovenești și muntenești.

Într-adevăr, un prim document care vorbește despre cnezatele din Oltenia este un document maghiar de la 1247 și anume un document dat de regele Bela al IV-lea al Ungariei [13].

Ludovic cel Mare al Ungariei, într-un document de la 1361 [14] vorbește de cnezatele din Maramureș și tot el, la 1377, stabilește dreptul românilor, conform dreptului românesc, pentru anumite așezări din Transilvania. Citez toate aceste date, pentru că vom avea prilejul să vedem imediat care este vechimea documentelor pe care-și sprijină teza lui Constantin Giurescu.

Deci aceste documente din secolele XIII și XIV lasă să se vadă existența cneazului și alcătuirea societății românești pe baza dreptului vechi românesc.

În Polonia, primul document care se referă la elementele vechiului drept românesc este din 1378. Un alt document poartă data de 1424, iar un al treilea document, în care se face o expunere completă a ceea ce se înțelege prin drept românesc, este datat 1499.

Toate aceste documente privesc satele românești din Polonia de sud, sate care au luat naștere prin peregrinarea elementului românesc în acele ținuturi. Pe baza deci a unor documente istorice care privesc așezările românești dincolo de sîmburele închegării noastre propriu-zise, se poate stabili existența unui drept românesc, funcționarea cnezatului și permanența drepturilor obștei românești.

Primul document folosit de Constantin Giurescu pentru a dovedi existența șerbiei la noi datează din 1598, deci numai cu doi ani mai înainte ca Mihai Viteazul să fi adus acea „legătură" care a însemnat legalizarea șerbiei în Țara Românească [15]. Vă amintiți din istorie că Mihai Viteazul a [dat] în 1600 dispoziția de a considera pe orice țăran care s-ar afla pe moșia unui boier legat de moșia respectivă. Sîntem prin urmare la aproape 300 ani de la înființarea principatelor, perioadă care, după cum vom vedea, a fost plină de o luptă sîngeroasă între marea boierime, care a luat naștere după întemeierea principatelor și țărănime, cea dintîi urmărind aservirea acesteia și cotropirea pămîntului ei.

În cele două secole care s-au scurs de la data documentelor maghiare și poloneze și pînă la documentul folosit de Constantin Giurescu este o perioadă de timp în care, într-adevăr, a luat naștere marea proprietate, iar aservirea țărănimii a început să devină o realitate. Dar toate acestea ca fapte istorice tîrzii și prin înlăturarea vechilor instituții.

Tradiția — în sprijinul drepturilor țărănimii

Al doilea argument este credința fermă și hotărîtă a țărănimii, pe care nu a încetat nici un moment să o afirme, că pămîntul i-a aparținut de la început și că numai prin abuz și violență pămîntul i-a fost luat de către marea proprietate. Țărănimea noastră, de cînd a avut posibilitatea să-și afirme un punct de vedere precis și să-și apere drepturile ei, a afirmat în mod neîntrerupt dreptul ei asupra pămîntului. Astfel, trimișii țărănimii în comisiuni, care trebuiau să discute „proprietatea" la 1848, au afirmat, de la început, bazîndu-se pe vechi izvoare, pe tradiție și pe ferma lor convingere că țărănimii i-a aparținut pămîntul hotarului satului. Nu a existat un singur deputat țăran la 1848, în comisia convocată de guvernul provizoriu care să fi pus un moment la îndoială dreptul țărănimii asupra pămîntului. În divanurile Ad-hoc, deputații țărani au afirmat cu aceeași tărie că marea proprietate, așa cum a fost creată, s-a născut prin frustrarea țărănimii de drepturile ei străvechi. Ei au susținut cu tărie că hotarul satului le-a aparținut în folosință și că marea proprietate a fost o creație a arbitrariului și a violenței.

Această fermă credință a masei țărănimii noastre în drepturile ei străvechi nu poate fi înlăturată. Este o credință bazată pe tradiție care întărește temeiurile afirmării drepturilor țărănimii românești asupra pămîntului.

Dreptul comparat.
G. L. von Maurer și E. de Laveleye

Al treilea argument ni-l oferă dreptul comparat.

Un istoric german G. L. von Maurer, în lucrările sale : *Geschichte der Dorfverfassung in Deutschland* și *Geschichte der Markverfassung in Deutschland* dovedește — cu un material deosebit de bogat — că poporul german a cunoscut de la început așezări foarte apropiate de cele ale poporului român, că a existat un drept de folosință al colectivității satului german asupra pămîntului și că anumite bunuri erau în stăpînirea întregii colectivități. N-a existat nici la germani, în ce privește fînețele, izlazurile și pădurile, un drept de proprietate, după cum n-a existat un asemenea drept individual de proprietate nici asupra pămîntului arabil.

Un istoric francez, E. de Laveleye, într-o lucrare intitulată *La propriété du sol et ses formes primitives* — lucrare tradusă în aproape toate limbile europene — ajunge, pe baza cercetărilor formelor de organizare a proprietății, la concluzia că de la bun început a existat o proprietate colectivă asupra pămîntului la cele mai diferite popoare ; la vechii germani și la vechea Italie, în Peru și în China, în Mexic și în India, la scandinavi și la arabi, avînd aproape aceleași caractere. Iată ce scrie acest autor : „Găsim astfel această instituție în toate climatele și la toate neamurile ; trebuie să vedem întrînsa o fază necesară a dezvoltării societăților și un fel de lege obștească care prezidează la evoluția formelor proprietății funciare... Proprietatea individuală aplicată pămîntului a fost alcătuită numai în urma unui șir de schimbări succesive și la o epocă relativ recentă".

O întreagă literatură a unor cercetători care nu reprezentau un punct de vedere de clasă, ci numai adevărul istoric, au arătat existența unei proprietăți colective la marea majoritate a popoarelor europene.

Deci, într-adevăr, în toate ținuturile pe care le citează Emil de Laveleye, precum și în ținuturile germanice, cercetate de von Maurer, au existat forme de organizare apropiate de acelea pe care le-am văzut și la poporul

român. Aceasta constituie un argument în sprijinul tezei că organizarea socială a poporului nostru nu a putut constitui o excepție față de aceea a celorlalte popoare europene. Dreptul comparat ne oferă deci un argument în susținerea tezei lui Radu Rosetti.

În concluzie — în momentul formării poporului român, dreptul românesc stabilește o formă de organizare care asigură, pe de o parte, dreptul de folosință al țărănimii asupra „hotarului" satului și, în același timp, libertatea ei. Dreptul românesc stabilește pentru ocîrmuitorii satelor anumite obligații din partea colectivității sătești, dar nu stabilește nici un moment un drept de proprietate asupra pămîntului.

Nașterea boierimii românești

În sînul colectivității românești nu apar diferențieri sociale. Acest cîrmuitor de sat, fie cneaz, jude sau vătăman, era de multe ori un membru al acestei colectivități, un membru mai de vază dar care nu se desprinsese definitiv din sînul ei. Cneazul, ca și judele sau vătămanul, continua să trăiască în sînul colectivității primitive. Era judecător, era încasator, era conducător în războaie. El împărtășea soarta țăranilor din sat.

Sub această formă au apărut, așa cum am arătat, primele așezări ale poporului nostru încă sub năvălirile barbare și în primele timpuri ale principatelor.

Cînd a apărut prima diferențiere socială ? După înființarea principatelor. Într-adevăr, ce intervine nou, sînt două elemente, pe care urmează să le cercetăm.

În cadrul primelor așezări sătești, prin intensificarea legăturilor și prin perfecționarea mijloacelor de producție,

bunăstarea populației crește. Satele întreține legături unele cu altele, formează ținuturi, pentru ca în urmă să se ajungă la formațiile politice ale principatelor noastre.

Prin urmare, înregistrăm o creștere a buneistări, o creștere a forțelor de producție și o intensificare a schimbului între sate și ținuturi. Aceasta va aduce în sînul colectivității românești anumite transformări. Momentul hotărîtor însă îl formează nașterea statului ca atare.

Cnejii încep să părăsească satele lor și încep să formeze Curtea domnească. În jurul domnului, la început, conducători de oaste și apoi dregători sau însărcinați cu diferite funcțiuni administrative, cnejii încep să constituie o pătură subțire, de boieri care se desprind din lumea satelor de odinioară. Cnejii își vor trimite în sate oameni în loc, care să îndeplinească vechile funcțiuni. Ei își vor mai îndeplini cu intermitență însă și funcția lor proprie, dar de acum înainte îi vom găsi în special la Curtea domnului, formînd pătura de conducători politici propriu-ziși.

Schimbările intervenite în sînul colectivității sătești și înființarea principatelor, sînt cele două cauze principale care au dus la diferențierea societății românești, în momentul apariției în istorie.

Vom vedea în lecția viitoare, cum au evoluat raporturile între proaspăta boierime născută din vechii cîrmuitori ai satelor și între obștea sătească și care au fost apoi raporturile între acești cîrmuitori deveniți pătură boierească și pămînt. Vom analiza în lecția viitoare evoluția stărilor noastre pînă la începutul secolului al XIX-lea.

Bibliografie

Giurescu, Constantin — *Studii de istorie socială...* Biblioteca Istorică „Universul", București, 1943.

Giurescu, Constantin C. — *Istoria românilor*, vol. I, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II". București, 1935.

Laveleye, Emile de — *La propriété du sol et de ses formes primitives*, Paris, 1882.

Maurer, G. L. von — *Geschichte der Dorfverfassung in Deutschland.*

Maurer, G. L. von — *Geschichte der Markverfassung in Deutschland*, 1865—1866.

Panu, Gheorghe — *Cercetări asupra stării țăranilor în veacurile trecute*, vol. I, partea I și și a II-a, Institutul de Arte grafice „Eminescu", București, 1910.

Panu, Gheorghe — *O încercare de mistificare istorică, sau cartea d-lui R. Rosetti „Pământul, sătenii și stăpînii"*, Noua tipografie Brozer și Parzer, București, 1910.

Rosetti, Radu — *Pământul, sătenii și stăpînii în Moldova*, Atelierele grafice „Socec", 1907.

Rosetti, Radu — *Pentru ce s-au răsculat țăranii?* București, 1907.

Rosetti, Radu — *Pentru adevăr și dreptate — răspuns unei critice*, Iași, 1911.

[LECȚIA A VII-A]

6. Evoluția raporturilor de producție în istoria poporului român. Apariția diferențierilor sociale

În lecția de astăzi vom urmări dezvoltarea raporturilor de producție în istoria poporului român.

Problema care se pune este dacă această dezvoltare a urmat același drum ca și la celelalte popoare europene sau, dimpotrivă, a cunoscut un drum propriu.

Unii istorici și sociologi au susținut că poporul român a cunoscut o evoluție proprie, neîntîlnită la alte popoare ; alții susțin, dimpotrivă, că poporul român nu s-a abătut de la liniile mari ale evoluției pe care au cunoscut-o și celelalte popoare europene.

Am văzut în lecția trecută că primele forme de organizare ale poporului român erau asemănătoare cu cele întîlnite la popoarele germanice, la sclavi, la vechii italieni și la aproape toate popoarele azi cunoscute.

Am arătat că, în cadrul satului, obștea românească, așa cum apare în istorie, este ocîrmuită de anumite reguli de drept cunoscute în istorie sub numele de *drept românesc.*

În cadrul acestei obști primitive nu exista o diferențiere socială propriu-zisă. Masa obștei o formau țăranii. Acești țărani erau liberi în sensul că nu erau legați de hotarul satului. Dreptul românesc determina obligațiile lor față de ocîrmuitorul obștei ; cneazul, județul [judele] sau vatamanul. Acest cneaz era judecător și ocîrmuitor al obștei. El era, în același timp, însărcinat cu strîngerea birurilor și cu conducerea în război. Dar, din punct de vedere social, nu exista o diferență între situația cneazului și aceea a simplului țăran din obște. Pentru funcțiunile lui, sătenii erau obligați să-i dea a zecea parte din roadele pămîntului și din sporul stupilor și să-i muncească cîte trei zile gratuit pe an. Cneazul avea singur dreptul să țină crîșmă și moară în sat. Am arătat lecția trecută diferența între cneaz, județ și vataman. Aceste drepturi constituiau deja un început de drepturi feudale.

Ceea ce vrem să reținem însă este lipsa unei diferențieri în cadrul acestei colectivități, colectivitate cu care apare poporul român în istorie. Cum apare totuși la un moment dat în sînul poporului român clasa boierească alături și deasupra țărănimii?

Acest proces al diferențierii sociale este un proces care începe, așa cum am arătat și data trecută, după înființarea principatelor. Probabil — și aici credem că Radu Rosetti are dreptate — că situația cneazului în cadrul colectivității românești s-a schimbat încă din timpul stăpînirii tătarilor, adică după anul 1200. Tătarii, în toate ținuturile cucerite, au impus un regim foarte aspru și îndatoririle cnejilor au crescut și în ce privește strîngerea birurilor și în ce privește rolul pe care-l aveau de a conduce obștea românească în război. Este o realitate că cneazul începe să-și întărească autoritatea în colectivitatea primitivă odată cu înființarea principatelor, adică odată cu apariția unei puteri centrale politice, cu apariția unui organism statal.

Această diferențiere face progrese. Cnejii părăsesc așezările lor sătești și formează primul embrion al curții domnești. În realitate primul embrion al boierimii noastre.

Cnejii vor căpăta funcțiuni politice, administrative și militare. Despărțirea lor — să spunem, în spațiu — de obștea satului va schimba interesele lor economice și bineînțeles și mentalitatea lor.

În același timp, domnul începe să dăruiască, pe baza autorității lui, puterea de a fi cneaz sau județ [jude] în anumite locuri nepopulate pe care urma să se formeze sate. Cu alte cuvinte, apare domnul, ca acea autoritate care putea să învestească cu funcțiunea de cneaz pe anumiți curteni care pînă atunci nu avuseseră această demnitate.

După înființarea principatelor însă fie că este vorba de o învestire domnească, fie că este vorba de vechile așezări, cnejii nu și-au schimbat nici atributele și nu și-au mărit nici puterea lor pe seama obștei satului. Colectivitatea satului românesc rămîne mai departe stăpînă deplină asupra hotarului satului. Domnul, cînd

dădea cnezatul unuia dintre curteni, îi dădea în realitate dreptul de a încasa a zecea parte din roadele pămîntului, precum și toate celelalte drepturi care erau legate de funcțiunea de judecător al satului primitiv. Deci faptul că domnul apare ca o autoritate care conferă acum această demnitate, nu schimbă în realitate regulile vechiului drept românesc. Țăranii vor continua să fie liberi în sensul că se vor putea muta de pe o moșie pe alta, vor putea să înființeze noi așezări, urmînd ca acolo să-și aleagă un nou ocîrmuitor, atunci cînd nu era desemnat de domn să-și îndeplinească obligațiile vechi, zeciuiala și cele trei zile anuale de muncă gratuită.

Obiectivele boierimii noastre

Cu apariția însă a unei boierimi de curte, cu strîngerea elementelor ocîrmuitoare din sate în jurul domnului, apare prima pătură boierească. După înființarea principatelor și pînă la începutul secolului al XIX-lea, timp de 500—600 ani, istoria poporului român este brăzdată de o luptă necurmată între această boierime și obștea satului românesc.

Boierimea — atît la formarea ei, cît și în urmă după închegarea sa — a urmărit două obiective.

Un prim obiectiv era de a pune stăpînire pe pămîntul obștilor țărănești, adică de a considera pămîntul drept proprietate a ei. Boierimea noastră urmărea prin aceasta să înlăture dreptul de folosință al țărănimii, să stabilească un drept de proprietate în folosul ei, drept necunoscut de vechile noastre așezări. Acest obiectiv va fi atins între sfîrșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea.

Al doilea obiectiv privea raporturile dintre sătean și boier în ce privește libertatea și obligațiile celui dintîi.

Am arătat că încă din primele timpuri, în colectivitatea satului românesc, pe lîngă țăranii liberi, existau și țărani cu o libertate limitată, așa numiții vecini. Acești vecini erau la început prinșii în războaie și apoi datornicii care își înstrăinau libertatea, țărani aflați în nevoie care căutau protector etc.

Această condiție a veciniei era o condiție de libertate mărginită. Vecinii erau legați de hotarul satului. Dar numai o infimă minoritate a colectivității vechi românești avea această libertate mărginită.

Al doilea obiectiv pe care l-a urmărit boierimea a fost vecinirea în masă a țărănimii noastre, adică punerea în situația de servaj a țărănimii libere de pînă atunci. Această vecinire însemna legarea țărănimii de pămînt. Vom vedea că și acest obiectiv a fost atins de boierimea noastră și chiar mai devreme decît cotropirea pămîntului vechii obști țărănești.

Primul obiectiv, asigurarea unui drept, nu de stăpînire, ci de proprietate asupra întregului pămînt al principatelor, boierimea a căutat să și-l atingă utilizînd o serie întreagă de practici, care mergeau de la violență și amputare pînă la falsificări de documente.

Fapt este că în secolul al XVIII-lea ajunseseră 28 familii boierești să-și împartă tot pămîntul Moldovei. Numărul boierilor din Muntenia și Oltenia era ceva mai mare, dar nu mult mai mare decît cel al boierilor moldoveni.

Boierimea noastră parvine în secolul al XVIII-lea să aibă un drept de stăpînire directă asupra pămîntului. Trebuie însă să facem cîteva precizări.

Deși tendința boierimii noastre a fost de a stabili un drept de proprietate asupra pămîntului, totuși, acest obiectiv nu era atins de la început, ci mult mai tîrziu, pentru că pînă la începutul secolului al XIX-lea obștea

satului păstrează încă un drept nelimitat de folosință asupra pămîntului.

Satul era încorporat unei moșii, moșia aparținea unui boier, dar colectivitatea satului avea mai departe dreptul de a folosi nelimitat pămîntul. Cu alte cuvinte, dreptul boierimii era un drept redus la încasarea zeciuielii străvechi și a muncii gratuite pe care membrii obștei țărănești trebuiau să o presteze.

Care era atunci obiectivul pe care îl urmărea boierul? Acesta căuta să aibe în cuprinsul moșiei sale cît mai multe sate, ca să poată dobîndi cît mai multe produse ale pămîntului, cît mai multă muncă gratuită. Dar el nu avea încă un drept de proprietate asupra pămîntului, ci numai un drept de stăpînire, asupra căruia greva vechea folosință a țărănimii asupra acestui pămînt. Țărănimea își păstrează mai departe dreptul de folosință asupra pășunilor, fînețelor și pădurilor. Va trebui să dea și acum zeciuiala, iar în plocoanele pe care le dădea la paști și la crăciun intervenea o serie întreagă de bunuri produse în gospodăria țărănească.

Limitarea dreptului de folosință asupra pămîntului a țărănimii noastre

Primul așezămînt care limitează în favoarea boierimii dreptul de folosință pe care îl avea țărănimea asupra pămîntului este așezămîntul din 1805 al lui Moruzi. Prin acest așezămînt încetează în primul rînd folosința țărănimii în ce privește pădurile, izlazurile și pășunile. Pînă atunci țăranii puteau să crească atîtea vite cîte aveau posibilitatea să întrețină. Prin așezămîntul lui Moruzi, pentru prima oară acest drept de folosință este limitat după numărul de vite pe care-l are țăranul, restul trecînd de acum înainte în proprietatea marelui boier.

La 1827, printr-un alt așezămînt al domnului Moldovei de atunci, Ioniță Sturza, pădurile trec în mod definitiv în stăpînirea boierimii, iar la 1828, o treime din locurile de arătură sînt considerate drept proprietate definitivă a boierilor.

În sfîrșit, la 1832, Regulamentul organic consfințește această situație, decretînd pe stăpînul de moșie drept proprietar al pămîntului și limitînd la 2/3 întinderea cultivabilă pe care acesta era obligat să o dea în folosința țăranului. Prin urmare și Regulamentul organic recunoaște țărănimii dreptul de folosință cel puțin asupra unei părți din pămînt.

Deci, începînd cu Așezămîntul lui Moruzi și sfîrșind cu Regulamentul organic, asistăm la o serie întreagă de norme de drept care înlătură complet vechiul drept românesc și stabilesc dreptul de proprietate a pămîntului în folosul boierimii noastre.

După Regulamentul organic, pînă la 1864, boierimea va încerca să înlăture și acest drept de folosință al țărănimii pe 2/3 din pămînt, cerînd ca țărănimea să fie socotită drept chiriașă și tinzînd să pună stăpînire absolută pe întregul hotar al satului, distrugînd deci și ultima rămășiță a vechiului drept românesc.

Trebuie subliniat deci că obiectivul urmărit de marea boierime de a pune stăpînire absolută, de a avea un drept de proprietate asupra hotarului satului, este atins la începutul secolului al XIX-lea.

Așezămîntul lui Mihai Viteazul

Am arătat că al doilea obiectiv era aservirea țărănimii, răpindu-i libertatea și legînd-o de pămînt.

Din cauza războaielor din secolele al XIV-lea și al XV-lea, din cauza tendinței de opresiune din partea

ocîrmuirii, o parte din țărănime începe să-și vîndă libertatea, considerîndu-se legată de hotarul satului, care acum, în momentul formării marilor moșii, însemna legarea de moșia boierului.

La 1600, prin Așezămîntul lui Mihai Viteazul, este legalizată șerbia în masă a țărănimii muntene. Legămîntul lui Mihai Viteazul consideră pe fiecare țăran aflat pe moșia boierească legat de această moșie [15].

În cursul [secolului al] XVII-lea, vom găsi același proces de aservire a țărănimii și în Moldova.

Cu răpirea libertății țărănimii și acest al doilea obiectiv al aservirii muncii țărănești a fost atins. De[și] vom mai găsi sate de răzeși sau moșneni, sate care se luptă încă pentru libertatea lor, dar aceste așezări apar sporadic, deoarece condiția generală a țărănimii române era în aceste vremuri șerbia.

Procesul prin care s-a ajuns la această aservire a țărănimii române este un proces lung și dureros. N-a lipsit în desfășurarea lui nici violența, nici frauda, nici opresiunea. Procesele între obștea satului, între sătenii care își apără libertatea și între boierime, umplu documentele veacurilor XVI, XVII și XVIII. Satele de răzeși și moșneni continuă încă [în] aceste veacuri să lupte pentru libertatea lor, dar, după cum am arătat, aservirea țărănimii din Muntenia și Moldova era un fapt de acum împlinit în secolele XVII și XVIII.

Aservirea țărănimii, în afara împiedicării de a părăsi moșia boierească, n-a schimbat în primele timpuri vechile ei obligații, astfel [că] ea trebuie să dea : zeciuiala din roadele pămîntului, cele trei zile de clacă, plocoanele de paști și crăciun.

Existența și la noi a unui regim feudal

După întemeierea Principatelor, începînd din secolul al XIV-lea și pînă în secolul al XVIII-lea, care era regimul din țările române ?

Istoria oficială și în special Nicolae Iorga neagă existența unui regim feudal la noi în țară. Se susține că poporul nostru n-a cunoscut un regim feudal propriu-zis. În susținerea lor istoricii pleacă însă de la chestiuni formale și de la elemente de suprastructură. Într-adevăr, noi [nu] am cunoscut acea ierarhie a feudalității pe care o întîlnim în Germania sau Franța. Noi nu am cunoscut — în adevăr —o serie întreagă de așezăminte tipic feudale, dar nu aceste elemente de suprastructură rezolvă problema existenței sau neexistenței unei orînduiri feudale la noi în țară.

Problema este dacă, din punct de vedere economic și social, deci din punctul de vedere al structurii societății noastre, se poate sau nu, vorbi de un regim feudal.

Noi credem că poporul nostru, la fel cu celelalte popoare, a cunoscut în orînduirea lui, în secolul al XIV-lea și pînă în secolul al XVIII-lea, o orînduire feudală și iată argumentele pe care ne întemeiem această afirmație.

Caracterizarea regimului feudal

Regimul feudal este caracterizat prin raporturi de producție de o anumită factură. Raporturile de producție în orînduirea feudală stabilesc odată cu asigurarea unui drept limitat al seniorului feudal asupra persoanei servului, obligația pentru săteanul serv de a contribui prin munca lui la întreținerea clasei feudale. Această obligație este născută din raportul servului cu stăpînul

feudal și cu pămîntul. Raporturile de producție feudale determinau anumite obligații în sarcina săteanului, în cadrul unei economii naturale.

Să analizăm aceste două elemente ale orînduirii feudale.

Într-adevăr, țăranul român era obligat față de stăpînul de moșie, față de boier, față de cel pe a cărui moșie se afla, de a plăti o rentă în produse. Ce reprezintă această zeciuială din roadele pămîntului care acum nu se mai plăteau boierului pentru funcțiunea de ocîrmuitor, așa cum era cazul cneazului, ci numai pentru faptul că asupra satului exista un stăpîn, boierul ? Zeciuiala din roadele pămîntului și din sporul stupilor, ca și plocoanele de paști și de crăciun, nu erau decît o rentă în natură, așa cum o găsim în regimul feudal ca un tipic fenomen de structură feudală.

Obligațiunea țăranului ca, din surplusul produselor sale, în cadrul gospodăriei lui, să întrețină clasa suprapusă — în cazul de față boierimea — este de esență feudală. Faptul că țăranul, în cadrul gospodăriei lui, producea și pentru boier, este iarăși de esență feudală.

Deci obligațiile pe care le are țărănimea noastră de a plăti o rentă în produse este unul din elementele caracteristice ale structurii sociale și economice feudale.

În ce cadru apare acest fenomen ? În cadrul pe care l-am întîlnit și la celelalte popoare cînd am analizat orînduirea feudală.

Poporul român a trăit în toate aceste secole într-o economie naturală. Țăranul producea pentru consumul propriu nu numai lucruri necesare alimentației, ci și îmbrăcămintea și chiar instrumentele de producție. Poporul român a cunoscut o economie naturală, în cadrul căreia exista o mică producție țărănească. Deci și din punct[ul] de vedere al cadrului general, în care aveau loc obligațiile țărănimii noastre, întîlnim aceleași

elemente caracteristice pe care le-am găsit și la alte popoare atunci cînd am vorbit de regimul feudal.

Pînă la mijlocul secolului al XVIII-lea, renta de produse era obligațiunea de căpetenie a țăranului devenit șerb pe moșia boierească.

Obiecția care se poate aduce însă în ce privește existența regimului feudal la noi este aceea că la popoarele din Europa occidentală obligația de a plăti o rentă în produse se baza pe faptul că stăpînul de moșie era, în același timp, recunoscut și proprietar al pămîntului. Din dreptul stăpînului feudal de proprietate asupra pămîntului derivau și obligațiunile impuse țăranului aflat pe moșia respectivă.

La noi nu a existat un drept de proprietate al stăpînului de moșie asupra pămîntului. Această împrejurare însă nu înlătură caracterizarea pe care noi o dăm orînduirii noastre economice și sociale dinainte de epoca modernă, pentru că obligația pe care o avea țăranul de a plăti zeciuiala din produsele pămîntului nu era o obligație de natură personală, între el și stăpînul de moșie, ci era o obligație legată de însuși dreptul de folosință al țăranului asupra pămîntului.

Un țăran nu-și putea exercita dreptul de folosință asupra pămîntului dacă nu plătea această zeciuială stăpînului de moșie. Nu interesează titlul pe care-l avea boierul, dacă acesta era de proprietar quiritar, interesează numai faptul că situația țăranului, că drepturile lui erau subordonate plății rentei în natură, că această rentă în natură țăranul iobag o plătea în apus proprietarului feudal și că la noi o plătea stăpînului de moșie, nu acesta este elementul esenței. Elementul esențial este că obligațiile țăranului, născute ca raporturile dintre el și stăpînul de moșie, erau legate din raporturile între acest stăpîn și pămîntul pe care parvenise să pună stăpînire. De aceea, indiferent de titlul sub care boierimea noastră

încasa renta în produse, faptul că acestei plăți îi era subordonat dreptul de folosință al țăranului, că stăpînul de moșie, în această calitate, își exercita drepturile [lui], face ca lipsa unui drept de proprietate să nu constituie un argument în favoarea neexistenței unui regim feudal la noi în țară. Obligațiile țăranului, fie că este vorba de plata rentei în produse, [fie] în bani sau muncă, erau de aceeași natură, indiferent de titlul sub care boierul le încasa. De aceea, socotim că a existat o orînduire feudală și la noi în țară, cu toate că nu se poate vorbi de existența unui drept de proprietate la marea noastră boierime asupra pămîntului.

Îngreunarea condițiilor de muncă ale țărănimii noastre

Am arătat că, pînă la mijlocul secolului al XVIII-lea, obligațiile țărănimii noastre, deja aservită, nu erau mult schimbate față de vechile obligații. La sfîrșitul secolului al XVIII-lea, intervin însă mari schimbări. Asistăm la îngreunarea evidentă a condițiilor vieții țărănimii noastre, asistăm la îngreunarea în special a condițiilor de muncă. Prin așezămintele domnești de la mijlocul sec. al XVIII-lea se mărește numărul zilelor de plată. Exemplul îl dau mănăstirile care încep să oblige pe țăranii aflați în cuprinsul satelor lor să dea 12 zile de plată. Curînd și marii boieri din Moldova impun țărănimii de pe moșiile lor aceeași obligație.

Prin acte de violență, prin falsificări, prin utilizarea autorității domnești, se mărește necontenit numărul zilelor de muncă gratuită impusă țărănimii noastre. La începutul veacului al XIX-lea, deși formal se mențin cele 12 zile de muncă gratuită, la care era obligată țărănimea, începe însă să se fixeze cantitatea de muncă ce trebuia cuprinsă în aceste 12 zile. Se fixează ceea ce se

numește „nart". Prin nart se înțelege cantitatea de muncă efectiv depusă. Săteanul era obligat, de exemplu, ca în timp de o zi să cultive o întindere de pămînt pentru care avea nevoie nu de o zi, ci de 4—5 zile de muncă. Fixarea nartului în cadrul celor 12 zile a dus la o mărire necontenită a zilelor de lucru, așa încît, la începutul secolului al XIX-lea, în Așezămîntul lui Moruzi găsim în realitate impuse țărănimii din Moldova pînă la 44 de zile de muncă gratuită, în folosul marii moșierimi, pentru ca, prin Regulamentul organic, acest număr să se ridice la 115 zile de muncă gratuită, de muncă robită, pe care țărănimea era obligată s-o depună pentru marea moșierime.

Transformarea produselor țărănești în marfă

Care este elementul nou care a schimbat obligațiunile țărănimii în ce privește munca ?

Alături de renta în produse, începînd din secolul al XVII-lea, trece pe primul plan, ca obligație a țărănimii, renta în muncă. Această rentă în muncă, după cum am văzut, se ridică pînă la a treia parte din zilele anului.

Cum s-a ajuns la această situație ?

Ce a intervenit nou ?

Am arătat că poporul român a cunoscut, multă vreme, o economie naturală, adică țăranul, în cadrul satului, producea obiecte necesare gospodăriei lui. Zeciuiala, pe care o dădea marelui proprietar, mergea la curtea acestuia, unde forma rezerve pentru întreținerea conacului boieresc și a oamenilor pe care îi cuprindea acest conac. Atîta timp cît produsele țărănimii noastre rămîneau obiect direct de consum, nu exista nici un interes pentru marea boierime de a schimba condițiile de muncă

ale țăranului. Zeciuiala pe care o dădea țăranul era suficientă pentru întreținerea curții și pentru satisfacerea nevoilor boierești.

Cînd însă produsul muncii țărănești devine marfă, situația se schimbă. În vechile condiții, marele boier nu putea strînge la conacul lui decît anumite cantități necesare lui și curții lui. El nu avea tendință de a strînge mai multe roade sau de a utiliza mai multă muncă, peste ceea ce îi dictau trebuințele lui. Cu alte cuvinte, în cadrul natural al economiei noastre există o limită a masei exploatării țărănimii.

În momentul însă, cînd principatele românești încep să intre în circuitul comerțului european, în momentul cînd diferitele produse agricole, animalele, mierea, sarea și altele devin marfă, adică [încep] să fie schimbate pentru anumite sume de bani, situația în ce privește raporturile dintre stăpînul de moșie și țărănime se schimbă.

Intensificarea schimbului comercial

Odată cu stăpînirea turcească la noi, turcii ajung să impună un monopol al comerțului exterior în favoarea lor. O parte din roadele pămîntului mergeau la Constantinopol. Nu exista însă în realitate un comerț exterior și nu existau legături comerciale pentru că ceea ce făceau turcii atunci semăna mai mult cu perceperea de tribut, mai mult decît un comerț propriu-zis.

În momentul însă cînd, în sec. al XVII-lea, în afara acestor obligații față de Poartă, se naște posibilitatea unor legături comerciale cu Austria, cu Polonia, cu Ungaria și chiar cu țările mai îndepărtate din apus, atunci cînd produsele românești găsesc un drum spre piața europeană, începe să se intensifice schimbul comercial, începe să se intensifice circulația banilor.

De data aceasta, cine avea produse, însemna că avea bunuri pentru piață, că avea marfă și cine avea marfă însemna că putea să o schimbe pentru bani. Apariția banilor, ca mijloc obișnuit de schimb în economia principatelor românești, influențează și raporturile dintre țăran și stăpînul de moșie. Într-adevăr, mai înainte, cantitatea de bunuri strînsă de boier era limitată prin caracterul pe care-l aveau produsele pămîntului.

Atunci însă cînd stăpînul de moșie vede posibilitatea de a acumula, sub forma bănească, averi, bogății, această acumulare nu cunoaște limite. Într-adevăr, grînele, produsele animale, nu puteau fi strînse decît limitat. Peste o anumită limită se stricau, întreținerea lor cerea cheltuială etc. Banii însă se puteau strînge în orice cantitate.

Bogăția, sub formă bănească, apare în principate odată cu intensificarea schimbului, prin intensificarea schimbului comercial, prin faptul că o parte din produsele pămîntului românesc ia calea unui schimb normal cu țările învecinate, stăpînul de moșie va avea de acum înainte interesul să aibă cît mai multe produse și să beneficieze de cît mai multă muncă gratuită, pentru că munca se transforma de astă dată în bani. Acesta este elementul determinant al schimbării raporturilor dintre țăran și stăpînul moșiei, al înrăutățirii, cu alte cuvinte, a condițiilor țărănimii noastre.

Într-adevăr, odată ce apare posibilitatea ca produsul muncii țărănești, produsele pămîntului în general să ia formă de marfă, începe interesul marelui moșier de a avea o întindere cît mai mare de pămînt, pe care să o cultive cu munca gratuită a țăranilor de pe moșia lui.

Stăpînul de moșie era acum dornic să aibe cît mai multe produse și o cît mai mare cantitate de muncă gratuită, producătoare de asemenea bunuri.

Transformarea produselor pămîntului românesc în marfă este deci elementul determinant al schimbării ra-

porturilor dintre stăpînul de moșie și țăran. Asistăm în această perioadă, pe de o parte, la mărirea necontenită a numărului de zile de muncă gratuită la care era obligată țărănimea în favoarea boierimii, iar pe de altă parte, la încercarea boierimii de a-și mări întinderile de pămînt pe care să le cultive pe seama lui, limitînd din ce în ce mai mult dreptul de folosință pe care îl aveau țăranii asupra pămîntului.

Prin aservirea țărănimii, prin impunerea unei cantități de muncă din ce în ce mai masive, prin creșterea numărului zilelor de clacă, și cel de-al doilea obiectiv, urmărit de-a lungul secolelor de către boierimea noastră, în conflictul deschis cu vechea obște a satului, este atins.

Prin reglementarea numărului zilelor lucrătoare la care era obligat țăranul nostru, prin Regulamentul organic este încoronată și această a doua încercare făcută de boierime de a aservi țărănimea și de a-i pune în sarcină obligații din ce în ce mai mari.

Așa s-a născut structural societatea românească, și astfel a evoluat ea pînă la începutul secolului al XIX-lea.

Fizionomia societății românești în sec. al XVIII-lea și începutul sec. al XIX-lea

Care era fizionomia societății românești în ajunul apariției capitalismului la noi în țară ?

Cele două clase fundamentale ale societății românești erau : țărănimea, în acel moment devenită iobagă aproape în totalitatea ei — care era, în același timp, și elementul social de bază în structura principatelor — și deasupra — clasă suprapusă — boierimea. Ele nu sînt însă singurele clase sociale existente atunci. De timpuriu au apărut și la noi, ca și în apus, meșteșugarii.

Fie că ei se găseau aciuați la început pe lîngă curțile boierești, fie că mai apoi s-au stabilit în rudimentarele așezări urbane din acea vreme, meșteșugarii apar de timpuriu ca o categorie aparte în societatea românească. Ei vor fi organizați în bresle după aproape aceleași reguli întîlnite în centrul și apusul Europei.

În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea apare însă și o altă categorie socială, negustorimea. Odată cu intensificarea schimbului, cu creșterea economiei bănești, apare o categorie de oameni, în cadrul societății românești, care se va specializa în afacerile comerciale.

N. Iorga în *Istoria comerțului românesc* arată că la început elementul de bază al clasei comercianților îl formau românii și numai în mod limitat, grecii și armenii; evreii intervin mai tîrziu și anume după 1830.

Această nouă categorie socială, a negustorilor apare deci legată de intensificarea schimbului de mărfuri în principate.

O altă categorie românească este cea a mînuitorilor capitalului cămătăresc. Din ce clasă socială se recrutează primii mînuitori ai capitalului cămătăresc? Din documentele timpului se poate vedea că o parte din aceștia se recrutau din mica boierime românească.

Vistieria Moldovei, aflată la începutul secolului al XIX-lea în greutăți financiare, se împrumută, cu sume masive de bani tocmai de la unii din boiernașii care, constituind atunci o parte distinctă a boierimii, apar cu această ocupație de cămătari. Și de astă dată, elementul precumpănitor, din punct de vedere național, îl dau tot românii, urmați apoi de greci, armeni și mult mai tîrziu evreii.

Deși categoria negustorilor și cămătarilor are în structura societății românești de atunci o importanță mai mică decît țărănimea și boierimea, totuși, apariția ei trebuie semnalată, pentru că, prin activitatea desfășurată

de negustor și cămătar își găsește explicația o serie întreagă de fenomene cu caracter social în cursul secolului al XIX-lea, își găsesc explicații însăși mișcările sociale care au zguduit țările românești între 1821 și 1848.

Deci, în încheiere, găsim la începutul secolului al XIX-lea toate acele categorii sociale pe care le-am întîlnit în descrierea și analizarea stărilor sociale și economice din celelalte țări ale Europei și anume: o țărănime iobagă, o clasă feudală — marea boierime, o clasă a meseriașilor [16], categoria negustorilor și a cămătarilor.

În acest cadru, rezultat al unei lungi evoluții, va lua naștere, cu începere din secolul al XIX-lea, în țara noastră, regimul capitalist.

Bibliografie

Literatura românească la lecția a VI-a. În afară de aceasta: Bălcescu, N. — *Opere*, 1940. — Tom. I, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II", București, 1940.
Iorga, N. — *Istoria comerțului românesc*, București, 1937.
Pătrășcanu, L. — *Un veac de frămîntări sociale, 1821—1907*, Editura Cartea rusă, București, 1945.
Xenopol, A. D. — *Istoria românilor din Dacia Traiană*.

[LECȚIA A VIII-A]

7. Definiția regimului de producție capitalist. Dezvoltarea producției capitaliste

Am urmărit în lecțiile trecute evoluția formelor de organizare economică și socială pe care le-a cunoscut omenirea. Am inclus în această evoluție și stările de la noi.

Urmează ca, în lecția de astăzi, să definim noțiunea de capitalism și să stabilim elementele esențiale pentru caracterizarea regimului de producție actual.

Într-o lecție trecută, cînd ne-am ocupat de evoluția formelor economice, am arătat că regimul capitalist ca regim economic s-a născut în cadrul orînduirii feudale.

Producția capitalistă a luat naștere la sfîrșitul evului mediu în cadrul producției meșteșugărești și al manufacturii.

Într-adevăr, manufactura a adus, față de producția atelierului meșteșugăresc, trei elemente noi. A adus, în primul rînd, cooperarea muncii. Pe cînd în atelierul meșteșugăresc lucra un număr limitat de calfe și ucenici, inclusiv meșteșugarul patron, în manufactură apare deja un număr mare de muncitori, care lucrează sub o comandă unică. Al doilea element îl constituie apariția capitalismului, apariția finanțatorului producției. Vă amintiți că am arătat că una din caracteristicile manufacturii este tocmai apariția acestui mînuitor al capitalului bănesc, care finanțează și organizează producția. Al treilea element: pe cînd înainte, în cadrul atelierului meșteșugăresc, produsul aparținea celui care stăpînea și mijlocul de producție și lua parte și la producție, adică meșteșugarului, de data aceasta, produsul aparține celui care stăpînește capitalul — capitalistului.

Am arătat că, în cadrul manufacturii, la începutul ei, meșteșugarul își păstra o oarecare independență. Aceasta îl face pe Sombart să considere ca pe unul din elementele esențiale ale manufacturii tocmai această independență pe care și-o păstrează meseriașul. Cred că Sombart are în vedere însă un anumit fel de manufactură și anume așa-numitul „Verlag", în care meseriașul este finanțat de întreprinzător, dar lucrează la el acasă. Este ceea ce numim noi munca la domiciliu.

Prin urmare, în cadrul producției manufacturiere, pe baza acestor elemente, dezvoltate, apare producția capitalistă.

Înainte de a păși la analiza capitalismului, să discutăm însuși termenul. Unii autori neagă justețea noțiunii și chiar a regimului capitalist. Ei se ridică împotriva denumirii de capitalism, dată actualului regim.

Obiecțiile lui W. Röpke

Voi da exemplu susținerea lui W. Röpke, un cunoscut economist, profesor la Institutul de Înalte Studii Internaționale din Geneva. El crede că denumirea de capitalism dată actualului regim economic nu are legitimare. Într-una din lucrările lui recente, intitulată *Die Gesellschaftskrisis der Gegenwarts,* la pag. 162, scrie: „Sub influența propagandei marxiste ne-am obișnuit de a desemna structura economică, care s-a întins în ultima sută de ani asupra lumii civilizate din Europa și America și de acolo în întreaga lume, sub termenul de capitalism". Această noțiune nu corespundea însă unei realități.

Într-o altă lucrare, tot recentă, intitulată: *Die Lehre von der Wirtschaft,* același autor accentuează că întrebuințarea științifică a termenului de capitalism este îndoielnică și mai ales nu contribuie la înțelegerea naturii sistemului nostru economic actual. Am dat exemplu pe W. Röpke, dar și la alți autori se găsește exprimat același punct de vedere.

Cred că susținerile lui Röpke sînt false. Regimul economic actual se conturează destul de precis. I se pot stabili elemente specifice [ce] angrenează un întreg organism social și politic, avînd toate elementele unui întreg care poate fi cuprins într-o noțiune. De altfel, nu numai regimul capitalist poate să aibă o denumire care să cu-

prindă elementele esențiale. Și societatea antică sclavagistă, și orînduirea feudală servagistă, conțineau elemente care le determinau conținutul și care făceau ca fiecare dintre aceste regimuri să constituie o entitate putînd fi cuprinse metodologic sub o singură denumire.

Ce se înțelege prin capitalism ?

Deci afirmarea că termenul de capitalism este numai un termen peiorativ sau propagandistic nu corespunde unui adevăr științific. Ce se înțelege prin capitalism ?

Vă voi da mai multe definiții, din diferiți autori, reprezentînd fiecare un anumit punct de vedere. Le-am ales intenționat cît mai diverse, pentru a vă da o imagine a multiplicității elementelor care ar intra în definirea regimului economic de astăzi.

Definiția lui A. Murat

O primă definiție pe care v-o prezint este aceea dată de A. Murat, profesor la Sorbona, într-o lucrare foarte recentă, intitulată *Introduction à la théorie économique*. Iată definiția lui Murat : „Stimulat prin gustul riscului și spiritul de îmbogățire, profitînd de progresul tehnicii și de acumularea capitalurilor, capitalismul se degajează puțin cîte puțin din economia meșteșugărească, pe care o depășește în mod amplu în ce privește puterea de producție, în extensiunea schimbului și în profiturile de repartizare“ (pag. 65).

În această primă parte de definiție, Murat arată condițiile în care ia naștere capitalismul. Afirmarea autorului francez este justă ; este însă oare justă partea a

doua a definiției și anume atunci cînd el arată că, în realitate, nu poate fi vorba de un singur regim capitalist ? Astfel, la pag. 58, vorbește de „un capitalism comercial și financiar“ care ar fi existat în secolul al XVI-lea, „un capitalism industrial de manufactură“, existent în secolul al XVII-lea și al XVIII-lea și „un capitalism industrial al uzinelor“ în secolul al XIX-lea.

Autorul menționat nu se oprește numai la determinarea mai multor regimuri capitaliste, ci merge mai departe și, ocupîndu-se de structura regimului, caută să facă următoarea distincție : „Există un capitalism al micilor întreprinderi concurente și un capitalism al trusturilor și al marilor întreprinderi cu tendințe monopoliste“.

Iată deci care ar fi elementele constitutive pentru definirea acestei noțiuni la Murat.

Definiția lui Al. Amonn

Înainte de a intra în analiza definiției acestui autor, vă voi da o altă definiție și anume cea a lui Alfred Amonn, profesor la Universitatea din Berna, care în lucrarea sa *Volkswirtschaftlische Grundprobleme* (p. 117) susține că prin cuvîntul capitalism se înțeleg două lucruri distincte : o structură economică și o structură socială.

Din punct de vedere economic, se înțelege prin capitalism — spune Amonn — acea economie în care întrebuințarea capitalului, în sensul de mijloace de producție, care sînt la rîndul lor bunuri produse, joacă un rol important. Deci, din punct de vedere economic, ceea ce ar determina caracteristica regimului capitalist ar fi importanța pe care o joacă capitalul, înțeles ca mijloace de producție, rezultat al producției. Asemenea mijloace de producție sînt : mașinile, uneltele și așa mai departe.

Din punct de vedere social, elementul caracteristic al regimului capitalist este despărțirea între stăpînirea capitalului și muncă, dependența socială a celor lipsiți de mijloace de producție față de cei în stăpînirea cărora aceste mijloace de producție se află. Prin capitalism, spune același autor, trebuie înțeleasă acea structură socială care se bazează pe o economie capitalistă, organizată în cadrul unui schimb economic dezvoltat.

Pentru a sublinia și mai bine elementul caracteristic al regimului actual, Amonn arată că, în analiza anumitor forme sociale, se pot determina grade mai intense sau mai puțin intense, cu caractere mai mult pronunțate sau mai puțin pronunțate, ale unei societăți, după cum întrebuințarea capitalului joacă un rol mai mare sau mai puțin mare în raport cu rolul pămîntului și al muncii.

Definiția lui B. Nogaro

Bertrand Nogaro, profesor la facultatea de drept din Paris, în cursul său de economie politică (vol. I, p. 216), definind capitalismul, arată că elementele sale caracteristice sînt determinate „prin locul pe care-l dețin marile întreprinderi, care presupun fără îndoială mari exploatații și o tehnică foarte evoluată, dar totodată, mari capitaluri, o separație foarte marcată a muncii față de capital, în sfîrșit debușeuri foarte întinse. Cu toate aceste caracteristici, capitalismul a putut, în realitatea contemporană, să ofere un specimen destul de pur al regimului individualist".

Prin regim individualist Nogaro înțelege o producție care se organizează spontan, ca urmare a liberei inițiative a indivizilor și în cadrul concurenței. Vom reveni și asupra acestei definiții.

Definiția lui B. Lavergne

Bernard Lavergne, profesor la facultatea de drept din Lille, într-o lucrare intitulată *Essor et décadence du capitalism* (p. 22), definește astfel capitalismul : „Se poate vorbi de capitalism atunci cînd producția este asigurată nu de meșteșugari, ci de întreprinzători care fac să lucreze un mare număr de salariați ; cînd producția este asigurată cu ajutorul unui mecanism din ce în ce mai perfecționat și datorită unei diviziuni a muncii destul de înaintată, în afară de orice comandă prealabilă, în așa fel încît să satisfacă piețe, adesea depărtate ; de unde elementul net speculativ al producției capitaliste". Același autor scrie (p. 26) : „Se poate vorbi de capitalism privat cînd producția este făcută în mod esențial în vederea unui cîștig, care este dorit a fi cît mai ridicat posibil, și care este atribuit în mod particular posesorului capitalului sau al părților sociale ale întreprinderilor".

Definiția lui F. Bentham

Frederich Bentham, în „Economics" (p. 155), crede că ceea ce caracterizează capitalismul este ideea de libertate pe baza proprietății private, și anume : libertatea întreprinderii și libertatea consumatorului. În ce privește proprietatea individuală, autorul englez recunoaște că ea își găsește o îngrădire în legile statului, dar în cadrul lor există o libertate atît pentru inițiativa cît și pentru dorința cumpărătorului.

Libertatea de întreprindere este mult mai largă, întrucît fiecare — spune același autor — poate să-și aleagă direcția pe care o dorește în activitatea lui. Același lu-

cru se poate spune însă și despre libertatea consumatorului.

Definiția lui W. Sombart

O ultimă definiție este cea a lui Sombart, dată în voluminoasa sa lucrare asupra capitalismului modern. După Sombart, capitalismul „este o organizație pe baze economice de schimb, stăpînită de principiul cîștigului și al raționalismului economic, în cadrul căruia acționează laolaltă, în mod permanent, fiind legate prin existența pieței, în mod regulat, două grupe ale populației : proprietarii mijloacelor de producție, care au în același timp și conducerea și sînt subiecte economice și acei care sînt numai muncitori, deci lipsiți de proprietate, și care sînt obiecte economice“ (vol. I, p. 319).

Din definițiile înfățișate, vedeți că elementele caracteristice ale capitalismului apar disparat. Fiecare autor caută să scoată în evidență un anumit aspect al regimului actual și să stabilească anumite trăsături pentru a caracteriza regimul economic în care trăim.

Să analizăm aceste definiții.

Critica definiției lui A. Murat

După cum am spus, A. Murat pleacă de la o constatare justă. Într-adevăr, producția capitalistă ia naștere în cadrul manufacturii, dar este greșită distincția pe care o face el, afirmînd că există mai multe feluri de regimuri capitaliste. Nu există un capitalism comercial sau un capitalism financiar în secolul al XVI-lea.

Care este eroarea pe care o face autorul francez ?

În secolul al XVI-lea apar, jucînd un rol important în economia timpului, capitalul comercial și capitalul cămătăresc. Activitatea capitalului comercial și cămătăresc constituie, după cum vă amintiți, din cele spuse în lecțiile trecute, una din caracteristicile economiei precapitaliste, dar nu se poate trage de aci concluzia că, în epoca respectivă, se poate vorbi de existența unui capitalism comercial.

Capitalul comercial, ca și capitalul cămătăresc, n-au schimbat în realitate structura economică și socială a timpului. Manufactura este numai un început de nou regim.

Capitalul cămătăresc, ca și capitalul comercial, s-au mulțumit să exploateze produsele, așa cum apăreau ca rezultat al muncii în ateliere meșteșugărești sau pe domeniul feudal.

Capitalul comercial nu a schimbat raporturile de producție. Am putea spune că, atît capitalul comercial, cît și cel cămătăresc au exploatat și au folosit modul de producție existent în momentul cînd apar ca factori importanți economici.

Deci, dacă se poate vorbi, într-adevăr, de o activitate a capitalului comercial și a capitalului cămătăresc, nu se poate însă vorbi de capitalism comercial sau financiar, de un regim specific acestui capital. Capitalul comercial și capitalul cămătăresc au continuat să activeze intens spre sfîrșitul evului mediu, fără să schimbe însă structura economică și socială a timpului.

Am găsit existența unui capital comercial și în antichitate și totuși nu se poate vorbi pentru acele vremuri de existența unui capitalism comercial sau financiar.

Este, de asemenea, nejustă și afirmarea existenței unui capitalism manufacturier. Într-adevăr, manufactura reprezintă începutul unui nou mod de producție, dar ea

constituie numai un stadiu de început în dezvoltarea producției capitaliste propriu-zise. A face din existența manufacturii un regim specific, distinct, înseamnă a introduce un element artificial în însăși dezvoltarea stărilor economice și sociale de la sfîrșitul evului mediu.

Tot eronată ni se pare și distincția, din punct de vedere structural, pe care o face Murat atunci cînd vorbește de un capitalism al micilor întreprinderi, care cunoaște concurența și de un capitalism al marilor întreprinderi, cu caracter monopolist.

Indiferent dacă este vorba de o mare sau mică întreprindere, ea poate să aibă un caracter capitalist, dacă într-adevăr modul de producție și raporturile de producție sînt capitaliste. Nu mărimea unei întreprinderi și nu tendințele ei îi dau caracter capitalist, ci raporturile de producție care stau la baza ei. După cum nu se poate face o distincție — stabilind două regimuri capitaliste — care în realitate este vorba de faza ascendentă a capitalismului, care a cunoscut libera concurență și prevalarea micii întreprinderi și faza ultimă — imperialistă — cu predominarea monopolului și a marilor trusturi și concerne.

În sfîrșit, Murat accentuează asupra scopului regimului capitalist care ar fi obținerea unui cîștig bănesc maxim. Fără îndoială că acest element constituie una din caracteristicile regimului capitalist, dar din simpla această tendință spre cîștig cred că nu putem defini întreg regimul capitalist. Toate regimurile care au cunoscut economia de schimb, fie că este vorba de antichitate, fie că este vorba de evul mediu, au cunoscut această tendință de cîștig, urmărind atunci cînd moneda era curent întrebuințată, acumularea unor cît mai mari cîștiguri bănești. Această tendință spre realizarea unui cîștig bănesc maxim nu este deci specifică regimului capitalist.

Critica definiției lui A. Amonn

Să trecem la analiza definiției lui Alfred Amonn. El face distincție între latura socială și latura economică a capitalismului. Noi ne vom opri în special asupra elementului economic, pe care Amonn îl pune la baza definiției sale.

Vă amintiți că ceea ce determină caracterul unui regim este importanța pe care o joacă în procesul producției capitalul, capitalul înțeles ca mijloace de producție, rezultat al unui proces de producție. Prin capital el înțelege mașinile, uneltele și tot ceea ce folosește punerii în mișcare a procesului de producție, prin urmare toată acea instrumentație care nu pare ca un rezultat direct al naturii, ci este prelucrată de mîna omului. Deși el accentuează că nu se poate defini capitalismul, fără a nu lumina și latura lui socială, totuși acesta este elementul distinctiv pe care îl dă definirea capitalismului și anume gradul de întrebuințare a mijloacelor de producție.

Definiția lui Amonn este contrazisă de realitate. Dacă într-adevăr prin capital trebuie să înțelegem numai mijloacele de producție, rezultat al procesului de producție, aceste mijloace de producție sînt cunoscute de omenire foarte de timpuriu și anume încă de la intrarea ei în istorie. În adevăr, ce însemnează vîrful de piatră cioplită de la sulița sălbaticului, ce însemnează plugul de fier, ce însemnează primul război de țesut, ce sînt toate acestea altceva decît mijloace de producție ? Din simpla apariție a mijloacelor de producție și de numirea lor drept capital, nu se poate trage nici o concluzie și nu se poate face un element specific al regimului capitalist.

Nici raportul dintre mijloacele de producție, pămînt și muncă, nu poate constitui o caracteristică a regimului capitalist, așa cum susține Amonn în partea ultimă a definiției sale. O economie agrară, în care pămîntul joacă

rolul principal, dar care cunoaște raporturi de producție capitaliste, o vom încadra regimului capitalist și nu economiei necapitaliste.

Faptul că mijloacele de producție sînt mînuite pe baza unor raporturi de producție capitalistă, aceasta determină caracterul unei economii și nu importanța mai mare sau mai mică a pămîntului sau a muncii. Pentru ca o definiție să stabilească conținutul unei noțiuni trebuie să cuprindă elementul specific al acestei noțiuni, adică să se dea elementul care o distinge față de alte noțiuni sau instituțiuni apropiate. Or, așa cum se prezintă definiția lui Amonn, nu se poate din întrebuințarea instrumentelor de producție — instrumente pe care le găsim de-a lungul istoriei — să se scoată un element caracteristic al regimului economic de astăzi.

Critica definiției lui B. Nogaro

Să mergem mai departe și să analizăm și definiția lui Bertrand Nogaro. Acesta ați văzut că încearcă, în definiția pe care o dă capitalismului, să stabilească caracteristica regimului actual prin existența marilor întreprinderi, prin apariția diviziunii muncii, prin dezvoltarea tehnicii. Toate aceste elemente caracterizează într-adevăr regimul actual, dar ele nu sînt specifice acestui regim. Nu trebuie să se uite că și antichitatea a cunoscut o producție, în mare, bazată pe muncă sclavagistă. Este un element pe care profesorul de la facultatea de drept din Paris îl ignoră. Nu întinderea, nu elementul tehnic, nu elementul formal, ne poate da cheia cu care să putem descifra conținutul noțiunii de capitalism.

Nu trebuie să ne punem pe baze formale, pe care de altfel se pune și Bernard Lavergne, atunci cînd încearcă

să definească regimul capitalist, ci, pentru a defini capitalismul, va trebui să mergem la elementele lui componente, la elementele lui intrinseci.

Critica definiției lui Fr. Bentham

Definiția lui Bentham face din ideea de libertate caracteristica capitalismului. În primul rînd, este de discutat dacă, într-adevăr, regimul capitalist cunoaște libertatea și pentru întreprinzător și pentru consumator, dacă activitatea întreprinzătorului nu este limitată de o serie întreagă de impedimente puse acestei libertăți, dacă condițiunile pieței, dacă situația capitalului, dacă stadiul tehnicii, nu sînt tot atîtea împiedicări puse unei nelimitate libertăți a întreprinzătorului și este de asemenea de discutat dacă se poate vorbi de o libertate a cumpărătorului, atunci cînd puterea lui de cumpărare este în funcție de veniturile pe care le are. Nu se poate vorbi de o libertate de cumpărare atunci cînd puterea de cumpărare a consumatorului este limitată. Dar, presupunînd totuși dreaptă această afirmație și anume că în regimul capitalist libertatea este desăvîrșită, atît pentru întreprinzător, cît și pentru consumator, ea constituie un element de atmosferă, modul în care se dezvoltă regimul capitalist. Ea este, cu alte cuvinte, un element în afara regimului, este o condițiune în care regimul se dezvoltă și ca atare un element cu neputință de a-l defini.

De un regim se poate spune că se dezvoltă în libertate, că uzează de libertate, dar această idee de libertate nu ne duce în funcțiunea însăși a regimului. Definiția lui Bentham se oprește deci la un element al mediului în care s-a dezvoltat capitalismul, în care s-ar desăvîrși activitatea întreprinderii și în care ar apărea

cumpărătorul, dar nu cuprinde elementul component al regimului. Definirea regimului trebuie să plece nu numai de la elemente specifice, ci și de la elemente intrinseci lui.

Critica definiției lui W. Sombart

Definiția lui Sombart încearcă să se plaseze în mijlocul organismului economic de astăzi. El face distincție — și aceasta constituie un element esențial — între activitatea a două grupe de oameni, între mînuitorii capitalului și muncitori, dar definiția lui se oprește la mijlocul lucrurilor. În afară de faptul că el consideră raționalismul ca atribut al regimului capitalist, ceea ce este fals, Sombart nu arată nici care este natura reală a raporturilor dintre cele două categorii active în cadrul capitalismului.

Definirea regimului actual

În fața acestor definiții și în posesia acestor elemente cu care s-a căutat să se definească regimul capitalist, să încercăm o definire proprie a regimului actual.

Să ne întoarcem puțin la lecțiile trecute. Atunci cînd am definit atît economia sclavagistă cît și orînduirea feudală, vă amintiți că am plecat de la conținutul raporturilor de producție. Am înțeles prin raport de producție legătura care se stabilește între stăpînitorul mijlocului de producție și cel care îl mînuiește. Am arătat că ceea ce caracterizează orînduirea sclavagistă este raportul de dependență a muncitorului, a sclavului, față de stăpînul de sclavi, care este în același timp și stăpînul mijlocului de producție. Economia sclavagistă se

caracteriza prin această dependență a muncitorului față de stăpînul de sclavi și față de instrumentul aflat în stăpînirea aceluiași stăpîn. Raportul în care se găsea sclavul față de instrumentul de muncă și față de stăpîn, iată ce dădea conținut regimului sclavagist.

Am arătat ca o caracteristică a orînduirii feudale specificul legăturii dintre stăpînul pămîntului — seniorul feudal — iobag — proprietate parțială a celui dintîi, și instrumentul de muncă, pe atunci cel mai important, pămîntul. Am arătat că în cadrul economiei servagiste s-au stabilit anumite raporturi, deosebite de cele din societatea antică, care dădeau conținut organismului feudal.

Să păstrăm aceleași criterii și atunci cînd voim să definim regimul capitalist.

Producția capitalistă, arată Marx, cu multe amănunte, începe acolo unde același capital individual ocupă simultan un mare număr de lucrători. Colaborarea unei mari mulțimi de lucrători, care muncesc în același timp, în același loc, sub ordinele aceluiași patron și în vederea producției aceluiași fel de marfă, constituie punctul de plecare istoric și formal al producției capitaliste.

Caracteristica regimului capitalist

Care este caracteristica raporturilor de producție în sistemul actual?

Puterea de muncă ia în procesul de producție formă de marfă. Muncitorul de astăzi nu mai este proprietatea stăpînului întreprinderii, cum era în timpul robiei, și nu mai este nici proprietatea parțială a seniorului feudal, cum era iobagul în timpul orînduirii feudale, ci este un om liber, liber pe puterea lui de muncă, pe care o vinde ca pe oricare altă marfă.

La baza raporturilor de producție stă astăzi munca salariată. Apariția muncitorului salariat este însă rezultatul unui proces istoric, care a despărțit pe muncitor de mijlocul de muncă. Am văzut că, în cadrul atelierului meșteșugăresc, meșteșugarul muncea și era, în același timp, și stăpîn al mijloacelor de producție. Muncitorul de astăzi apare numai cu puterea lui de muncă, fiind lipsit de mijloacele de producție. El apare stăpîn pe această forță de muncă și vînzarea acestei forțe de muncă este singura posibilitate de întreținere.

Procesul istoric, care a dus la transformarea vechiului meseriaș în muncitor, nevoit să-și vîndă puterea lui de muncă pentru a putea trăi, a dus, în același timp, și la transformarea mijloacelor de producție în capital.

Ca toate regimurile deci, și regimul capitalist cu elementele lui constitutive, esențiale, caracteristice, apare ca un produs al dezvoltării societății.

În ce privește scopul urmărit, este just că regimul capitalist se caracterizează prin tendința acumulării unui cîștig maxim, dar acest cîștig spre care tinde capitalistul în procesul de producție este subordonat acumulării capitaliste, adică dorinței de a stăpîni și mînui un capital cît mai mare. Cîștigul individual este subordonat în regimul capitalist acestei tendințe pe care o are fiecare capitalist de a-și mări puterea capitalistă și capitalul întrebuințat în procesul de producție.

Avînd toate aceste elemente, noi am definit astfel capitalismul : înțelegem prin capitalism acel regim economic care are la bază munca salariată generalizată, despărțirea muncitorului de proprietatea instrumentului de muncă, transformarea puterii de muncă în marfă și a instrumentului de muncă în capital, adică mijloc de exploatare a muncii salariate, întregul proces al producției fiind subordonat obținerii unui cîștig în profitul celui care, stăpînind capitalul, este și proprietarul produsului procesului de producție.

Să detaliem puțin această definiție :

Accentul în definiția noastră cade pe natura relațiilor de producție, pe existența muncii salariate. Existența muncii salariate, ca un fenomen generalizat, este de esența capitalismului. Munca salariată a existat și în antichitate și în evul mediu, dar ea apărea ca un fenomen izolat, întîmplător. Ceea ce caracteriza economia antică erau raporturile de producție sclavagistă, era munca robită. În evul mediu a putut, de asemenea, apare munca salariată. Dar elementul fundamental în procesul de producție îl constituia munca aservită, munca iobagă.

În capitalism, forma obișnuită a muncii este munca salariată. Este elementul esențial, este un element de esența regimului capitalist. Din existența muncii salariate noi facem deci elementul fundamental în definirea capitalismului. Nu interesează dacă raporturile de producție, bazate pe munca salariată, au loc în cadrul unei întreprinderi mici sau mari. Fie că este vorba de o întreprindere mică, fie că e vorba de un mare trust, acestea, dacă se bazează pe raportul de muncă salariată, vor fi și una și alta capitaliste, după cum este indiferent dacă aceste raporturi determină o producție agrară sau o producție industrială. Un mare domeniu agrar poate fi tot atît de tipic capitalist ca și o întreprindere industrială, dacă la baza procesului de producție stă munca salariată.

Este, de asemenea, indiferent dacă procesul de producție se desfășoară sub semnul libertății sau sub semnul dirijării. O producție dirijată nu este mai puțin capitalistă decît una liberă. Nu este mai puțin capitalistă o producție în care întreprinzătorul se găsește limitat în inițiativa lui, decît o producție care ar trăi sub semnul

celui mai larg liberalism. Ideea de libertate nu poate constitui o distincție între două regimuri. Ea nu poate adăuga deci nimic la caracterizarea regimului capitalist.

În sfîrșit, este indiferent dacă raporturile de producție care au la bază munca salariată se grefează pe o tehnică dezvoltată sau pe una rudimentară.

Munca salariată este deci un element de esență al producției capitaliste. De aceea, din existența raporturilor de producție, bazate pe munca salariată am făcut unul din elementele distincte, determinante, în definirea capitalismului.

A doua condițiune pe care trebuie să o îndeplinească o definiție este să cuprindă elementele specifice ale noțiunii respective.

Sînt raporturile de producție bazate pe munca salariată specifice regimului actual? Fără îndoială, da. Numai regimul capitalist a cunoscut munca salariată ca un fenomen general, ca un fenomen total. Nici unul din regimurile de mai înainte nu a cunoscut munca salariată ca un element fundamental în economia timpului.

A putut exista, cum am spus, munca salariată și în antichitate și în evul mediu, dar numai în regimuri capitaliste înregistrăm apariția muncitorului stăpîn pe forța lui de muncă, transformarea acestei forțe de muncă și existența muncii salariate ca un fenomen de bază.

Raporturile de producție bazate pe munca salariată sînt deci specifice capitalismului și numai lui. Iată, prin urmare, și această a doua condiție, pe care am pus-o în analizarea celorlalte definiții, îndeplinită în definiția noastră.

Capitalismul se confundă de foarte multe ori cu activitatea capitalului industrial și este just. Elementele specifice capitaliste le găsim în special în producția industrială mare. Activitatea capitalului industrial este, se poate spune, activitatea principală în regimul actual, la baza activității actualului regim stînd producția industrială. De aceea, vom avea ocazia, în cursul nostru, atunci cînd ne vom ocupa de activitatea industrială, să desprindem din cercetarea acestuia toate elementele producției capitaliste și vom putea, în același timp, să ilustrăm toate momentele caracteristice regimului actual.

Definiția noastră stabilește deci elementele esențiale, funcționale ale regimului capitalist.

Pe baza raporturilor de producție capitalistă s-a grefat apoi un întreg organism social: o structură politică și toate instituțiile de drept, regulile morale, cultura și civilizația.

Și, ca să ne întoarcem la prima obiecție care s-a adus întrebuințării termenului de capitalism, putem afirma că regimul actual, prin elementele sale constitutive, prin structura și suprastructura sa, poate fi considerat ca o cantitate cuprinzînd elemente tot atît de caracteristice ca și cele pe care le-am găsit și pentru epocile trecute, pentru societatea sclavagistă și pentru orînduirea feudală.

Bibliografie

Röpke, Wilhelm — *Die Lehre von der Wirtschaft*, Erlenbach — Zürich, 1946.

Röpke, Wilhelm — *Die Gesellschaftskrisis der Gegenwart*, Zürich, 1942.

Murat, A. — *Introduction à la théorie économique*, Paris, 1943.

Amonn, A. — *Volkswirtschaftlich Grundbergriffe und Grundprobleme*, Bern, 1944.

Nogaro, Betrand — *Cours d'Economie politique*, Paris 1944—1945.

Lavergne, Bernard — *Essor et décadence du capitalism*, „Payot", Paris, 1938.

Bentham, Fr. — *Economics*, London, 1943.
Sombart, Werner — *Der moderne Kapitalismus*, Leipzig, 1921.
Marx, Karl — *Das Kapital.*
Engels, Friedrich — *Domnul Eugen Dühring revoluționează știința (Anti-Dühring)*, Editura Partidului Comunist Român, București, 1946.

[LECȚIA A IX-A]

8. Analiza structurii economice a României. Sectorul economiei industriale. Caracterizarea regimului nostru economic, după O. Schlier, E. Wagemann, Virgil Madgearu

Ne apropiem de sfîrșitul părții introductive a cursului nostru. Ultimele două lecții privesc analiza structurii economice a României.

Am ales ca parte finală a introducerii analiza structurii economice a României, pentru că, după cum vă amintiți, în lecțiunea de deschidere am arătat că unul din elementele caracteristice ale cursului va fi ilustrarea părții teoretice la realitățile noastre românești.

Pentru a putea într-adevăr să facem această aplicare, pentru a găsi exemplificarea necesară teoriei economiei politice, vom da o caracterizare generală a regimului nostru economic.

Asupra structurii românești există discuțiuni. Opiniile sînt împărțite. Cunoașteți circulatoria frază „România este o țară eminamente agricolă". S-a susținut de anumiți autori că economia românească n-ar avea un caracter capitalist.

Astfel, economistul german Otto Schlier, într-o lucrare intitulată *Aufbau der europäischen Industrie nach dem Kriege* — este vorba de războiul din 1914—1918 — plecînd de la proporția existentă între populația agricolă și cea industrială, împarte țările europene în mai multe grupe. România s-ar încadra, după părerea sa, între acele țări care au un caracter „predominant agrar", întrucît populația agrară este aici de zece ori mai mare decît cea industrială.

Profesorul Ernst Wagemann, în broșura sa *Der neue Balkan* plasează și el România, împreună cu celelalte țări din sud-estul Europei, „în rîndul acelor ținuturi economice care pot fi caracterizate ca semicapitaliste". Deci, el merge mai departe și ține să accentueze că în economia românească există și elemente capitaliste. Autorul ajunge la această concluzie, considerînd nivelul de intensitate economică coborît al României, ca și al celorlalte țări din sud-estul Europei, nivelul manifestat în raportul care există între inventarul economiei naționale și populația sau suprafața țării. El raportează, de exemplu, lungimea șinelor de cale ferată la teritoriu și la populație. Același lucru îl face și cu utilajul tehnic. Calculînd lungimea șinelor de cale ferată pe km pătrat sau la mia de locuitori, el compară cifrele obținute pentru România cu cifrele obținute pentru Franța, Belgia sau Anglia.

Virgil Madgearu, în lucrarea lui intitulată *Evoluția economiei românești*, pleacă, în caracterizarea economiei noastre, de la capitalul investit și valoarea producției din sectorul capitalist privat, în comparație cu sectorul agricol, cu meseriile și cu întreprinderile economice ale statului, ajungînd la următoarea concluzie : „Dată fiind extensiunea atît de redusă a sectorului capitalist privat cu sectorul economiei necapitaliste, ordinea economică românească nu poate fi încadrată în sistemul capitalist... România a rămas un stat semicapitalist cu ordine economică social-agrară-țărănească".

Prin urmare, caracterizarea României, din punct de vedere economic, nu este unitară. Opiniile pe care vi le-am citat sînt destul de diferite, încît să poată prezenta aproape toate punctele de vedere apărate de cei care s-au ocupat de analiza structurii noastre economice.

Prima observație pe care voim s-o facem, vorbind de caracterizarea structurii economiei românești, este că problema în discuție nu este dacă România se înfățișează ca un stat capitalist, asemănător statelor capitaliste din apusul Europei, Anglia, Franța, Germania, Belgia etc.

Nu găsirea unor puncte perfecte de asemănare între statele tipic capitaliste și România trebuie să fie punctul de plecare al caracterizării organizației noastre economice. Discuția trebuie cuprinsă ceva mai larg și anume : dacă în economia românească găsim ca elemente predominante, caracteristice, elemente capitaliste sau elemente de altă natură. În al doilea rînd, dacă evoluția economiei românești merge pe drumul capitalismului, sau, dimpotrivă, economia românească a cunoscut o dezvoltare proprie care o situează în largul altor state decît cele capitaliste.

Punerea problemei în acest chip are importanță, pentru că, stabilind drumul dezvoltării economiei românești, putem stabili și importanța factorilor sociali, care sînt factori motori în viața noastră socială și în viața noastră de stat.

Dacă, într-adevăr, nu capitalismul, ci elementele necapitaliste dau pecetea lor economiei românești, atunci factorii sociali activi în viața noastră vor fi alții decît într-un regim capitalist propriu-zis, sau într-un regim semicapitalist ; cu alte cuvinte, de caracterizarea pe care o vom da organizației noastre economice, depinde, în același timp, și prețuirea factorilor sociali activi, în cadrul statului și țării noastre.

Prin ce se caracterizează structura capitalistă a unei țări ? Vă amintiți definiția pe care am dat-o noi regimului capitalist ?

Întrebarea care se pune este dacă se poate trage o concluzie privitoare la structura capitalistă sau necapitalistă a unei țări din simplul raport dintre populația agricolă și populația industrială — așa cum o face Otto Schlier. Constituie această proporție dintre populația care-și găsește întrebuințarea în sectorul agricol o caracteristică a regimului capitalist ? Sau raportarea lungimii căilor ferate, la km pătrat și la mia de locuitori, poate constitui un semn care caracterizează un regim economic ? De asemenea, stabilirea valorii capitalurilor din sectorul capitalist privat, în raport cu sectorul agricol, cu sectorul meseriilor și cu cel al întreprinderilor de stat, poate constitui o caracteristică a regimului capitalist ?

Toate aceste elemente au desigur importanța lor, atunci cînd analizăm structura unei societăți și a unui stat, dar, așa cum am arătat și data trecută, cînd am analizat alte elemente formale, în definirea regimului capitalist, elemente pe care nu le-am putut socoti ca esențiale, pentru caracterizarea regimului capitalist, și aceste elemente, pe care autorii citați le consideră caracteristice pentru a determina natura organizației economice, nu sînt în stare de a caracteriza regimul nostru economic.

Cu alte cuvinte, nici elementul tehnic, nici cel care privește raportul populației nu ne permit o caracterizare a regimului nostru economic.

Definirea regimului nostru economic după Virgil Madgearu

În afară de întrebuințarea acestor elemente formale, s-a încercat tot de către Madgearu să se dea o definire a regimului nostru economic, plecîndu-se de la ceea ce

numește el „categorii proprii economiei capitaliste".

Madgearu arată că numai în măsura în care în economia românească se poate vorbi de salariu, de profit și de rentă, economia românească poate fi caracterizată drept capitalistă. Dar și de astă dată concluziile lui sînt negative, întrucît el arată că aceste trei categorii, proprii economiei capitaliste, nu sînt elemente determinante în economia noastră.

Dar și aceste concluzii ale lui Madgearu sînt nejuste. În primul rînd nu tot ceea ce consideră el drept categorii proprii unei economii capitaliste are acest caracter. El consideră drept elemente proprii economiei capitaliste profitul, renta și salariul.

În ce privește profitul, acesta este cunoscut în toate economiile de schimb. Profitul apare și în economia sclavagistă, ca rezultat al schimbului, și în evul mediu, ca un rezultat al activității capitalului comercial. Profitul nu constituie deci o categorie proprie regimului capitalist. Nu se poate deci face din el un element caracteristic al economiei capitaliste. În ce privește renta, vă amintiți că una din caracteristicile regimului servagist era tocmai apariția rentei, a rentei în produse, în muncă sau în bani. Deci renta apare încă în economia medievală.

Singur salariul este, dintre categoriile enumerate de Madgearu de esența regimului capitalist, singurul determinant al acestui regim. Într-adevăr, rolul și întinderea muncii salariate în cadrul unei economii determină caracterul capitalist sau necapitalist al acestei economii. Măsura în care munca salariată își găsește întrebuințare și stă la baza activității economiei, poate determina caracterul structural al unei economii.

Stabilind acest lucru, vă amintesc definiția pe care am dat-o lecția trecută, definiție în care am arătat că regimul capitalist se caracterizează drept acea economie care are la bază raporturi de muncă salariată și am făcut din existența muncii salariate elementul determinant, caracteristic al regimului capitalist.

Avînd acest criteriu al întinderii muncii salariate, al gradului utilizării muncii salariate dintr-o economie, să păsim la analiza economiei românești, începînd cu sectorul industrial.

Dacă, într-adevăr, în sectorul economiei industriale din țara noastră munca salariată este generalizată, vom putea să tragem concluzia că ne aflăm în fața unei economii capitaliste, cel puțin în sectorul industrial.

Madgearu, în lucrarea citată, susține că, între marea producție industrială și meserii, în ce privește valoarea producției, este o egalitate. El arată că valoarea producției marii industrii, de 70 miliarde lei — datele sînt din 1939 — este egală cu valoarea producției meseriilor, acestea avînd un produs finit tot în valoare de 70 miliarde lei.

Meseriile avînd o producție de aceeași valoare ca și marea industrie, se poate trage concluzia că ele, care sînt de esență necapitalistă, joacă un rol tot atît de important în economia țării, ca și marea industrie. Aceasta înseamnă că chiar în sectorul economiei industriale, dat fiind rolul important pe care-l joacă meseriile, nu se poate vorbi de o predominare a elementului capitalist.

Tot Madgearu, utilizînd cifrele date într-o lucrare a inginerului Gh. C. Tulea, intitulată *Meseriile în România,* arată că, din totalul personalului utilizat în economia industrială a României, 56,8%, adică mai mult de jumătate, este ocupat în meserii. Iată deci un al doilea element, impresionant la prima vedere, și anume că mai mult de jumătate din personalul întrebuințat în economia industrială își găsește o ocupație în meserii și nu în industria propriu-zisă.

Vă rog să rețineți aceste două date : pe de o parte egalitatea dintre valoarea produsului finit în meserii și cea a producției marii industrii, iar pe de altă parte întrebuințarea în meserii a 56,8% din întregul personal ocupat în economia industrială a țării.

Adoptînd, pentru un moment, criteriile utilizate de Madgearu trebuie să observăm, de la început, că însăși cifrele puse în discuție sînt nesigure. Astfel, dl. Paul Horia Suciu, într-un studiu în care caută să analizeze importanța meseriilor, se oprește la un număr de 187 000 de meseriași, pe cînd dl. ing. I. Arapu afirmă că la noi există 400 000 de meseriași și lucrători calificați angajați în meserii. În *Enciclopedia României* (vol. II) se susține că numai în comunele rurale sînt 100 000 de meseriași pe cînd în primul volum al „Bibliotecii economice și financiare", editată de Banca Națională, numărul meseriașilor și micilor industriași este de 210 787.

Prin urmare, există o totală neconcordanță în ce privește stabilirea exactă a numărului meseriașilor. Proporția stabilită de Madgearu nu poate fi deci luată în considerare.

Tot atît de controversat este venitul pe care-l dau meseriile. El variază de la 20 miliarde lei (ing. I. Arapu), la 12 miliarde lei („Enciclopedia României").

Analizarea unor date statistice cu privire la meserii

Cum se explică această diversitate a unor date, care ar trebui să fie aceleași sau apropiate ?

Calculul făcut în ce privește valoarea produsului meseriilor este arbitrar. Din însăși datele furnizate de ing. Tulea în lucrarea citată, se poate vedea acest lucru.

În ce privește stabilirea numărului meseriașilor, care este greșeala pe care o comite Madgearu și cei care sînt de aceeași părere cu el ? Este însăși definiția meseriașului. Ce înțelege Madgearu prin meseriaș ? El cuprinde în rîndul meseriașilor pe toți acei ale căror întreprinderi numără pînă la 20 de lucrători, cu alte cuvinte el cuprinde în categoria meseriașilor și pe micul și pe mijlociul industriaș. Dacă industria mijlocie sau mică păstrează unele caractere formale ale atelierului meșteșugăresc, în fond însăși întreprinderea mică și cea mijlocie nu mai fac parte din meserii.

Ce caracterizează pe meseriaș ? Voi da un citat dintr-o lucrare a profesorului N. Ghiulea, intitulată *Despre meseriași*. Iată ce scrie d-sa : „meseriașii iau parte activă în toate stadiile producției lor. Meseriașii muncesc efectiv cu brațele la fabricarea produselor industriale...".

Vă amintiți, într-adevăr, că ceea ce am stabilit și noi cînd ne-am ocupat de meseriași, încă în economia medievală, a fost participarea directă a meseriașului în procesul de producție, după cum, de asemenea, caracteristică era și proprietatea sa asupra mijloacelor de producție.

Același autor spune : „Micii industriași sînt capitaliști, mici capitaliști, e drept, care își rezervă numai munca de direcție și de valorificare a producției" (p. 16).

Într-adevăr, micul industriaș nu mai participă ca element activ în procesul de producție. El își păstrează direcția și se ocupă cu comercializarea produselor. Prin urmare, trebuie scoasă din categoria meseriașilor toată această categorie a micilor și mijlociilor industriași.

Dacă luăm datele statistice dintre 1930—1939, trebuie scoase din ceea ce Madgearu socotește : sectorul necapitalist, 72 479 de persoane, sau 11,8% din procentul dat de el. Cu alte cuvinte, trebuie redus la mult sub

50% numărul celor pe care-i consideră el ca meseriași propriu-ziși.

Dar nici această cifră rămasă nu este concludentă. Din totalul de 130 433 persoane, care, după datele recensămîntului din 1930, lucrau în ateliere cu mai puțin de 6 salariați, 69 308 erau muncitori la domiciliu, erau, cu alte cuvinte, muncitori încorporați, pe altă cale, tot regimului capitalist. Aceștia — și lucrul l-am întîlnit și în economia manufacturieră — lucrau la comanda capitalistului, cu materia primă a capitalistului, ca salariați ai acestuia.

Prin urmare, mai mult de jumătate din numărul celor care sînt considerați de Madgearu drept meseriași, sînt muncitori la domiciliu, sînt, cu alte cuvinte, încadrați într-o formă sau alta în producția capitalistă.

Intrînd mai amănunțit în cercetarea cifrelor date de Madgearu, constatăm deci că, deși meseriile au importanță în economia românească, totuși ele nu pot fi puse pe picior de egalitate cu marea industrie. Ele joacă într-adevăr un rol în economia românească, dar sînt departe de importanța pe care le-o acordă Madgearu și ing. Tulea.

Iată deci cum se prezintă, la o analiză științifică, cel mai important sector al capitalismului din economia industrială a țării noastre.

Nu se poate opune deci economiei capitaliste propriu-zise, marii industrii, această parte care cuprinde meseriile.

Cîteva date privind marea industrie

De altfel, iată cîteva date privind rolul și importanța marii industrii capitaliste la noi în țară. În 1938, din valoarea totală a producției țării — sectorul agricol

(producția agricolă, forestieră, piscicolă etc.) se înscria cu 78 657 milioane lei, pe cînd sectorul industrial cu 97 440 milioane lei — sector în care s-au luat în considerație numai întreprinderile pur capitaliste.

În ce privește numărul lucrătorilor întrebuințați — după statistica din 1930 — dintr-un total de 616 743 salariați, lucrau în întreprinderile cu peste 5 salariați 382 582 persoane, dintre care în întreprinderi cu peste 100 salariați 234 743 lucrători. Numărul lucrătorilor din marile întreprinderi a crescut rapid după 1930.

Cifrele sînt concludente pentru a stabili rolul și influența întreprinderilor capitaliste propriu-zise în economia românească.

În al doilea rînd, Madgearu consideră ca pe unul din elementele care ne îndreptățesc să vorbim de un regim semicapitalist în România importanța pe care o au întreprinderile de stat. Aceste întreprinderi, susține Madgearu, n-ar avea caracter capitalist.

Și din acest punct de vedere concluziile lui Madgearu nu pot fi acceptate. Despre ce întreprinderi este vorba? În afara întreprinderilor în care statul colaborează cu capitalul privat, cum sînt uzinele Copșa Mică, Cugir, Soc. Lonea etc. toate întreprinderile statului, inclusiv regiile comercializate, cunosc formele întreprinderii capitaliste, bazată pe munca salariată. Din punctul de vedere al funcționării, al structurii, ale elementelor componente, întreprinderile statului nu se abat de la ceea ce noi considerăm drept întreprinderi capitaliste propriu-zise. Cu alte cuvinte, nici întreprinderile de stat nu pot fi scoase din categoria întreprinderilor capitaliste numai pentru faptul că statul — statul actual — apare ca beneficiar al procesului de producție sau ca patron al acestor întreprinderi.

Caracterul unei întreprinderi este determinat de elementele componente și — repet — de raporturile de

producție care stau la baza procesului industrial. Or, în toate aceste întreprinderi, găsim aceleași elemente componente pe care le întîlnim și la întreprinderile capitaliste propriu-zise.

Rămîne sectorul agricol, dar despre aceasta ne vom ocupa în lecția viitoare.

Importanța marii industrii și evoluția ei

În ce privește sectorul industrial al economiei românești, să ne oprim puțin asupra importanței marii industrii și să analizăm evoluția acestei mari industrii. Marea industrie este elementul hotărîtor în sectorul economiei industriale a României, prin valoarea producției, prin utilajul întrebuințat, prin tot ceea ce caracterizează, din punct de vedere formal această producție, dar mai ales prin ceea ce constituie elementul de bază, raporturile de producție.

În sectorul economiei industriale elementul capitalist predomină.

Se pune însă întrebarea : care este puterea capitalistă a României ?

Toată dezvoltarea istorică a României a dus în realitate la o puținătate de capitaluri. Cu toată predominarea elementului capitalist, constatăm chiar în sectorul economiei pur capitaliste, chiar în sectorul economiei industriale, o slăbiciune a elementului capitalist propriu-zis.

Vreau, cu alte cuvinte, să accentuez că economia industrială — sectorul capitalist al economiei românești — s-a născut în condițiuni istorice grele, ceea ce determină această slăbiciune a forței capitaliste propriu-zise.

Într-adevăr, știți că în economia noastră industrială au apărut și capitalurile străine. În economia capitalistă

a României a intervenit foarte adeseori capitalul străin, pe de o parte din cauza sărăciei în capital a acestei economii, pe de altă parte ca rezultat al legăturilor între clasa capitalistă din România și grupurile mari financiare din străinătate. Țările imperialiste, la rîndul lor, au căutat un plasament rentabil la noi, exportînd aici capitaluri.

Astfel, în petrol, în ajunul celui de-al doilea război mondial, 70,35% din capital era străin. O participare ridicată o găsim și în industria forestieră, alimentară etc.

Vă amintiți că, atunci cînd ne-am ocupat de dezvoltarea capitalismului din alte țări ale Europei, am socotit drept punct de plecare în dezvoltarea capitalismului procesul de acumulare capitalistă primitivă. Am arătat, cu acel prilej, că, în țări ca Anglia, Franța, Țările de Jos, a fost cu putință dezvoltarea regimului capitalist, din cauză că, la un moment dat, s-au găsit acumulate în mîna întreprinzătorului capitalist bogate mijloace bănești, bogate mijloace de subzistență, pe care le-au putut utiliza în organizarea noului mod de producție — producția capitalistă.

Acumularea capitalistă primitivă la noi

A existat la noi în țară o acumulare capitalistă primitivă, care să constituie punctul de început al regimului capitalist propriu-zis ?

Acumularea primitivă a existat în România, dar această acumulare, după cum vom vedea, n-a putut să ducă, din motive istorice bine precizate, la aceleași urmări pe care le-am întîlnit în alte țări europene.

Care erau formele de acumulare primitive în România în secolele XV—XVIII, adică în acele secole în care în alte țări a fost trasat începutul regimului capitalist ?

Acumularea primitivă în România s-a făcut în special pe seama țărănimii. Vă amintiți, de pildă, strigătul de revoltă al țărănimii române împotriva împilării prin biruri, înainte și sub domnia fanariotă. Într-adevăr, unul din mijloacele de acumulare primitivă au fost în țara noastră acele impuneri masive care s-au făcut asupra muncii țăranului iobag.

Al doilea mijloc de acumulare primitivă a fost utilizarea, pînă la absurd, a dreptului de monopol, pe care-l aveau domnii și marii boieri.

Vă voi da două exemple. Vă amintiți că boierul, moștenind vechiul drept al cneazului de a avea singur crîșmă și moară în sat, a început să utilizeze acest drept de monopol, obligînd țărănimea noastră la un consum ridicat de alcool. Astfel, există documente din care reiese că, la un moment dat, stăpînul de moșie nu măcina grîul țăranului iobag, dacă acesta nu se obliga să ia în același timp și o anumită cantitate de basamac, produs al velniței boierești.

Un al doilea exemplu, rămas clasic : unul din domnii fanarioți, speculînd producția de sare, a obligat la un moment dat pe locuitorii satelor să ia cantități masive de sare, cu mult peste nevoile lor. Cu alte cuvinte, utilizînd dreptul de monopol pe care îl avea ca stăpîn al minelor de sare, a obligat țărănimea să se aprovizioneze cu sare aproape pentru o generație.

Ce înseamnă acest lucru ? Aceasta nu înseamnă altceva decît că domnii și boierii, utilizînd dreptul de monopol, storceau în folosul lor o parte din produsele muncii țărănești.

La un moment dat apare zeciuiala și nu numai asupra produselor pămîntului, dar chiar și asupra bunurilor pe care gospodăria țărănească le fabrica pentru vînzare

Iată deci cîteva mijloace de acumulare primitivă, în mîna domnului și a boierimii.

Ce se făcea însă cu sumele pe care le strîngeau de pe spinarea țărănimii domnii și boierii ? O parte din aceste venituri luau calea străinătății. Pentru că România, fiind sub stăpînirea turcească [17], o mare parte din birurile scoase de pe spinarea țăranilor iobagi lua drumul Constantinopolului. Birurile impuse de către Poarta suverană au sărăcit economia românească de o parte din veniturile bănești, care, în alte țări, rămîneau în cadrul economiei respective. O altă parte era scoasă din țară de domni și de boieri — veșnic pe drumul bejeniritului.

În al doilea rînd, datorită, de asemenea, suzeranității turcești, comerțul exterior al principatelor românești era în mod forțat îndreptat către Turcia. Turcia a practicat la noi un procedeu de spoliere, obligînd și Moldova și Muntenia să-i livreze mărfuri pe prețuri care asimilau acest fel de comerț jafului. O parte din bunurile țărilor românești, de pildă : produse animale, miere, grîne, sare etc., erau vîndute turcilor pe prețuri ridicole, pe prețuri care în realitate însemnau un nou tribut impus principatelor.

Într-adevăr, în tot secolul al XVII-lea și al XVIII-lea asistăm la această obligație impusă Moldovei și Munteniei de a vinde trimișilor turcilor produsele pămîntului, mierea și sarea, pe prețuri tot mai scăzute.

Acest comerț, îndreptat în aceste condițiuni spre Turcia, constituie una din cauzele pentru care n-a putut exista la noi o acumulare bănească din comerț, așa cum a existat în țările apusene.

A lipsit pentru dezvoltarea unui regim capitalist timpuriu în România și cea de-a doua condiție fundamentală pe care am întîlnit-o în apus, și anume, existența unei mîini de lucru libere, existența unui muncitor liber.

Iobăgia a ținut la noi pînă la 1864. În toată această epocă, mîna de lucru a fost legată de hotarul satului, de moșia boierului. La noi n-a existat o muncitorime liberă care să se îndrepte spre orașe în căutare de lucru.

Iată, prin urmare, condițiile istorice existente la noi în această epocă precapitalistă, care conține alte elemente decît cele pe care le-am întîlnit în țările din apus.

Nici acumularea primitivă capitalistă n-a putut să dea la noi roadele pe care le-a cunoscut Franța, Anglia, Țările germanice, Belgia și alte țări industriale din apus — noi înregistrînd din acest punct de vedere o sărăcie de mijloace financiare — și nici cel de-al doilea element din natura socială — despărțirea săteanului de pămînt și aruncarea lui, ca muncitor liber la oraș — n-a existat la noi.

Toate aceste elemente ne explică sărăcia de capital pe care o întîlnim la începuturile regimului capitalist, propriu-zis, în România.

Apariția marii industrii în România

Cînd se plasează la noi începuturile unei industrii propriu-zise ?

Primele întreprinderi manufacturiere cu caracter capitalist apar la noi în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea. Apar astfel fabrici de postav, fabrici de hîrtie, fabrici de produse alimentare. Toate aceste întreprinderi care au caracter capitalist, utilizează la început, ca mînă de lucru, pe muncitorul iobag. Țăranul de pe moșia boierilor, care lucra în aceste întreprinderi, era încă iobag. Apare însă de timpuriu și mîna de lucru salariată. Alături de aceste întreprinderi apar și întreprinderi cu caracter tipic capitalist, cum erau, de pildă, șantierele de la Galați, care fabricau vase mari pe Dunăre și Mare.

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, numărul întreprinderilor cu caracter capitalist crește. Însă o producție capitalistă în mare nu apare la noi decît după 1880. În această epocă se plasează și creșterea în volum masiv a producției industriale.

Începînd cu 1886, România cunoaște o dezvoltare rapidă a sectorului economiei industriale și o încadrare a acestui sector în formele tipic capitaliste.

Pentru ce înregistrăm o atît de tîrzie apariție a unei mari industrii la noi ?

Intervine iarăși un factor istoric. Dacă România a fost constrînsă să-și îndrepte exportul de lemne către Turcia, în momentul însă cînd o parte din populația noastră devine consumatoare de bunuri industriale, industria autohtonă se află în fața concurenței țărilor industriale dimprejurul nostru și în primul rînd a Austro-Ungariei.

Începutul de penetrație economică a țărilor cu un capitalism dezvoltat în România constituie unul din elementele de împiedicare a dezvoltării sectorului industriei propriu-zise. Astfel, apariția Austro-Ungariei — și alături de ea apar Anglia, Franța și unele din țările germanice — constituie un element de împiedicare a dezvoltării industriei noastre.

De pildă, în urma convenției economice, impusă nouă de Austria în 1876, aproape toate întreprinderile industriale mari de la noi și-au încetat producția. Ce prevedea această convenție ? Această convenție, impusă de Austro-Ungaria României, datorită forței politice de care dispunea, prevedea deschiderea graniței noastre pentru produsele fabricate de industria Austro-Ungară.

Aceste produse ale unei mari industrii, care avea o aparatură tehnică perfecționată și care putea produce ieftin — produsele austriece ajungeau pe piața noastră mai ieftine decît cele românești — a făcut o asemenea concurență industriei noastre încît o serie întreagă de întreprinderi au fost nevoite să-și înceteze la noi activitatea.

Convenția menționată mai sus a fost deci o lovitură însemnată dată dezvoltării sectorului economiei industriale la noi.

Am dat exemplul acestei convenții pentru a înyedera că apariția tendinței de penetrație, expansionistă — dacă o putem numi astfel — a constituit una din piedicile puse în calea dezvoltării economiei noastre industriale.

Acest element constituie, alături de condițiile istorice pe care le-am examinat, comparativ cu cele din celelalte țări europene, un factor care ne explică felul în care a avut loc dezvoltarea sectorului nostru industrial.

În afară însă de marea industrie avem, cum am spus, sectorul meseriilor, dar acest sector nu schimbă caracterul dominant capitalist al sectorului economiei industriale la noi în țară.

Economia noastră industrială apare ca un produs al unor condiții specifice țării noastre, care a cunoscut o acumulare primitivă capitalistă săracă, rezultat al unor condiții istorice specifice țării noastre, ceea ce face ca puterea capitalului la noi în țară să apară în altă lumină decît în celelalte țări europene.

Sectorul economiei noastre naționale este predominat de apariția marii industrii capitaliste.

Explicația pentru ce această mare industrie, pentru ce acest sector al economiei naționale apare în forma și cuprinsul în care îl întîlnim, am înfățișat-o mai sus.

Bibliografie

Schlier, Otto — *Aufbau der europäischen Industrie nach dem Kriege.*

Wagemann, Ernst — *Der neue Balkan. Altes Land — Junge Wirtschaft,* Hamburg, 1939.

Madgearu, V. — *Evoluția economiei românești după războiul mondial* (f. editură), București, 1940.

Tulea Gh. C. — *Meseriile în România* (Manuscris depus la Ministerul Economiei Naționale, sub nr. 9625/13.IV.1940).

* * * — *Enciclopedia României,* vol. II.

Pătrășcanu, L. — *Problemele de bază ale României* [București], Editura Socec et. Co., S.A.R., 1944.

Pătrășcanu, L. — *Un veac de frămîntări sociale (1821—1907)* Editura „Cartea rusă", București, 1945.

Zaharescu, B. — *Curs elementar de economie politică, în uzul școalelor secundare,* vol. I, Editura Cooperativa Victoria, București, 1946.

Rosetti, R. — *Pentru ce s-au răsculat țăranii ?,* București, 1907.

[LECȚIA A X-A]

9. Capitalismul și agricultura românească. Structura economiei românești. Sectorul agricol

În lecția trecută am arătat că vom încerca să încadrăm regimul economic din România în definiția pe care am dat-o capitalismului.

Vom căuta, cu alte cuvinte, să vedem întrucît se poate vorbi de regimul nostru economic ca de un regim capitalist și care sînt elementele străine regimului capitalist, aflate în economia românească.

Am analizat în lecția trecută sectorul economiei industriale și am arătat că — în acest sector — marea industrie dă amprenta principală întregii economii, deci economia industrială se găsește hotărît încadrată în regimul capitalist.

Cu toată importanța pe care meseriile le joacă însă în economia noastră, totuși industria românească s-a dezvoltat în special în ultima jumătate a secolului al XIX-lea în mod hotărît pe drumul și sub semnul capitalismului.

Urmează astăzi să ne ocupăm de sectorul agricol, adică de acea parte a economiei românești care cuprinde agricultura.

Nu trebuie să subliniez importanța pentru economia românească a agriculturii și a tuturor ocupațiilor care țin de agricultură.

Urmează de astă dată să vedem dacă găsim elemente capitaliste în sectorul agricol sau dacă, dimpotrivă, agricultura românească s-a dezvoltat după alte legi și după alte criterii care nu s-ar putea încadra în definiția dată de noi capitalismului.

Din punctul de vedere al caracterizării agriculturii românești s-au exprimat opinii foarte diverse.

Vă voi cita cîteva din aceste opinii care duc aproape invariabil la concluzia că sectorul agricol nu cunoaște în economia românească un regim capitalist.

„Agricultura românească — scrie un publicist („Excelsior" din 26 ianuarie 1941) — muncește în regim precumpănitor de mică proprietate țărănească. Beneficiarul tipic al exploatării agricole românești este țăranul proprietar de pămînt pe care îl poate munci cu familia sa, adică mijlocașul (sic !) care nu este un muncitor de pămînt dependent, ci un stăpîn independent al pămîntului și al muncii sale".

Făcînd un calcul pe baza recensămîntului din 1930, autorul ajunge la concluzia că „muncitorii de la țară,

stăpîni ai muncii lor și familiile lor, care împreună constituie o singură comunitate de muncă, dau procentul însemnat de 85,45% din totalul populației active de la țară".

Cu alte cuvinte, autorul vrea să spună că 85% din populația sătească cunoaște un regim propriu de proprietate și de muncă independentă, deci se sustrage unui regim capitalist propriu-zis.

Profesorul N. Ghiulea în *Organizarea statului* face o afirmație și mai categorică :

„Aproape totalitatea muncitorilor de pămînt din țara noastră sînt țăranii mici proprietari de pămînt, oameni independenți... Noi nu am cunoscut și nici nu cunoaștem proletariatul agricol"... (p. 164, 181).

La o concluzie similară ajunge și Madgearu în opera pe care v-am citat-o în lecțiunea trecută — atunci cînd afirmă că în întreaga noastră economie agrară, forma tipică de organizare este „economia țărănească familială sau semifamilială. O asemenea formă aparține, bineînțeles, economiei necapitaliste".

Deci, iată cîteva opinii care afirmă că sectorul agricol, cel puțin în ce privește proprietatea țărănească, este un sector necapitalist.

Vom împărți lecția de azi în două părți și anume vom analiza marea proprietate și evoluția ei, cercetînd situația ei din punctul de vedere al influenței capitalismului și mica proprietate țărănească.

Vă amintiți, din lecțiunile trecute, că atunci cînd am făcut istoricul nașterii marii proprietăți, am luat ca un element caracteristic al regimului capitalist raporturile de producție și am arătat că elementele caracteristice raporturilor de producție dau și caracterul unei economii.

Vă amintiți că am arătat că ceea ce caracterizează diversele forme de organizare economică era tocmai na-

tura raporturilor de producție. Am vorbit de raporturi de producție sclavagiste, de raporturi de producție servagiste și de raporturi de producție capitaliste.

Marea noastră proprietate, astfel cum s-a născut din punct de vedere istoric, a cunoscut, pînă la reforma din 1864, munca iobagă.

Cu alte cuvinte, țăranul era obligat să muncească pe pămîntul trecut în secolul al XIX-lea în proprietatea marelui boier, să-i dea acestuia o parte din roadele pămîntului și să facă un număr din ce în ce mai mare de zile de clacă ; toate acestea ca rezultat al raporturilor dintre marele boier stăpîn de moșie și țăranul aflat pe moșia lui.

Deci, pînă la 1864, găsim raporturi tipic iobage în ce privește marea proprietate.

Reforma de la 1864 a desființat iobăgia, a împroprietărit o parte din țărănimea iobagă și a considerat restul proprietății ca proprietate absolută în folosul și la dispoziția marelui proprietar.

Deci, la 1864, cel puțin formal, avem un nou regim de muncă în ce privește marea proprietate. Țărănimea a fost eliberată de așa-numitul „boieresc", adică de munca de clacă și marea proprietate s-a găsit despărțită definitiv de pămîntul țărănimii.

Regimul de muncă pe marea proprietate 1864—1907

Problema care s-a pus imediat după reforma de la 1864, era cum vor fi lucrate moșiile rămase în stăpînirea boierilor ?

Boierimea va lucra pămîntul în regie, cu salariați, sau va întrebuința alte forme de muncă, rămășițe ale vechii iobăgii ?

În realitate, regimul de muncă pe marea proprietate, după reforma de la 1864, a fost un regim amestecat. Putem desprinde cinci tipuri de raporturi de producție între 1864—1907 :

1) Marea proprietate era cultivată cu muncă contra bani. Cu alte cuvinte, o parte din pămîntul marii proprietăți era lucrat cu muncitori salariați ; țăranul muncea și primea salariu.

2) Arenda în bani. Marele proprietar dădea anumite loturi de pămînt țăranului lipsit de pămînt și primea o arendă de bani.

3) Arenda cu plată în muncă. Marele proprietar dădea o întindere de pămînt unui țăran și țăranul se obliga să plătească o anumită cantitate de muncă, un anumit număr de zile de muncă.

4) Dijma. Țăranul — învoit pe marea proprietate — primea să lucreze o anumită întindere de pămînt și dădea o parte din roade marelui proprietar ca rentă.

5) Dijma la tarla. Țăranul primea o parte de pămînt, pe care-l muncea pentru el, obligîndu-se în același timp să lucreze o altă întindere de pămînt pentru marele proprietar.

Deci, raporturile care s-au dezvoltat între 1864—1907 privesc o serie întreagă de sisteme de muncă.

Care din aceste sisteme poartă amprenta capitalistă și care, dimpotrivă, constituie rămășițe iobage ?

Munca pentru bani, ca și arenda pentru bani, sînt forme tipic capitaliste.

Nu același lucru se poate spune despre ultimele două forme. Dijma și dijma la tarla erau rămășițe iobăgiste. Cu aceste forme sîntem plasați în plină economie naturală. Nu cunoaștem nici un schimb bănesc. Ele constituie forme tipice ale exploatării iobage.

Arenda cu plata în muncă, cu toate că era socotită întîi în bani, era numai o formă intermediară.

Deci, alături de raporturi tipic capitaliste, întîlnim și raporturi tipic precapitaliste, cu o puternică coloratură iobagă.

Ce concluzie trebuie să tragem de aci ?

Caracterul reformei agrare

După 1864, în condițiile în care a fost făcută reforma de către Kogălniceanu și Cuza, găsim în sectorul agricol românesc puternice rămășițe precapitaliste, rămășițe iobage. Ele au rămas datorită însuși caracterului reformei. Vă amintiți condițiunile în care a fost făcută reforma din 1864. S-a dat atunci o mare luptă între elementele progresiste, în frunte cu Kogălniceanu și Cuza și marea proprietate, care-și apăra cu cerbicie drepturile asupra pămîntului.

Reforma a ieșit din mai multe puncte de vedere incompletă. Numai o parte a țărănimii a primit pămînt. S-a dat țărănimii pămînt puțin, scump și prost și s-a creat de la început o dependență a țărănimii față de marea proprietate, rămasă cu destul pămînt în stăpînire.

Condițiile reformei de la 1864 au făcut cu putință ca dependența țărănimii de marea proprietate să subziste și după împroprietărirea efectuată prin reformă.

În condițiunile create după 1864 trebuie văzute originile rămășițelor precapitaliste în sectorul agricol.

Fapt este că pînă la 1907 aceste rămășițe, în raporturile de producție, le întîlnim, cum spun, cu o coloratură semi-iobagă. Totuși, nu se poate afirma, așa cum au încercat să o facă chiar unii dintre scriitorii care vorbeau în numele marxismului, ca Dobrogeanu-Gherea [18], că după 1864 capitalismul n-a pătruns deloc în agricultura românească, că acest sector a rămas să

fie condus după anumite norme pe care Dobrogeanu-Gherea le-a botezat „neoiobăgie".

Cu toate piedicile mari puse pătrunderii capitalismului în agricultura românească, totuși capitalismul a pătruns și aici și chiar existența celor două forme de muncă : munca salariată și arenda în bani — dovedește că formele de exploatare capitalistă au pătruns în agricultura românească :

Această pătrundere a fost înceată. A avut de luptat cu mari piedici, dar totuși și după 1864 formele de exploatare capitaliste, formele de producție capitaliste au pătruns și în agricultura românească.

Al doilea element care ne îndreptățește să spunem că sectorul agricol în România n-a fost ferit de o influență capitalistă este întinderea pe care o avea arendășia în agricultura românească după 1864. Ca să vă dau o singură cifră : în Moldova 62% din pămîntul moșieresc era arendat.

Ce semnificație economică are arendășia ? Desigur că arendașul cultivă pămîntul cu aceleași metode ca și marele proprietar. El nu era un exponent al capitalismului, nu întrebuința mașini, dar faptul că asistăm la despărțirea între proprietar și pămînt și că pămîntul devine un simplu bun pe care arendașul, întreprinzător capitalist, îl ia, îl folosește, investind capital și scoțînd profit, arată că această formă, pătrunsă în agricultura românească după 1864, ne îndreptățește și mai mult să accentuăm pătrunderea capitalismului la noi în sectorul agricol.

Formele de exploatare a capitalului în agricultura românească după 1907

V-am vorbit despre evoluția raporturilor agrare între 1864—1907. Pentru ce am fixat aceste date ?

După 1907, în urma răscoalelor din acest an, s-au adus anumite legiuiri modificatoare ale raporturilor agricole la noi în țară.

Fără să fi însemnat o reformă propriu-zisă, fără să fi schimbat relațiile de proprietate, fără să fi dus la exproprierea marii proprietăți în folosul țărănimii, asistăm, totuși, după 1907, la un progres al elementului capitalist în agricultura românească.

Astfel, dintre formele de producție precapitaliste, dijma la tarla și plata în natură sînt interzise în convențiile dintre țărani și marii proprietari ; se fixează un maximum de arendă și un minimum de salariu.

Legiuirile [de] după 1907 au contribuit să ușureze formele de exploatare capitalistă în agricultura românească.

Formele de exploatare capitalistă, cu toate părțile lor negative, erau neîndoielnic preferabile formelor precapitaliste. Forma de lucru semi-iobagă pe care a cunoscut-o țărănimea noastră după 1864 a dus la exploatarea sîngeroasă a acestei țărănimi în folosul marelui proprietar.

Raporturile de producție capitaliste, deși aduceau cu ele anumite elemente negative, pe care le găsim și în industrie, însemnau totuși pentru țăranul nostru o ușurare față de grelele sarcini pe care le constituiau formele precapitaliste : dijma, dijma la tarla și arenda contra muncă.

Accentuez asupra acestui lucru pentru a arăta că introducerea modului de producție capitalist în agricultura românească a însemnat un progres în raport cu formele de muncă precapitaliste.

Sub aceste forme s-au dezvoltat raporturile de producție în agricultura românească pînă la reforma de la 1918 [2].

Ce a adus această reformă ?

Reforma agrară din 1918 și rezultatele ei

O parte din pămîntul aparținînd marilor latifundiari a fost trecută țărănimii, iar în domeniul raporturilor de producție asistăm, mai departe, la progresul formelor de producție capitaliste.

Reforma de la 1918 — cu toate că a lăsat aproape un sfert din pămîntul țării în stăpînirea marii proprietăți, ca de altfel și pădurile — a căutat, totuși, să promoveze în agricultura noastră forme de exploatare capitaliste.

Întorcîndu-ne la criteriul nostru și anume existența muncii salariate, să vedem din acest punct de vedere cum s-au dezvoltat raporturile de muncă după 1918.

Munca în regie — ceea ce însemna exploatarea proprie de către marele proprietar sau arendaș, prin angajarea de muncitori plătiți cu ziua — munca contra bani — a fost un fenomen întîlnit și înainte de 1907 ; munca în regie o întîlnim accentuată după 1907, pentru ca să ia o întindere și mai mare după 1918.

Pe baza unor date statistice și calcule făcute de Roman Cresin, s-a ajuns la concluzia că din totalul muncii care-și găsea întrebuințarea în agricultura noastră, între 1918—1939, 40% era muncă salariată. Este un procent foarte ridicat pentru condițiile în care s-a dezvoltat agricultura noastră. Faptul însă că se poate stabili pentru munca salariată în agricultură un procent atît de mare dovedește rapidul progres pe care l-a făcut pătrunderea capitalismului în sectorul nostru agrar.

Desigur, așa cum vom vedea imediat, alături de această muncă salariată s-au mai menținut și după 1918 raporturi de producție în forme care aminteau cel puțin în parte vechile legături iobagice de odinioară. Pentru moment vreau să rețineți că în agricultura românească 40% din muncă era muncă salariată.

Al doilea element care dovedește progresul capitalismului este întrebuințarea pe care a început s-o aibe din ce în ce mai mult mașinile în agricultura noastră. Între cele două războaie mondiale, numărul tractoarelor și celorlalte mașini întrebuințate în agricultură, ca și suprafețelor de pământ lucrate cu ajutorul lor, au crescut din ce în ce mai mult. Paralel cu munca salariată și-a făcut drum și mașinismul în agricultura noastră

Al treilea element care arată progresul formelor de producție capitaliste în agricultură este dezvoltarea pe care o ia și după 1918 arendășia.

Arendășia începe să conteze ca un factor important în agricultura românească după 1918. Întîlnim acum pe acel tipic reprezentant capitalist, care ia în arendă o parte de pământ, o cultivă utilizînd chiar forme de exploatare capitaliste — muncă salariată, mașinism — cu alte cuvinte, întîlnim o formă de arendășie deosebită ca structură față de cea din 1864, ceea ce duce la întărirea elementului capitalist în agricultura românească.

Deci, după reforma din 1918, formele de producție capitaliste se încetățenesc din ce în ce mai mult în sectorul agricol românesc.

Marea proprietate continuă să utilizeze forme precapitaliste — dijma, rușfeturile, claca — dar o parte din această mare proprietate se găsea deja pe drumul dezvoltării raporturilor de producție capitaliste.

Alături de munca salariată rămîne dijma. O mare parte din pământul marii proprietăți continuă, între cele două războaie, să fie lucrată în dijmă. Marele proprietar dădea o parte din pământ în folosință țăranului și acesta îi dădea jumătate sau două treimi din roadele culese de pe pământ.

Pe lîngă dijmă, găsim rușfeturile, adică ceea ce țăranul dădea peste dijmă, în produse.

Întîlnim de asemenea și munca gratuită, claca.

Deci o parte din munca folosită pe marea proprietate poartă această amprentă precapitalistă. Acest lucru ne duce la încheerea că el a continuat să întîlnească piedici, rezultînd din rămășițele precapitaliste, legate încă de forme semi-iobage ale lucrării pământului : dijma, rușfeturile, claca.

Cu acestea, avem tabloul marii proprietăți în ce privește munca folosită în cuprinsul ei.

Din punctul de vedere al contractului între marea proprietate și regimul capitalist, trebuie enunțate aici — tocmai ca un element caracteristic al situației acestei mari proprietăți — strînsele legături între marii proprietari și capitalul bancar și cel industrial. În special creditele largi — de care se bucurau marii proprietari la băncile din țara noastră — au stabilit și mai puternic legăturile de care pomeneam mai sus.

Proprietatea țărănească în România

Să privim acum proprietatea țărănească. Din citatele pe care vi le-am dat se afirmă că la noi există o mică proprietate țărănească, în care țăranul și familia lui își găseau o întrebuințare, datorită căror împrejurări economia țărănească a putut rămîne în afara formelor de exploatare capitaliste.

Să privim mai de aproape acest procent impresionant de 85% de țărani stăpîni pe mijloacele lor de producție și pe pământul lor.

Mai mult de jumătate din acești țărani aveau un lot de pământ sub trei hectare, deci o întindere de pământ insuficientă pentru întreținerea lor și a familiilor lor.

O cincime din țărănime avea o proprietate de 3—5 hectare, suprafață de asemenea insuficientă pentru a-i da posibilitatea să se întrețină numai din munca pămîntului. Chiar această parte din țărănime, mai bine situată, avea nevoie de cîștiguri anexe.

Toate datele de care mă voi folosi mai jos sînt rezultatul cercetărilor echipelor monografice, care au făcut studii pe teren și au strîns o serie de foarte interesante date, care ne dau posibilitatea să ne introducem ceva mai adînc în condițiile de viață ale țărănimii noastre. Aceste date concordă cu rezultatele obținute la recensămîntul din 1941, privitor la stările din agricultura românească.

Referindu-ne la această impresionantă proporție, de 83% din țărănime, care se susține că este proprietară pe pămînt și trăiește ca o țărănime liberă, constatăm deci că 3/4 din ea este constrînsă, spre a putea trăi și întreține familia, să-și caute surse de existență în afara economiei familiale, în afara lucrării propriului pămînt.

Aceasta era într-adevăr realitatea : pentru ca un țăran cu trei sau mai puțin de trei hectare de pămînt să poată trăi, avea permanent nevoie să caute alte surse de existență decît gospodăria proprie.

Voi da citate din lucrările unei asemenea echipe, făcute în plasa Dâmbovnic, jud. Argeș. Mă refer la acest județ pentru că este un județ tipic, raporturile găsite aici putînd fi generalizate pentru toată țara. Iată la ce concluzie au ajuns echipierii care au făcut aceste cercetări monografice în anul 1937—1938.

„Munca sub formă de dijmaș și zilier, sursa cea mai însemnată de cîștig înăuntrul plasei, nu dă de lucru... decît unei fracțiuni (1340 de elemente active) din membrii gospodăriilor cu mai puțin de 5 ha".

Cu alte cuvinte, cercetînd o plasă caracteristică, echipierii monografiști ajung la concluzia că numai o fracțiune din țărănimea proprietară de pămînt își găsea surse de cîștig chiar ca dijmași și ca zilieri (muncitori plătiți cu ziua).

Restul, cei care nu găsesc de lucru nici pe pămînturile boierești, nici la chiaburi, sînt siliți — pentru o vreme mai îndelungată sau mai scurtă — să emigreze la oraș.

Locuitorii din Prundu și Geamăn „dau un contingent apreciabil de muncitori de fabrică și personal C.F.R." ; cei din Suseni, Șerbănești, Gligani „mulți sînt muncitori în brutăriile din capitală". Apoi, un mare număr de locuitori din toate satele „se ocupă cu cele mai diverse negustorii minore, de care sînt pline străzile Bucureștiului".

Din toate satele țării — cunoașteți lucrul acesta în special cei care aveți legături cu satele — zeci de mii de țărani „pornesc în cete sezonale pentru durata puținelor zile de mare căutare de brațe de lucru în anumite ținuturi bogate, la secerat, cositul fînului, la tăiatul lemnelor, lăsîndu-și acasă familia, în orașele mai mari unde bărbații se tocmesc muncitori, rîndași sau devin «olteni», zarzavagii, iaurgii, cărbunari, iar copiii devin colportori de ziare, vînzători de semințe, dulciuri, în căutare de cîștig".

Într-adevăr, aceasta era realitatea : țăranii cu pămînt puțin și mai ales cei fără pămînt porneau în cete să caute de lucru, fie pe moșiile boierești, fie în fabrici, în orașele mari, sau deveneau negustori ambulanți ori chiar declasați.

Dijmașii și zilerii pe pămîntul boieresc sau în slujba chiaburimii, muncitori de fabrică, muncitori cu ziua și de ocazie, acesta era drumul pe care îl străbătea o mare parte din țărănimea noastră, pe care statistica citată o dă drept țărănime proprietară pe pămîntul ei sau independentă de munca ei.

În cadrul proprietății mici și mijlocii, majoritatea țărănimii active era obligată să-și caute sursele de cîștig vînzîndu-și forța de muncă, deci îmbrăcînd forma muncii salariate, fie că era vorba de căutare de lucru pe moșia boierească, fie că era vorba de căutare de lucru în fabrici și în întreprinderi din capitală și din marile centre urbane.

Cu alte cuvinte, chiar acea țărănime pe care o găsim proprietară pe pămînt, dar a unei suprafețe insuficiente, o întîlnim, sub diverse forme, în necesitatea de a-și vinde forța de muncă.

Este indiferent dacă o parte din această țărănime își găsea întrebuințarea ca muncitori agricoli, deci rămînea în ocupația veche, sau își găsea întrebuințarea în întreprinderile industriale propriu-zise din orașe. Fapt este că o parte din țărănimea noastră, chiar proprietară de pămînt, o găsim încadrată regimului capitalist, din cauză că puținătatea pămîntului o obligă să-și vîndă forța de muncă contra salar.

Ce concluzie tragem de aici ? Deși o parte a țărănimii a rămas pe pămîntul ei și cultivă pămîntul ca mici producători independenți, legăturile între pămînt, mijloc de producție și țărănime, menținîndu-se mai departe, totuși, o parte din țărănime este silită, fie să-și caute de lucru ca zileri pe moșiile boierești, fie să-și caute de lucru în orașe, devenind salariați industriali propriu-ziși. Acest lucru dovedește că chiar în acest sector, unde am fi înclinați să constatăm că pătrunderea capitalismului a întîlnit maximum de piedici, chiar în acest sector, țărănesc propriu-zis, întîlnim, sub această formă, pătrunderea capitalismului.

O altă cale, care a pus țărănimea noastră în legătură cu formele de exploatare capitalistă, este tributul pe care țărănimea noastră l-a plătit capitalului bancar,

precum și cel pe care, în calitate de consumatoare, îl plătește pentru produsele industriale capitalului industrial.

Capitalismul a pătruns la noi în sectorul țărănesc, fie aruncînd o parte din țărănime spre ocupații anexe, care au făcut din ea o țărănime salariată — pe pămîntul boieresc sau în întreprinderi industriale — fie prin tributul pe care țărănimea noastră l-a plătit capitalului bancar și capitalului industrial, pentru produsele industriale.

Toate aceste forme de exploatare, pe care le întîlnim în sectorul țărănesc, ne îndreptățesc să afirmăm că chiar acest sector limitat n-a putut să se sustragă influenței capitaliste la noi în țară.

Caracteristica sectorului agricol pînă la 1939

Cunoscînd aceste date, care este caracteristica pe care o putem da, în întregime, sectorului agricol al economiei românești pînă la 1939 ? În acest sector fără îndoială că nu putem vorbi de preponderența formelor de exploatare și de viață capitalistă. Progresul capitalismului, pe care l-am întîlnit în industrie, a întîmpinat aici piedici. Alte țări în apusul Europei cunosc pătrunderea capitalismului aproape total și în agricultură (Exemple : Anglia, Germania de Vest, Franța etc.).

La noi nu putem vorbi de o astfel de pătrundere. Dar nu se poate nega că raporturile de producție și formele de viață economică au mers și în sectorul nostru agricol sub influența capitalismului și pe drumul dezvoltării capitalismului. Cu alte cuvinte, și în sectorul agricol întîlnim prezența unor raporturi capitaliste și unor forme de viață capitaliste, în contenită dezvoltare. În mod nejust deci se afirmă de unii autori că sectorul

agricol românesc a fost sustras influenței capitalismului sau că acest sector a cunoscut forme de viață cu totul străine capitalismului. Deși aici s-au menținut forme de viață precapitaliste, s-au menținut raporturi de muncă semiiobage, nu este mai puțin adevărat că formele de producție capitaliste au pătruns și și-au găsit dezvoltarea și în acest sector. Ceea ce se opuneau pînă în 1939 nu erau în realitate, așa cum afirmă Madgearu : capitalism, gospodărie țărănească. Nu aceștia erau cei doi poli despre care se putea vorbi. În agricultura românească se opunea capitalismului, nu mica proprietate țărănească, nu gospodăria țărănească ci permanentizarea unor forme și relații de muncă precapitaliste, așa cum își găseau exponentul în dijmă, rușfeturi, clacă.

Această împletire între forme de exploatare capitaliste și forme de exploatare precapitaliste dădeau caracteristica sectorului agrar în economia românească. Această împletire între munca salariată, arendășie, mașinism pe de o parte și dijmă, rușfeturi, clacă pe de altă parte, această existență a două feluri de raporturi de muncă este ceea ce constituie caracteristica sectorului nostru agricol. Ea constituie, în același timp, și izvorul exploatării sîngeroase pe care o trăia țărănimea noastră, care era obligată să suporte toate dezavantajele formelor de muncă precapitaliste și a celor capitaliste.

Prin urmare, pentru a caracteriza agricultura românească pînă la reforma agrară din 1945, trebuie insistat asupra acestor două elemente : pe de o parte pătrunderea raporturilor de producție capitaliste, pe de altă parte, împletirea acestor raporturi cu forme precapitaliste, pe care le-am întîlnit și înainte de 1864 și între 1864—1918.

Dar, așa cum am arătat, cu toată permanentizarea unor forme și rămășițe precapitaliste, evoluția agriculturii românești a mers spre capitalism. De aceea țin să subliniez că permanentizarea acestor raporturi precapitaliste n-a scos economia noastră din drumul larg al dezvoltării capitaliste, în care s-a găsit țara noastră în toate sectoarele ei.

Căror elemente se datora permanentizarea unor forme de producție precapitaliste ? Care era suportul folosinței pămîntului în dijmă, a rușfeturilor și clăcii ? Toate acestea își găseau suportul în existența marii proprietăți. Marea proprietate, ca în toate țările, a continuat și la noi să fie o rămășiță feudală. În realitate, cunoscînd evoluția marii proprietăți la noi, ne putem da seama că, așa cum a rămas ea după 1864 și chiar după 1918, constituia în economia românească o rămășiță feudală, care făcea cu putință toate aceste forme de muncă precapitaliste.

Reforma agrară din 1945

Reforma din 1945, lichidînd marea proprietate, a distrus în realitate ultimele rămășițe feudale în economia noastră. Reforma din 1945 a distrus nu numai marea proprietate, ca rămășiță feudală și acesta este obiectivul ei principal, dar a dus și la desființarea raporturilor de muncă precapitaliste.

Această reformă, care a desființat marea proprietate, care a împroprietărit aproape 800 000 țărani, creează condiții noi de viață și pentru țărănime și pentru economia noastră. Sîntem încă în cursul unui proces care se lasă analizat numai în ce privește premisele lui. Se poate însă sublinia de pe acum că el va aduce schimbări fundamentale în structura noastră economică, după cum va însemna un drum nou în ce privește viața țărănimii noastre.

Cu aceasta am terminat *partea introductivă* a cursului nostru.

ADNOTĂRI

1 În decursul secolelor, pe meleagurile românești, alături de români, care reprezintă imensa majoritate a locuitorilor acestora, s-au așezat populații de alte naționalități care nu sînt popoare de-sine-stătătoare, ci numai naționalități conlocuitoare. — 34, 39, 94, 140, 149, 168.

2 După ce, în martie, printr-o proclamație și apoi în aprilie 1917, regele Ferdinand a promis soldaților împroprietărirea cu pămînt, la 16/29 decembrie 1918 a emis un decret pentru exproprierea unei părți a pămîntului deținut de marii proprietari din vechea Românie. În 1919 au fost date decrete-legi și pentru efectuarea reformei agrare în celelalte provincii ale României întregite. Iar în iulie 1921, legea pentru reforma agrară a fost aprobată de parlament în forma sa definitivă. În baza legii pentru reforma agrară din 1921, țărănimea a primit, sub formă de proprietate, 6 008 098 ha, din care o însemnată suprafață era ocupată de pășuni și păduri. După această reformă, înainte de 1945, moșierimea mai deținea 19% din suprafața arabilă a României. Ca atare, prin reforma agrară din 1945, țărănimea a fost împroprietărită doar cu 1 468 000 ha. Deci suprafața arabilă a fost mai redusă, deoarece imensa majoritate a acesteia fusese distribuită prin reforma din 1921. Deși atunci cînd a ținut această conferință, Lucrețiu Pătrășcanu a cunoscut cifrele globale reale (2 467 000 ha) el nu le menționează. Utilizarea de către el a unor date din 1930 cu privire la consecințele reformei din 1921, și mai ales evitarea menționării cuantumului de hectare

ce urmau să fie expropriate în 1945 se explică prin faptul că, la acea dată, noua reformă agrară era în curs de definitivare din punct de vedere legislativ și de aplicare practică. În acea atmosferă de încordată luptă politică, el a folosit acest prilej pentru a face să crească moralul trupelor ce urmau să plece pe frontul antihitlerist, trupe alcătuite în marea lor majoritate din țărani, precum și de a evidenția actele legislative și politica guvernului dr. Petru Groza, demascînd, totodată, propaganda și actele dușmănoase ale partidelor politice burgheze din opoziție. (Vezi *Enciclopedia României*, vol. I, 1938, p. 584; Costin Murgescu, *Reforma agrară din 1945*, [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, 1956, p. 155—158). — 42, 46, 53, 416.

3 După reforma agrară din 1921, în agricultura românească au mai persistat unele rămășițe ale relațiilor de producție învechite, depășite, avînd, totuși, în esență un cu totul alt conținut față de cele din evul mediu, și chiar dinainte de 1864. Dealtfel, exagerarea cuprinsă în această afirmație este contrazisă și de conținutul altor scrieri, articole și cuvîntări ale lui Lucrețiu Pătrășcanu, unele incluse în volumul de față, ca și în lucrări mai vechi. (Vezi *Studii economice și social-politice. 1925—1945*, București, Editura politică, 1978, p. 11—126). — 44, 45, 183.

4 Cifrele și afirmațiile referitoare la lipsa totală de vite, porci, păsări etc., la un număr de 60% din țărănime înainte de primul război mondial sînt exagerate. După cum se știe, atît în perioadele anterioare, cît și acum, creșterea vitelor a constituit o preocupare, cu bune rezultate, a țărănimii. Cu ele și cu păsările și-au achitat, de regulă, sătenii datoriile și obligațiile față de stat și de moșieri și tot cu vitele au putut să muncească pămîntul luat de la moșieri. — 47.

5 Se referă la cei care, în timpul războiului, au primit locuințele deținute anterior de cetățenii români de origine evreiască. Cu executarea acestei operații a fost însărcinat Consiliul național de românizare, instituție creată de regimul antonescian, a cărui sarcină generală era aceea de a „româniza" viața economică. — 87.

6 Este vorba de prof. univ. inginer Nicolae Profiri, ulterior membru al Academiei, și de studentul comunist Mihail Aldea. — 128.

7 Se referă la partidele național-țărănesc și național-liberal, denumite și partide istorice. — 154, 220.

8 Se referă la legea electorală din 30 martie 1926 care a introdus prima guvernamentală, știrbind principiul votului universal înscris în Decretul regal din decembrie 1918 și apoi consfințit în Constituția din 1923. În esență, conform acestei legi, partidului care întrunea în alegerile parlamentare cel puțin 40%, i se repartizau automat 50% din locurile de deputat. Restul se distribuia conform cu procentul înregistrat, cu condiția să fi avut cel puțin 2% din voturile exprimate la nivel național. — 160, 166.

9 Sistem electoral care poartă numele juristului belgian Victor Hondt (1841—1901), aplicat în toate țările unde activează mai multe partide în viața politică. Conform acestuia, în alegerile politice parlamentare ordinea cîștigătorului și reprezentarea se făceau în funcție de numărul voturilor obținute. — 160.

10 În limba română, aceasta este prima traducere integrală a operei *Capitalul*. Însă numeroase publicații ale vechii mișcări socialiste, începînd cu „România viitoare" (1880), „Emanciparea", (1883), continuînd cu presa și periodicele comuniste, socialiste și social-democrate, după 1918 și pînă în 1947, au reprodus capitole, părți, fragmente sau rezumate ale acestora, din *Capitalul*. Pe de altă parte, *Capitalul* a fost cunoscut de cititorii români interesați și din traducerile unor rezumate, îndeosebi ale volumului I, după cum urmează : rezumatul lui Gabriel Deville, realizat de dr. Cristin Cristescu, apărut în 1907, în „Revista ideei" ; același rezumat, publicat în broșură, tot în 1907, sub traducerea lui Panait Mușoiu ; rezumatul lui Carlo Cafiero (o formă scurtă), tradus de I. Dicescu-Dic, publicat în 1911 de Biroul „Cultura" din București, în fascicolele 1 și 2 ale Colecției Biblioteca sociologică ; rezumatul lui Carlo Cafiero (formă extinsă), traducere realizată de D. Fabian, în 1919, editat de Cercul de editură socialistă din București ; această variantă a mai fost editată a doua oară, în cadrul Editurii librăriei „Casei poporului" din București, în anul 1922. (În legătură cu această problemă, vezi pe larg : *Karl Marx în publicistica română*, București, [f.e.], 1972 și P. Lucaciu, V. Piucă, M. Neagu *Capitalul lui Karl Marx în România*, Editura politică, București, 1968). — 195.

11 Reformele agrară și electorală, decretate în decembrie 1918, au fost, în primul rînd, rezultatul luptei hotărîte a clasei muncitoare și a țărănimii din România. Aceste două reforme au fost impuse de necesitatea obiectivă a dezvoltării economiei și vieții social-politice a României pe făgașul capitalist. Pe de altă parte, acordarea lor s-a făcut în contextul uriașelor transformări și al puternicului ecou produs pe plan mondial, inclusiv în țara noastră, de victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie. — 207.

12 Nume dat unor stabilimente de comerț, bancare etc., fondate de state sau de societăți particulare în țările coloniale, îndeosebi în Africa. — 332, 335.

13 Autorul se referă la *Diploma Ioaniților*. — 350.

14 Se referă la decretul din 1361 al regelui Ludovic I de Anjou care a adus noi înrăutățiri situației iobagilor. De pildă, dijma (una din zece părți) a fost înlocuită cu nona (una din nouă). — 350.

15 Măsura legislativă „legarea de glie" luată de Mihai Viteazul nu a însemnat legalizarea șerbiei. A fost un act dictat de interese militare, precum și de influența marii boierimi asupra domnitorului, el însuși mare proprietar de pămînt. De pe urma ei țărănimea a avut mult de suferit. — 351, 363.

16 Afirmație greșită — în nici o orînduire meseriașii nu au constituit o clasă socială de-sine-stătătoare. — 373.

17 Principatele române n-au fost niciodată sub stăpînirea otomană. În evul mediu, Țara Românească din 1393, Moldova din 1511 și apoi Transilvania din 1540 se aflau în raporturi de suzeranitate cu Poarta, ele continuînd să fiinteze ca state autonome, cu granițe, instituții politico-militare și juridice proprii, avînd raporturi de tot felul cu alte state. Tratatele încheiate între domnitorii celor trei țări române, semnate cu Poarta, prevedeau recunoașterea acestor drepturi, precum și apărarea și menținerea integrității lor teritoriale de către Turcia, în schimbul unui dar în bani și natură. — 405.

18 Afirmație minimalizatoare. După cum se știe, Constantin Dobrogeanu-Gherea a fost unul dintre marxiștii de seamă ai mișcării muncitorești din România, care a adus o contribuție remarcabilă la răspîndirea ideilor socialiste și în special la analiza societății românești pe această bază, fundamentînd legitimitatea luptei revoluționare din țara noastră. — 414.

CUPRINS

Notă asupra ediției 5

CARACTERUL CAPITALIST AL ECONOMIEI INDUSTRIALE ROMÂNEȘTI, articol apărut în „Scînteia" din 23 septembrie 1944 9

ECONOMIA INDUSTRIALĂ DIN ROMÂNIA ȘI CARACTERUL EI TIPIC CAPITALIST, articol apărut în „Scînteia" din 24 septembrie 1944 12

CREȘTEREA POTENȚIALULUI INDUSTRIAL ÎN ROMÂNIA, articol apărut în „Scînteia" din 28 septembrie 1944 15

DISCURSUL TOV. MINISTRU DE STAT LUCREȚIU PĂTRĂȘCANU [LA MAREA ÎNTRUNIRE POPULARĂ ȚINUTĂ PE STADIONUL A.N.E.F. DIN BUCUREȘTI ÎN ZIUA DE 8 OCTOMBRIE 1944] 17

[CUVÎNTARE ROSTITĂ CU PRILEJUL INSTALĂRII COMISIILOR INTERIMARE ALE BAROULUI ILFOV ȘI UNIUNII AVOCAȚILOR LA 12 NOIEMBRIE 1944] . . 23

[CUVÎNTARE ROSTITĂ ÎN FAȚA FUNCȚIONARILOR PUBLICI DIN CAPITALĂ ÎN ZIUA DE 17 DECEMBRIE 1944] 26

RAPORTUL TOVARĂȘULUI MINISTRU LUCREȚIU PĂTRĂȘCANU [ASUPRA DECRETULUI-LEGE PENTRU URMĂRIREA ȘI PEDEPSIREA CRIMINALILOR ȘI PROFITORILOR DE RĂZBOI], publicat în „Scînteia" din 22 ianuarie 1945 29

CUVÎNTAREA TOV. L. PĂTRĂȘCANU, MINISTRUL JUSTIȚIEI [LA SOLEMNITATEA DEPUNERII JURĂMÎNTULUI PRIMELOR FEMEI MAGISTRATE], apărută în „Scînteia" din 19 februarie 1945 31

CUVÎNTAREA TOV. MINISTRU LUCREȚIU PĂTRĂȘCANU [ROSTITĂ LA CONFERINȚA PREFECȚILOR DIN TRANSILVANIA DE NORD, ȚINUTĂ LA MINISTERUL DE INTERNE], apărută în „Scînteia" din 1 aprilie 1945 . 33

PRINCIPIILE POLITICE ȘI NAȚIONALE CARE STAU LA BAZA EXTINDERII LEGISLAȚIEI ROMÂNEȘTI ÎN ARDEALUL DE NORD, conferință ținută la radio, apărută în „Scînteia" din 3 aprilie 1945 36

REFORMA AGRARĂ [CONFERINȚĂ ȚINUTĂ ÎN FAȚA OSTAȘILOR LA SFÎRȘITUL LUNII APRILIE 1945] . 41

LEGEA CRIMINALILOR DE RĂZBOI ȘI LEGEA EPURAȚIEI APARATULUI DE STAT [CONFERINȚĂ ȚINUTĂ ÎN FAȚA OSTAȘILOR LA SFÎRȘITUL LUNII APRILIE 1945] 69

DOFTANA NU MAI EXISTĂ ! articol apărut în „Scînteia" din 1 mai 1945 82

UN ÎNTÎI MAI SUB TEROARE, articol apărut în „România liberă" din 2 mai 1945 83

DECLARAȚIILE DOMNULUI MINISTRU LUCREȚIU PĂTRĂȘCANU CU PRIVIRE LA NOUA LEGE A CHIRIILOR [FĂCUTE PRESEI ÎN ZIUA DE 3 MAI 1945] . . . 85

PROBLEMELE ARDEALULUI DE NORD [CUVÎNTARE ROSTITĂ LA CLUJ ÎN ZIUA DE 13 IUNIE 1945] . . 89

DISCURSUL TOV. MINISTRU LUCREȚIU PĂTRĂȘCANU [LA] CONFERINȚA REGIONALEI PRAHOVA A P.C.R. [ȚINUT LA PLOIEȘTI ÎN ZIUA DE 16 AUGUST 1945] 95

CUM S-A PREGĂTIT ACTUL DE LA 23 AUGUST, articol apărut în „România liberă" din 23 august 1945 . . 108

CUVÎNTUL TOV. MINISTRU LUCREȚIU PĂTRĂȘCANU [ROSTIT LA RECEPȚIA OFERITĂ DE GUVERNUL ROMÂN CU PRILEJUL ZILEI DE 23 AUGUST] . . . 113

CUVÎNTAREA TOV. LUCREȚIU PĂTRĂȘCANU [ROSTITĂ LA CONFERINȚA NAȚIONALĂ A PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN ÎN 19 OCTOMBRIE 1945] 114

[CUVÎNTARE ȚINUTĂ ÎN SALA „SCALA" DIN BUCUREȘTI ÎN LEGĂTURĂ CU POZIȚIA PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN FAȚĂ DE INTELECTUALI] [ROSTITĂ LA 9 DECEMBRIE 1945] 119

[COMUNISMUL], articol apărut în „Scînteia" din 20 aprilie 1946 130

ÎN NUMELE GUVERNULUI ROMÂN, D. PROF. LUCREȚIU PĂTRĂȘCANU, MINISTRUL JUSTIȚIEI, RĂSPUNDE GUVERNULUI MAGHIAR [CUVÎNTAREA ROSTITĂ LA ADUNAREA PUBLICĂ DE LA CLUJ DIN IUNIE 1946], publicată în „Tribuna Nouă" din 11 iunie 1946 . . . 131

DECLARAȚIILE TOV. LUCREȚIU PĂTRĂȘCANU, MINISTRUL JUSTIȚIEI [REFERITOARE LA NOUA LEGE ELECTORALĂ], apărute în „Scînteia" din 13 iulie 1946 . 150

CUVÎNTAREA TOV. LUCREȚIU PĂTRĂȘCANU [ROSTITĂ LA MAREA ÎNTRUNIRE PUBLICĂ CE A AVUT LOC PE STADIONUL S.T.B. DIN CAPITALĂ ÎN ZIUA DE 24 IULIE 1946 ÎN CARE A EXPUS PRINCIPIILE ȘI POZIȚIA P.C.R. FAȚĂ DE ALEGERILE PARLAMENTARE] 153

[O SCURTĂ AUTOBIOGRAFIE — INTERVIU ACORDAT DE LUCREȚIU PĂTRĂȘCANU LUI ION BIBERI], publicat în anul 1946 170

REFORMĂ AGRARĂ ȘI DEFINITIVAREA EI, articol apărut în „Scînteia" din 6 iunie 1947 185

IMPORTANTE PRECIZĂRI ALE D-LUI PROF. L. PĂTRĂȘCANU, MINISTRUL JUSTIȚIEI [FĂCUTE ÎN PARLAMENT, ÎN ZIUA DE 6 IUNIE 1947] 188

ADÎNCIREA DIFERENȚIERII SOCIALE ÎN LUMEA SATELOR, articol apărut în „Scînteia" din 13 iulie 1947 . 190

LA APARIȚIA „CAPITALULUI" ÎN ROMÂNEȘTE, articol apărut în „Scînteia" din 2 august 1947 194

INTERVIU CU TOV. LUCREȚIU PĂTRĂȘCANU, MINISTRUL JUSTIȚIEI [PRIVIND ÎNCADRAREA ELEMENTELOR POPULARE ÎN APARATUL JUDECĂTORESC], apărut în „Scînteia" din 6 august 1947 198

CUM L-AM CUNOSCUT PE LENIN, amintire apărută în „Revista fundațiilor" din octombrie-noiembrie 1947 . . 201

SPRE O JUSTIȚIE POPULARĂ [broșură] cuvînt înainte 208

CONDIȚIILE REALIZĂRII UNEI JUSTIȚII DEMOCRATICE. Expunere făcută la adunarea Generală a Asociației Internaționale a Juriștilor Democrați, Secțiunea Română, joi, 11 septembrie 1947 210

CE TREBUIE SĂ ȘTIE UN JUDECĂTOR POPULAR? Cuvîntare rostită la marele miting de la Griviția-C.F.R., joi, 27 noiembrie 1947, în legătură cu funcția judecătorului popular 219

PRINCIPIILE CĂLĂUZITOARE ALE REFORMEI JUSTIȚIEI. Expunere asupra Proiectului de organizare judecătorească, făcută în fața Adunării deputaților, vineri 28 noiembrie 1947 230

JUDECĂTORUL POPULAR, articol apărut în „Scînteia" din 4 decembrie 1947 244

CURS DE ECONOMIE POLITICĂ TEORETICĂ [1946—1947]

Definiția și obiectul economiei politice [Lecția I] . . . 251

Fazele prin care a trecut omenirea în evoluția ei . . . 269

1. *Comuna primitivă* [Lecția a II-a]

Curente antievoluționiste. Ce a determinat evoluția omenirii? K. Bücher și etapele evoluției omenirii; Critica școlii istorice germane; L. H. Morgan și cele trei faze ale evoluției omenirii 269

Continuare la comuna primitvă [Lecția a III-a]

Munca robită în antichitate; Caracterizarea comunei primitive; Diviziunea muncii în comuna primitivă; Primele diferențieri sociale 287

2. *Sclavia*

Proprietatea privată asupra pămîntului; Caracterizarea societății antice; Regimul de viață al sclavilor; Munca robită și împiedicarea progresului tehnic; Criza societății sclavagiste 295

3. *Orînduirea servagistă* [Lecția a IV-a]

Tabloul istoric al dezvoltării Europei [pînă în] secolul al XIV-lea; Categoriile sociale în evul mediu; Economia naturală în cadrul domeniului feudal; Consolidarea regimului feudal; Începuturile economiei bănești. Transformarea produselor în mărfuri; Mișcările țărănești din sec. al XIV-lea și al XV-lea; Influența marilor descoperiri geografice și științifice; Apariția manufacturii; Apariția întreprinderii capitaliste; Conflictele dintre producția capitalistă și societatea medievală; Apariția burgheziei; Transformările sociale și cauza lor . . . 306

4. *Condițiile istorice în care s-a născut regimul capitalist* [Lecția a V-a]

Cum a luat naștere mîna de lucru liberă; Cum s-au creat marile bogății în sec. al XV-lea și al XVI-lea; Jefuirea noilor ținuturi. Primele cuceriri ale portughezilor și spaniolilor; Pirateria în Anglia și în Franța; Dezvoltarea comerțului între metropole și colonii; Marile companii; Comerțul cu sclavi ca izvor de îmbogățire; Despre capitalul cămătăresc; Alte izvoare de îmbogățire; Exploatarea coloniilor 326

5. *Dreptul vechi românesc. Drepturile și libertățile țărănimii noastre* [Lecția a VI-a]

Teza susținută de Radu Rosetti ; Libertatea țăranului român ; Teza lui Gheorghe Panu ; Teza lui C. Giurescu ; Teza d-lui C. C. Giurescu ; Combaterea acestor teze. Boierimea nu a avut la noi un drept de proprietate ; Documentele ungurești și poloneze din sec. al XIII-lea, al XIV-lea și al XV-lea ; Tradiția — în sprijinul drepturilor țărănimii ; Dreptul comparat. G. L. von Maurer și E. de Laveleye ; Nașterea boierimii românești . . 341

6. *Evoluția raporturilor de producție în istoria poporului român. Apariția diferențierilor sociale* [Lecția a VII-a]

Obiectivele boierimii noastre ; Limitarea dreptului de folosință asupra pămîntului a țărănimii noastre ; Așezămîntul lui Mihai Viteazul ; Existența și la noi a unui regim feudal ; Caracterizarea regimului feudal ; Îngreunarea condițiilor de muncă ale țărănimii noastre ; Transformarea produselor țărănești în marfă ; Intensificarea schimbului comercial ; Fizionomia societății românești în sec. al XVIII-lea și începutul sec. al XIX-lea . . . 356

7. *Definiția regimului de producție capitalist. Dezvoltarea producției capitaliste* [Lecția a VIII-a]

Obiecțiile lui W. Röpke : Ce se înțelege prin capitalism ? ; Definiția lui A. Murat ; Definiția lui Al. Amonn ; Definiția lui B. Nogaro ; Definiția lui B. Lavergne ; Definiția lui F. Bentham ; Definiția lui W. Sombart ; Critica definiției lui A. Murat ; Critica definiției lui A. Amonn ; Critica definiției lui B. Nogaro ; Critica definiției lui Fr. Bentham ; Critica definiției lui W. Sombart ; Definirea regimului actual ; Caracteristica regimului capitalist 373

8. *Analiza structurii economice a României. Sectorul economiei industriale. Caracterizarea regimului nostru economic, după O. Schlier, E. Wagemann, Virgil Madgearu* [Lecția a IX-a]

Definirea regimului nostru economic după Virgil Madgearu ; Analizarea unor date statistice cu privire la meserii ; Cîteva date privind marea industrie ; Importanța marii industrii și evoluția ei ; Acumularea capitalistă primitivă la noi ; Apariția marii industrii în România 392

9. *Capitalismul și agricultura românească. Structura economiei românești. Sectorul agricol* [Lecția a X-a]

Regimul de muncă pe marea proprietate 1864—1907 ; Caracterul reformei agrare ; Formele de exploatare a capitalului în agricultura românească după 1907 ; Reforma agrară din 1918 și rezultatele ei ; Proprietatea țărănească în România ; Caracteristica sectorului agricol pînă la 1939 ; Reforma agrară din 1945 409

ADNOTĂRI 426

Redactor : MIHAELA DAN
Tehnoredactor : FLORIAN SĂPUNĂRESCU

Format 16/54 × 84. Coli editură 19,57. Coli tipar 26.
Bun de tipar — 1 septembrie 1983. Apărut — septembrie 1983.

Comanda nr. 10080/241.
Întreprinderea poligrafică „13 Decembrie 1918"
Str. Grigore Alexandrescu 89—97,
București, Republica Socialistă România